

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

АЛЕКСЕЄВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 378.147.091.12.0113:796–051 (045.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело.

О. О. Алексеев

Хмельницький – 2022

АНОТАЦІЯ

Алексєєв О. О. Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2022.

Детальний логіко-семантичний, узагальнювальний й компаративний аналіз сучасної наукової літератури, практичної діяльності учителів фізичної культури (далі – УФК), практики проведення уроків фізичної культури (далі – ФК) в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), власного досвіду підготовки майбутніх УФК (далі – МУФК) дав змогу виокремити й проаналізувати актуалітети наукової розвідки: соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища (техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча деідеологізація фізкультурної освіти, інтенсифікація освітньої діяльності учнів та ін.); популяризації в світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) та педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації фізичного виховання (далі – ФВ) у ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю,

духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти).

Вивчення нормативно-правових документів, що регулюють процес здобуття вищої педагогічної освіти, організацію освітнього процесу в ЗЗСО, питання забезпечення збереження та зміцнення здоров'я учнів і розвиток ФК школярів засвідчило доцільність розгляду нормативно-правового підґрунтя професійної підготовки (далі – ПП) МУФК до організації індивідуальної роботи (далі – ІР) з учнями з точки зору декількох ключових аспектів, зокрема: підвищення якості професійної освіти майбутніх УФК у закладах вищої освіти (далі – ЗВО); нормативного регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК у процесі ФВ учнів; забезпечення розвитку культури здорового способу життя (далі – ЗСЖ), здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп; спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку; дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів у ЗЗСО.

Філософський рівень методології дослідження складають закони матеріалістичної діалектики і принципи гносеології; *загальнонауковий рівень методології* – системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований підходи; *конкретно-науковий рівень* – суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний підходи; *технологічний рівень методології* наукової розвідки ретранслює комплекс методів дослідження, що містить: *теоретичні методи* для розкриття теоретико-методологічних основ підготовки МУФК до професійної діяльності загалом, й зокрема до організації ІР з учнями (конкретизації суспільно-історичні передумов ПП МУФК до організації ІР з учнями; визначення соціальних та педагогічних тенденції підготовки

МУФК до організації ІР з учнями; здійснення контент-аналізу зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів; характеристики нормативно-правового підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями); інтерпретації отриманого емпіричного матеріалу; *емпіричні методи* використовувалися з метою дослідно-експериментальної перевірки результативності системи ПП МУФК до організації ІР з учнями; *методи математичної статистики* застосовувалися для обробки емпіричних даних; *прогностичні методи* дали змогу визначити гіпотетичні зміни в розвитку складників розробленої системи в майбутньому. Таким чином, методологічну основу дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями складає єдність природничої (описової) та гуманітарної (пояснювальної) методології, яка забезпечувала відбір, аналіз й об'єктивну інтерпретацію результатів, презентованих у дисертаційній роботі.

Конкретизовано загальнопедагогічні (зумовленість цілей, змісту і процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями потребами соціальної спільноти; детермінованість освітніх результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями характером педагогічних умов і методичної моделі освітнього процесу в ЗВО; зумовленість результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями суб'єктивною та професійною значущістю навчального матеріалу, ставленням студентів до цінностей ФВ, ФК, індивідуального здоров'я, проблеми здоров'язбереження учнів; адекватність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в ЗВО положенням сучасних нормативно-правових документів, що регулюють процес ФВ учнів, інтенсифікації та інноватизації середньої освіти, стандартизації та нормування ПП майбутніх педагогів) і специфічні (детермінованість рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР зі школярами оволодінням і здатністю до використання комплексу академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей у вирішенні практичних завдань індивідуалізації й диференціації ФВ учнів; зумовленість процесу

формування готовності МУФК до організації ІР з учнями зниженням рівня особистісного сприйняття ризиків нових освітніх умов шляхом участі студентів у діяльності ресурсних центрів індивідуалізації фізкультурної освіти, які функціонували на базі обраних для експериментального дослідження ЗВО (метою створення таких центрів стала ресурсна підтримка науково-методичних ініціатив студентів щодо впровадження в педагогічну практику інноваційних стратегій індивідуалізації та диференціації ФВ учнів у ЗЗСО); залежність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями від особистісного ставлення студентів до цінностей здоров'язберезувальної фізкультурної освіти учнівської молоді; зумовленість формування досліджуваної готовності забезпеченням в освітньому процесі ефекту «педагогічного резонансу», «педагогічних колізій» та ін.) закономірності ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Принципи здійснення дослідницьких дій систематизовано у *три блоки*, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи.

На основі результатів матричного аналізу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями *протрактовано* як соціально зумовлений, спеціально організований, педагогічний процес поетапної зміни професійно значущих знань, умінь, навичок, цінностей, світоглядних уявлень, індивідуального досвіду, зразків професійної поведінки та комунікації студентів, що забезпечує гуманістичну, особистісно-зорієнтовану, професійно-педагогічну спрямованість студентів у реалізації фахових функцій УФК.

Готовність МУФК до організації ІР з учнями в межах авторського дискурсу виступає ціннісно-смісловою домінантою професійної діяльності майбутнього вчителя, професійно-особистісною якістю, що інтегрує педагогічні соціально значущі цінності, фахові знання, вміння, навички, стійкі уявлення про вектори використання засобів ІР для збереження та зміцнення фізичного, психічного, морального здоров'я

школярів; інтенції студентів до самоосвітньої діяльності та безперервного професійного самовдосконалення. Окреслена готовність визначає професійну спрямованість МУФК, забезпечує усвідомлений вибір методів і форм ФВ школярів; сприяє самостійному вибору змісту і способів організації фізкультурно-спортивних заходів для організації ІР з учнями на основі адекватного сприйняття і розуміння актуальної фізичної форми здобувачів загальної середньої освіти; актуалізує персональну відповідальність майбутнього УФК за формування ФК учнів тощо.

Конкретизовано й обґрунтовано структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями. У структурі окресленого феномену виокремлено: *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні та специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв майбутніми УФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних умінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів і безперервної самоосвітньої діяльності для збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), *показники* готовності МУФК до організації ІР з учнями й визначено та схарактеризовано її *рівні* (низький, задовільний, достатній,

високий).

Обґрунтовано розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО, що відбивається в сукупності ресурсів і можливостей, використання яких сприяє інноватизації, технологізації, фундаменталізації ПП майбутніх УФК до організації ІР з учнями. Конкретизовано ключові концептуальні положення ПП МУФК до організації ІР з учнями, що протрактовано і витлумачено на трьох концептуальних рівнях – *теоретичному, методологічному, технологічно-методичному (практичному)*, кожен з яких вважали її інтегративним, вузловим складником, де віддзеркалено ключові авторські ідеї.

Структура педагогічної системи ПП майбутніх УФК до організації ІР з учнями протрактована як спеціальним чином організована сукупність підсистем, елементів і зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутніми педагогами певного рівня *готовності* до індивідуалізації й диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФВ на основі використання ІР і здатності до її адекватного вияву в реальних педагогічних ситуаціях. У межах дослідження авторська педагогічна система є *абстрактною*, оскільки є опосередкованим результатом відображення дійсності; *відкритою*, адже пов'язана з навколишнім середовищем мережею зовнішніх зв'язків (матеріально-технічне забезпечення процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВО; педагогічні умови ПП майбутніх УФК до організації ІР з учнями; методико-соціальний різ стану здоров'я учнівської молоді; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК; нормативно-правове регулювання ФВ школярів; соціально-економічні виклики суспільства (зокрема, пандемія COVID-19 тощо); *складною*, оскільки її структурні елементи неоднорідні, різноякісні, виконують низку функцій, ретранслюють різноманітні види зв'язків (інформаційні, функціональні, зворотні) й можуть бути розглянуті як підсистеми, що мають власну структуру; що *безперервно розвивається*, адже з плином часу за умови трансформації вимог соціального середовища

, припускаємо можливість зміни її структури і функцій і *самоорганізується*, адже здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

Синтез розроблених теоретичних і практичних засадничих положень про процес ПП МУФК до організації ІР з учнями відображено у структурно-функціональній моделі експериментальної педагогічної системи, що є її абстрактною характеристикою, спрощеним образом, який відображає основні її складники (*цільовий, теоретико-методологічний, праксеологічно-технологічний, діагностико-оцінювальний, результативний*) та зв'язки між ними.

До переліку педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями належить: забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті професійних дисциплін загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями; управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь МУФК щодо проектування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти.

Логіка проведення дослідно-експериментальної роботи уможливила обґрунтування її етапів, які характеризувалися певними завданнями, відповідними формами і методами організації: пошуково-теоретичний – 2017 рік; діагностично-констатувальний – 2017–2018 н.р; формувальний – 2018–2020 рр.; аналітично-підсумковий – 2020–2021 н.р.

На першому – *пошуково-теоретичному* – етапі (2017 р.) здійснювався аналіз міждисциплінарної (педагогічної, філософської, енциклопедичної, словниково-довідникової) літератури щодо стану

розв'язання проблеми дослідження; виявлявся ступінь вивченості проблеми та її відображення у практиці; визначалися об'єкт, предмет, мета, завдання, робоча гіпотеза дисертаційного дослідження, теоретико-методологічна база та науковий апарат конструювався інструментарій експериментальної роботи.

На другому – *діагностично-констатувальному* – етапі (2017–2018 н. р.) здійснювалася експериментальна робота з метою уточнення робочої гіпотези, що спрямувало до обґрунтування складників (концептів) авторської концепції та системи ПП МУФК до організації ІР з учнями; конструювання структурно-функціональної моделі ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітньому просторі сучасної загальноосвітньої школи. Окреслений етап передбачав організацію діагностичного та констатувального підетапів педагогічного експерименту з метою визначення стану сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями, де враховувалися обґрунтовані компоненти, критерії, показники та рівні досліджуваної готовності. Такий моніторинг стану досліджуваного феномену забезпечував можливість здійснення зворотнього зв'язку, виявлення слабких сторін розробленої системи й внесення коректив.

Упродовж третього – *формульовального* – етапу (??? рр.) дослідження відбувалася цілеспрямована реалізація авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями шляхом апробації педагогічних умов, що сприяють ефективності досягнення мети дослідження.

На четвертому – *аналітично-підсумковому* – етапі (2020–2021 н.р.) організація експериментальної роботи забезпечувалася шляхом здійснення таких дослідницьких кроків: організації контрольного зрізу стану сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями, задля доведення ефективності методики реалізації авторської системи; узагальнення підсумків експериментальної роботи та систематизація отриманих емпіричних даних підсумкової діагностики рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями; уточнення

отриманих висновків, перевірка відтворюваності та можливостей упровадження педагогічної концепції системи ПП МУФК до організації ІР з учнями; осмислення перспективи реалізації результатів дослідження шляхом внесення змін у державні освітні стандарти загальної та вищої освіти; прогностичного обґрунтування розвитку системи ПП МУФК до організації ІР з учнями; оформлення результатів дисертаційного дослідження.

Істотним результатом формувального етапу експерименту є можливість управління (виявлення, оцінка, мінімізація) освітніми ризиками реалізації авторської концепції дослідження. Окрім того, проведений формувальний етап дослідно-експериментальної роботи дозволив окреслити нові горизонти та перспективи підвищення якості фізкультурно-педагогічної освіти, що, своєю чергою, характеризує здійснене дослідження як розробку нового наукового напрямку у професійній педагогіці. Ефективність запропонованої системи ПП майбутніх УФК до організації ІР з учнями доведено методами математичної статистики шляхом обчислення дисперсій для визначення критерію Фішера.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано педагогічну концепцію професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями з використанням *загальнонаукових* (системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований) й *конкретно-наукових* (суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний) підходів. Концепція враховує ідеї неперервності освіти, положення про цілісність професійних, соціальних і педагогічних систем, з використанням наукових здобутків закордонних і вітчизняних дослідників стосовно забезпечення ефективності фізичного виховання учнів і ретранслює актуальні потенції розвивального освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі формування готовності студентів

до організації індивідуальної роботи з учнями; *спроектовано та обґрунтовано авторську педагогічну систему такого процесу*, спрямовану на конкретний педагогічний результат і впорядковану за певними ознаками підсистем: методологічну, змістову і діагностичну; педагогічних умов, які сприяють підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями (забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до усвідомленого вибору засобів на уроках фізичної культури; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації індивідуальної роботи з учнями; управління практичною освітньою (зокрема, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь майбутніх учителів фізичної культури щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації фізичного виховання школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку студентами творчих методичних проєктів); *розроблено* структурно-функціональну модель педагогічної системи, яка складається з блоків: цільовий; теоретико-методологічний; праксеологічно-технологічний; діагностико-оцінювальний; результативний.

– *удосконалено*: зміст навчальних дисциплін («Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної культури»); визначення *терміну* «*готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями*»; *змістове оновлення* педагогічних технологій (проєкти, веб-квести, колізійні ситуативні завдання, моделювання професійних ролей тощо); *змістове значення категорії* «розвивальне освітнє середовище педагогічного ЗВО»;

компоненти (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний, пізнавальний, поведінковий, рефлексивний); *показники рівнів* готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями (низький, задовільний, достатній, високий);

– *дістали подальшого розвитку* теоретичні й методологічні засади оновлення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних ЗВО України; можливості розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО: *сміслові; інтеграційні; перетворювальні*; запропоновано класифікацію ресурсів й розподілено в такі групи: *нормативно-орієнтаційні; змістовно-інформаційні; комунікативно-діяльнісні*; обґрунтовано розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО, що відбивається в сукупності ресурсів і можливостей, використання яких сприяє інноватизації, технологізації, фундаменталізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

– концепція підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, яка відповідає сучасним вимогам розвитку суспільства та тенденціям реформування середньої загальної освіти в Україні, доведена автором до рівня практичної реалізації і може бути використана для організації освітнього процесу в педагогічному ЗВО з метою підвищення якості педагогічної освіти в окресленому аспекті;

– оновлено та актуалізовано зміст дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної

культури», зокрема шляхом використання комплексу авторських колізійних та адаптованих ситуативних завдань, що передбачали вирішення студентами реальних педагогічних ситуацій;

– систематизовано навчально-методичні матеріали, які студенти використовували під час проходження різних видів практик з метою діагностування та моніторингу розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО – «Паспорт здоров'я»;

– запропоновано *критеріально-діагностичний інструментарій* для оцінки рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Теоретичний і практичний матеріал, що міститься в дослідженні, був використаний науково-педагогічними працівниками педагогічних ЗВО України у процесі створення освітніх програм, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів, навчальних планів, робочих програм; для розробки спецкурсів та спецпрактикумів з окресленої проблематики, проведення курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури.

Ключові слова: майбутні учителі фізичної культури, професійна підготовка, індивідуальна робота з учнями, педагогічна система, педагогічні умови, структурно-функціональна модель, педагогічна концепція.

SUMMARY

Aliksieiev O. O. Theoretical and Practical Principles of Vocational Training of Future Physical Training Teachers for Organizing Individual Work with Pupils. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and

Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2022.

A detailed logical-semantic, generalizing and comparative analysis of modern scientific literature, practical activities of physical training teachers (PhTT), the practice of PhT lessons in the institutions of secondary education (ISE), personal experience of training future PhTT (FPhTT) allowed to highlight and analyze the actualities of scientific intelligence: social (actualization in public opinion of the idea of forming a culture of healthy and safe lifestyle of pupils as a strategic resource of individual and social development; deterioration of health of modern pupil youth against the background of adverse effects of socio-hygienic environmental factors (man-made changes in human life, devaluation of moral values, progressive deideologization of physical education, intensification of educational activities of pupils, etc.); popularization in the world scientific opinion of the ideology of self-preservation as a conceptual mechanism for the formation and strengthening of individual health of applicant for education) and pedagogical (necessity in practical implementation of the ideas of humanization of physical education (PhE) in the ISE; the focus of the world community on educating the viable younger generation, which dictates the need for development in FPhTT a new type of pedagogical health saving thinking, which is characterized by humanity, spirituality, morality, the formation of professional responsibility and resilience, awareness of the exceptional value of life and health of each pupil; expanding the opportunities for individualization of PhE of pupils through the use of distance education means).

Studying the normative-legal documents governing the process of obtaining higher pedagogical education, the organization of the educational process in the ISE, issues of maintaining saving and strengthening the health of pupils and the development of PhT of schoolchildren proved the feasibility of considering the legal foundation for vocational training (VT) of FPhTT for organizing individual work (IW) with pupils in terms of several key aspects, including: increasing the quality of education of future PhTT in the institutions

of higher education (IHE); normative regulation by the state of the directions of professional activity of PhTT in the process of PhE of pupils; ensuring the development of a culture of healthy lifestyle (HLS), health saving, health creating of schoolchildren of different ages; focus on the realization of individual abilities of pupils with different levels of physical, intellectual, psychophysiological development; compliance with international legislation in the field of health protection of pupils in the ISE.

The philosophical level of methodology of research contains the laws of materialistic dialectics and the principles of epistemology; *the general scientific level of methodology* – systemic, synergistic, epistemological, active, personally oriented approaches; *the specific scientific level* – subjective, cultural, axiological, acmeological approaches; *the technological level of methodology* of scientific investigation retranslates the complex of methods of research that contains: *theoretical methods* for revealing theoretical and methodological foundations of training FPhTT for professional activity in general, including the organization of IW with pupils (concretization of socio-historical preconditions of VT of FPhTT for organizing IW with pupils; identification of social and pedagogical trends in training of FPhTT for organizing IW with pupils; providing content-analysis of international experience of VT of FPhTT for implementation of differential and individual approaches in the process of PhE of pupils; characteristics of the legal basis for training of FPhTT for organizing IW with pupils); interpretation of the obtained empirical material; *the empirical methods* were used to test the effectiveness of the system of VT of future PhTT for organizing IW with pupils; *methods of mathematical statistics* were used to process empirical data; *the prognostic methods* gave opportunity to identify hypothetical changes in the development of components of the developed system in future. Thus, the methodological basis of studying VT of future PhTT for organizing IW with pupils is the unity of natural (descriptive) and humanitarian (explanatory) methodology, which provided the selection, analysis and objective interpretation of the results

presented in the dissertation.

General pedagogical (conditionality of goals, content and process of VT of FPhTT for organizing IW with pupils for the needs of the social community; determinacy of educational results of VT of FPhTT for organizing IW with pupils by the nature of pedagogical conditions and methodical model of the educational process in the IHE; conditionality of the results of VT of FPhTT for organizing IW with pupils by subjective and professional significance of educational material, students' attitude to values of PhE, PhT, personal health, health saving problems of pupils; adequacy of the process of VT of FPhTT for organizing IW with pupils in the IHE with the provisions of modern normative-legal documents governing the process of PhE of pupils, intensification and innovatization of secondary education, standardization and normalization of VT of future teachers) and specific (determination of the level of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils with mastering and ability to use complex of academic, professional and socio-personal competencies in decision of practical tasks on individualization and differentiation of PhE of pupils; conditionality of the process of formation of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils by reducing the level of personal perception of the risks of new educational conditions through the participation of students in the resource centers of individualization of physical education, which operated on the basis of selected IHE for experimental research (the purpose of creating those centers was the resource support of scientific and methodological initiatives of students to implement in pedagogical practice the innovative strategies of individualization and differentiation of PhE of pupils in the ISE); dependence of process of VT of FPhTT for organizing IW with pupils on the personal attitude of students to values of health saving physical education of pupil's youth; conditionality of the formation of the studied readiness by providing an effect of «pedagogical resonance», «pedagogical collisions», etc., in the educational process) regularities of VT of FPhTT for organizing IW with pupils have been specified. *The principles* of research activities have been systematized into *three*

blocks, each of which regulates experimental activities or specifies the logic of selection of the content of certain elements of the author's pedagogical system.

Based on the results of metrical analysis, formation of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils *has been interpreted* as a socially determined, specially organized, pedagogical process of gradual change of professionally significant knowledge, abilities, skills, values, worldviews, personal experience, examples of professional behavior and communication of students, which provides humanistic, personality-oriented, professional and pedagogical orientation of students in the implementation of professional functions of PhTT.

Readiness of FPhTT for organizing IW with pupils within author's discourse acts as a value-semantic dominant of the professional activity of future teacher, professional-personal quality that integrates pedagogical socially significant values, professional knowledge, abilities, skills, sustainable ideas about the vectors of using IW means to preserve and strengthen the physical, mental and moral health of pupils; intensions of students for self-educational activities and continuous professional self-development. The highlighted readiness determines professional direction of FPhTT, provides a conscious choice of methods and forms of PhE of pupils; promotes independent choice of content and methods of organizing physical culture and sports events for organizing IW with pupils on the basis of adequate perception and understanding of the current physical shape of applicants for general secondary education; activates personal responsibility of future PhTT for the formation of physical culture of pupils, etc.

The structural components of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils have been concretized and substantiated. In the structure of the outlined phenomenon the following have been distinguished: *components* (motivational-axiological, cognitive-integrative, activity-projective, reflexive-creative), *criteria* (motivational – a stable motivation of students to implement a humanistic, personality-oriented educational paradigm in the process of PhE of pupils by individualizing PhT classes to preserve and strengthen the health of

pupils; cognitive – the ability of students to integrate general pedagogical and specific knowledge on peculiarities of organizing IW with pupils at the PhE classes in the process of projecting decisions on professionally oriented collision tasks; behavioural – a manifestation by future PhTT of formed general pedagogical and special abilities to design methods of organizing IW with pupils at PhE lessons and extracurricular activities, which integrates the achievements of pedagogy, psychology, physiology, hygiene and ensures the preservation and strengthening of health of pupils with different levels of physical skills; reflexive – student’s ability to systematic self-assessment of the effectiveness of professional and pedagogical actions aimed at ensuring the individualization of physical activity of pupils and continuous self-educational activities to enrich knowledge, skills and abilities on innovatization of PhE means in the direction of organizing IW with pupils), *indicators* of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils, its *levels* (low, satisfactory, sufficient, high) have been defined and characterized.

The developing potential of the educational environment in pedagogical IHE, which is reflected in the set of resources and opportunities, the use of which promotes innovatization, technologization, fundamentalization of VT of future PhTT for organizing IW with pupils, has been substantiated. The key conceptual provisions of VT of future PhTT for organizing IW with pupils that is interpreted and explained on three conceptual levels – *theoretical*, *methodological*, *technologically-methodological (practical)*, each of which was considered an integrative, key component, which reflects the key author’s ideas, have been specified.

The structure of pedagogical system of VT of future PhTT for organizing IW with pupils has been interpreted as specially organized set of subsystems, elements and interrelations, which ensure the realization of the common purpose of the system – to achieve by future teachers a frequent level of *readiness* for individualization and differentiation of physical and sports classes for pupils at the PhT lessons based on the use of IW and the ability to adequately manifest it

in real pedagogical situations. Due to the research, the author's pedagogical system is *abstract*, as it is an indirect result of the reflection of reality; *open*, because it is related to the environment by a network of external communications (material and technical provision of the process of obtaining higher pedagogical education in the IHE; pedagogical conditions of VT of future PhTT for organizing IW; medico-social checking the state of health of pupil's youth; modern tendencies of innovatization of VT of FPhTT; normative-legal regulation of the PhE of pupils; socio-economic challenges of society (in particular, the COVID-19 pandemic etc.); *complex*, because its structural elements are heterogeneous, diverse, perform a number of functions, retransmit various types of connections (information, functional, reverse) and may be analyzed as a subsystems, which have own structure; the one, which *develops continuously*, because over time, subject to the transformation of the requirements of the social environment, we assume the possibility of changing its structure and functions, and the one, which is *self-organizing*, because it is able to respond flexibly to external influences.

Synthesis of the developed theoretical and practical basic foundations on the process of VT of FPhTT for organizing IW with pupils is reflected in the structural-functional model of experimental pedagogical system that is its abstract characteristic, a simplified image that reflects its main components (*target, theoretical and methodological, praxeological and technological, diagnostic and evaluative, resultative*) and connections between them.

The list of pedagogical conditions of VT of future PhTT for organizing IW with pupils contains: ensuring valuable and motivational professional orientation of future PhTT to the conscious choice of means of PhE at the PhT lessons; creating an information-rich educational environment by updating the content of disciplines «Theory and Methods of Moving Games and Entertainments», «Theory and Methods of Physical Education», «Human Anatomy with the Sports Morphology Basics», «Treating Physical Training», «Theory and Methods of Teaching Sports Games», «Use of Non-traditional

Sports Games at PhT Lessons» of general pedagogical and special information about the specifics of the organization of IW with pupils; managing the practical education (including individual one) activities of students in the direction of enrichment of professional skills of FPhTT on designing methods of individualization and differentiation of PhE of pupils; integration into the content of different types of practices of task complex, the solution of which involves the development by FPhTT creative methodological projects that stimulate self-actualization, self-improvement and creative professional self-realization of the applicants for education.

The logic of conducting research and experimental work made it possible to substantiate its stages, which were characterized by certain tasks, appropriate forms and methods of organization: the exploratory-theoretical – 2017; the diagnostic and ascertaining – 2017-2018 academic year; the formative – 2018-2020 academic year; the analytical and concluding – 2020-2021 academic year.

At the first stage (2017) – *the exploratory-theoretical* – the analysis of interdisciplinary (pedagogical, philosophical, encyclopedic, dictionary-reference) literature on the state of solving research problem was provided; the degree of study of the problem and its reflection in practice was revealed; an object, a subject, a purpose, tasks, the working hypothesis of dissertation, theoretical and methodological base and scientific apparatus were identified, the tools of experimental work were constructed.

At the second stage (2017-2018 academic year) – *the diagnostic and ascertaining* – the experimental work in order to clarify the working hypothesis, which led to the substantiation of the components (concepts) of the author's conception and the system of VT of FPhTT for organizing IW with pupils was carried out; constructing the structural-functional model of VT of FPhTT for organizing IW with pupils in the education space of modern secondary school. The described stage provided for the organization of diagnostic and ascertaining substages of the pedagogical experiment in order to determine the state of formation of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils, where the

substantiated components, criteria, indicators and levels of examined readiness were taken into account. Such monitoring of the state of the studied phenomenon provided an opportunity to do a feedback, identify weaknesses of the developed system and make adjustments.

During the third stage – *the formative* – the purposeful implementation of the author's system of VT of FPhTT for organizing IW with pupils by testing the pedagogical conditions that contribute to the effectiveness of achieving the purpose of the research took place.

At the fourth stage (2020-2021 academic year) – *the analytical and concluding* – the organization of experimental work was ensured by carrying out such research steps: organization of a control checking the state of formation of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils, for proving the effectiveness of methods of implementing author's system; generalization of the results of experimental work and systematization of the obtained empirical data of the final diagnostics of the level of formation of readiness of FPhTT for organizing IW with pupils; clarification of the obtained conclusions, verification of reproducibility and possibilities of implementation of the pedagogical conception of the system of VT of FPhTT for organizing IW with pupils; awareness of the prospects of realization of research results by making changes to state educational standards of secondary and higher education; prognostic substantiation of development of system of VT of FPhTT for organizing IW with pupils; registration of the results of dissertation research.

A significant result of the formative stage of experiment is a possibility of managing (a detection, an evaluation, a minimization) educational risks of implementation of author's conception of research. In addition, the formative stage of research and experimental work allowed to outline new horizons and prospects for improving the quality of physical and pedagogical education, which, in turn, characterizes the study as the development of a new scientific direction in vocational pedagogy. The effectiveness of the proposed system of VT of future PhTT for organizing IW with pupils has been proved by methods

of mathematical statistics by calculating dispersions for determining Fisher's criterion.

The scientific novelty of the obtained results is that:

– *for the first time*, the pedagogical concept of professional training of future teachers of physical culture to organize individual work with students using *general scientific* (systematic, synergetic, epistemological, activity-oriented, personality-oriented) and *concrete scientific* (subject, cultural, axiological, acmeological) approaches has been substantiated. The concept takes into account the ideas of continuity of education, provisions on the integrity of professional, social and pedagogical systems, using the scientific achievements of foreign and native researchers to ensure the effectiveness of physical education of students and relays the current potencies of the developing educational environment of the pedagogical higher education institution in the context of the formation of students' readiness to organize individual work with students; *the author's pedagogical system of such a process has been designed and justified*, directed at a specific pedagogical result and ordered according to certain features of subsystems: methodological, content and diagnostic; pedagogical conditions that contribute to the preparation of future teachers of physical culture for the organization of individual work with students (ensuring the value and motivational professional orientation of preparing future physical culture teachers for a conscious choice of means at Physical Culture lessons; creating an information-rich educational environment by updating general pedagogical and special information about the specifics of organizing individual work with students in the content of disciplines; management of practical educational (including independent) activities of students in the direction of enriching the professional skills of future teachers of physical culture regarding the design of methods of individualization and differentiation of physical educating of schoolchildren; integration into the content of various types of practices of a set of tasks, the solution of which involves the development of creative methodological projects by students); a structural and functional model

of the pedagogical system *has been developed*, which consists of blocks: target; theoretical and methodological; praxeological and technological; diagnostic and evaluating; resulting.

– *has been improved*: the content of academic disciplines («Theory and Methodology of Moving Games and Fun», «Theory and Methodology of Physical Education», «Human Anatomy with the Basics of Sports Morphology», «Therapeutic Physical Culture», «Theory and Methodology of Teaching Sports Games», «Using the non-traditional Sports Games at Physical Culture Lessons»); definition of the *term* «readiness of future teachers physical culture to organize individual work with pupils»; *content updating* of pedagogical technologies (projects, web quests, conflict-of-laws situational tasks, modeling of professional roles, etc.); *content significance of the category* «developing educational environment of the pedagogical higher education institution»; *components* (motivational-axiological, cognitive-integrative, activity-design, reflexive-creative), *criteria* (motivational, cognitive; behavioral; reflexive; *indicators of the levels* of readiness of future teachers of physical culture to organize individual work with pupils (low, satisfactory, sufficient, high);

– the theoretical and methodological foundations of updating the professional training of future physical culture teachers in pedagogical higher education institutions of Ukraine *have been further developed*; the possibilities of developing the educational environment of a pedagogical higher education institution: semantic; integration; transformative; the classification of resources is proposed and distributed into the following groups: *normative-orientation; content-informational; communicative-activity*; the development potential of the educational environment of the pedagogical higher education institution has been substantiated, which is reflected in the totality of resources and opportunities, the use of which contributes to the innovation, technologization, fundamentalization of professional training of future teachers physical culture to the organization of individual work with pupils.

The practical significance of the obtained results is that:

- the concept of preparing future teachers of physical culture for the organization of individual work with pupils, which meets modern requirements for the development of society and trends in the reform of general secondary education in Ukraine, brought by the author to the level of practical implementation and can be used to organize the educational process at the pedagogical higher education institution in order to improve the quality of pedagogical education in the outlined aspect;
- the content of the disciplines has been updated and actualized «Theory and Methodology of Moving Games and Fun», «Theory and Methodology of Physical Education», «Human Anatomy with the Basics of Sports Morphology», «Therapeutic Physical Culture», «Theory and Methodology of Teaching Sports Games», «Using the non-traditional Sports Games at Physical Culture Lessons», in particular by using a set of author's conflict-of-laws and adapted situational tasks that provided for students to solve real pedagogical situations;
- educational and methodological materials that students used during various types of internships has been systematized in order to diagnose and monitor the development of individual physical abilities of students of the ISE – «Health Passport»;
- *criteria and diagnostic tools* have been proposed to assess the level of readiness of future teachers of physical culture to organize individual work with students.

The theoretical and practical material contained in the study was used by scientific and pedagogical workers of pedagogical IHE of Ukraine in the process of creating educational programs, textbooks, manuals, educational and methodological complexes, curricula, work programs; for the development of special courses and special practices on the outlined issues, conducting advanced training courses for teachers of physical culture.

Keywords: future teachers of physical culture, professional training, individual work with pupils, pedagogical system, pedagogical conditions, structural-functional model, pedagogical concept.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Алексеев О. Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: [моногр.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 312 с.
2. Mozolev O., Bloschchynskiy I., Aliksieiev O., Romanyshyna L., Zdanevych L., Melnychuk I., Prontenko K., Prontenko V. Influence of Modern Fitness Technologies on the State of Health and Development of Motor Abilities of 17-19-Year-Old Female Students. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol. 19, № 3. P. 917–924. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2019.s3132>. **(Scopus)**
3. Bakhmat N., Maksymchuk B., Voloshyna O., Kuzmenko V., Matviichuk T., Kovalchuk A., Martynets L., Uchytel I., Solovyov V., Manzhos E., Sheian M., Aliksieiev O., Slyusarenko N., Zhorova I., Maksymchuk I. Designing Cloud-oriented University Environment in Teacher Training of Future Physical Education Teachers. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol. 19, № 4. P. 1323–1332. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2019.s.4192>. **(Scopus)**
4. Khmara M., Mozolev O., Yashchuk I., Aliksieiev O., Kravchuk V., Dolynniy Y., Tomkiv I., Binkovskyi O., Prontenko V. Effectiveness of the Fitness Program «WAY TO A HEALTHY LIFE». *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2021. Vol. 9, № 5. P. 833–840. DOI: <https://doi.org/10.13189/saj.2021.090501>. **(Scopus)**
5. Алексеев О. Нормативно-правове підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер.: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 15. С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2019-15.5-10>.

6. Алексеев О. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка*. 2019. Вип. 2. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/visnyk_2.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32453/6.vi2.1163>.

7. Алексеев О. О., Мельничук І. М., Марчак Т. А., Райтаровська І. В. Особистісний підхід як основа в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 16, т. 1. С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-1>.

8. Aliksieiev O. Conceptual principles of vocational training of future physical culture teachers for organization of individual work with pupils. *Scientific journal of polonia university*. 2020. Vol. 40, № 3. S. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.23856/4015>

9. Aliksieiev O. Experimental system of vocational training of physical culture teachers for organization pupils' individual work. *Scientific journal of polonia university*. 2021. Vol. 48, № 5. P. 8–14. DOI: <https://doi.org/10.23856/4801>.

10. Алексеев О. Логіка добору педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 42, т. 1. С. 215–220. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-1-29>.

11. Алексеев О. Соціальні та педагогічні актуалітети підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічний дискурс*. 2021. Вип. 31. С. 78–83. DOI: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2021.31.10>.

12. Алексеев О. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 39, т. 1. С. 238–242. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-38>.

13. Алексеев О. О. Загальний теоретико-методологічний аналіз педагогічних принципів формування валеологічного світогляду майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 3 (39). С. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-06>.

14. Алексеев О. О. Організація й методика проведення дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 40. С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.24>.

15. Алексеев О. О. Статистична обробка результатів експериментального дослідження ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 86–89. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.17>.

16. Алексеев О. О. Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Академічні студії. Сер.: Педагогіка*. 2021. № 1 (4), С. 17–24. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.1.3>.

17. Алексеев О. О. Теоретико-методологічні засади реалізації системного підходу у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі і загальноосвітній школах*. 2021. № 77, т. 1. С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.77-1.17>.

18. Алексеев О. Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до диференціації та індивідуалізації фізичного виховання учнів. *Молодь і ринок*. 2022. № 3–4 (201–202). С. 138–145. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260010>.

19. Алексеев О. Розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 2 (116). С. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2022.02/080-090>.

20. Алексеев О. Філософсько-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 3 (117). С. 55–63. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2022.03/055-063>.

21. Алексеев О. О. Експериментальне дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. Вип. 32 (1-2022). С. 207–217. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32.207-217>.

22. Алексеев О. О. Методологія дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічний альманах*. 2022. Вип. 51. С. 76–82. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.338>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

23. Алексеев О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів у 3-х т. (Кам'янець-Подільський, 14–15 берез. 2017 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені

Івана Огієнка, 2017. Вип. 16, т. 2. С. 86–87.

24. Алексеев О. О. Формування здорового способу життя на заняттях настільним тенісом. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 7. С. 14–18.

25. Алексеев О. О. Проблема побудови спортивного тренування з настільного тенісу на основі принципів програмування. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 4–5 квіт. 2018 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. 17, т. 2. С. 97–99.

26. Алексеев О. О., Райтаровська І. В. Відновлення працездатності у спортивному плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наукової конф. викладачів, докторантів і аспірантів. 2018. Вип. 17, т. 2. С. 128–129.

27. Алексеев О. О. Експериментальне дослідження розвитку координаційних здібностей та психологічних функцій у бадмінтоністів на етапі початкової підготовки. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2018. Вип. 8. С. 17–27.

28. Алексеев О. О. Історичні аспекти становлення та розвитку фізичної культури. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2019. Вип. 8. С. 13–16.

29. Алексеев О. О. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків в

умовах інклюзивної освіти. *Вектор Поділля*: наук. журн. Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу . Кам'янець-Подільський: видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Вип. 1. С. 151–162.

30. Алексеев О. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах людиноцентризму у контексті збереження здоров'я учнівської молоді. *Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12–13 жовт. 2018 р.). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 8–9.

31. Алексеев О. О. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі*: матеріали регіон. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 11–12 груд. 2018 р.). Тернопіль: Богдан, 2018. С. 8–9.

32. Алексеев О. О. Актуальність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в напрямі здоров'язбереження. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 28 лютого 2019 р.). Переяслав-Хмельницький : Університет Григорія Сковороди в Переяславі-Хмельницькому, 2019. Вип. 44. С. 110–112.

33. Алексеев О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи учнів учителями фізичної культури. *Danish Scientific Journal*. 2019. № 26, Vol. 2. P. 12–16.

34. Алексеев О. О. Використання вчителями фізичної культури оздоровчих традицій українського козацтва при формуванні здорового способу життя підлітків з особливими освітніми потребами. *Вектор Поділля*: наук. журнал Подільського спеціального навчально-

реабілітаційного соціально-економічного коледжу. Кам'янець-Подільський: видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2019. Вип. 2. С. 281–296.

35. Алексеев О. О. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів. (Кам'янець-Подільський, 5–6 берез. 2019 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Вип. 18, т. 2. С. 77–78.

36. Алексеев О. О. Сучасні уявлення про спортивне тренування на прикладі настільного тенісу. *Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти*. Матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених. (Кам'янець-Подільський, 4 квіт. 2019 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 5–10.

37. Алексеев О. О. Філософські принципи професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Кам'янець-Подільський, 19–20 квіт. 2019 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 402–404.

38. Авінов В. Л., Алексеев О. О. Особливості методики розвитку спритності юних футболістів 11-12 років. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 3–4 берез. 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19, т. 2. С. 73–74.

39. Алексеев О. О., Авінов В. Л. Характеристика розвитку швидкісних якостей у тенісистів групи спеціалізованої базової підготовки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 3–4 березня 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19, т. 2. С. 72–73.

40. Алексеев О. О., Марчак Т. А. Здоровий спосіб життя студентської молоді в контексті фізкультурно-оздоровчої діяльності. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: збірник наук. праць. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 9. С. 12–15.

41. Алексеев О. О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи вчителів фізичної культури в умовах інклюзивної освіти. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (Кам'янець-Подільський, 21–22 трав. 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 211–213.

42. Алексеев О. О. Аксиологічний підхід як методологічний орієнтир професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав, 30 липня 2021 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 73. С. 68–70.

43. Алексеев О. О. Дидактичні закони, закономірності та принципи як методологічні вектори реалізації педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Гуманітарний і інноваційний ракурс*

професійної майстерності: пошуки молодих вчених: матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених (Одеса, 19 лист . 2021 р.). Одеса: Гальветика, 2021. С. 236–239.

44. Алексеев О. О. Здоров'язберігаючі технології у професійній діяльності майбутніх учителів фізичної культури як засоби організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 1–2 жовт. 2021 р.). Одеса: Гальветика, 2021. С. 28–31.

45. Алексеев О. О. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: ключові вектори побудови. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25 лист. 2021 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 222–225.

46. Алексеев О. О. Місце дослідницько-інноваційної діяльності вчителя фізичної культури в організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав, 30 верес. 2021 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 75. С. 137–139.

47. Алексеев О. О. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницько-інноваційної діяльності в процесі організації індивідуальної роботи з учнями. *Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції*: матеріали регіон. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12 берез. 2021 р.). Тернопіль: Вектор, 2021. С. 32–34.

48. Алексеев О. О. Стан здоров'я школярів як актуалітет професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи*: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Умань, 7–8 жовт. 2021 р.). Умань: Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини, 2021. С. 8–11.

49. Зубаль М. В., Райтаровська І. В., Алексеев О. О. Дослідження рухливості суглобів в групах навчальної підготовки в плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 2–3 берез. 2021 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Вип. 20, т. 2. С. 146–147.

50. Одайник В. В., Алексеев О. О. Формування здорового способу життя підлітків в умовах сучасної системи освіти. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2021. Вип. 10. С. 74–77.

51. Алексеев О. О. Організаційно-проектувальні етапи розробки структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 5–6 квіт. 2022 р.). Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2022, С. 104–107.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	38
ВСТУП.....	39
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-СОЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ.....	60
1.1 Суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	60
1.2 Соціальні та педагогічні актуалітети підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	77
1.3 Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі фізичного виховання учнів.....	97
Висновки до першого розділу.....	113
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ.....	117
2.1 Нормативно-правове підґрунтя підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	117
2.2 Характеристика методології дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	133
2.3 Закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	166
Висновки до другого розділу.....	185

РОЗДІЛ 3. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ.....	189
3.1 Теоретичний аналіз категорії «готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями».....	189
3.2 Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	213
3.3 Розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	238
Висновки до третього розділу.....	259
РОЗДІЛ 4. ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ.....	265
4.1 Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	265
4.2 Експериментальна педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	284
4.3 Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	300
4.4 Структурно-функціональна модель експериментальної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	330
Висновки до четвертого розділу.....	346
РОЗДІЛ 5. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ.....	352

5.1 Логіка організації експериментального дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	352
5.2 Методика реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	370
5.3 Аналіз результатів експериментального дослідження.....	394
Висновки до п'ятого розділу.....	403
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	405
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	412
ДОДАТКИ.....	482

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МУФК – майбутні учителі фізичної культури;

УФК – учителі фізичної культури;

ІР – індивідуальна робота;

ФВ – фізичне виховання;

ЗСЖ – здоровий спосіб життя;

ФК – фізична культура;

ЗВО – заклад вищої освіти;

ЗЗО – заклад загальної середньої освіти;

ПП – професійна підготовка;

ФКіС – фізична культура і спорт;

ФВіС – фізичне виховання і спорт.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільство висуває високі вимоги до професійної діяльності педагогів, оскільки саме від них залежить освітній рівень суспільства загалом, створення умов для його подальшого розвитку. Ті соціально-економічні перетворення, що відбуваються в останні десятиліття в Україні та світі кардинально змінили парадигму навчання на всіх рівнях системи освіти. Зокрема, серед пріоритетів соціальної та економічної політики нашої держави, одним із провідних напрямів є розвиток фізичної культури та спорту, як фактору зміцнення здоров'я нації.

Окреслені зміни продиктовані й результатами сучасних медико-соціальних досліджень. За даними Центру медичної статистики України стан здоров'я дітей і підлітків упродовж останніх двох десятиліть характеризується різким зростанням поширеності хронічних хвороб і функціональних розладів, зміною структури порушень, які діагностуються, погіршенням показників фізичної підготовленості та фізичного розвитку, збільшенням поширеності поведінкових факторів ризику.

Статистичні дані свідчать про існування критичних відмінностей у стані розвитку фізичних можливостей школярів, що є маркером не лише популяризації фізичної культури як засобу збереження та зміцнення здоров'я, але й назрілої потреби в індивідуалізації фізичного виховання школярів. У нових умовах функціонування нової української школи учителі фізичної культури повинні вміти працювати в насиченому інформаційному просторі, активно застосовувати нові знання на практиці, постійно вдосконалювати професійну компетентність, вміти вирішувати педагогічні завдання, продуктивно взаємодіяти з колегами для врахування особистісних інтересів, прагнень, мотивів учнів та антропометричних, анатомічних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра з метою реалізації індивідуального підходу у фізкультурно-спортивній

освіті й організації індивідуальної роботи.

Необхідність удосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури виявляється в прийнятих законодавчих і правових документах: доктринах *реформування системи середньої загальної освіти України* (Концепція «Нова українська школа» (2017 р.), Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) та ін.), *оновлення засад професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури* (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» № 2736-20 від 23.12.2020 (2020 р.), *забезпечення наступності фізкультурно-спортивної освіти учнівської молоді* (Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) *й популяризації цінностей здоров'я та здорового способу життя* (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.).

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблема підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності проводиться в напрямках: виокремлення філософських (А. Баль, Ю. Бех, Ю. Бойчук та ін.), соціальних (І. Малафійк, В. Стьопін та ін.), педагогічних (А. Вербицький, В. Вихрущ, А. Конох, І. Мельничук, А. Теплицька та ін.) поглядів щодо специфіки організації освітнього процесу у вищій школі; здійснення синтезу ідей педагогічної синергетики (В. Кремень) й реалізації системного підходу (Н. Кузьміна, А. Фурман, Є. Юдін та ін.), задля інтеграції категорій «педагогічна майстерність» (І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, І. Максимчук та ін.), «професіоналізм» (Ю. Ковальова) в

теорію та практику підготовки майбутнього вчителя (Н. Гузій), зокрема, учителя фізичної культури (Д. Балашов, Д. Без'язичний, М. Верховська, О. Гауряк, О. Котова, Р. Маслюк, Ю. Мосейчук та ін.); моделювання фахової діяльності сучасного педагога (О. Пономарьов); забезпечення якості освітньої діяльності студентів у ЗВО (А. Матвійчук, М. Носко та ін.).

У науковій літературі акумульовано значний масив знань сучасних дослідників про різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, зокрема теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності (Д. Балашов) у процесі самостійної роботи (О. Стасенко), у ЗВО (Н. Степанченко); реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності (Д. Бермудес); адаптації професійної діяльності (К. Павлишенець); подальшої фахової діяльності й організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу середньої освіти (П. Рибалко); самовдосконалення та формування основ здорового способу життя: теоретичний аспект (І. Шаповалова); підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту засобами міжпредметної інтеграції (Є. Павлюк, Т. Яворська); формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я (Ю. Танасійчук); формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи (Г. Тітова) та ін.

Досліджуючи сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту наукова спільнота (Н. Белікова, Ю. Веретельнікова, І. Гринченко, П. Джуринський та ін.) спрямовує сучасну систему освіти до визнання назрілої необхідності реалізації практико-зорієнтованої моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Актуалізація місця і ролі фізичної культури як засобу здоров'язбереження учнівської молоді детермінувала здійснення низки педагогічних досліджень, де предметом наукового пошуку стали різні аспекти фахового навчання майбутніх учителів фізичної культури. Так, вивчено специфіку реалізації інноваційного змісту підготовки сучасного

фахівця галузі фізичної культури (С. Мединський) у системі «педагогічний коледж – педагогічний університет» (Р. Маслюк), в умовах університетської освіти (О. Акімова, Л. Безкоровайна, М. Василенко та ін.) шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі фахової підготовки студентів спеціальності «Фізичне виховання» (Р. Клопов, Г. Міненко та ін.), з метою формування професійної, здоров'язбережувальної (Є. Кочерга) компетентності студентів (О. Гауряк) і готовності до професійної діяльності (М. Кравченко, А. Мельнік та ін.) у загальноосвітніх навчальних закладах (Ю. Ажиппо).

У контексті реалізації ідей Концепції «Нова українська школа» здійснено обґрунтування доцільності організації індивідуальної роботи учнів на уроках фізичної культури (В. Ареф'єв, Ю. Веретельнікова, І. Гринченко, П. Джуринський, Ю. Ковальова, О. Мельник, Є. Павлюк та ін.), методологічних і методико-технологічних шляхів індивідуалізації фізичного виховання школярів (О. Атамась, С. Гуменюк, Н. Коцур, В. Маринич, К. Мулик, В. Сергієнко, І. Шурхал, М. Візует (M. Vizuete) та ін.). Попри те, цілеспрямованих науково-практичних й теоретико-методологічних пошуків у напрямі вивчення й осмислення проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями досі не здійснено. Відтак, нині не розроблено цілісної, динамічної, інтегративної педагогічної системи концептуальних знань, які б сприяли оновленню процесу фахового навчання студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт в окресленому аспекті.

У процесі аналізу наукової, методичної, філософської літератури, що стосується проблематики дослідження, виявлено низку *суперечностей*:

на соціально-педагогічному рівні:

– між актуальним соціальним замовленням на підготовку вчителів фізичної культури, що здатні забезпечити реалізацію парадигми

індивідуалізації фізкультурно-спортивної освіти учнів з врахуванням стану здоров'я та розвитку фізичних здібностей і традиційною практикою підготовки майбутніх учителів у педагогічних ЗВО України;

на теоретико-методологічному рівні:

– між посиленням наукового інтересу до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи зі школярами та недостатньою розробленістю теоретичних й методологічних основ окресленого процесу в системі вищої професійної педагогічної освіти;

на дидактичному рівні:

– між зрослими вимогами до професійної діяльності учителів фізичної культури як педагогів, котрі повинні ефективно залучати вихованців до цінностей фізичної культури шляхом організації індивідуальної роботи з школярами та недостатньою розробленістю дидактичних засад їх реалізації в підготовці таких фахівців;

на особистісно-професійному рівні:

– між потребою формування професійно значущих якостей особистості вчителя, необхідних для організації індивідуальної роботи з учнями, забезпечення успішної міжособистісної взаємодії на уроках, виховання школярів у рамках здоров'язбережувальної парадигми, та недостатньою увагою до розвитку окреслених здатностей в умовах вищої педагогічної школи;

на методично-практичному рівні:

– між потребою в поповненні педагогічної теорії та практики дієвими дидактичними маркерами забезпечення готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями в умовах реальної професійної діяльності і недостатньою розробленістю системи підготовки майбутніх фахівців та педагогічних умов її дієвості.

Актуальність теми, виявлені суперечності і можливість їх усунення, потреба в розробленні педагогічної системи підготовки майбутніх учителів

фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями, обумовило вибір теми дослідження: «**Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в межах науково-дослідної теми «Теоретико-методологічні основи професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти» (номер державної реєстрації 0120U104278) та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на факультеті фізичної культури в межах науково-дослідної теми «Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями» (номер державної реєстрації 0119U001395).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 11 від 26.12.2018 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 29.01.2019 р.).

Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному й методично-технологічному обґрунтуванні концепції педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями та експериментальній перевірці дієвості її положень.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні актуалітети оновлення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями й проаналізувати зарубіжний досвід практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації диференційованого та

індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів.

2. Схарактеризувати методологію дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, простежити закономірності та обґрунтувати принципи окресленого процесу.

3. Конкретизувати компоненти, виявити критерії та показники рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

4. Розробити авторську концепцію професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

5. Спроекувати й теоретично обґрунтувати педагогічну систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями та розробити її структурно-функціональну модель.

6. Виокремити педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями та схарактеризувати ключові вектори їх реалізації.

7. Експериментально перевірити ефективність педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних ЗВО України.

Предмет дослідження – педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Педагогічна концепція дослідження. Мета дослідження виявляється в авторській концепції, яка, будучи складною, структурованою, емерджентною, динамічною системою загальнопедагогічних і спеціальних знань про професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи

з учнями, ґрунтовно ретранслює відомості про сутність, суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні актуалітети, зміст, особливості функціонування досліджуваного процесу в освітньому середовищі педагогічного ЗВО. Наскрізною метою запропонованої концепції визначено теоретичне, методологічно-концептуальне й методико-технологічне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями в системі вищої педагогічної освіти України як основи професійного самовдосконалення, опанування основами педагогічної майстерності. Педагогічна концепція ґрунтується на *теоретичному, методологічному, практичному концептах*. Наведені концепти характеризуються взаємопов'язаністю, інтегративністю змісту, відкритістю до змін зовнішнього середовища й відбивають специфіку інформаційного наповнення площин запропонованої концепції.

Теоретичний концепт обумовлюють суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища та ін.; популяризації у світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації *фізичного виховання*; націленість світової спільноти на виховання життєздатного зростлого покоління, що диктує необхідність розвитку в учителів нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю,

духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації фізичного виховання школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти); сучасні інтенції інновації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів за кордоном; нормативно-правове підґрунтя підготовки майбутніх учителів до організації індивідуальної роботи з учнями; перспективні напрями оновлення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементація міждисциплінарного підходу; технологізацію й діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки майбутніх учителів з практикою.

Методологічний концепт ретранслюється в таких площинах: імплементації сукупності *загальнонаукових* (системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований) й *конкретно-наукових* (суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний) методологічних підходів як ключових векторів організації дослідницької роботи; конкретизації загальнопедагогічних та специфічних закономірностей професійної підготовки вчителів і структуризації сукупності засадничих принципів наукової розвідки, що проявляється у *три блоки* – загальнопедагогічні, організаційні, специфічні; визначення нових особливостей і властивостей досліджуваного об'єкта, що призводить до очікуваного результату – готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності; виявленні розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО.

Практичний концепт виявляє можливості реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями в освітній процес педагогічних ЗВО України, упровадження інноваційних технологій фахового навчання

студентів, застосування авторських ситуативних професійно зорієнтованих колізійних завдань, визначення ефективності такого процесу на різних етапах його здійснення. У практичному розрізі використання третього концепту передбачало упровадження педагогічних умов і структурно-функціональної моделі педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, авторського навчально-методичного забезпечення.

Основні концептуальні засади дослідження відповідають **загальній гіпотезі**, яка ґрунтується на припущенні, що проектування і реалізація педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями задля формування високого рівня готовності до окресленого аспекту педагогічної діяльності буде ефективною, якщо: апелюватиме до соціально-історичних передумов, соціальних та педагогічних актуалітетів оновлення підготовки, базуватиметься на специфічних закономірностях і принципах підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації фізичного виховання школярів.

Зміст положень загальної гіпотези конкретизується в **часткових гіпотезах**:

- 1) удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями передбачає реалізацію системного, синергетичного, епістеміологічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, суб'єктного, культурологічного, аксіологічного, акмеологічного підходів в освітньому процесі педагогічного ЗВО;
- 2) оновлення підготовки вчителів в окресленому аспекті базується на цілеспрямованому застосуванні сукупності реально існуючих *ресурсів* (науково-освітніх, інформаційних, кадрових, методичних, матеріально-технічних, інструментально-технологічних та ін.) і *можливостей* (спеціально організована сукупність зовнішніх сприятливих педагогічних умов у ЗВО) задля досягнення конкретної мети (високого рівня готовності

майбутніх учителів до організації індивідуальної роботи з учнями), які можуть бути мобілізовані, ефективно застосовані професорсько-викладацьким складом педагогічного ЗВО;

3) збагачення інтегрування змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури забезпечує використання інноваційних педагогічних технологій, форм, методів організації освітньої діяльності студентів у рамках імплементування колізійних професійно зорієнтованих завдань;

4) професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями проводиться як динамічний керований процес, що потребує комплексної реалізації спеціально створених педагогічних умов, що забезпечить ефективне функціонування експериментальної педагогічної системи.

Теоретичну основу дослідження склали ключові положення загальної методології наукового пізнання (принципи обґрунтованості та доказовості, точності та об'єктивності, положення про загальний зв'язок та взаємозумовленість процесів та явищ) (А. Новіков, Г. Щедровицький, Е. Яковлев, Є. Юдин, Д. Чернілевський та ін.); методології педагогічних досліджень (І. Бех, А. Вербицький, В. Загвязинський, І. Зязюн та ін.); системного (В. Новосельцев, І. Мельничук, Ю. Мосейчук, О. Отич, А. Фурман, В. Ясвін та ін.), діяльнісного (Д. Єлісеєва, Т. Краснобаєва, О. Снігур, І. Шевчук та ін.), особистісно зорієнтованого (Н. Овчаренко), акмеологічного (І. Бабак, А. Деркач, Т. Дерека та ін.), праксеологічного (Ю. Мосейчук), компетентнісного (М. Карченкова, Є. Кочерга, Б. Максимчук, В. Сікора та ін.) підходів; концепції активізуючого та розвивального навчання (Л. Виготський, П. Рибалко, А. Семиченко та ін.); концепції моделювання освітніх систем (І. Кенсицька, Т. Круцевич, Є. Павлюк, А. Теплицька, А. Чернова, В. Язловецький, В. Штоф та ін.); психології та педагогіки розвитку особистісного потенціалу (В. Вихрущ, О. Коқун, А. Конох, І. Малафійк, І. Мельничук, О. Пехота та ін.).

Задля досягнення виокремлених завдань і перевірки гіпотези дослідження застосовано низку **методів дослідження**, кожен з яких взаємодоповнював іншого:

теоретичні методи: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, вивчення нормативно-правових документів, аналіз наукової літератури, узагальнення досвіду педагогічної діяльності – з метою конкретизації суспільно-історичних передумов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; визначення соціальних і педагогічних тенденцій підготовки майбутніх учителів до організації індивідуальної роботи з учнями; здійснення контент-аналізу зарубіжного досвіду реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів; *типологія, класифікація* – для характеристики нормативно-правового підґрунтя підготовки майбутніх учителів; *екстраполяція* – для виокремлення розвивального потенціалу освітнього середовища конкретного педагогічного ЗВО; *педагогічне моделювання* – задля проектування авторської структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями;

емпіричні: спостереження, анкетування, інтерв'ювання, тестування, метод експертних оцінок – для діагностування рівня сформованості готовності майбутніх вчителів до організації індивідуальної роботи з учнями; аналіз результатів освітньої діяльності студентів; педагогічний експеримент, з метою дослідно-експериментальної перевірки результативності авторської педагогічної системи; методи математичної статистики, графічна інтерпретація експериментальних даних – з обчисленням і визначенням F-критерію для проведення якісного і кількісного аналізу результатів експерименту.

Організація дослідження. Відповідно до поставлених цілей, логіка проведення дослідно-експериментальної роботи уможливила

обґрунтування її етапів, які характеризувалися певними завданнями, відповідними формами і методами організації: пошуково-теоретичний – 2017 р.; діагностично-констатувальний – 2017–2018 н.р; формувальний – 2018–2020 рр.; аналітично-підсумковий – 2020–2021 н.р.

На першому – *пошуково-теоретичному* – етапі (2017 р.) здійснювався аналіз міждисциплінарної літератури щодо проблеми дослідження; виявлявся ступінь вивченості проблеми та її відображення в практиці; визначалися теоретико-методологічна база та науковий апарат дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, робоча гіпотеза дисертаційного дослідження); виявлялися суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, соціальні та педагогічні тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; конкретизовано методологічні та теоретичні позиції дослідження; конструювався інструментарій експериментальної роботи.

На другому – *діагностично-констатувальному* етапі (2017–2018 н.р.) здійснювалася експериментальна робота з метою уточнення робочої гіпотези; обґрунтовано складники (концепти) авторської концепції та педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; побудовано структурно-функціональну модель такої системи в освітньому просторі сучасної загальноосвітньої школи; здійснено діагностичний і констатувальний етапи педагогічного експерименту з метою визначення стану готовності майбутніх учителів до організації індивідуальної роботи з учнями, що враховували обґрунтовані компоненти, критерії, показники та рівні досліджуваної готовності.

Упродовж третього – *формувального* – етапу дослідження (2018–2020 рр.) відбувалася цілеспрямована реалізація авторської педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до

організації індивідуальної роботи з учнями, апробація педагогічних умов, що сприяють ефективності досягнення мети дослідження.

На четвертому – *аналітично-підсумковому* – етапі (2020–2021 н.р.) аналізувалися, узагальнювалися й оцінювалися підсумки експериментальної роботи, систематизувалися отримані емпіричні дані, уточнювалися отримані висновки, проводилася перевірка відтворюваності основних ідей роботи, здійснено оформлення результатів дисертаційного дослідження.

Експериментальна база дослідження. Основною базою дослідно-експериментальної роботи були: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. До експерименту на різних етапах дослідження було залучено 323 студенти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано педагогічну концепцію професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями з використанням *загальнонаукових* (системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований) й *конкретно-наукових* (суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний) підходів.). Концепція враховує ідеї неперервності освіти, положення про цілісність професійних, соціальних і педагогічних систем, з використанням наукових здобутків закордонних і вітчизняних дослідників стосовно забезпечення ефективності фізичного виховання учнів і ретранслює актуальні потенції розвивального освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі формування готовності студентів до організації індивідуальної роботи з учнями; *спроєктовано та*

*обґрунтовано авторську педагогічну систему такого процесу, спрямовану на конкретний педагогічний результат і впорядковану за певними ознаками підсистем: методологічну, змістову і діагностичну; педагогічних умов, які сприяють підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями (забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до усвідомленого вибору засобів на уроках фізичної культури; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації індивідуальної роботи з учнями; управління практичною освітньою (зокрема, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь майбутніх учителів фізичної культури щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації фізичного виховання школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку студентами творчих методичних проєктів); *розроблено* структурно-функціональну модель педагогічної системи, яка складається з блоків: цільовий; теоретико-методологічний; праксеологічно-технологічний; діагностико-оцінювальний; результативний.*

– *удосконалено*: зміст навчальних дисциплін («Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної культури»); визначення *терміну* «*готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями*»; *змістове оновлення* педагогічних технологій (проєкти, веб-квести, колізійні ситуативні завдання, моделювання професійних ролей тощо); *змістове значення категорії* «розвивальне освітнє середовище педагогічного ЗВО»; *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний,

діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний, пізнавальний, поведінковий, рефлексивний); *показники рівнів* готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями (низький, задовільний, достатній, високий);

– *дістали подальшого розвитку* теоретичні й методологічні засади оновлення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних ЗВО України; можливості розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО: *сміслові; інтеграційні; перетворювальні*; запропоновано класифікацію ресурсів й розподілено в такі групи: *нормативно-орієнтаційні; змістовно-інформаційні; комунікативно-діяльнісні*; обґрунтовано розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО, що відбивається в сукупності ресурсів і можливостей, використання яких сприяє інноватизації, технологізації, фундаменталізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що обґрунтовано дієвість і ефективність педагогічної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, завдяки впровадженню якої підвищилась готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Визначено і конкретизовано сутність і структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями на основі системно-діяльнісного, аксіологічного, акмеологічного, особистісного, контекстного, гуманістичного, процесуального, компетентнісного підходів. Обґрунтовано педагогічну концепцію такої підготовки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

– концепція підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, яка відповідає сучасним

вимогам розвитку суспільства та тенденціям реформування середньої загальної освіти в Україні, доведена автором до рівня практичної реалізації і може бути використана для організації освітнього процесу в педагогічному ЗВО з метою підвищення якості педагогічної освіти в окресленому аспекті;

– оновлено та актуалізовано зміст дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної культури», зокрема шляхом використання комплексу авторських колізійних та адаптованих ситуативних завдань, що передбачали вирішення студентами реальних педагогічних ситуацій;

– систематизовано навчально-методичні матеріали, які студенти використовували під час проходження різних видів практик з метою діагностування та моніторингу розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО – «Паспорт здоров'я»;

– запропоновано *критеріально-діагностичний інструментарій* для оцінки рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Теоретичний і практичний матеріал, що міститься в дослідженні, був використаний науково-педагогічними працівниками педагогічних ЗВО України у процесі створення освітніх програм, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів, навчальних планів, робочих програм; для розробки спецкурсів та спецпрактикумів з окресленої проблематики, проведення курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження

№ 2/22 від 03.02.2022 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка про впровадження № 03-24/01/423 від 10.02.2022 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка про впровадження № 06/08 від 14.02.2022 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 01/09-119 від 14.02.2022 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження № 198 від 23.02.2022 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 323-33/03 від 19.04.2022 р.).

Особистий внесок здобувача Усі представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистим внеском здобувача є: у статті [553] виявлено можливість екстраполяції даних дослідження впливу сучасних фітнес-технологій на стан здоров'я та розвиток рухових здібностей студенток 17-19 років на процес індивідуалізації фізичного виховання школярів; у статті [490] – кристалізовано пріоритети проектування хмарно-орієнтованого університетського середовища в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; у статті [541] – досліджено ефективність використання фітнес-програми «Шлях до здорового життя»; у статті [17] – узагальнено принципи реалізації особистісного підходу як основи в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; у статті [30] – виявлено динаміку відновлення працездатності в спортивному плаванні; у статті [1] – досліджено засоби розвитку спритності юних футболістів 11-12 років; у статті [3] – виявлено детермінанти розвитку швидкісних якостей у тенісистів групи спеціалізованої базової підготовки; у статті [16] – конкретизовано філософський зміст категорії здорового способу життя; у статті [191] – виокремлено специфіку розвитку рухливості суглобів у групах навчальної підготовки в плаванні; у статті [

315] – досліджено особливості формування здорового способу життя підлітків в умовах сучасної системи освіти.

На захист винесено:

1. Педагогічну концепцію професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, яка ретранслює ключові положення оновлення досліджуваного процесу, й відбивається у взаємопов'язаних складниках – *загальні положення, понятійно-категоріальний апарат, теоретико-методологічні основи, ядро, змістово-сенсове наповнення, педагогічні умови* професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; *верифікацію концепції*.

2. Педагогічну систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, яка, як впорядкована за певними ознаками безліч взаємопов'язаних елементів, які утворюють керовану цілісність, об'єднану загальною метою функціонування, спрямована на конкретний педагогічний результат – формування високого рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

3. Методику впровадження розробленої педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, що передбачала цілеспрямовану реалізацію виокремлених педагогічних умов.

4. Змістове наповнення авторських навчально-методичних матеріалів, що забезпечували здійснення ефективного навчально-методичного супроводу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями в ЗВО.

Апробація результатів дисертації здійснювалась у виступах з науковими доповідями та повідомленнями на пленарних і секційних засіданнях таких наукових зібрань: *міжнародних науково-практичних конференціях*: Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний

та зарубіжний контекст (Тернопіль, 2018); Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму (Кам'янець-Подільський, 2019/2020); Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації (Переяслав, 2021); Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук (Київ, 2021); Інновації в освіті: перспективи розвитку (Тернопіль, 2021); *Всеукраїнських науково-практичних конференціях*: Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти (Кам'янець-Подільський, 2019); Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи (Умань, 2021); Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених (Одеса, 2021); *регіональних науково-практичних конференцій*: Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі (Тернопіль, 2018); Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції (Тернопіль, 2021); *звітних наукових конференціях викладачів, докторантів і аспірантів*: Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2017); Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2018); Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти (Кам'янець-Подільський, 2018); Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2019).

Матеріали та результати дослідження обговорювалися і були схвалені на засіданні методичного об'єднання викладачів кафедри спорту і спортивних ігор, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2016–2021 рр.) та кафедри педагогіки (2016–2021 рр.) Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до

формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти захищено в 2016 р. в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії.

Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської не використано.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 51 публікації автора (41 – одноосібна), з яких – 22 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія (18 друк. арк.), 3 наукових публікації у збірниках, які індексуються в наукометричній базі Scopus, 16 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 статті у зарубіжному науковому виданні), 29 праць, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (576 найменувань, з них 94 – іноземними мовами) та додатків (8 на 116 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 564 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 374 сторінках. Роботу ілюстровано 16 таблицями та 20 рисунками.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-СОЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

1.1 Суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Звернення до суспільно-історичних передумов професійної підготовки (далі – ПП) майбутніх учителів фізичної культури (далі – МУФК) до організації індивідуальної роботи (далі – ІР) з учнями передбачає досягнення якісно нового рівня теоретичного осмислення процесу еволюції наукових уявлень про її зміст, зв'язки з актуалітетами цивілізаційного розвитку педагогічної науки, соціальними інститутами (освіта, сім'я, наука), рівнем способу життя і стилю мислення молодого покоління, культурними та освітніми парадигмами [507]; дасть змогу конкретизувати їх значення для перспективних розробок векторів професійної підготовки педагогічних кадрів у галузі фізичного виховання в реаліях сучасної освіти.

В останні роки науковою спільнотою здійснюються активні пошуки шляхів індивідуалізації фізичного виховання школярів (О. Атамась [55], С. Гуменюк [144], В. Маринич [267], К. Мулик [293], І. Шурхал [464] та ін.). Проте такі дослідження часто засновані на середньостатистичних даних. Ідея упровадження індивідуалізації в розрізі фізичного виховання учнів залишається абстрактним закликком, який не враховує анатомо-фізіологічних особливостей кожного школяра [58, с. 145].

Тому актуалізується питання розробки і реалізації нового вектору організації фізичного виховання (далі – ФВ) учнів, що має на меті активне

використання існуючих медико-біологічних і психолого-педагогічних знань учителями фізичної культури на уроках фізичного виховання в закладах середньої освіти, з іншого.

Реалізація такого вектору, на переконання А. Коноха [229], у ФВ школярів здійснюється, зокрема, через розробку та впровадження учителями фізичної культури (далі – УФК) інноваційних особистісно зорієнтованих диференційованих технологій фізичної підготовки [229, с. 68]. До слова, дослідники (О. Безкопильний (O. Bezcopylny) [494], І. Танасійчук (I. Tanasiichuk [569]) та ін.) вважають, що окреслені загадані технології є впорядкованою сукупністю дослідницьких дій, операцій, процедур, які інструментально забезпечують певний рівень розвитку рухових якостей школярів. Ефективне використання таких технологій вимагає від УФК вияву стійкої обізнаності щодо сучасних досягнень фізіології й педагогіки.

Тоді як, стандартний підхід до занять ФК, що нині переважає в організації занять учнів середніх шкіл; необґрунтоване застосування навантажень, що перевищують рівень фізіологічних можливостей організму школярів, знижуючи ефективність педагогічного процесу, можуть завдати невинної шкоди здоров'ю здобувачів освіти [49]. Нехтування УФК вимогами, що детерміновані об'єктивними закономірностями анатомо-фізіологічного розвитку організму дитини [278], призводить до того, що діти з недостатнім рівнем моторної зрілості не прагнуть до подальшого вдосконалення, а діти з випереджаючим розвитком – втрачають інтерес до нього.

У вітчизняній і зарубіжній історико-педагогічній науці накопичений чималий діапазон знанневих конструктів, що тією чи іншою мірою відображають проблематику професійної підготовки МУФК (Д. Балашов [61], Д. Без'язичний [98], М. Верховська [108], О. Гауряк [127], І. Гринченко [139], М. Данилевич [147], Ю. Ковальова [217], О. Мельник [279] та ін.) до організації ІР з учнями (В. Ареф'єв [51], Ю. Васьков [102], Н

. Коцур [47], В. Сергієнко [381] та ін.). До переліку таких конструктів належать «культура здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна компетентність», «здоров'язбережувальне освітнє середовище», «культура безпечної життєдіяльності», «культура безпеки професійної діяльності», «здоровий і безпечний спосіб життя» тощо. Історія розвитку педагогічної теорії і практики забезпечення професійної майстерності МУФК в логіці безумовного поступального прогресу педагогічної думки демонструє й засвідчує, що зміст і методика навчання студентів постійно модифікувалися під впливом перетворень, які відбувалися в соціумі, парадигмальних характеристиках освіти, трансформації культурної парадигми: від соціоцентризму до антропоцентризму.

У межах наукової розвідки суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями виокремлені з урахуванням сучасних реалій навчання студентів у педагогічних ЗВО, стану здоров'я української молоді, напрацювань дослідників у галузі здоров'язбереження, здоров'ятворення. Разом з тим, для вичленення згаданих первнів здійснено компаративний аналіз філософсько-педагогічних ідей забезпечення здорового способу життя (далі – ЗСЖ) молоді в історико-культурній ретроспективі. Така дослідницька робота дала змогу класифікувати причини звернення педагогічної спільноти до розробки групових та індивідуальних форм ФВ учнів і студентів у кілька груп, що корелюють з конкретним історичним періодом.

Виокремлення *першої групи* суспільно-історичних передумов (зміна позиції вчителя в життєвій перспективі становлення цінностей фізичної культури й здорового способу життя учня) опирається на емпірико-культурні трансформації змісту фізкультурної освіти згідно античного твердження «турботи про себе» в розріз «турботи про інших».

Друга група суспільно-історичних первнів (спрямованість педагогічної спільноти на гармонійний фізичний розвиток особистості для забезпечення національної безпеки держави й збереження здоров'я молоді)

охарактеризована крізь призму урахування тенденцій розвитку педагогічної думки у ФВ, що були панівними впродовж *позапарадигмального етапу*. До переліку основних принципів окресленого часового проміжку, на переконання О. Шукатки [463], належать: встановлення соціально значущих цінностей життя і здоров'я у вихованні особистості; модернізація засобів ФВ і ФК для спрямування учасників освітніх відносин до ведення ЗСЖ, пов'язаних із системою цінностей суспільства [463, с. 117].

Третя група суспільно-історичних причин ПП МУФК до організації ІР з учнями (пріоритет антропологічних значень, сенсів і цінностей у формуванні досвіду нормативно-безпечної поведінки суб'єктів освіти під час занять ФК) простежується в розгортанні *гуманітарно зорієнтованого етапу* розвитку спеціальної та неспеціальної фізкультурної підготовки молоді в закладах освіти. На основі вивчення психолого-педагогічних, філософських, історичних літературних джерел, вважаємо за доцільне зауважити, що гуманітарно зорієнтований етап розвитку педагогічної думки в напрямі спрямування УФК до врахування індивідуальних можливостей учнів під час занять фізичними вправами продиктований тоді необхідністю створення психологічно-комфортних і безпечних умов життєдіяльності здобувачів освіти у школах для виховання життєздатного покоління.

Четверта група суспільно-історичних передумов – опосередкованість проблеми «озброєння» учнів стратегіями ведення ЗСЖ соціокультурною ситуацією розвитку суспільства – простежується у тенденціях, виокремлених у межах дослідження, та *соціально зорієнтованого етапу* популяризації знань про особливості організації УФК ІР з учнями [519]. Окреслений часовий відтинок пов'язаний з перетворенням в освіті соціально значущих цінностей, актуалізацією потреби особистості, суспільства і держави в фахових професійних знаннях МУФК, у тому числі щодо техніки безпеки під час занять з ФВ,

що вимагало трансформації цілей, завдань, змісту процесу ПП студентів.

П'ята група суспільно-історичних передумов (нове бачення ПП МУФК в аспекті усвідомленої *особистісно-професійної аксікреації* цінностей збереження індивідуального здоров'я школярів; *трансформації* фахових знань, умінь, навичок з метою розробки виваженої методики занять ФК для кожного учня з урахування анатомо-фізіологічних особливостей розвитку його організму, *демонстрації* культури ЗСЖ учням; національна специфіка ціннісного орієнтування студентів педагогічних ЗВО на організацію безпечних занять ФК у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) простежується у розгортанні *інтеграційного етапу* розвитку науково-методичної думки щодо організації ІР з учнями на уроках ФК. Водночас, інтеграційний етап характеризується проникненням світових тенденцій збереження та зміцнення здоров'я школярів під час занять з ФВ та спорту, модернізацією нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями, реформацією системи середньої освіти України. Зокрема ведемо мову про реалізацію Концепції Нової української школи, в рамках якої заняття з ФК повинні будуватися на основі:

- урахування неповторності й унікальності здібностей, талантів та можливостей кожного учня;
- встановлення партнерських відносин між учителем та учнем для розкриття й розвитку здібностей, талантів і можливостей кожної дитини;
- упровадження особистісно-орієнтованого підходу, ключовим принципом якого є дитиноцентризм, акумулюватиме та транслюватиме право на освіту кожного школяра [303].

Розглянемо детальніше зміст анонсованих суспільно-історичних первнів ПП МУФК до організації ІР з учнями в розрізі виокремлення генезису пріоритетності досліджуваної проблеми, необхідності реалізації соціально значущих цінностей ЗСЖ, здоров'я молоді в системі освіти на різних етапах осмислення педагогічного минулого в паралелі з сучасною

наукою і практикою. Упродовж *емпірико-культурного етапу* (до початку XVII ст.) розвитку педагогічної думки про використання вчителями колективних й індивідуальних форм збереження здоров'я дітей та молоді ключовим ідейним гаслом ФВ вважали античний феномен «*турбота про себе*» в контексті «*турботи про іншого*». В контексті такого філософсько-знанневого конструкту «турбота про іншого» віддзеркалювала, зокрема, механізми збереження замкнених локальних спільнот у вигляді патріархальної сім'ї, кровно-родинних і територіальних громад, роду і племені. Відтак фізкультурна освіта учнів будувалася на принципі «*все у всьому*» й здійснювалася за допомогою природного засвоєння звичаїв і норм ЗСЖ.

Як відзначено у філософській літературі, в окреслений часовий відтинок не існувало відмінностей між цілим і частиною, особистістю і суспільством, які постійно перебували в гармонійних взаємовідносинах, згоді [431, с. 96]. За таких умов засобами організації ІР з учнями та молоддю виступали християнські заповіді, фольклор, казки, обґрунтований гігієнічний уклад життя, народні рухливі ігри, танці, цілющі властивості купання тощо.

Вивчення генези розвитку методики фізичного виховання молодого покоління в розрізі трансформації суспільства засвідчило, що ідея використання анатоμο-фізіологічних можливостей особистості під час занять ФК чи спортом корелює з глибинною цілісністю локальних співтовариств. Позаяк тут йде мова про самовідтворення в конкретних умовах природного середовища, досвід якого ретранслявався в нормах життя й педагогічних традиціях спрямування учнів до дотримання правил ЗСЖ.

Для античних мислителів поняття «турбота» несло позитивний сенс у контексті вибудовування вчителями траєкторій розвитку ФК кожної дитини з позиції «не нашкодь собі сам». Так, у науковій спадщині Сенеки формується образ педагога, котрий бажає проявляти «турботу про себе»

через «турботу про інших» (роль наставника), якому необхідно: здійснювати турботу про здоров'я тіла і душі; бути готовим працювати над собою, спираючись на досвід інших учителів тощо [431, с. 456]. Філософ усвідомлював, що наставнику необхідно здійснювати ФВ учнів з опорою на знання особливостей (анатомічних, фізіологічних, морфологічних) організму кожного учня [473, с. 46].

Евристичну цінність звернення до поняття «турбота про себе» в дослідженні ПП МУФК до організації ІР з учнями знаходимо в сукупності уявлень про «вищі шаблі освіти» і самоосвіти [339, с. 92]. У рамках використання УФК індивідуального та диференційованого підходів у процесі ФВ учнів, античний ідеал здоров'язбереження – «турбота про себе» апелює до:

- необхідності узагальнення учителем-наставником уявлень про фізичні можливості кожного учня в аспекті їх динамічності і суперечливості;
- педагогічної діяльності, спрямованої на розкриття фізкультурно-спортивного потенціалу особистості в межах занять ФК;
- цілеспрямованого пошуку інноваційних педагогічних технологій, що сприятимуть організації ІР зі школярами.

Антропологічний дискурс феномену «*турбота про себе*» фокусує дослідження на педагогічні регулятиви, що дозволяють оцінювати освітні маршрути учнів в розрізі безперервного руху до безпечних занять з ФК. В античних педагогічних текстах антропологічний дискурс «турбота про себе» відображає зв'язок позицій учителя-наставника й учня щодо змісту фізкультурної освіти і самих себе як учня і вчителя одночасно.

Протягом розгортання *позапарадигмального етапу* (XVII ст. – 60-ті рр. XIX ст.) накопичення теоретичних і практичних знань про процес підготовки УФК до урахування індивідуальних можливостей учнів та молоді під час занять з ФВ простежується спрямованість педагогічної спільноти на досягнення гармонійного фізичного, розумового, духовного

розвитку особистості для національної безпеки держави. До XVII ст. у світі активно розширювалися «межі спілкування», активно розвивалася культура здоров'язбереження, накопичувалась інформація про досвід ведення ЗСЖ, який необхідно передавати підростаючому поколінню. Власне, тоді відбувся поділ соціальної відповідальності за фізичний розвиток учнів на основі урахування анатомо-фізіологічних особливостей організму між соціальними інститутами. Відтак, упродовж окресленого відтинку часу проблема реалізації УФК індивідуального підходу до організації занять з ФК стала невідрефлексованою об'єктивною педагогічною реальністю.

Розвиток державності на тлі соціально-економічних і культурних проблем у нашій країні зумовлює нездатність людей брати на себе відповідальність за власне життя в масштабі суспільства й актуалізує потребу людини в турботі про себе з боку інших для досягнення фізичного, соціального, духовного благополуччя, в тому числі засобами вітчизняної системи фізкультурної освіти. У такому контексті організація УФК ІР з учнями у вітчизняній освіті означала вибудовування вчителем траєкторій прогресивних змін розвитку фізичних можливостей учнів; озброєння їх необхідною кількістю приписів щодо профілактики небезпеки фізичного перевантаження під час занять ФК та спортом.

Потреба реалізації цінностей життя і збереження здоров'я учнів у системі освіти усвідомлювалася на державному рівні з огляду на високу захворюваність і смертність населення країни. Зокрема, один із засновників валеологічної науки М. Ломоносов вказував на скрутне становище стану здоров'я нації, що перешкоджає саморозвитку суспільства.

Тоді питання ПП МУФК до організації ІР з учнями тлумачилося з точки зору формування культури безпечного способу життя школярів в інтересах збереження цілісності держави, зокрема й шляхом захисту суб'єктів освіти від несприятливих факторів освітнього середовища на

основі нормативно-регульованої організації життєдіяльності шкільного колективу. Діалектика цільових пріоритетів вітчизняної системи фізкультурної освіти «для людини – для суспільства» визначила взаємозв'язок збереження здоров'я учнівської молоді під час занять з ФК з реалізацією інноваційно-творчої місії освіти.

З 1804 р. згідно Статуту навчальних закладів уведено в навчальні плани предмети, що сприяли фізичному й естетичному вихованню учнів. Однак у цей історичний період реалізація соціально значущих цінностей життя і здоров'я не була повною мірою зреалізована з огляду на панування авторитарної версії управління освітою.

Гуманітарно орієнтований етап (60-ті роки ХІХ ст. – початок ХХ ст.) збагачення знань про теорію ПП МУФК до організації ІР з учнями у вітчизняній освіті базується на наукових досягненнях антропології, фізіології та психології, що відображають закономірності й умови індивідуального розвитку особистості школяра. Впродовж анонсованого періоду, за словами О. Ажиппо [2], відбулося наукове обґрунтування факторів ризику навчального процесу, зокрема й на заняттях з ФК (В. Бехтерев) [2, с. 34], що викликають стомлення і перевтому (А. Доброславін, І. Сікорський) [2, с. 44]; взаємозв'язку фізичного розвитку (Д. Бекарюков, В. Гориневский, П. Лесгафт та ін.) [2, с. 46] і психічної діяльності (А. Лазурський, М. Рубінштейн та ін.) [2, с. 48].

У праці «Людина як предмет виховання» К. Ушинський [429] крізь призму педагогічної антропології підкреслює значущість використання знань про природу людини для правильних, педагогічно та безпечно творчих рішень, профілактики психічних і моральних відхилень на основі побудови розвивального психологічно комфортного навчального процесу і психологічно безпечних умов життєдіяльності. Автор вважав, що фізичні, психічні та моральні хвороби – показники помилок мистецтва виховання, зокрема й ФВ [429, с. 145].

Всебічний і гармонійний розвиток людського організму, як резюмує О. Язловецька [473] відбувається в нерозривному зв'язку духовного і фізичного начал особистості, *індивідуалізації освітнього процесу* і трансформації ПП вчителів у вищій школі. Автор вважає, що необхідно вдосконалювати методи, принципи, засоби та форми навчання, які за своїм змістом транслюватимуть принцип гуманізму [473, с. 58].

Досягнення розвитку гуманного ставлення до учнів шляхом організації ІР передбачало втілення цінностей захищеності в методиці навчання і виховання; актуалізувало доцільність нормування рухового режиму, грамотного використання природних анатомо-фізіологічних особливостей будови організму кожного школяра. Впродовж гуманітарно-орієнтованого етапу розвитку психолого-педагогічних знань щодо зміцнення та збереження здоров'я на основі апелювання до реалізації індивідуального підходу в навчанні загалом, й ФВ зокрема, педагоги дотримувалися таких принципів: реалізація заходів для запобігання перевтоми, що руйнує організм учнів; безумовне визнання унікальності і своєрідності суб'єкта в освітньому процесі; створення умов для збереження, відновлення і зміцнення здоров'я та оптимальної підготовки особистості до інтеграції в сучасні реалії соціуму.

Вплив рівня ПП майбутнього учителя, в тому числі УФК, на здатність організувати ІР з учнями визначав провідну роль використання педагогами в освітньому процесі знань щодо основних закономірностей фізичного розвитку учнів різних вікових груп. Вважаємо за доцільне звернутися до наукових висновків Т. Круцевича [238], котрий зауважує, що, зокрема, А. Віренеус відзначав необхідність підготовки майбутніх учителів до практичної реалізації санітарних, гігієнічних, нормативних норм у роботі закладу освіти [238, с. 67–68]. Історико-ретроспективний аналіз наукової літератури засвідчує, що в досліджуваний відрізок часу знання про організацію ІР зі школярами активно розвивалися в межах науки про гігієну [238, с. 59]. Зокрема, за свідченнями сучасників, А.

Доброславін розробив програму викладання гігієни, яка в середині 90-х рр . XIX ст. активно реалізовувалася в жіночих середніх навчальних закладах [238, с. 69].

Водночас, уже тоді відчувалася потреба в інтеграції зусиль педагогів, медичних працівників, психологів для організації освітнього середовища, в якому виникали б можливості для реалізації індивідуального і диференційованого підходу до ФВ учнів. Тоді реалізація соціально значущої цінності урахування індивідуальності суб'єктів освіти здійснювалася в діяльності «*нових шкіл*» (праобраз «*Шкіл здоров'я XX ст.*»). В освітньому процесі таких шкіл педагоги апелювали до використання природного потенціалу учнів під час виконання ними фізичних вправ на уроках ФК. Разом з тим, як свідчать літературні джерела [432, с. 256], учителі чітко дотримувалися вимог щодо раціоналізації процесу організації праці та відпочинку школярів.

До кінця XX ст. стає очевидним: для того, аби освіта не руйнувала, а зберігала і примножувала здоров'я учнів, загальноосвітній організації потрібен учитель, який популяризуватиме новий – гуманний стиль педагогічної діяльності, заснований на урахуванні фізичних та психологічних особливостей кожного школяра. Разом з тим, реалізація нового підходу до організації діяльності учнів, зокрема й на уроках ФК, не відзначалася значними успіхами, що зумовлювалося переважанням об'єктного підходу в освіті.

Початок *соціально зорієнтованого етапу* (початок XX ст. – до 90-х років XX ст.) акумуляції психолого-педагогічних знань про специфіку ПП майбутніх педагогів загалом й УФК зокрема, характеризується зниженням популярності й ефективності гуманітарних досліджень, що стосувалися зміцнення та збереження здоров'я учнів. Далі у післявоєнний період відбуваються масштабні політичні та господарські зміни, спрямовані на укріплення громадського та державного ладу нашої країни; актуалізується потреба в суспільній і державній безпеці. Відтак, значна увага державних

інституції спрямовується на розвиток економіки, підвищення життєвого рівня і культури народу, що, своєю чергою, актуалізувало наукові дослідження у сфері фізики, хімії, технічного виробництва. Технічний прогрес супроводжувався зростанням негативного впливу людини на природу, пануванням «школи навчання», диференціацією наукових досліджень, збільшенням термінів обов'язкового навчання, розширенням змісту освіти на основі введення природничо-наукових дисциплін. За таких умов перевага в закладах освіти віддавалася розвитку інтелекту школярів, проте залишалася поза увагою проблема оптимізації ФВ учнів.

Тоді в закладах вищої, зокрема й педагогічної освіти до переліку обов'язкових дисциплін вводять такі освітні курси, спрямовані на розвиток уявлень майбутніх учителів про безпеку освітнього процесу й безпечні умови освітнього середовища. Зміст нових дисциплін переважно регулює норми роботи педагогів, однак не декларує необхідність цілеспрямованого урахування індивідуальних особливостей учнів під час організації освітньої діяльності.

Такий формат функціонування загальноосвітніх закладів, позбавляв УФК можливості реалізації інноваційних, чи принаймні нетрадиційних форм, методів, засобів організації IP з учнями. За таких умов фізкультурна освіта школярів, будучи нормативно обов'язковою і формально-примусовою, базувалася лише на споживанні знань. Зазначимо, що стагнації педагогічної антропології сприяло прийнята постанови, яка передбачала певні трансформації в системі освіти. Зміст документу декларував необхідність діагностування обдарованості й індивідуальних здібностей школярів. Поряд з цим, такі зрізи мали на меті не розвиток школярів, а віднайдення так званих «неблагополучних учнів». Зі вступом у дію загаданого нормативного акту процес ПП майбутніх педагогів збагатився освітніми курсами, зміст яких відбивав основи педагогічної діагностики. Реалізація таких «інновацій» у сфері середньої загальної освіти диктувала необхідність спрямування МУФК до оновлення засобів

педагогічної діяльності.

Яскравим прикладом втілення в освіті індивідуального підходу як основи організації ІР з учнями знаходимо в педагогічних ідеях В.

Сухомлинського [333, с. 89]. Дослідник виокремив вектори втілення ідей індивідуалізації й диференціації навчання в низці регулятивних положень професійної поведінки учителя, зокрема й УФК, серед яких:

- рівноправне ставлення до учнів, визнання людської гідності й унікальності кожного школяра;
- відсутність маніпулятивних методів навчання і виховання в методиці освіти;
- забезпечення гнучкості і варіативності освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів для реалізації індивідуальних освітніх маршрутів;
- надання педагогічної допомоги і підтримки;
- встановлення гармонійних міжособистісних відносин на основі використання широкого спектру соціальних контактів – взаємодії з батьками, близьким оточенням учнів, соціальним середовищем в цілому [333, с. 91]. На необхідності урахування особистісно-індивідуальних здібностей кожного школяра наголошував й А. Макаренко [333, с. 201].

Наступним поштовхом до усвідомлення педагогічної спільноти доцільності ПП МУФК до організації ІР з учнями стало прийняття низки законів, норми яких спрямовувались на розвиток зв'язку середньої загальноосвітньої школи з повсякденним життям й дотримання безпечних умов в освітньому середовищі системи народної освіти. Такі нормативні акти актуалізували процес впровадження в практику роботи загальноосвітніх шкіл здоров'язберезувальних технологій. Значущими підвалинами ПП МУФК у закладах вищої освіти тоді виступали: активізація формування знань, умінь, навичок і досвіду забезпечення індивідуальної безпеки учнів під час ФВ у конкретних проблемних ситуаціях; розвиток здатності самостійно передбачити і творчо вирішувати

різноманітні питання організації ІР зі школярами тощо. Однак досліджувана проблема залишалася поза увагою освітянської політики, що продиктовано гуманітарною кризою й відсутністю умов для творчого та креативного зростання вчителя.

Інтегративний етап (1990 р. – по теперішній час) збагачення знань про методіку ПП МУФК характеризується проведенням докорінних реформ державного управління, громадсько-політичного, економічного та соціального життя нашої країни, що відбулися впродовж 90-х років минулого століття. Такі трансформації актуалізували потребу суспільства і держави у висококваліфікованих педагогічних кадрах для відродження в соціумі соціально значущої цінності – індивідуального здоров'я кожного учня.

Позитивні явища переорієнтації державної освітньої політики від медико-профілактичних і захисних заходів в організації ЗСЖ молоді, що реалізуються в діяльності освітніх організацій, до навчально-виховних змінюють ідейно-ідеологічні засади ПП МУФК. Позаяк, функції ПП студентів педагогічних спеціальностей, відповідно до гуманної особистісно зорієнтованої освітньої парадигми (В. Загвязинський [183, с. 45]), орієнтовані на відтворення особистості майбутнього вчителя, для якого важливі:

- цінність життя і здоров'я кожного учня як умова його розвитку і самореалізації;
- індивідуальні потреби, інтереси, вподобання здобувачів освіти;
- цінність захищеності школяра в закладі освіти від перевантаження, перевтоми й морально-психологічного виснаження тощо.

Реалізація професійної місії фізкультурної освіти в сучасних умовах розвитку педагогічної науки і практики потребує УФК, здатного до мобільного здобуття, трансформації, реалізації знань про анатомо-фізіологічні особливості розвитку організму учнів різних вікових категорій, задля організації ІР учнів під час уроків ФК з метою спрямування

школярів до ЗСЖ, розвитку фізичних здібностей, уникнення травматизму тощо. Адже збереження й зміцнення здоров'я учнівської молоді є сферою солідарної відповідальності педагогічної спільноти і персональної відповідальності УФК.

Вивчення сучасної наукової літератури, теорії і практики ПП МУФК у вітчизняних й зарубіжних ЗВО засвідчило, що спрямування студентів до організації ІР з учнями нині відбувається стихійно й часто апелює до дотримання загальносвітової ідеї освіти для сталого розвитку.

Упровадження окресленого принципу зумовлено необхідністю дотримання ключових положень низки міжнародних нормативних документів, серед яких: Стратегія Європейської економічної комісії ООН (2005 р.); Міжнародний стандарт ISO 26000: 2010 («Guidance on social responsibility», 2010) [533]; документи міжнародної Марракешської цільової групи щодо забезпечення ЗСЖ молоді та ін.

Так, під час 40-ї сесії Генеральної конференції, яка відбувалася в Парижі у 2019 р., провідними світовими науковцями підкреслено пріоритетність удосконалення програм педагогічної підготовки МУФК для формування в учнів знань, умінь, навичок, ціннісних і життєвих установок, необхідних для взаємодії з навколишнім світом як відповідальних громадян з глобальним світоглядом. Адаптація цілей сталого розвитку в межах нашого дослідження передбачає розвиток професійного потенціалу студентів, що створить можливості для організації ІР з учнями й сприятиме досягненню безпечних умов під час занять ФК.

У сучасних реаліях удосконалення професійної педагогічної освіти є одним із ключових напрямів розвитку людського потенціалу. На порядку денному актуалізується питання і про якість професійної освіти МУФК [149, с. 177–178] та її відповідність соціальним потребам. Нині основним завданням соціальної й освітньої політики нашої держави є забезпечення умов, які б сприяли зростанню добробуту населення. Досягнення окресленої мети можливе, зокрема, на основі збереження й поліпшення

індивідуального здоров'я учнівської молоді.

Медико-біологічні дослідження, які стосуються стану здоров'я дітей [51, с. 7], демонструють, що під час здобуття середньої освіти учні часто відчують стреси, а через надмірне розумове, фізичне й емоційне навантаження розвиваються різноманітні хвороби. Частка здорових дітей до кінця навчання в школі не перевищує 20–25 % [51, с. 8].

Соціокультурні реалії сучасного суспільства визначають необхідність розробки інноваційних підходів до проектування освітніх систем різного типу і рівня. В умовах невинного збільшення кількості дітей, підлітків і молоді з відхиленнями у стані здоров'я педагогічною громадськістю усвідомлена необхідність подолання «зрівнялівки» у нормуванні фізичних навантажень на уроках ФК.

Той факт, що нині фізкультурна діяльність в ЗЗСО орієнтована здебільшого на роботу зі здоровими школярами стає причиною збільшення негативної динаміки в стані здоров'я учнівської молоді. Тому в сучасній педагогічній науці активізувалися дослідження, що стосуються різноманітних аспектів ПП МУФК до роботи з учнями шляхом використання інноваційних педагогічних технологій для якнайповнішого урахування особливостей тілобудови, стану здоров'я, спортивних інтересів тощо.

Різноманітність наукових підходів до ПП МУФК у сфері упровадження педагогічних інновацій у ФВ учнівської молоді у вітчизняному освітньому просторі узгоджується з загальноєвропейськими напрямками навчання студентів. Зокрема, у Стратегії Європейського союзу у сфері безпеки і гігієни праці (2007–2012 рр.) особлива увага приділяється питанню безпеки учнів. У міжнародному співтоваристві з питань безпеки в освіті здійснюється пошук синергії цілей фахового навчання майбутніх педагогів, зокрема й УФК.

Контент-аналіз огляду тематичних досліджень міжнародного досвіду щодо досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та

індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів дав змогу дійти висновку, що в українському освітньому просторі реалізація європейських тенденцій фахового навчання студентів характеризується національною специфікою ціннісного орієнтування студентів педагогічного ЗВО на збереження, зміцнення індивідуального здоров'я школярів шляхом використання різноманітних педагогічних технологій.

Відмінною особливістю ПП МУФК до організації ІР з учнями є її нормативна задекларованість у стандарті вищої освіти України галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт [400]. Зокрема, відповідно до стандарту вищої освіти, випускник згаданої спеціальності повинен: бути готовим зміцнювати особисте та громадське здоров'я на основі застосування засобів фізичного виховання й інших різноманітних чинників ЗСЖ, проводити роз'яснювальні роботи серед різних груп населення; вміти об'єктивно оцінити рівень рухової активності кожного учня та його фізичний стан, організовувати та проводити фізкультурно-оздоровчі заходи, складати та реалізовувати програми кондиційного тренування; застосовувати у професійній діяльності знання анатомічних, фізіологічних, біохімічних, біомеханічних та гігієнічних аспектів занять фізичною культурою і спортом; обґрунтовувати вибір заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту [400] тощо.

Таким чином, історико-педагогічний аналіз проблеми ПП МУФК до ІР з учнями свідчать про те, що її актуалізація пов'язана з потребою особистості, суспільства і держави в педагогах, котрі здатні до визнання та реалізації цінностей унікальності, важливості, індивідуальності кожного школяра. Відзначимо, що кожен історичний етап висуває свою освітню і культурну парадигму, наповнюючи її новими уявленнями про методику підготовки педагогів до укріплення здоров'я майбутніх поколінь; ролі вчителя як суб'єкта культури ЗСЖ, готового до мінімізації шкільних факторів ризику, оновлення і зміни ціннісно-сміслової основи організації

фізкультурної педагогічної діяльності.

1.2 Соціальні та педагогічні актуалітети підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Соціальні та педагогічні тенденції формування готовності МУФК до реалізації індивідуального та диференційованого підходів у процесі ФВ учнів ЗЗСО шляхом організації ІР як вихідні підвалини зміни соціокультурної ситуації і змісту педагогічної освіти визначають напрями вдосконалення, функціонування і становлення досліджуваного феномена, умови і фактори оптимізації ПП студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт; вибудовують перспективні траєкторії прогнозу досягнення поставлених у дослідженні цільових орієнтирів.

Водночас, доцільність виокремлення соціальних і педагогічних актуалітетів дослідження продиктована тим, що розробка освітніх програм у ЗЗСО відбувається на основі урахування традицій ФВ, узагальнення передового педагогічного досвіду, нових концепцій у галузі фізкультурно-спортивної освіти і вимог держави. Однак дещо нівелюється проблема урахування індивідуальних особливостей організму кожного школяра. Тоді як, на думку О. Антонова [50], в процесі засвоєння учнями, соціального досвіду фізкультурно-оздоровчої діяльності відбувається складне стикування біологічних програм, які характеризують їх індивідуальну спадковість, і над біологічних програм спілкування, поведінки і діяльності, що становлять свого роду соціальну спадковість [50, с. 8-9]. У кожній освітній галузі врахування вроджених особливостей дитини і вимог соціуму відбувається по-різному. Однак у ФВ, безсумнівно,

апелювання до вроджених задатків і здібностей видається важливішим, ніж під час вивчення інших дисциплін. Адже надмірне фізичне навантаження учнів на уроках ФК дедалі частіше призводить до травматизму. Тому закономірно, що вибір педагогічних цілей ФВ учнів ЗЗСО повинен визначатися не лише програмними вимогами, але й індивідуальними особливостями фізичного розвитку і стану здоров'я кожної дитини.

Примітно, що нині у фізкультурно-спортивній освіті спостерігається переорієнтація цільових установок навчального процесу з досягнення норм фізичної підготовленості, що відповідають віку, на результат приросту якості особистісного розвитку [68, с. 8]. Відповідно до сучасних уявлень про ФВ школярів, УФК необхідно формувати дитину суб'єктом власної оздоровчої діяльності, а це неможливо, якщо дитина не знає своїх антропометричних особливостей [128, с. 93]. У такому контексті вдалою вважаємо позицію П. Беляєвої [75], котра стверджує, що опанування учнями ЗЗСО фізкультурно-оздоровчими формами, способами пізнання власного організму й методами доцільного впливу на перебіг фізіологічних процесів, що лежать в основі росту і розвитку організму, вдосконалення стратегій їх рухової активності варто вважати одним із ключових результатів загальної середньої освіти в сфері ФК [75, с. 4].

До того ж колективний характер освітнього процесу передбачає врахування індивідуальних особливостей учнів, багато в чому, завдяки диференціації педагогічної діяльності УФК у процесі формування гомогенних груп школярів, добору і реалізації відповідних засобів і методів ФВ. Очевидно, що необхідність виокремлення та характеристики тенденцій досліджуваного процесу зумовлена соціально-економічними і культурними трансформаціями, що відбуваються в українському суспільстві; актуалізацією внеску загальної середньої освіти в інноваційний розвиток суспільства у напрямі сталого розвитку шляхом спрямування учнів до збереження і зміцнення власного здоров'я та

ведення ЗСЖ; висуванням нових пріоритетів і завдань ФВ у ЗСЖ; теоретичними, методологічними, технологічними й методичними досягненнями педагогічної науки у сфері ПП МУФК.

Розглянемо детальніше конкретизовані в процесі дослідження соціальні та педагогічні актуалітети ПП МУФК до організації ІР з учнями, розпочавши з соціальних. Актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку спрямовує освітянську спільноту до пошуку шляхів удосконалення ФВ школярів. Ведучи мову далі, відзначимо, що культура як категорія міждисциплінарних досліджень у широкому розумінні є системою цінностей і сенсів, що відображає норми, знаки, які створюються й реалізуються суб'єктами в процесі життєдіяльності [305, с. 567].

На сучасному етапі розвитку наукової свідомості, як зауважує А. Рибницький [375], у змісті поняття «культура» відбивається багатозначність його використання і застосування в різних системах суспільних відносин [376, с. 511]. Різноманіття типів культур (культурний плюралізм) свідчить про те, що немає універсальної моделі культури ЗСЖ. Більш того, в кожній моделі завжди присутні елементи, що відображають традиційні риси здоров'язбереження та здоров'ятворення, надбані в минулому, й які втрачають значущість у мінливих умовах сьогодення, та елементи фізкультурно-оздоровчих новацій, яких не знайдемо в майбутніх моделях [300, с. 117]. Допоки суспільство існує як стійка соціальна цілісність, культура ЗСЖ безперервно відтворюватиметься [566, с. 15].

У напрацюваннях зарубіжних дослідників знаходимо думку, що культура ЗСЖ детермінується сукупністю ідей, утвореною або модифікованою в результаті свідомої чи несвідомої діяльності людей як результат діяльності певної спільноти індивідів [498, с. 26]. У людській модальності культура ЗСЖ виявляє внутрішній світ людини, її неуспадковані якості (людства, нації, особистості), що актуалізуються в

процесі здоров'язбережувальної чи фізкультурно-оздоровчої діяльності» [504, с. 351]. З точки зору універсальності, культура ЗСЖ є результатом соціальних відносин, зокрема, в системі «учень – УФК», що породжує її споживача, транслятора і творця, здатного до продуктивного здоров'ятворення з урахуванням особливостей розвитку власного організму [506, с. 35].

Як зауважує М. Блок (M. Block) [496], культура ЗСЖ, як єдність суб'єктивних і об'єктивних норм, цінностей, приписів, є системою, мірою і способом розвитку фізичних, анатомічних, фізіологічних характеристик учня в процесі його освітньої, діяльності [496, с. 32]. Окреслена спільність поглядів на ЗСЖ істотно відрізняється від природи й суспільства [503, с. 28], проте є невід'ємною від людини в розрізі її перетворювальної фізкультурно-оздоровчої активності крізь призму осмислення гуманізму як ідеології самозбереження людства [504, с. 352]. Така адаптивно-перетворювальна властивість людської активності зумовлює розуміння культури ЗСЖ орієнтуючим вектором діяльності; надбіологічною універсальною технологією, яка стимулює, мотивує, програмує фізкультурно-спортивну, здоров'язбережувальну діяльність, регулює взаємодію між людьми і природою, відтворює і змінює різні типи діяльності людей.

Відтак, нині в науковій спільноті популяризується думка, що культура ЗСЖ регулює взаємодію організму із середовищем на основі надбіологічних програм: традицій, стандартів, звичаїв тощо [495, с. 1160], які характеризують спосіб життя конкретної спільноти [506, с. 33]. У такому контексті адаптаційна функція культури ЗСЖ змінюється в людинотворчу [503, с. 29].

Процес відтворення культури ЗСЖ починається з моменту виникнення у будь-якої групи людей *усвідомленої необхідності* в особливій життєдіяльності, найбільш адаптованій до конкретних умов, місця і часу, продовжуючись до моменту виникнення нової сукупності

норм і стандартів. Вбачаємо можливим створення на уроках ФК такої атмосфери, що спрямовуватиме школярів – як учнівську групу – до відтворення культури ЗСЖ під час індивідуальних занять ФВ і спортом у процесі побутової життєдіяльності. Погоджуючись з науково перевіреними висновками Г. Григоренко [138], котрий вивчав особливості та умови формування здоров'ятворчої компетентності підлітків у соціально-педагогічній діяльності загальноосвітнього навчального закладу, вважатимемо, що в культурі ЗСЖ є певний сегмент, що забезпечує її відтворення (саморозвиток) [138, с. 67–68]. Адже культура ЗСЖ учнів виступає інтегративним сегментом культури, який забезпечує їх самозбереження і саморозвиток на основі використання методів фізкультурно-спортивної діяльності.

Актуальність ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку викликана замовленням системи освіти на забезпечення духовного, фізичного, психологічного розвитку кожного школяра на основі урахування їхніх індивідуальних здібностей, мотивів інтересів. Тоді як з точки зору вищої педагогічної освіти – продиктована необхідністю відтворення МУФК, готових реалізувати якісно нові, гуманістичні, параметри суспільного розвитку щодо організації ФВ учнів, змінюючи в цьому напрямі форми й методи ФК.

Нині в освіті відбувається осмислення цілісності культури ЗСЖ учнів як індивідуального і суспільного явища, способу людської діяльності в розрізі адаптації до глобальних проблем сучасності, мінімізації ризиків для здоров'я школярів та уникнення травматизму в ЗЗСО; актуалізації прагнення освітянської спільноти мобілізувати інтелектуальні ресурси школярів для оптимізації технологій збереження здоров'я особистості. В такій ситуативній зумовленості МУФК як суб'єкти фізкультурно-оздоровчої освіти контактують з культурою ЗСЖ у трьох змістовних площинах: засвоюють, ретранслюють і створюють її ідеї, цінності, норми

тощо. Відтак, у професійній діяльності УФК видається можливим виокремити взаємозв'язок трьох способів буття культури ЗСЖ: духовний, соціальний і понятійний, що існують у трьох концептуальних формах: аксіологічній, діяльнісній і контекстній, кожна з яких містить особливу методологічну цінність для вивчення проблем ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Однак аналіз сучасних наукових досліджень дав змогу дійти висновку, що єдине змістовне визначення поняття «культура ЗСЖ учнів/студентів» нині відсутнє [171, с. 150]. Тоді як близькі синонімічні поняття, на думку Ю. Дутчака [168], репрезентовані достатньо широко [168, с. 198–199]. Палкі наукові дискусії з проблеми формування культури ЗСЖ учнівської молоді пояснюються тим, що досліджуваний феномен і процес його становлення до теперішнього часу не має загально визнаного, формалізованого опису та наукового обґрунтування [168, с. 199]. Однак дедалі частіше дослідники звертають увагу на необхідність оновлення ПП МУФК як шкільних «очільників» ФВ учнів. Зокрема, С. Гудим [143] стверджує, що підготовка МУФК до оздоровчої діяльності є вимогою часу [143, с. 18]. Своєю чергою Ю. Драгнев [163] наголошує на актуалізації проблеми професійного розвитку МУФК у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні [163, с. 45].

Ведучи мову про ідеологеми підготовки МУФК до впровадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі, В. Дручик [165], наголошує, що нині поняття «культура ЗСЖ учнів» набуває статусу фундаментального в соціальному житті, історичному розвитку й соціокультурній динаміці [165, с. 10–11]. Для педагогіки вищої школи окреслена теза відбиває нагальну необхідність пошуку шляхів синергії ПП МУФК з глобальними соціокультурними процесами в розрізі аксіологізації культурологічного та здоров'язбережувального складників професійної педагогічної освіти студентів. Адже нині відбуваються серйозні техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча

деідеологізація фізкультурної освіти, що корелює з різким *погіршенням стану здоров'я школярів*. За таких умов МУФК повинні бути готовими до мінімізації впливу ризикогенних ситуацій під час занять ФКіС, зокрема, й шляхом організації ІР з учнями.

Характеризуючи стан здоров'я сучасної молоді в Україні, С.

Гаркуша [125] стверджує, що нині спостерігається стрімке погіршення стану здоров'я учнів ЗЗСО: від молодших класів до старших [125, с. 92]. Така ситуація, на переконання дослідниці, зумовлена, перш за все, несприятливим впливом соціально-гігієнічних чинників зовнішнього середовища [125, с. 93]. Розвиток середньої школи в сучасних умовах супроводжується інтенсифікацією освітньої діяльності учнів, зростанням інформаційного потоку, активним упровадженням технічних засобів і комп'ютерних технологій у навчальний процес.

Науково-технічний прогрес, поряд з позитивними ефектами, детермінує виникнення величезного спектру негативних факторів, які впливають на життєдіяльність учня [283, с. 24]. Безперервне зростання наукової та соціальної інформації, обмежений час на її переробку, недосконалий режим і методи навчання, зорієнтовані на вивчення значних інформаційних масивів, перевантажують мозок учнів. Особливо в складному становищі опиняються учні старших класів, які для успішного виконання програми навчання та складання іспитів змушені мобілізувати всі резерви організму [299, с. 34].

За даними Міністерства охорони здоров'я України лише 14 % учнів повністю здорові, своєю чергою 50 % школярів мають певні функціональні відхилення, 35-40% – хронічно хворі. Найбільш поширеними захворюваннями є розлади органів зору, травлення, опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи, порушення нервово-психічного розвитку. Критичним є той факт, що 70 % дітей страждають гіподинамією. Як відзначає Є. Неведомська [299], рухова активність учнів уже в перші роки навчання в ЗЗСО знижується на 50 %, й продовжує неухильно

зменшуватися впродовж усього періоду здобуття загальної середньої освіти.

Результати сучасних досліджень, що стосуються проблеми збереження та зміцнення здоров'я людини, демонструють вплив різних факторів на його стан (Н. Деніз (N. Deniz) [513, с. 45–47]). Так, на 50 % здоров'я учня залежить від способу життя, на 25 % – від екологічних факторів, на 25 % – від спадковості і рівня розвитку медицини [515, с. 392]. Отже в умовах таких реалій УФК повинен сприяти розвитку культури ЗСЖ учнів як запоруки індивідуального здоров'язбереження та здоров'ятворення. Апелюючи до урахування характерних відмінностей здобувачів середньої освіти: фізичних, анатомічних, психофізіологічних, антропометричних [271, с. 11].

Актуальність проблеми забезпечення безпеки учнів під час освітнього процесу зумовлена також антропогенними факторами, що змінюють педагогічну реальність. Майбутні системи фізкультурно-спортивної освіти, учасників освітніх відносин, а разом з ними і суспільства, держави стає невизначеним через імовірнісний характер досягнення освітніх результатів в умовах виникнення ризикогенних ситуацій у соціумі.

Впродовж історичного розвитку наукового знання, у кризові періоди філо- і онтогенезу людства професійна педагогічна освіта визначала шлях безпечного індивідуального і суспільного розвитку шляхом оновлення змісту професійної підготовки, зокрема інноватизації МУФК на основі формування готовності до здоров'язбережувальної діяльності як пріоритетного напрямку вищої фізкультурної освіти (О. Безкопильний [69]); упровадження здоров'язбережувальних (М. Носко [311]) технологій спортивного менеджменту (Л. Безкоровайна [72]); організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах (Н. Винник [110]) задля підготовки студентів до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я (Л. Іванова [196]).

Сучасній системі освіти потрібен УФК, який володіє державно-стратегічним мисленням (ідеолог-теоретик) та здатний створювати і підтримувати безпечні умови освітньої діяльності школярів на уроках ФК у ЗЗСО. Глибоке розуміння УФК змін, що відбуваються в сучасному світі, реалізація соціально значущих цінностей ЗСЖ, осмислення теоретично вивічених основ ФВ учнівської молоді становлять вихідні підвалини для конструктивного запобігання травматизму школярів під час виконання різноманітних фізичних вправ, розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів.

Адже на заняттях ФК школярі входять до групи ризику, яка схильна до травматизму, тому що урок ФК відрізняється від інших високою руховою активністю школярів, яка передбачає використання різного спортивного обладнання, інвентаря [174, с. 60]. Хоча спортивні ушкодження, за словами Д. Єлісеєва [174], посідають не перше місце в загальній структурі травматизму, однак за важкістю і питомою вагою переломів кісток вони стоять на другому місці після дорожньо-транспортних травм [174, с. 61]. Травми отримані на уроках ФК, як правило, бувають безпечними для життя, проте суперечать оздоровчим завданням системи українського ФВ, й, нерідко, після отримання травми учням потрібен тривалий час для відновлення колишньої працездатності [95]. Тому вирішення питання уникнення та мінімізації дитячого травматизму під час занять ФКіС вимагає інноватизації ПП МУФК у напрямі опанування студентами методичними прийомами впровадження профілактичних заходів у процесі організації групової та ІР з учнями.

Отже, вища фізкультурно-педагогічна освіта як фундаментальний базис зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді, зниження негативного впливу ризикогенних ситуацій на уроках ФК у ЗЗСО, освіта в аспекті забезпечення державної освітньої політики покликані забезпечити широту і гнучкість ПП МУФК до організації групової та ІР учнів. Оновлюючи стратегічний ресурс держави (зміст підготовки педагогічних

кадрів), вектор педагогічної освіти МУФК зміщується з підготовки студентів до традиційної фізкультурно-педагогічної діяльності до реалізації концепції інноваційної програми ФВ у ЗЗСО (І. Степанова [406]) шляхом упровадження інноваційних технологій (О. Павленко [107]) у фізкультурну, оздоровчу та спортивну діяльність учнів (О. Качан [209]), новітніх видів рухової активності (Д. Балашов [61]) й реалізації прогресивних підходів до організації ІР школярів у процесі ФВ (Ю. Васьков [102]).

Очевидно, що актуалізується необхідність трансформації змісту ПП МУФК до організації ІР з учнями, в межах якого студенти зможуть розвиватися як суб'єкти професійної фізкультурно-педагогічної діяльності. Відтак, під час навчання в ЗВО МУФК необхідно формувати власний арсенал способів організації безпечної, здоров'язберезувальної групової та індивідуальної роботи школярів, що узгоджується з існуючою педагогічною та соціальною реальністю. Так, В. Черняков [450] переконаний, що використання засобів педагогічних дій сприяє збагаченню квазіпрофесійного досвіду МУФК та формуванню професійної компетентності [450, с. 10–11].

Схожої позиції дотримується Р. Карпюк [205], котрий пропонує вектори оновлення процесу підготовки студентів, які здобувають вищу освіту за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до розв'язання професійних ситуацій [206, с. 20]. Своєю чергою О. Печко [334] апелює до можливостей здійснення моніторингу рівня сформованості професійного мислення МУФК засобами педагогічних ситуацій [334, с. 165]. Дослідники дотримуються позиції, згідно якої ефективність ПП МУФК до організації ІР учнів у процесі ФВ у ЗЗСО залежить від практико-зорієнтованості її змісту. Так, З. Скринник [388] підкреслює важливість розвитку практико-методичних знань, умінь, навичок студентів зокрема шляхом проведення індивідуальних занять за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study) [388, с. 18].

За таких умов у реальних нестандартних педагогічних ситуаціях УФК матимуть змогу здійснювати відповідальний і зважений вибір професійних дій шляхом реалізації різноманітних індивідуальних, особистісно зорієнтованих траєкторій ЗСЖ школярів.

Виклики часу і завдання, що стоять перед сучасним суспільством, пов'язані з подоланням негативних тенденцій у сфері розвитку людського потенціалу, спрямовують наукову спільноту до розуміння важливості організації і здійснення освітніми організаціями здоров'ятвірної діяльності. Поряд зі збереженням і зміцненням здоров'я учнівської молоді це сприяє формуванню відповідної особистісної позиції, що дає змогу школярам долати внутрішню інерцію стосовно власного здоров'я, і тим самим забезпечувати його збереження засобами ФК. Вирішення окресленої проблеми є першочерговим завданням сучасної освітньої політики нашої країни, яка визначає цільові перспективи соціально-економічного розвитку суспільства.

Окрім того, питання збереження та зміцнення здоров'я молоді є наріжним каменем нової *ідеології самозбереження людства*, що нині популяризується в публікаціях вітчизняних і зарубіжних дослідників (Дж. Джуйон (J. Jooyeon) [538], Л. Каюмова (L. Kayumova) [539], А. Росс (A. Ross) [562], Д. Річен (D. Rychen) [563], С. Совгіра (S. Sovhira) [557], Д. Стільман (D. Stillman) [567] та ін.).

Так, наприклад, у межах моделі шкіл Міжнародного бакалаврату (*International Bachelor*), навчання в яких побудовано на принципах взаємоповаги, толерантності та гуманізму, визначальну роль відіграють два напрями ПП: суспільство і служіння (*Society and Service*) та здоров'я й соціальна освіта (*Health and Social Education*) [570]. У контексті першого напрямку передбачається формування особистісної системи цінностей, яка забезпечуватиме ефективну комунікативну взаємодію випускників, як в невеликому колективі, так і в світовому співтоваристві, сприятиме розвитку їх творчого, естетичного та дослідного потенціалів [568]. Другий

напряму пов'язаний з формуванням фізичного і емоційного здоров'я учнів та уявлень про ЗСЖ, соціальною адаптацією школярів; допомогою в оволодінні системою цінностей міжособистісних відносин, виробленні активної життєвої позиції щодо власного здоров'я [568]. Таким чином, видається можливим резюмувати, що готовність МУФК до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому просторі сучасної школи виступає універсальною категорією в ідеології самозбереження людства.

У міжнародній стратегії сталого розвитку йдеться про те, що здоров'ятворювальна діяльність МУФК у контексті окресленої ідеології розглядається в контексті їхньої характеристики як активних суб'єктів конструювання індивідуальної і загальнолюдської безпеки, які володіють здатністю грамотно реалізовувати професійні функції з метою розвитку культури ЗСЖ учнів; забезпечувати обґрунтовану фізкультурно-спортивну освітню діяльність школярів шляхом створення й збагачення форм, методів, засобів ФВ здобувачів загальної середньої освіти, об'єктивізованих у досвіді квазіпрофесійної діяльності.

Кристалізація соціальних тенденцій до якісних змін у ПП МУФК у напрямі збереження та зміцнення здоров'я школярів засобами ФВ загалом й у розрізі формування готовності до організації ІР з учнями збігається з реалізацією світових стандартів професійної підготовки педагогів, зміст яких декларує ідею популяризації в освіті ідеології самозбереження кожної людини шляхом розвитку культури ЗСЖ [535, с. 103]. Водночас здоров'язбережувальна діяльність МУФК у сфері шкільної фізкультурно-спортивної освіти, за словами Е. Аксьонової [484], повинна відображати кращі європейські зразки організації ІР з учнями для забезпечення охорони життя і здоров'я школярів [484, с. 9]; інтегрувати потенціал здоров'язміцнювальних, здоров'ярозвивальних технологій і опиратися на засадничі принципи діяльності Європейської мережі шкіл здоров'я [524, с. 180–181].

З такої точки зору очевидними стають пріоритети, що панують у світовій педагогіці з початку XXI століття. У розрізі сказано, вважатимемо, що популяризація *ідеології самозбереження* людства у сфері освіти формує уявлення про УФК як творця культури ЗСЖ учнів і спрямовує студентів до професійно-особистісного зростання й самовдосконалення для реалізації фізкультурно-педагогічної місії – збереження та зміцнення здоров'я учнів; актуалізує проблему формування готовності МУФК до організації групової та ІР зі школярами шляхом розширення здоров'язбережувального досвіду учнів й реалізації інноваційних стратегій ФВ в освітній практиці ЗЗСО.

Таким чином, соціальні тенденції актуалізують проблему дослідження з огляду на необхідність розширення теоретичних, методологічних, методичних уявлень про ПП МУФК до організації ІР з учнями на тлі *розуміння місії* учителя у відтворенні фізично, соціально, психологічно здорової особистості, котра володіє високим рівнем культури ведення ЗСЖ, й *осмислення ролі педагогічної спільноти* в реалізації світової ідеології *самозбереження* як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти.

Ведучи мову далі, вважаємо за необхідне розглянути педагогічні актуалітети нашого дослідження. В умовах зниження рівня здоров'я української учнівської молоді науковці (О. Дикий [160], Ю. Дутчак [168], Г. Кондрацька [227], О. Котова [231] та ін.) зауважують, що система ФВ володіє значним потенціалом для підготовки людини до життя в сучасному світі.

Водночас, досліджуючи змістове наповнення процесу формування професійної культури МУФК у ЗВО, А. Чепелюк [446] апелює до необхідності гуманізації змісту дисципліни «ФК» [446, с. 12]. За словами дослідника, нині актуальною є потреба оновлення інформаційного масиву згаданого курсу шляхом реалізації культурологічного підходу [446, с. 13]. Така інноватизація дасть змогу, на переконання автора, вирішити дві групи

завдань ФВ: природно-культурних (завершення гармонізації біологічного розвитку учнів/студентів) і соціально-культурних (формування здорового способу життя, аксіологізація здобувачами освіти мотиваційно-ціннісних орієнтацій здоров'язбережувальної поведінки в повсякденній життєдіяльності тощо).

Нині ж навчальні програми з фізичної культури для ЗЗСО передбачають значний за обсягом варіативний компонент, що дозволяє УФК самостійно проектувати зміст і процесуальний аспект ФВ, враховуючи індивідуальні особливості учнів, ресурсне забезпечення навчального закладу, традиції розвитку ФК у регіоні. Однак відсутність у діючих вчителів ФК практичного досвіду самостійного конструювання варіативної частини ФВ учнів середніх шкіл детермінує виникнення низки перешкод на шляху індивідуалізації ФВ школярів.

Сьогодні загальна практика ФВ в ЗЗСО, як і раніше, спрямована на забезпечення певного рівня фізичного розвитку учнів, й нівелює проблему формування духовно-ціннісної свідомості школярів в розрізі ЗСЖ. Тоді як застарілі форми й методи ФВ, що базуються на репродуктивних постулатах навчання і виховання, не забезпечують високої мотивації учнів до навчальних занять ФК, що не стимулює вияв їхньої активності у фізичному самовдосконаленні та самовираженні. Натомість нині ключовою тенденцією реформування системи освіти України є всебічна гуманізація.

У розрізі ФВ учнів ідея гуманізації виступає як засадничий складник інноваційного педагогічного мислення, який трансформує вектор погляду на характер і суть педагогічного процесу, в якому і УФК, і школярі виступають суб'єктами розвитку своєї творчої індивідуальності [475, с. 11]. Відтак гуманізація процесу ФВ учнів відбудеться за умови, якщо цілі освітнього процесу спрямовуватимуться на особистісний розвиток учнів, їх демократичних свобод і збігатимуться з життєвими планами школярів [475, с. 96].

Зазначимо, що гуманізм як ідея виховання виник ще у Стародавній Греції. Зародження гуманістичної ідеї в теоретичних поглядах на ФК пов'язане з двома взаємозалежними напрямками. Один – призив до осмислення культури рухів, перш за все завдяки розвитку танцювального мистецтва, узагальнюючого знання про фізичні вправи та їхній вплив на організм. Інший – концептуальний розвиток ФК, пов'язаний з розвитком певного ідеалу формування всебічно розвиненої особистості. Цей ідеал втілював і моральне начало особистості, що відображено в напрацюваннях гуманістів [305, с. 399]. Головним досягненням, наприклад Томаса Мора, у контексті сказаного є дотримання в механізмі саморегуляції ФК принципу діалектики її індивідуальної та соціальної цінності [305, с. 399]. Подальший розвиток гуманістична ідея ФВ отримала в працях П. Лесгафта [254, с. 340].

Відтак, одним з педагогічних актуалітетів ПП МУФК до організації ІР з учнями є *необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ в ЗЗСО*. Очевидно, що система вищої педагогічної освіти повинна переорієнтувати процес професійної підготовки студентів на реалізацію ідеології гуманізації та гуманітаризації, що відобразить специфіку ціннісного орієнтування МУФК на організацію ІР зі школярами.

Адже, як відомо, найкращі результати у ФВ забезпечуються за умови цілеспрямованого врахування індивідуальних рухових, функціональних і психологічних особливостей учнів. Звідси пріоритетними в педагогічних діях УФК виявляються такі засоби і методи навчання та виховання школярів, використання яких з найбільшою ефективністю формуватиме ціннісне ставлення здобувачів загальної середньої освіти до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Тенденції розвитку фізкультурної освіти школярів у сучасному світі пов'язані зі зміщенням її цільових орієнтирів з ідеї загальності на ідею безперервності (освіти протягом усього життя), з кількісних критеріїв розвиненості на якісні, від монокультуралізму до мультикультуралізму, від

уніфікації до варіативності. Тому серед основних напрямів розвитку ФВ виокремлюють: по-перше, зміну цінностей і цілей у зв'язку з розглядом особистості в центрі освітнього процесу; по-друге, перепрофілювання ЗЗСО на упровадження особистісно-зорієнтованого й індивідуального підходів до komponування змісту ФВ учнів; по-третє, індивідуалізацію ФВ школярів у сфері, зокрема, ведення ЗСЖ, усвідомленої фізичної активності тощо на основі організації конструктивної взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

У такому контексті погоджуємося з позицією І. Загвязинського [183], що ПП майбутніх педагогів, у тому числі й УФК, потребує соціогуманітарного синтезу освітніх парадигм [183, с. 142]. Зокрема, єдність гуманізації, гуманітаризації та фундаменталізації педагогічної освіти сприятиме подоланню ризиків, пов'язаних із входженням у професію майбутнього вчителя. Однак, гуманізацію ПП МУФК у ЗВО й ФВ учнів у ЗЗСО необхідно розглядати як домінуючу трансляції ідеології самозбереження людства, засновану на духовно-моральних імперативах.

Спрямованість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління вимагає від учителів ФК володіння новим типом педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня. В тезаурусі вітчизняної педагогіки й освіти термін «життєздатність» пов'язують зі здатністю особистості реалізовувати принципи ЗСЖ у повсякденній життєдіяльності; уникати впливу небезпечних чинників, що знижують якість життя; усвідомлювати роль фізичної активності у збереженні та зміцненні власного здоров'я.

За словами А. Брика [93], котрий визначив взаємозв'язки психомоторних якостей учнів молодших класів на уроках ФК, ресурсом життєздатності підростаючого покоління виступають фізичне, психічне та психосоматичне здоров'я [93, с. 346]. Тоді як медичні й соціальні

дослідження підтверджують, що навчання в ЗЗСО характеризується систематичним стресом [525, с. 34–35], й супроводжується розвитком цілої низки патологічних нозологічних станів [485, с. 21]. Найзначущішим з них, на думку багатьох дослідників, є гіпокінезія [489]. Окреслене питання актуалізується в розрізі розвитку фізичних можливостей учнів ЗЗСО великих міст, де рухова активність дуже низька [485, с. 24].

Адже низька фізична активність розглядається однією з причин смертності молоді в глобальному (світовому) масштабі [488, с. 23]. Тоді як систематична фізична індивідуальна активність підвищує рівень здоров'я дітей і молоді: зменшується ризик захворювання кардіо-респіраторної системи, оптимально розвивається кісткова структура організму [491, с. 829].

Очевидно, що індивідуальні заняття ФК забезпечують не тільки профілактику або зменшення динаміки розвитку хвороби, а й сприяють удосконаленню фізичної форми, підвищенню м'язової сили та поліпшенню якості життя [491, с. 830]. Як слушно підкреслює Дж. Карвуд (J. Curwood [507]), необхідність цілеспрямованого вдосконалення ФВ школярів на основі трансформується в актуальну культурну потребу людства, що викристалізовує його прагнення до фізичного вдосконалення учнівської молоді [507, с. 157].

Відтак, нині ЗЗСО відчувають об'єктивну потребу в УФК, здатних до забезпечення якості фізкультурної освіти та ФВ учнів на основі ціннісно-сміслової, особистісно-зорієнтованої організації ІР школярів. Вивчаючи питання спрямованості сучасної освітньої парадигми на виховання життєздатного підростаючого покоління, Р. Аїзман (R. Aizman) [485] особливу увагу звертає на необхідність підготовки МУФК до:

- виховання в учнів цінності людського життя і здоров'я;
- розвитку у свідомості школярів спрямованості до ведення ЗСЖ та фізичної активності;

- диференціації та індивідуалізації фізичних занять школярів у процесі ФВ;

- урахування особистісних потреб, інтересів, здібностей учнів під час організації групових та індивідуальних занять на уроках ФК тощо [485, с. 56–57].

Ведучи мову далі, не можемо оминати ще один актуалітет ПП МУФК до організації ІР з учнями, який вбачаємо у розширенні можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти. В умовах сьогодення, фізкультурна освіта в нашій країні зазнає серйозних змін, що пов'язані не лише з інтеграцією України в Болонський процес, але й з упровадженням дистанційних технологій у систему навчання. Цифровізація всіх сфер життя неминуче впливає і на розвиток інформаційних технологій у системі освіти. Завдяки існуванню новітніх засобів інформаційних і комунікаційних технологій у межах очної форми навчання активно розвивається дистанційна [236]. Однак проблема використання засобів дистанційної освіти у межах ФВ учнів набула найбільшої необхідності на початку 2020 року, коли світ зіткнувся з коронавірусною епідемією COVID - 19 [236, с. 98]. Уведення карантинних заходів, з метою уникнення поширення інфекції, сприяло переходу закладів освіти, зокрема й ЗЗСО, в режим дистанційної роботи [236].

Екстремальні умови переходу до дистанційного навчання в нашій країні потребували значних зусиль від усіх учасників освітнього процесу. В результаті різкого переходу до дистанційного формату роботи ЗЗСО зіткнулися з низкою труднощів [236, с. 99]. Водночас УФК відзначили значні можливості для індивідуалізації ФВ учнів в умовах дистанційного навчання.

Педагогічні можливості дистанційного навчання, за словами В. Чалого [445], є унікальними, адже дають змогу по-новому розглянути проблеми індивідуалізації та персоніфікації ФВ учнів. В умовах дистанційної освіти дослідник тлумачить індивідуалізацію роботи учнів у

сфері ФКіС як організацію процесу навчання з урахуванням принципів особистісно-зорієнтованого підходу, тобто ФВ передбачає цілеспрямоване врахування психологічних і вікових особливостей учнів [445].

Персоніфікація ж, як резюмує автор, базується на врахуванні особистісної спрямованості учнів, актуалізації їхніх внутрішніх ресурсів щодо саморегуляції динаміки фізичної активності. Якісно нова презентація знаннєвого простору в середовищі дистанційного навчання покликана задовольнити індивідуальні фізкультурно-спортивні запити школярів, сприяти їхній самореалізації. Залежно від цілей досягнення освітніх результатів програма ФВ кожного школяра може бути представлена *індивідуальною освітньою програмою* або *персоніфікованою освітньою програмою*.

Механізмом реалізації таких індивідуалізованих освітніх програм, як переконує І. Кривенцова [236], є індивідуальний маршрут ФВ, що визначає послідовність конкретних фізкультурно-спортивних дій учня в напрямі збереження та зміцнення власного здоров'я.

Отже, перевага дистанційних форм ФВ із застосуванням сучасних інформаційних технологій полягає у створенні комфортних умов для учнів (забезпечення альтернативних способів розвитку фізичних здібностей, підвищення оперативності перевірки результатів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності та ін.). Найважливіша перевага дистанційного навчання, на наш погляд, полягає в можливості враховувати індивідуальні особливості учнів та їхні освітні потреби. Адже, реалізація *принципу індивідуалізації* ФВ в умовах дистанційної форми навчання передбачає організацію самостійної роботи учнів і створення ситуації успіху для кожного школяра.

Таким чином, ПП МУФК до організації ІР з учнями є актуальною проблемою сучасної педагогічної науки, що потребує вирішення як у зв'язку з новими тенденціями трансформації здоров'язбережувальної освіти й соціуму загалом, так і відсутністю спеціального теоретичного та

прикладного обґрунтування процесу формування готовності студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до анонсованого виду діяльності. У процесі детального логіко-семантичного, узагальнювального й компаративного аналізу сучасної наукової літератури, практичної діяльності УФК, практики проведення уроків ФК в ЗЗСО, власного досвіду підготовки МУФК виокремлено й проаналізовано соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних чинників зовнішнього середовища (техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча деідеологізація фізкультурної освіти, інтенсифікація освітньої діяльності учнів та ін.); популяризації у світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (*необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ у ЗЗСО*; спрямованість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти), що визначає актуалітети нашої наукової розвідки.

Схарактеризовані тенденції актуалізують проблему дослідження з огляду на сучасний стан здоров'я учнів й визначають значущість вирішення питання дослідження теоретичних, методологічних, методичних підвалин ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору

забезпечення особистісних і суспільних завдань щодо спрямування школярів до ведення ЗСЖ з опорою на анатомічні, фізичні, фізіологічні, психологічні ресурси власного організму.

1.3 Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі фізичного виховання учнів

Розуміння неадекватності традиційних моделей [85, с. 76], які базуються на засвоєнні наукових знань і формуванні рутинних педагогічних умінь/навичок, ПП МУФК породжує активні пошуки інноваційних моделей навчання студентів. Так, медико-соціальні дослідження стану здоров'я школярів демонструють, що нині норми фізичних навантажень уже неможливо розглядати як середньостатистичні показники фізичного розвитку учнів. Натомість їх необхідно проектувати, принаймні з урахуванням приналежності дитини до певної типологічної групи [134, с. 20]. Урахування вроджених та набутих особливостей анатоμο-фізіологічного розвитку школярів, на основі використання ознак, що характеризують конституцію тіла дитини, як класифікаційних показників, під час занять ФК набуває надзвичайної актуальності.

Здоров'я нації багато в чому визначається здоров'ям молоді, оскільки відомо, що потенційні можливості людини закладаються в дитинстві, формуються в юнацькому віці, зумовлюючи ступінь стійкості пристосувальних механізмів протягом усього життя [229, с. 148–149]. Важливу роль у вирішенні питань збереження і зміцнення здоров'я відіграє система фізичного виховання і освіти школярів. Більшість сучасних науковців, котрі присвятили свої теоретико-методичні пошуки проблемі фізичного виховання учнів, дотримуються єдиної думки щодо необхідності організації природовідповідної системи фізкультурних

впливів, що стимулюють розвиток тих чи інших фізичних якостей і психофізіологічних характеристик школярів на різних етапах онтогенезу [81, с. 20].

Так, Д. Бермудес [76], вивчаючи специфіку ПП МУФК до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності, підкреслює, що одним з основних загально методичних принципів ФВ учнівської молоді є принцип *індивідуалізації* [76, с. 200], який лежить в основі індивідуального підходу. Адже реалізація індивідуального підходу, на переконання дослідника, відбивається в можливостях диференціації фізичних вправ під час занять з ФК відповідно до індивідуальних особливостей школярів [76, с. 96]. Підсумовуючи позицію дослідника й опираючись на власний педагогічний досвід, резюмуємо, що у ФВ *індивідуалізація* роботи учнів тісно пов'язана з її *диференціацією*.

У практиці фізичного виховання критеріями індивідуально-диференційованого підходу висувуються такі ознаки, як рівень здоров'я, фізичного розвитку, ступінь рухової підготовленості, статева приналежність, тип статури, стадії статевого дозрівання, індивідуальні особливості особистості, а також інтерес до певного виду спортивної діяльності [48, с. 142]. Відтак, ідея індивідуалізації роботи учнів на уроках ФК базується на врахуванні природної різноякісності функціональних властивостей організму кожної конкретної дитини. Обґрунтуванням висловленої ідеї слугує експериментальне підтвердження того факту, що представники різних типів конституції тіла суттєво відрізняються не тільки за показниками фізичного розвитку, але й, у цілому, низкою характеристик нейрофізичного статусу особистості, в тому числі, руховими можливостями [267, с. 8–9]. Такі відмінності зумовлені вродженими особливостями організму, спроба «виправити» які (зокрема, й педагогічними методами) приречена на провал і може виявитися небезпечною для здоров'я школярів [189, с. 57–58].

У таких ЗЗСО потребують не теоретиків у сфері ФВ, а практиків, УФК, котрі можуть ефективно використовувати фахові знання під час організації фізичного й духовного оздоровлення учнів ЗЗСО. Щорічно ЗВО випускають молодих фахівців у галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, проте й нині ЗЗСО відчувають гостру потребу в практико й індивідуально-зорієнтованих кадрах, що володіють науко-дослідницьким педагогічним інноваційним типом мислення, творчо-рефлексивним індивідуальним стилем професійної діяльності.

Незважаючи на те, що протягом останніх десятиліть вища психолого-педагогічна освіта перебуває в стадії систематичних трансформацій, нині в наукових колах триває активне обговорення питання вибору форм і методів, які доцільно застосовувати в процесі ПП МУФК, з метою систематизації й фундаменталізації фахових знань, умінь, навичок студентів. Зважаючи на актуальність проблеми організації ІР учнів на уроках ФК, знаходимо рекомендації дослідників (Ю. Веретельнікова [107], І. Гринченко [139], П. Джурицький [157] та ін.) щодо необхідності реалізації практико-зорієнтованої моделі ПП МУФК.

Вивчаючи досвід європейських країн щодо особливостей процесу ПП МУФК, І. Гринченко [142] дотримується позиції, згідно якої для підвищення ефективності становлення майбутнього педагога, необхідно зосередити увагу не лише на вивченні здобувачами освіти змісту освітніх дисциплін [142, с. 39–40]. Автор підкреслює необхідність розширювати зміст підготовки МУФК можливостями для збагачення досвіду студентів *практичного вирішення* конкретних завдань навчання; *моделювання та проектування* освітнього процесу на уроках ФК, що передбачає грамотне застосування різноманітних сучасних навчально-виховних технологій для організації ІР з учнями; *спостереження й рефлексії* педагогічних явищ; *співробітництва, обміну знаннями* з практикуючими педагогами тощо [140, с. 39]. Зазвичай мова йде про перехід від традиційних схем навчання до

модернізованого процесу підготовки майбутніх педагогів [508, с. 82].

Відтак вважаємо, що акценти в системі ПП МУФК, доцільно змістити на створення можливостей для організації професійно й особистісно значущої практико-орієнтованої освітньої діяльності студентів [157].

Погоджуємося з думкою Н. Белікової [82], котра, виокремлюючи сучасні тенденції ПП майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, підкреслює, що метою вищої педагогічної фізкультурної освіти має стати забезпечення середовища навчання, яке «озброїть» майбутнього вчителя практичними стратегіями вирішення різноманітних фахових проблем [82, с. 54]. Відтак дослідниця декларує потребу розробки ефективної практико-орієнтованої моделі ПП МУФК, що дасть змогу студентам отримати «справжні», підтвержені індивідуальним практичним досвідом фахові знання, вміння, навички. Про важливість навчання на основі практики (досвіду) вів мову ще Аристотель, переконаний, що досвід є мистецтвом практичної діяльності [172, с. 153]. Пізніше висловлена думка відбивається в науковій спадщині Дж. Дьюї, Дж. Локка та інших мислителів [172, с. 156].

Саме тому нині зарубіжні системи педагогічної фізкультурної освіти використовують цілий спектр практико-орієнтованих моделей, більшість з яких не отримали гідної оцінки та поширення у вітчизняній системі ПП МУФК. У межах дослідження дотримуємося позиції, згідно якої підготовка майбутніх УФК до організації ІР з учнями базуватиметься на організації практико-орієнтованого освітнього середовища шляхом використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО. Тому вважаємо за доцільне розглянути найбільш успішні варіанти таких моделей ПП МУФК, що спрямовують студентів до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів.

Так, до практико-орієнтованих, як переконує Є. Захаріна [187], котра здійснила компаративний аналіз ПП МУФК в Україні та США,

належить *Школа професійного розвитку (Professional Development School (PDS))* [187, с. 126]. Концепція згаданої школи відбиває дві взаємно зумовлені цілі: *спрямування студентів до інтенсивного професійного розвитку ще в процесі навчання; трансформацію ФВ в школах у напрямі індивідуалізації й диференціації.*

Школи професійного розвитку передбачають, на думку дослідників, вибудовування ЗСО і ЗВО «в одну лінію» ПП МУФК [500, с. 5–6]. Іншими словами мова йде про досягнення певної мети: використання практичної роботи студентів як форми панування змісту навчання. Окреслена схема вперше в розрізі підготовки вчителя була застосована Дж. Дьюї в Чиказькому університеті і в Педагогічному коледжі Колумбійського університету Нью-Йорка [500, с. 8].

Досвід США демонструє, що активна співпраця освітніх установ різних рівнів забезпечує не тільки передачу необхідних МУФК знань, умінь, навичок, але й забезпечується «дослідне поле», в межах якого студенти мають змогу перебудовувати конкретні прийоми власної професійно зорієнтованої діяльності в ментальні структури, опосередковуючи їх [515, с. 319–320]. Описані школи нині не функціонують. Проте окреслена ідея лягла в основу створення шкіл професійного розвитку, що функціонують в США, Великобританії, Франції.

Особливістю описаних шкіл є існування загальних цілей (як правило, мова йде про перебудову підготовки та введення МУФК у педагогічну професію та підвищення якості фізкультурної освіти учнів на основі використання їхніх індивідуальних фізичних можливостей) і діалогічна взаємодія педагогів в процесі професійного розвитку студентів. Крім того, учні школи можуть використовувати нові знання про побудову власних стратегій фізичної підготовки, ведення ЗСЖ, які студенти-практиканти інтегрують в освітній процес ЗСО.

Цікавим є досвід ПП МУФК *Університету Лойола* (Меріленд, США), де студенти проходять стажування в *школах професійного розвитку*, які функціонують при територіальних громадах [544]. Основний вектор такого навчання полягає в поєднанні студентами практичного застосування технологій індивідуального та диференційованого підходу до ФВ учнів, розробці, впровадженні та управлінні технологічними ресурсами і навчальними програмами з дисципліни «ФК» тощо.

Протягом стажування встановлюються діалогічні відносини між наставниками і стажерами (майбутніми УФК). На першому етапі керівник курує процес планування і проведення студентами уроків ФК шляхом організації ІР з учнями, а студент є помічником вчителя під час проведення уроків ФВ й індивідуальної роботи. На другому етапі стажери отримують критичне уявлення про специфіку організації ІР з учнями та особливості інтегрування індивідуального та диференційованого підходу у зміст курсу «ФК». На третьому етапі студент бере на себе провідну роль у ФВ учнів за підтримки наставника. Так МУФК, випробуючи свої когнітивні можливості в умовах реальної педагогічної діяльності, поступово трансформують отримані у ЗВО знання у практичні вміння і навички. В таких умовах студенти мають змогу збагатити досвід практичної професійної діяльності з учнями різного шкільного віку; школярами, котрі мають певні відхилення у стані фізичного здоров'я; дітьми з особливими освітніми потребами; учнями, які належать до спеціальних медичних груп та ін.

Водночас, освітня модель ПП МУФК в університеті Лойоли корелює з процесом редизайну педагогічної освіти в Меріленді. Така програма трансформації підготовки МУФК у США спрямована на збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів початкової/середньої школи на основі актуальної ПП учителів [544]. Видається доцільним підкреслити, що практико-зорієнтована ПП МУФК актуалізує діяльнісну сферу особистості студента. Результатом такого навчання МУФК у США є,

наприклад, готовність МУФК до адекватного відбору та використання сучасних педагогічних технологій у процесі організації ІР з учнями на основі використання типологічного/індивідуально-диференційованого підходу; максимальна адаптація до професійних вимог і реалій фахової діяльності в ЗЗСО; розвиток професійно значущих здатностей (професійної мобільності, надійності, толерантності, індивідуального стилю педагогічної діяльності, деонтологічної культури та ін.) і здібностей; сформованість не лише професійно значущих знань, умінь, навичок, а й чіткого розуміння того, де, коли, як і з якою метою їх зреалізувати. Позаяк практико-зорієнтована ПП МУФК у США передбачає розвиток здатності здобувачів педагогічної фізкультурної освіти застосовувати теоретичні знання в реальному освітньому середовищі ЗЗСО ще до початку самостійної професійної діяльності; спрямовує студентів до накопичення індивідуального портфолію власних педагогічних розробок, що демонструє сформованість окресленої здатності.

Очевидно, що ПП МУФК до організації ІР з учнями у США орієнтує студентів до реалізації типологічного підходу на уроках ФК. Згадана теорія базується на врахуванні конституційних ознак (функціональних, морфологічних, психологічних) школярів під час вибору засобів, методів, форм ФВ. Примітно, що типологічний підхід передбачає поділ учнів на підгрупи за типами статури для диференційованого підбору і дозування фізичних вправ, варіювання підготовчих і підвідних вправ у процесі вивчення рухових дій, оцінювання рухової підготовленості школярів тощо. Застосування описаної стратегії дасть змогу УФК залучити до занять фізичною культурою і спортом тих дітей і підлітків, котрі відчувають певні труднощі на уроках, не можуть визначити вид фізичних вправ, якими вони б охоче займалися [565, с. 1123].

В межах дослідження привертає увагу досвід реалізації ще однієї практико-зорієнтованої моделі педагогічної освіти – «Клінічної моделі» (*clinical model*) [510, с. 103–104]. Слід підкреслити, що практичні знання тут

не ставляться вище інших форм знання. Тоді як передбачається, що процес збагачення знаннєвої бази студентів активізується під час апробації отриманих знань у процесі педагогічної практики в ЗЗСО. Після закінчення практики студенти отримують підсумкові оцінки за виконану роботу від шкільного учителя, який курував їхньою роботою в ЗЗСО й наставника-тьютора – викладача ЗВО [504, с. 558].

Ще одним вектором оновлення ПП МУФК в зарубіжних країнах є використання моделі навчання на робочому місці (*Work-Based Learning*), за змістовими векторами близька до попередніх двох, однак контекстуалізує кваліфікаційну структуру і практичну педагогіку ФК і спорту на основі розвитку партнерських відносин між ЗВО і роботодавцями. Згадана модель нині надзвичайно популярна в практиці ПП МУФК в Австралії [500], Фінляндії [551] та ін. *Work-Based Learning* позиціонується як успішна модель навчання майбутніх педагогів, заснованого на успішному управлінні освітнім процесом, забезпечені якості ПП і партнерських відносинах у системах «викладач – студент», «студент – студент», «ЗВО – роботодавець», «студент – роботодавець» [530, с. 27]. Визначальним і таким, що характеризує *Work-Based Learning* як концепцію підготовки МУФК до реалізації індивідуального підходу у процесі ФВ учнів, є ідея, згідно якої навчання на робочому місці розглядається як освітній процес.

З метою здійснення розширеного екскурсу у вивчення зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів вважаємо за доцільне звернутися до аналізу особливостей німецької вищої педагогічно-фізкультурної освіти. Вважаємо, що систематична пильна увага теоретиків і практиків Німеччини до вдосконалення якості ПП МУФК, досягнення безперечного світового лідерства в розвитку шкільного, олімпійського і професійного спорту детермінують потребу вивчення досвіду підготовки педагогів окресленої спеціальності.

Принагідно відзначимо, що систематизація, фундаменталізація й технологізація методичної та діагностичної підготовки МУФК дали змогу підвищити професіоналізацію педагогічно-фізкультурної освіти в сучасній Німеччині.

Специфіка ПП МУФК до організації ІР з учнями в Німеччині відображається в змісті курсів, які вивчають студенти. Принагідно зауважимо, що здобувачі освіти обирають спеціалізацію, яка передбачає диференціацію професійної освіти МУФК залежно від того, який ступінь і тип школи вибрали майбутні педагоги. Зокрема, студенти мають змогу отримати такі вчительські посади:

а) посаду вчителя першого ступеня І (вчитель 1-4 класів початкової школи, перший віковий рівень);

б) посаду вчителя другого ступеня І (вчитель 5-10 класів базової, реальної школи, гімназії та об'єднаної школи);

в) посаду вчителя другого ступеня ІІ (учитель 11-13 класів гімназії та об'єднаної школи) [123].

Така градація передбачає спрямування студентів до вивчення анатомічних, функціональних, морфологічних, психологічних особливостей розвитку дітей конкретної вікової групи.

У системі ПП МУФК Німеччини спостерігається також специфікація змісту навчання студентів ще й за типами шкіл: початкова школа (*Grundschule*), основна (середня) школа (*Hauptschule*), реальна школа (*Realschule*), гімназія (*Gymnasium*), професійна школа (*Berufsschule*), а також підготовка педагогічних кадрів за спеціальністю «корекційна педагогіка» (*Sonderpädagogik*) [124]. Як свідчить практика, переважна більшість студентів обирають право займати дві вчительські посади. Найчастіше зустрічається поєднання посади вчителя першого і другого ступеня.

Сучасне суспільство увійшло в епоху панування інформаційних і комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності, від виробничо-

економічної до соціокультурної і освітньої. Водночас, спалах пандемії COVID-19 змусив освітян усіх країн світу замислитися над невідкладною реалізацією програм дистанційної освіти. Тому нині, зокрема, в закладах вищої педагогічної освіти Німеччини, активно використовують *мобільне навчання* МУФК. Методологи, котрі відстоюють упровадження ідеї мобільного навчання, акцентують увагу на максимальному використанні технологічних можливостей мобільних технологій, зокрема:

- швидкий доступ до автентичних навчальних і довідкових ресурсів і програм у будь-який час і в будь-якому місці;
- постійний зворотний зв'язок з викладачем і навчальним співтовариством;
- облік індивідуальних особливостей студента – діагностика проблем, індивідуальний темп навчання тощо;
- підвищення освітньої мотивації студентів шляхом використання звичних для них технічних засобів і віртуального оточення;
- організація автономного навчання;
- створення персоналізованого професійно зорієнтованого освітнього простору студента;
- розвиток навичок і здібностей до безперервного навчання протягом життя [496, с. 10–11].

Відзначимо, що нині ПП МУФК у Німеччині не лише базується на використанні різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мобільних, але й спрямовує студентів до використання окреслених інновацій у професійній діяльності для організації IP з учнями.

Застосування мобільного навчання дає змогу зреалізувати принцип індивідуалізації і диференціації фізкультурної діяльності, який на практиці вимагає підбору індивідуальних форм, методів, засобів освіти школярів, опосередкованих морфо-функціональними можливостями організму кожного учня.

Водночас, упровадження технологій мобільного навчання і процес організації ІР з учнями сприятиме реалізації принципу персоніфікованості фізкультурної підготовки або гнучкості, що має на увазі персоналізацію мобільного навчання під кожного користувача. Такий принцип передбачає всебічне вивчення школярів, зокрема діагностику їх антропометричного, психологічного, фізіологічного розвитку та розробку відповідних заходів педагогічного впливу з урахуванням виявлених характеристик за допомогою мобільних технологій. Спираючись на отримані дані, УФК проектуватиме найближчі і перспективні завдання ФВ для кожного учня й розроблятиме дидактичну систему мобільного контенту для вирішення таких завдань.

Видається можливим підсумувати, що ПП МУФК до організації ІР з учнями в закладах вищої педагогічної освіти Європи (Франція, Польща, Італія та ін.) тяжіє до технологізації та інформатизації. Поряд з тим, спрямованість педагогічної освіти на розвиток професіоналізму МУФК нерозривно пов'язана з диференціацією та індивідуалізацією навчання. Так, поступовий перехід до предметної системи навчання у Франції детермінував застосування індивідуальних програм, які дають змогу студентам визначати зміст професійної освіти, її темпи, рівень, що відповідає їх інтересам, потребам і можливостям. Упровадження модульної технології дало можливість перейти до блокового засвоєння навчальної інформації, визначити функції викладача як *організатора, керівника і консультанта* освітнього процесу. Організація навчального процесу, що має пріоритетом самостійну роботу, підвищує відповідальність студентів за якість і терміни виконання індивідуального навчального плану.

У системі університетської педагогічної фізкультурної освіти Франції нині дедалі більше уваги приділяється педагогічній спеціалізації студентів. Провідною ідеєю є те, що університети повинні готувати фахівців високого професійного рівня, які зможуть виконувати свої

поліфункціональні професійні обов'язки в школі відразу після завершення навчання [501, с. 58]. Система загальної середньої освіти Франції декларує реалізацію індивідуального підходу до розвитку, в тому числі й фізичного, кожного учня. Тому вища професійна педагогічна освіта Франції є важливим складником освітньої політики й відрізняється високим ступенем гнучкості та доступності, забезпечує формування професійно компетентної особистості педагога на основі принципів демократизації, наступності, відкритості та безперервності. Демократичність і гнучкість системи вищої педагогічної освіти у Франції реалізується на основі використання різноманітних шляхів її отримання (переважно в державних навчальних закладах): в університетських інститутах підготовки вчителів, вищих педагогічних школах, і спеціальних підрозділах (коледжі, інститути), в умовах дистанційного навчання. Вивчення навчальних програм, згідно яких МУФК здобувають професію, засвідчило, що ПП студентів до організації ІР з учнями шляхом реалізації індивідуального й диференційованого підходів передбачає розвиток низки фахових компетентностей здобувачів освіти.

На думку французьких науковців, компетентності – це сукупність потенційних емоційних, пізнавальних і психомоторних дій, що дають змогу індивіду здійснювати складний вид діяльності [560, с. 42–44]. Визначення змісту та організації ПП МУФК вимагає формування п'яти полів компетентностей студентів:

1) компетентності, пов'язані з організацією сприятливої атмосфери в класі, вибором видів навчальної діяльності і різних засобів навчання;

2) компетентності, що забезпечують здатність до діагностики фізичних, розумових, антропометричних здатностей учнів й дають змогу вирішувати завдання індивідуального розвитку кожного школяра;

3) компетентності, пов'язані безпосередньо з дисципліною «ФК» (системні наукові знання щодо основних функцій органів, систем і цілісного організму та механізмів їх регуляції в спокої і при м'язовій

діяльності різного характеру та інтенсивності (потужності) у дітей різного віку та статі; фізіологічних закономірностей життєдіяльності організму дитини в процесі її м'язевої діяльності і, зокрема, в умовах напружених спортивних навантажень; факторів ризику, норм і правил безпечної організації та проведення занять фізичної культури і спортивних тренувань; розвинені вміння оцінювати ефективність занять ФК; аналізувати техніку рухових дій учнів; визначати причини помилок, знаходити і коректно застосовувати засоби, методи і методичні прийоми їх усунення; виконувати основні фізіологічні методик досліджень функцій органів і систем організму дитини й інтерпретувати результати вимірювань для правильної побудови ІР під час занять ФК; підбирати і застосовувати адекватні поставленим завданням ФВ учнів, сучасні, науково обґрунтовані засоби і методи навчання та організаційні прийоми роботи зі школярами тощо;

4) соціально-професійні компетентності, що відбивають здатність УФК налагоджувати контакт з батьками учнів, інформувати їх про успішність; проводити дискусії з колегами з питань соціальної та професійної інтеграції учнів, проходити підвищення кваліфікації та ін.;

5) особистісні компетентності вчителя, які є найбільш важливими для педагогічного процесу [560, с. 45–46].

У французькій професійній педагогічній освіті намітилася тенденція до переходу від фронтальних і групових форм та методів навчання до індивідуально-групових: тьюторських занять, тренінгів, роботи з малими групами, стажування і практики під керівництвом викладача-ментора, моделювання педагогічних ситуацій, використання рольових ігор тощо. Робота з невеликими групами студентів (3-6 осіб) створює оптимальні умови для підготовки УФК, здатних орієнтуватися у проблемних ситуаціях, приймати неординарні рішення [560, с. 58]. Ведучи мову далі, зауважимо, що нині активізується тенденція до встановлення оптимального, науково обґрунтованого балансу між дисциплінами різних циклів, а також

теоретичними і практичними блоками ПП МУФК.

Відтак, французька модель ПП МУФК тяжіє до проблемно-зорієнтовано навчання на основі врахування реальних проблем (*Problem Based Learning*). Згідно такої моделі вчителі повинні враховувати природні інстинкти й здібності учнів [172, с. 78]. В умовах проблемно-зорієнтованого навчання студенти вирішують конкретні проблеми (соціальні, професійні) під час вивчення фахових дисциплін. Зокрема, МУФК проектує індивідуальні освітні маршрути ФВ дітей з різними вадами фізичного розвитку; школярів різних вікових груп тощо. За таких умов студенти розширюють власну знаннєво-когнітивну обізнаність стосовно адекватного відбору і структурування змісту навчального матеріалу, створення програмного і навчально-методичного забезпечення для організації ІР з учнями під час занять ФК задля вирішення завдань здоров'язбережувальної, розвивальної, рекреаційної фізичної роботи школярів. Водночас відбувається розвиток спеціальних професійних умінь і навичок: *гностичних* (практичне використання знань про способи і форми організації ІР з учнями з метою їхнього фізичного розвитку та рекреації; засоби підвищення ефективності фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів в умовах освітнього процесу ЗЗСО); *комунікативних* (уміння встановлювати конструктивні взаємовідносини між учасниками освітньої діяльності; створювати сприятливий мікроклімат на уроках ФК; забезпечувати позитивну мотивацію учнів різних вікових груп до виконання фізичних вправ та занять спортом тощо); *конструктивних* (уміння добирати й композиційно структурувати зміст ФВ школярів; здатність диференціювати конкретні види і форми організації ІР учнів з різним станом здоров'я, фізкультурними інтересами тощо); *проектувальних* (перспективне планування стратегічних, тактичних оперативних завдань, пов'язаних з організацією ІР школярів на уроках ФК та проведенням позакласної й позашкільної фізкультурної роботи; фізкультурно-спортивних заходів тощо); *організаторських* (безпосередня

реалізація фізкультурно-здоров'язбережувальних задумів).

Сучасні дослідження, демонструють, що якість підготовки МУФК, яка заснована на використанні проблемного навчання, відрізняється від результатів традиційного навчання: студенти успішно вирішують професійні завдання щодо реалізації диференційованого й індивідуального підходу до організації ФВ учнів, адже змотивовані на впровадження інновацій в освітній процес ЗЗСО [517, с. 78]. Результативність окресленої моделі ПП МУФК забезпечується проектуванням змісту освітніх програм й робочих програм навчальних дисциплін з урахуванням актуальних тенденцій розвитку педагогіки ФК та спорту, сучасного стану здоров'я дітей і молоді, панівних тенденцій щодо популяризації сучасних видів спорту й інноваційних видів рухової активності (воркаут та паркур) серед школярів, новітніх досліджень у сфері анатомії та фізіології дитячого організму тощо. Принагідно зауважимо, що модель проблемного навчання у ПП МУФК успішно реалізується не лише в педагогічних університетах і коледжах Франції, але й у Фінляндії, Австралії, Китаї, Бельгії, США [547, с. 35–36].

Підводячи підсумок, зазначимо, що нове тисячоліття актуалізує розробку і реалізацію ефективної стратегії розвитку вищої педагогічної школи. Намітилися базові тенденції в підготовці педагогічних кадрів, зокрема й МУФК, які характерні для багатьох держав. Сформовані мегасистеми освіти й освіта в цілому в умовах її масовості є важливими частинами соціальної реальності, відтак перебувають під впливом суспільно-економічних трансформацій. Нині й у перспективі різні країни активно конкурують не тільки товарами і послугами, а й системами суспільних цінностей і системою освіти. Однією з ключових цінностей кожного народу є здоров'я дітей та молоді. В умовах стрімкого зниження рівня рухової активності учнівської молоді, що продиктовано популяризацією сучасних гаджетів, діджиталізацією освіти, збільшенням кількості дітей з особливими фізичними потребами, й домінуванням

тенденції гуманітаризації й гуманізації освіти, теоретики та практики у галузі вищої педагогічної освіти перебувають у постійному пошуку науково-методичних шляхів удосконалення процесу ПП МУФК.

Ключовим аспектом у ПП МУФК нині визнається необхідність формування готовності студентів до організації ІР з учнями. Адже одним з основних завдань реформування міжнародних систем освіти є розробка та впровадження в практику ЗЗСО нових педагогічних підходів до ФВ школярів, що враховують індивідуальні анатомічні, фізіологічні, антропометричні особливості розвитку учнів.

Вивчення міжнародного досвіду ПП МУФК до упровадження диференційованого та індивідуального підходу в процес ФВ учнів загальноосвітніх шкіл засвідчує, що сучасний університетський тип педагогічно-фізкультурної освіти пов'язаний з реалізацією інноваційних моделей навчання. Реформи педагогічної освіти (європейські країни, США, Китай) детермінували утвердження нової парадигми освіти: досвідно-діяльнісної. В межах такої системи науково-педагогічних поглядів на ПП МУФК ключовими векторами забезпечення розвиненої здатності педагогів до організації ІР з учнями визначено: реалізацію практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементацію міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізацію й діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки МУФК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО.

Зарубіжний досвід ПП МУФК до реалізації індивідуального й диференційованого підходів у процесі організації ІР з учнями демонструє, що її ефективність залежить від практичної спрямованості змісту освіти. Попри те, структура освітніх планів, згідно яким відбувається підготовка

МУФК у ЗВО, й зміст освітніх курсів завжди чітко регламентовані низкою міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів. Положення таких документів, не лише відбивають нормативні вимоги щодо врегулювання освітнього процесу, але й декларують обов'язковість реалізації індивідуального підходу в освіті, зокрема й фізкультурній, кожного учня/студента. Для досягнення об'єктивації наукового знання про теорію і практику ПП МУФК до організації ІР з учнями вважаємо за доцільне розглянути її нормативно-правове забезпечення.

Висновки до першого розділу

У розділі конкретизовано та проаналізовано суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; визначено соціальні та педагогічні тенденції ПП МУФК до організації ІР з учнями; здійснено теоретичний аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів.

З метою виокремлення суспільно-історичних передумов ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснено компаративний аналіз філософсько-педагогічних ідей забезпечення ЗСЖ молоді в історико-культурній ретроспективі. Причини звернення педагогічної спільноти до розробки групових та індивідуальних форм ФВ учнів і студентів розподілено на кілька груп, що корелюють з конкретним історичним періодом. *Перша група* суспільно-історичних передумов опирається на емпірико-культурні трансформації змісту фізкультурної освіти згідно античного принципу «турботи про себе» в розріз «турботи про інших». *Друга група* – охарактеризована крізь призму врахування тенденцій розвитку педагогічної думки у ФВ, що були панівними впродовж *позапарадигмального етапу*. До переліку основних принципів окресленого часового проміжку встановлення соціально значущих цінностей життя і

здоров'я у вихованні особистості; модернізація засобів ФВ і ФК для спрямування учасників освітніх відносин до ведення ЗСЖ, пов'язаних із системою цінностей суспільства. *Третя група* суспільно-історичних причин ПП МУФК до організації ІР з учнями простежується в розгортанні *гуманітарно зорієнтованого етапу* розвитку спеціальної та неспеціальної фізкультурної підготовки молоді в закладах освіти. *Четверта група* суспільно-історичних передумов – опосередкованість проблеми «озброєння» учнів стратегіями ведення ЗСЖ соціокультурною ситуацією розвитку суспільства – простежується у тенденціях виокремленого в межах дослідження *соціально зорієнтованого етапу* популяризації знань про особливості організації УФК ІР з учнями. Окреслений часовий відтинок пов'язаний з перетворенням в освіті соціально значущих цінностей, актуалізацією потреби особистості, суспільства і держави в фахових професійних знаннях МУФК, у тому числі щодо техніки безпеки під час занять з ФВ, що вимагало трансформації цілей, завдань, змісту процесу ПП студентів. *П'ята група* суспільно-історичних передумов простежується у розгортанні *інтеграційного етапу* розвитку науково-методичної думки щодо організації ІР з учнями на уроках ФК. Водночас інтеграційний етап характеризується проникненням світових тенденцій збереження та зміцнення здоров'я школярів під час занять з ФВ та спорту, модернізацією нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями, реформацією системи середньої освіти України, зокрема йдеться про реалізацію Концепції Нової української школи.

На основі детального логіко-семантичного, узагальнювального й компаративного аналізу сучасної наукової літератури, практичної діяльності УФК, практики проведення уроків ФК у ЗЗСО, власного досвіду підготовки МУФК виокремлено й проаналізовано такі чинники: соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської

молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища (техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча деідеологізація фізкультурної освіти, інтенсифікація освітньої діяльності учнів та ін.); популяризації в світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ в ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язберезувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти), що визначають актуалітети нашої наукової розвідки.

Вивчення та аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів дало змогу виокремити низку тенденцій інноватизації окресленого процесу: реалізація практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементація міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізація й діджиталізація навчання студентів; зближення традиційної загально наукової підготовки МУФК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО.

Узагальнено, що практико-діяльнісний процес ПП МУФК забезпечує збагачення досвіду студентів вирішувати складні педагогічні завдання, що стосуються здоров'ятворення та здоров'язбереження учнів ЗЗСО, дає змогу здійснювати діагностику розвитку антропометричних і фізичних

особливостей школярів, адекватно обирати і реалізувати в освітньому процесі сучасні технології ФВ дітей різних вікових категорій шляхом організації ІР на уроках ФК.

Основний зміст першого розділу дисертації відображено у таких публікаціях автора: [5; 11; 12; 13; 25; 26; 28; 29; 33; 34; 40; 41].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

2.1 Нормативно-правове підґрунтя підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Основною рушійною силою сучасних реформ вищої педагогічної освіти виступає зростання вимог до рівня інтелектуального і духовно-морального розвитку педагога, його психолого-педагогічної, навчально-методичної та предметної підготовки, необхідних для здійснення професійної діяльності на високому рівні. Тому нині відбувається активна розробка нормативно-правових документів у сфері освіти, що закріплюють нові вимоги до професійної підготовки учителів ХХІ ст., у тому числі УФК. Вивчення нормативно-правових документів, що регулюють процес здобуття вищої педагогічної освіти, організацію освітнього процесу у ЗЗСО, питання забезпечення збереження та зміцнення здоров'я учнів і розвиток ФК школярів засвідчило доцільність розгляду нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору кількох ключових аспектів, зокрема:

- підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО;
- нормативного регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК у процесі ФВ учнів;
- забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп;
- спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку;

- дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів у ЗЗСО.

Розглянемо детальніше виокремлені аспекти. Нове розуміння ролі педагога і проблема оновлення ПП у системі вищої професійної освіти перебуває у фокусі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників останніх років. Сучасна система педагогічної освіти зазнає значної трансформації, основами для якої стало прийняття Концепції «Нова українська школа» (2017 р.) [304], Законів України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) [358], Наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» № 2736-20 від 23.12.2020 (2020 р.) [349] та ін.

Своєю чергою в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.) [297] йдеться про те, що оновлені цілі системи загальної освіти підвищують традиційні і створюють нові вимоги до якості підготовки педагогів, рівня їх професійно-педагогічної діяльності в цілому. Очевидно, що важливою віхою в підвищенні якості освіти є розробка нового професійного стандарту, зокрема, за професією «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», що регламентує виконання педагогом трудових функцій в умовах сучасних соціально-економічних і культурних реалій. Зокрема, педагоги, в тому числі УФК, повинні спрямовувати свої зусилля на організацію безпечного та здорового освітнього середовища. Відтак, у стандарті задекларовано перелік компетентностей, якими повинен володіти МУФК, котрий реалізуватиме згадану функцію [400].

Водночас, оновлений стандарт апелює до необхідності реалізації управлінської функції УФК, що передбачає зокрема володіння розвинутою здатністю до організації різних (індивідуальних, групових) форм і видів фізкультурно-спортивної діяльності учнів; оцінювати результати навчання школярів з урахуванням динаміки розвитку індивідуальних здібностей тощо [400].

Нормативна зумовленість ПП МУФК до організації ІР учнів як соціально значущий результат національної державної освітньої політики актуалізується в процесі аналізу основних нормативних документів, у принципах яких актуалізується значущість підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, здатних вирішувати питання модернізації фізкультурної освіти в аспекті індивідуалізації, гуманізації для здійснення професійних завдань формування культури здорового та безпечного способу життя учнів.

ПП МУФК як носіїв і трансляторів цінностей ФК пов'язана з національною безпекою України, про що йдеться в Наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» № 458. (2005 р.) [353]. Окрім того, в головному документі України – Конституції – здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [228]. Така декларативність важливості збереження та зміцнення здоров'я учнівської та студентської молоді визначає пріоритетність соціальної відповідальності педагогічних ЗВО за якість підготовки МУФК, здатних до охорони життя і здоров'я учнів шляхом організації ФВ з урахування антропометричних особливостей організму кожного школяра. Віддзеркалення висловленої тези знаходимо в положеннях Законів України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) [358], Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.) [295], Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в

Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) [296], Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.) [297] та інших нормативно-правових документах. Згідно з цими документами стратегічними цілями системи ФВ дітей є формування їх психічного, фізичного і морального здоров'я, усвідомлення потреби у фізичному вдосконаленні, розвиток зацікавленості заняттями ФК і спортом, набуття знань і вмінь вести ЗСЖ.

Зауважимо, що з іншого боку нормативність ПП МУФК відображена в державних освітніх стандартах початкової загальної освіти, базової загальної середньої освіти та профільної середньої освіти, реалізація змісту яких передбачає педагогічну-фізкультурну діяльність МУФК на уроках ФК у напрямі:

- формування культури здорового і безпечного способу життя учнів;
- розвитку в учнів мотивації до самостійних, систематичних занять ФК і спортом;
- збагачення знань школярів про культуру безпечної життєдіяльності ;
- виховання особистості безпечного типу.

Відтак, видається можливим резюмувати, що нормативна зумовленість ПП МУФК до організації ІР з учнями продиктована, водночас, переходом системи освіти на нові освітні та професійні стандарти. Позаяк процес формування готовності МУФК до реалізації індивідуального й диференційованого підходу у ФВ учнів шляхом організації ІР на уроках передбачає спрямування освітнього процесу в педагогічних ЗВО до:

- усвідомленої популяризації сукупності знань про порядок забезпечення й нормативно-правові підстави реалізації педагогічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних, психологічних і спеціальних вимог щодо організації ІР учнів під час уроку «ФК»;

- розвитку здатності студентів забезпечувати безпечні умови під час проведення аудиторних і позааудиторних занять ФК, фізкультурно-спортивних масових заходів, дослідницької, проектної та іншої діяльності учнів у ЗЗСО і поза ними; здійснювати контроль санітарно-побутових умов і внутрішніх умов освітнього середовища, аналіз та усунення можливих ризиків для життя і здоров'я учнів; забезпечувати на заняттях ФК свідому дисципліну школярів під час виконання фізичних вправ; реалізації психолого-педагогічних основ і методики застосування технічних засобів тощо.

Водночас, нормативна детермінованість формування готовності МУФК до організації ІР з учнями відбивається в низці вимог щодо здійснення ПП студентів окресленої спеціальності в педагогічних ЗВО. Наведемо перелік деяких з них:

- створення на заняттях проблемно-зорієнтованого освітнього середовища, що забезпечує формування у МУФК компетентностей, передбачених професійним стандартом за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020 р.) [349];

- реалізація норм педагогічної етики;

- досягнення ефективності педагогічного спілкування в системі «викладач-студент» шляхом встановлення педагогічно доцільних взаємин у рамках освітнього процесу;

- необхідність урахування вікових та індивідуальних особливостей, психофізичного розвитку МУФК;

- використання педагогічно обґрунтованих форм, методів і прийомів організації освітньої діяльності МУФК;

- надання персоніфікованої допомоги щодо задоволення інтелектуальних, культурних, моральних потреб студентів;

- створення умов для вибору студентами освітньої траєкторії, планування самостійної роботи;

– реалізація широкого спектра вербальних і невербальних засобів педагогічної підтримки МУФК у професійному самовизначенні, адаптації та розвитку тощо.

Відзначимо, що зважаючи на актуальність проблеми забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп з дотриманням спрямованості на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку, нині провідні дослідники (С. Гаркуша [125], Л. Демінська [150], Ю. Танасійчук [419], І. Шаповалова [453], Б. Шиян [460] та ін.) вивчають питання осучаснення ПП МУФК.

Детальний аналіз наукової літератури дав змогу встановити, що науковці підкреслюють: інноваційні процеси на заняттях ФК учнів ЗЗСО не можуть мати хаотичний і безсистемний характер. Відтак знаходять відображення в сучасних вимогах до організації ФВ школярів, а отже мають й правову основу.

Правова база, що регулює питання розвитку ФК і спорту в Україні – це комплексна за своїм змістом частина національного законодавства, що містить норми конституційного, муніципального, адміністративного, фінансового, цивільного, трудового, кримінального, міжнародного та процесуального права. Вона тісно пов'язана з законодавством про освіту, соціальне забезпечення, про охорону здоров'я та ін. Головним джерелом, що регулює ФК і спорт, є Конституція України – юридичний фундамент всього чинного законодавства. Серцевину українського спортивного законодавства становить Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) [360]. Він створює умови для розвитку масових та індивідуальних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в установах, на підприємствах, в організаціях незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, з дітьми дошкільного віку і здобувачами освіти ЗЗСО та ЗВО. Даний Закон розглядає ФКіС як один із засобів профілактики захворювань, зміцнення здоров'я, виховання патріотизму

громадян й гарантує права громадян на рівний доступ до занять ФКіС.

Періодично до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» вносяться зміни. Зокрема, в останній редакції ФК визначається як сфера діяльності, пов'язана з використанням рухової активності для фізичного та інтелектуального розвитку особи, ЗСЖ, зміцнення здоров'я та організації змістовного дозвілля засобами фізичного виховання різних груп населення та масового спорту. Своєю чергою ФВ трактується як частина ФК, пов'язана з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань і вмінь щодо використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до активної участі у суспільному житті та професійній діяльності.

Примітно, що з початком 90-х рр. ХХ ст., після здобуття Україною незалежності, відбувається формування законодавчої бази, положення якої конкретизують стратегічні й тактичні вектори вдосконалення фізкультурно-спортивної галузі. Зокрема в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.), окреслено загальні правові, соціальні, економічні й організаційні основи ФКіС в Україні, участь відповідних посадових осіб (до яких відносяться і вчителі фізкультури) у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту [360]. Вивчення положень згаданого Закону України, засвідчує, що в розрізі державного регулювання ФКіС, законодавець декларує важливість проблеми кадрового забезпечення для організації ФВ учнів та молоді (ст. 3), що підкреслює доцільність нашого дослідження й спрямовує до пошуку теоретичних, практичних й методичних засад ПП МУФК до організації ІР з учнями, що актуалізує вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Процес ФВ у сфері освіти регламентується Законами України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) [358], в яких зазначено, що центральний орган виконавчої влади забезпечує

організацію роботи з ФВ, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в навчальних закладах усіх видів і рівнів акредитації, виробляє науково-методичне забезпечення цієї роботи в ході навчального процесу і в позанавчальний час [358].

Натомість, принципи організації ФВ учнів ЗЗСО й організації фізкультурної освіти визначені в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.), до якого пізніше дев'ятьма законодавчими актами були внесені відповідні зміни і доповнення, зокрема Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо визнання національних видів спорту» (2017 р.) [350]. Згідно ст. 4 згаданого Закону державна політика в сфері ФКіС ґрунтується на низці принципів, серед яких:

- визнання ФКіС як пріоритетного напрямку гуманітарної політики країни;
- визнання ФК як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування ЗСЖ;
- визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу країни;
- гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері ФКіС;
- сприяння безперервності та послідовності занять ФКіС громадян різних вікових груп;
- орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері ФКіС, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері [350].

Чільне місце у ФВ учнів відведено фізкультурно-оздоровчій діяльності, яка нині визнана однією з ключових фахових функцій УФК. Зокрема, у ст. 12 Закону зазначено, що фізкультурно-оздоровча робота, яку

зазвичай виконують учителі ФК, здійснюється в поєднанні з фізичним вихованням дітей та молоді з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку.

Відзначимо, що індикатором гуманістичних та індивідуально зорієнтованих зрушень у сфері ФВ учнів було прийняття Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998 р.) [443]. В документі йшлося про кризовий стан системи фізичного виховання і спорту в Україні. Одночасно зазначалося, що «органи влади розвинутих країн світу надають глобального значення питанням розвитку ФВ, ФКіС, розглядаючи їх як найбільш економічно вигідний і ефективний засіб профілактики захворюваності, зміцнення генофонду та розв'язання інших соціальних проблем» [443]. Цінність окресленого документу полягала в тому, що він визначав основні принципи змін у ФВ учнівської та студентської молоді в системі освіти і заходи з розвитку ФКіС на 1999-2005 рр. як найбільш дієві засоби зміцнення здоров'я – найвищої гуманістичної цінності суспільства. У програмі окреслювалися головні напрями фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в освітній сфері. На відміну від попередніх програм, головною метою було поліпшення здоров'я учнівської молоді з урахуванням її індивідуальних потреб, інтересів і мотивів діяльності.

Далі визначним кроком у напрямі визнання необхідності підготовки МУФК до організації ІР з учнями стало затвердження Національної доктрини розвитку ФКіС (2004 р.) [295], яка конкретизувала систему концептуальних ідей і поглядів на роль, організаційну структуру і завдання фізичної культури і спорту в Україні на період з 2004 р. до 2016 р. з урахуванням стратегії розвитку держави та світового досвіду. Ключовою метою Доктрини визнано «орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку ФКіС на демократичних, гуманістичних, особистісно-зорієнтованих засадах. В основу Доктрини покладено ідею задоволення індивідуальних потреб кожного громадянина

держави у створенні відповідних умов для занять ФКіС» [295].

Вважаємо, що прийняття Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту стало важливим етапом у розвитку теорії і практики ПП МУФК. Адже, окрім іншого, в документі йдеться про доцільність подолання розбалансованості між обсягами підготовки та реальними потребами у фахівців з ФКіС, а також актуалізується потреба у вдосконаленні кваліфікації педагогів. Відтак, апелюючи до використання науково обґрунтованих підходів щодо прогнозування та задоволення реальних потреб сучасного суспільства у МУФК, посилення особистої відповідальності УФК за результати ФВ учнів, положення Доктрини апелюють до перегляду кадрової політики у сфері ФКіС.

Важливим аспектом у напрямі вдосконалення ПП МУФК у Доктрині визначено організацію наукових досліджень у межах наукової галузі «Фізичне виховання і спорт», які спрямовуються на розв'язання актуальних фундаментальних і прикладних наукових проблем та впровадження результатів роботи науковців у практику. У документі вказується, що реалізація Доктрини дасть змогу:

- підвищити конкурентоспроможність українського спорту, що сприятиме утвердженню патріотичних почуттів у громадян та підвищенню міжнародного авторитету держави;

- реалізувати перехід до нової, гуманістичної моделі розвитку ФКіС, у центрі уваги якої – індивідуальні інтереси, потреби та мотиви конкретної людини, що сприятиме соціальній активності громадян;

- забезпечити доступність, якість і різноманітність форм оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних та спортивних послуг для різних соціальних верств населення [295].

Конкретизацію змістових положень Доктрини відображено в Положенні про організацію фізичного виховання і масового спорту в

дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України (2005 р.) [353], де декларується той факт, що ФВ є невід'ємною складовою освіти, яке забезпечує можливість набуття кожною дитиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, методики організації змістовного дозвілля і спрямоване на формування в них фізичного, соціального та духовного здоров'я, вдосконалення фізичної та психічної підготовки до ведення активного довготривалого життя та професійної діяльності. Основу системи фізичного виховання дітей та юнацтва складає комплекс показників обсягу щотижневої рухової активності, рівень спеціальних знань про особливості рухової активності сучасної людини, її фізичний розвиток, стан функціональних систем організму, фізичної працездатності та рухових здібностей [353].

Сумарний обсяг рухової активності, що здійснюється дитиною у процесі її щоденної життєдіяльності, повинен базуватися на її індивідуальних можливостях та задовольняти біологічну потребу в рухах. Визначальним вважаємо той факт, що у згаданому наказі зазначено: система ФВ дітей та учнівської молоді повинна базуватися на принципах *особистісної та диференційованої* орієнтації, пріоритету оздоровчої спрямованості, використання традиційних і нетрадиційних форм рухової активності та інших засобів фізичного вдосконалення. Відтак, вбачаємо актуалізацію проблеми підготовки МУФК до реалізації ІР з учнями ще у першій декаді ХХІ ст. Ведучи мову далі, зауважимо, що, відповідно до положень Наказу, мета ФВ полягає у формуванні фізично, психічно, морально здорової особистості шляхом спрямування учнів до розвитку життєво важливих рухових навичок і фізичних якостей; усвідомлення загальнолюдських цінностей: здоров'я, фізичного, соціального та психічного благополуччя; виховання інтересу і звичок до самостійних

занять ФКіС, набуття навичок ведення ЗСЖ [353].

У документі, зазначено, що досягнення мети забезпечується реалізацією таких завдань:

- сприяння повноцінному фізичному розвитку і виховання дитини шляхом використання засобів фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи;
- збереження та зміцнення здоров'я дитини, профілактика захворювань;
- формування та реалізація знань і вмінь, життєво необхідних рухових навичок і фізичних якостей для підготовки до майбутньої трудової діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму та розвиток рухових здібностей дитини;
- виховання активної життєвої позиції та морально-вольових якостей ;
- формування мотиваційних засад та переконання у необхідності регулярного використання різноманітних форм фізичного виховання та масового спорту як важливої складової здорового способу життя [353].

Пізніше у 2006 р. в Україні було створено Національну раду з питань фізичної культури і спорту. За підсумками першого засідання щойно створеної ради з метою підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері ФКіС, залучення громадян до занять ФК, формування ЗСЖ, підвищення авторитету країни у світовому спортивному русі видано Указ Президента України «Про Національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту». Указ визначав головні напрями здійснення державної, в тому числі й освітньої політики у сфері ФКіС [354]. Логічним продовженням такої політики було затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в

Україні на 2007-2011 рр. [351].

Нині в Україні діють державні програми, спрямовані на підвищення фізичної активності молоді та пропаганду ЗСЖ, але значних зрушень у поліпшенні фізичного, духовного і психічного здоров'я не відбувається. Про такий стан справ свідчить зростаюча з кожним роком кількість учнів, які належать до спеціальних медичних груп і звільнених від практичних занять з ФВ відповідно до медичних показань. Відтак важливість урахування в професійній діяльності вчителів ФК індивідуальних особливостей учнів набуває неабиякої актуальності. Адже сучасний стан здоров'я школярів має широку амплітуду: від абсолютно здорових учнів до таких, які мають певні відхилення у фізичному здоров'ї, що потребує від учителів ФК необхідних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку фізичних, морально-вольових, розумових здібностей підростаючого покоління.

Зокрема, до низки документів, що регулюють процес ФВ учнівської та студентської молоді, й загалом громадян нашої держави, належить: Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту» (2017 р.) [352], Укази Президента України «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) [356], Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні (2008 р.) [359] та ін.

Сучасні науковці здійснюють дослідження різноманітних аспектів удосконалення ПП МУФК, зокрема конкретизовано теоретико-методичні засади підготовки МУФК до професійної діяльності та ФВ (О. Антоненко [49]) у загальноосвітніх навчальних закладах (О. Ажиппо [2]). Виокремлено педагогічні умови підготовки МУФК до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі (О. Безкопильний [69]) на основі

впровадження інноваційних технологій та їх елементів на уроках ФК (І. Гільова [130]). Вивчено методичні можливості формування готовності МУФК до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах (Н. Винник [110]); застосування інформаційних технологій у професійній діяльності (Г. Генсерук [129]); професійного самовдосконалення (В. Демченко [151]) на основі використання гіпермедійного інформаційного середовища навчання як засобу ПП фахівців з фізичного виховання і спорту (Л. Денисова [152]); реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями (Ю. Долинний [161]) на основі впровадження педагогічних інновацій в освітній процес ЗВО (І. Гринченко [139]); розвитку педагогічної майстерності (І. Максимчук [265]); професійного мислення засобами педагогічних ситуацій (О. Печко [335]), контекстного навчання (В. Іщук [199]) в умовах інформаційно-освітнього простору (Ю. Драгнев [163]) та ін.

Характеризуючи правові основи ПП МУФК до організації ІР з учнями, не можемо не звернути увагу на той факт, що при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України функціонує Комітет з фізичного виховання та спорту до цілей і завдань якого належать:

- участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики з ФВ і спорту в організаціях і закладах Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України;

- координація роботи з фізичної культури, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в закладах освіти усіх типів і рівнів акредитації, участь у науково-методичному забезпеченні цієї роботи;

- забезпечення пріоритетного значення ФКіС у процесі навчання і виховання дітей та молоді як найбільш діючого засобу зміцнення їх здоров'я, гармонійного розвитку, підвищення рівня працездатності і фізичної підготовленості тощо [294].

Аналізуючи ключові положення нормативно-правових документів, що так чи інакше регулюють процес ПП МУФК до організації ІР з учнями, видається доцільним підсумувати, що правове забезпечення ФВ учнівської та студентської молоді покладає певні обов'язки на органи державної влади, а також на державні та недержавні освітні організації. Зокрема, щодо підготовки висококваліфікованих, компетентних УФК.

Окреслені тези актуалізують необхідність визначення оптимальної системи організації та управління ФКіС в Україні з метою створення для молоді оптимальних умов для занять фізичною культурою і спортом, алей інноватизації ПП МУФК для реалізації гуманістичної парадигми фізкультурної освіти.

Концептуальні аспекти досліджуваної проблеми висвітлюються в наукових розвідках сучасних дослідників (Т. Диба [159], О. Тимошенко [424], Б. Шиян [460] та ін.), присвячених питанням державного управління сферою здоров'я і ЗСЖ, ФКіС. Де йдеться, що МОН, його структурні підрозділи з питань ФВіС забезпечують організацію та управління роботою з ФВ, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в закладах освіти всіх типів, здійснює науково-методичне забезпечення цієї роботи в ході освітнього процесу та в позаурочний час. Відтак, до професійних обов'язків УФК відносять:

- визначення перспектив розвитку ФВіС;
- реалізацію державної політики галузі ФВ у сфері дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти;
- цілеспрямоване впровадження Державного стандарту освітньої галузі «Фізичне виховання» у закладах освіти різного рівня;
- контроль за діяльністю учнів під час занять ФК, спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи школярів;

– організацію нормативного, програмного, науково-методичного та інформаційного забезпечення системи дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти щодо ФВ і спорту;

– упровадження особистісно зорієнтованого, індивідуального та диференційованого підходу до занять учнів фізичними вправами на уроках ФК;

– забезпечення індивідуалізації ФВ шляхом організації ІРз учнями [353].

Питання оновлення стратегій професійної діяльності УФК перебуває в полі зору законодавця, адже державні документи, що стосуються проблеми зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді систематично переглядаються. Зокрема, нині на порядку денному в Комітеті Комітет з ФВіС МОН України стоїть питання обговорення проекту стратегії розвитку ФВіС серед учнівської молоді на період до 2025 року [226]. Очевидно, що положення сучасних нормативно-правових документів, що, так чи інакше, регулюють процес перспективного оздоровлення нації засобами ФКіС, диктують необхідність осучаснення ПП МУФК. Нині ФВ учнів у ЗЗСО повинно базуватися на затверджених, відповідно до Законів України, державних стандартах освіти, спрямованих на забезпечення науково обґрунтованих норм рухової активності дітей і молоді з урахуванням стану їх здоров'я, рівня фізичного і психічного розвитку. Одночасно з цим, приписи сучасних документів, що регулюють процес ФВ учнів, зобов'язують УФК забезпечувати створення сприятливих умов для належної рухової активності учнів.

Одним із головних завдань нашої держави є задоволення загальних людських потреб, у тому числі потреби в ЗСЖ і заняттях ФКіС. Майбутнє будь-якої країни визначається фізичним і духовним здоров'ям членів суспільства. Віддзеркалення такої думки знаходимо в міжнародних

нормативно-правових актах, зміст яких регулює світову політику у сфері зміцнення та збереження індивідуального здоров'я. Слушними вважаємо висновки О. Шукатки [463], котра здійснила спробу виокремити вичерпний перелік міжнародних документів, які задають директивні вектори розвитку національної освітньої політики в напрямі ФВ учнівської та студентської молоді та формування ЗСЖ молоді [463, с. 99–100].

Дослідниця зауважує, що до низки таких документів відносять: «*міжнародні договори універсального характеру, розроблені та затверджені спільними зусиллями міжнародних організацій (ООН, ВООЗ, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Міжнародна освіта та ін.) й прийняті ООН на світовому рівні; європейські правові акти, в тому числі рекомендаційного характеру (* Рекомендації «Про попередження проблем, пов'язаних з алкоголем, зокрема серед молоді» (1988 р.); Рекомендації «Про попередження наркотичної залежності та особливу роль освіти з питань охорони здоров'я» (1988 р.); Рекомендації щодо здійснення політики та стратегій ВООЗ/ЮНЕЙДС з профілактики та боротьби з хворобами, що передаються статевим шляхом (1997 р.); Принципи проведення медичних досліджень на людях (1990 р.); Джакартська декларація з питань пропаганди здорового способу життя (1998 р.); Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Про освіту з питань охорони здоров'я в школі та роль і підготовку вчителів» (1988 р.); Дакарська рамкова політика на підтримку дії «Концентрація ресурсів на дієвості програм здоров'я в школі» (2000 р.); Європейська соціальна хартія (1996 р.); Резолюція про приведення у відповідність законодавства держав-учасниць з питань трансплантації матеріалів організму людини (1978 р.) та ін.» [464, с. 100–101].

Нормативно-правове забезпечення розвитку ФКіС полягає у визначенні пріоритетів державної, зокрема й освітньої, політики, яка сприяє зміцненню здоров'я молоді, розвитку фізичної культури і спорту.

Нині наша держава актуалізує завдання охоплювати спортивними і фізкультурно-оздоровчими заходами всі вікові групи населення, в тому числі учнівську молодь, з урахуванням індивідуальних антропометричних показників розвитку людського організму. Відтак, ПП МУФК до організації ІР з учнями, в умовах сьогодення, є нормативно врегульованою й передбачає цілковиту реалізацію положень проаналізованих документів в освітньому процесі педагогічних ЗВО.

2.2 Характеристика методології дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Складність та багатогранність проблеми ПП МУФК до організації ІР з учнями диктує необхідність виокремлення методологічних основ дослідження з точки зору урахування ідей філософії, психології, педагогіки, антропології. Адже об'єктивність отриманого знання залежить, передусім, від вибору методології дослідження, а успішність розв'язання будь-якого дослідницького завдання визначається якістю методологічного й методичного обґрунтування стратегії і тактики її реалізації. Перш, ніж розпочати характеристику виокремлених методологічних підвалин, вважаємо за необхідне розтлумачити логіку їх добору. У світлі сказаного доцільним видається висвітлити авторський погляд на зміст термінів «методологія», «методологічний підхід», що базується на інтеграції та сепарації наукових позицій провідних дослідників сьогодення.

У сучасній науці загальноприйнятим є визначення методології як «системи знань про вихідні положеннях, структуру педагогічної теорії, принципи і способи добування знань, що відображають: а) педагогічну дійсність; б) етапність діяльності у напрямі отримання таких знань; в)

специфічні особливості програм спеціальних експериментальних досліджень та методів оцінки їх якості» [114, с. 15–16].

Конкретизуючи науково-методологічні підходи до професійної підготовки сучасного фахівця з фізичного виховання та спорту, Н. Белікова [82] резюмує висновки В. Краєвського [233], що методологія як «вчення про метод наукового пізнання і перетворення світу» [233, с. 5–6], є основою дослідження будь-якої галузі науки [82, с. 91].

Науку ж, за словами В. Краєвського [233] «визначають як сферу людської діяльності, в якій відбувається вироблення і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність» [233, с. 7]. Тоді як методологія педагогічних досліджень у численних напрацюваннях методологів (В. Вихрущ [112], С. Гончаренко [136], А. Новіков [308], О. Отич [323], В. Приходько [346] та ін.) розглядається як сукупність теоретичних положень про пізнання і перетворення дійсності в галузі педагогіки. В межах дослідження об'єктивною дійсністю вважатимемо процес ПП майбутніх УФК до організації ІР з учнями.

Примітно, що методологія педагогіки у функціональному розрізі виконує дві важливих ролі: регулятивну та нормативну [323, с. 41]. Відтак, передбачалося, що методологічне знання про особливості та алгоритмічність ПП МУФК до організації ІР з учнями використовуватимемо в формі розпоряджень і норм. В обох випадках основною функцією такого знання визначено внутрішню організацію та регуляцію процесу пізнання та перетворення досліджуваного педагогічного явища.

Аналіз наукових робіт, зміст яких присвячено вивченню методології педагогіки засвідчує, що існують, подекуди, діаметрально протилежні позиції щодо розуміння методології взагалі і методології педагогіки, зокрема. Так, відомий теоретик В. Загвязинський [183] пропонує авторське визначення методології педагогіки: «вчення про педагогічне знання та процесі його добування, тобто педагогічне пізнання» [182, с. 8–9].

Продовжуючи роздуми А. Новікова [308], В. Загвязинський [182] зазначає, що методологія педагогіки у зв'язку з історико-культурною трансформацією знання дедалі частіше відображає не тільки загальні принципи, підходи та методи теорії педагогіки, а й її практичне застосування до розвитку й оновлення змісту освіти [183, с. 14]. Відтак, резюмуючи мислевисновки науковця, вважаємо, що нині методологія педагогіки стала методологією освітньої діяльності й насамперед – діяльності з розвитку, оновлення, перетворення конкретної освітньої системи, а також орієнтиром діяльності педагогів у суміжних, нестандартних ситуаціях.

Отже, використання ключових засад методології освіти та педагогіки в змістовному аспекті у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями дасть змогу співвідносити розуміння і пояснення сутності, структури вищої педагогічної освіти зі структурою світу в цілому і буття людини зокрема; прогнозувати напрям розвитку системи фізкультурної освіти у ЗЗСО; здійснювати проектування та організацію освітнього процесу в ЗВО у напрямі впровадження авторської експериментальної системи.

Підкреслимо, що традиційно висновки щодо вивчення методологічних проблем формуються в рамках того чи іншого *методологічного підходу* [393, с. 25]. Звертаючись до опису методологічних принципів наукового дослідження, О. Отич [323], зауважує, що категорія «підхід» використовується в науковій літературі для позначення сукупності ідей, принципів, методів, що лежать в основі вирішення певної дослідницької проблеми [323, с. 42]. Своєю чергою, М. Овчиннікова [314], вивчивши особливості особистісного підходу як методологічної основи дослідження особистісно орієнтованої підготовки майбутніх педагогів до науково-дослідницької діяльності, констатує, що в загальному розумінні *підхід* – відбиває методологію вирішення проблеми, яка розкриває основну ідею, соціально-економічні, філософські, психолого-педагогічні передумови, цілі, принципи, етапи досягнення цілей

конкретної наукової розвідки [314, с. 265].

Натомість, за словами В. Сікори [385], *методологічний підхід* в освіті та педагогіці розглядається як «система принципів і методів вивчення, проектування й організації освітнього процесу», яка складається на основі сукупності знань про закономірності і закони взаємодії його елементів, сформованої для вивчення певного явища/процесу [385, с. 201]. На думку ж Н. Вершиніної [109], до семантико-етимологічного аналізу змісту категорії «підхід» теоретики зазвичай звертаються в особливі періоди розвитку тієї чи іншої діяльності, коли фіксуються принципові зміни або виникають проблеми, які неможливо розв'язати існуючими засобами та методами [109, с. 49].

Водночас, теоретичний аналіз філософської та методологічної літератури дав змогу констатувати, що категорію «підхід» інколи використовують поряд з такими термінами як «метод», «програма», «алгоритм». Всі вони є способами опису процедур наукової діяльності, що детермінує отримання нового наукового знання. Однак знаходимо практику синонімізації згаданих понять. З метою уникнення нівелювання змісту наукових категорій у межах нашого дослідження сепаруємо висновки Н. Худякової [439]. На думку авторки категорія «підхід» є найменш розробленим поняттям в методологічній літературі, а тому розглядається як найбільш загальне з перерахованих [439, с. 80]. Однак, за словами Н. Худякової [439] «підхід виступає теоретичним підґрунтям для більш конкретних методологічних приписів» [439, с. 81]. Так, увагу привертають роздуми дослідниці щодо порівняння термінів «підхід» і «метод». Позаяк у наукових публікаціях перелічені поняття часто використовуються як взаємозамінні. Авторка ж називає три головних їхні відмінності, з якими погоджуємося в рамках нашої наукової розвідки, а саме:

- 1) підхід припускає альтернативи вирішення проблеми шляхом синтезуючого використання інших підходів;

2) підхід об'єднує сукупність методів, містить теоретичні тези, поняття, принципи, що є його ядром [439, с. 83].

Таким чином, видається можливим виокремити дві характеристики методологічного підходу: *концептуальну* (теоретичну) частину (як логіка пояснення алгоритму зміни явища/процесу) і технологічну частину як спосіб, модель її реалізації [112, с. 38]. Зауважимо, що методологія дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями базувалася на низці наукових підходів.

У контексті сказаного погоджуємося з думкою Д. Чернілевського [448], що методологічний підхід є принциповою методологічною орієнтацією дослідження» [448, с. 29]. Саме з фіксацією певної спрямованості наукового дослідження, з його цільовою орієнтацією, яка визначає загальну стратегію дій автора, дослідники найчастіше пов'язують поняття підходу [477, с. 15].

Практика вибору методологічних підходів у сучасних педагогічних дослідженнях ґрунтується й апелює до використання рівневої диференціації методологічного знання, розробленої Е. Юдіним [470]. Згідно з позицією дослідника, яка нині є панівною, схема методологічного аналізу конкретного педагогічного явища/процесу містить чотири рівні пізнання:

зміст *першого*, філософського рівня методології, складають загальні принципи пізнання й категоріальний лад науки в цілому;

другий рівень – загальнонаукова методологія – репрезентує теоретичні концепції, що застосовуються до всіх або до більшості наукових дисциплін;

третій рівень – конкретно-наукова методологія – ретранслює сукупність методів, принципів і процедур дослідження, що застосовуються в тій чи іншій спеціальній науковій дисципліні;

четвертий рівень – технологічна методологія – складають методики й техніки дослідження, тобто набір послідовних процедур, що

забезпечують отримання достовірного емпіричного матеріалу, його первинну та вторинну обробку [470, с. 24–25].

Окресленої логіки дотримувалися в процесі обґрунтування методології ПП МУФК до організації ІР з учнями, що знаходить відображення в інтегративній цілісності низки методологічних підходів. Разом з тим, ураховувалося, що «будь-який методологічний підхід містить компоненти всіх чотирьох рівнів методологічного знання» [470, с. 26].

Філософський рівень методології дослідження системи ПП МУФК до організації ІР з учнями утворили:

– *закони матеріалістичної діалектики*, які пояснюють зв'язки між явищами і предметами світу; до низки тих, що регулюють дослідницькі дії в контексті нашої розвідки, віднесено такі закони: єдності і боротьби протилежностей, заперечення, переходу кількісних змін у якісні;

– *принципи гносеології*, що визначають умови достовірності та істинності процесу пізнання реальності: відображення, об'єктивності, сходження від абстрактного до конкретного, визначальної ролі практики в пізнанні.

В умовах поліметодології сучасної педагогіки (множинності методологічних підходів), продуктивною в межах дослідження видається ідея інтеграції методологічних підходів у межах єдиної педагогічної системи (В. Загвязинський [182]). Передбачалося, що така інтеграція дасть змогу використовувати у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями палітру різноманітних методологічних підходів, які забезпечать ефективність функціонування авторської експериментальної системи в педагогічних ЗВО України. Натомість у контексті дослідження згаданої системи систематизуватимуться й синтезуватимуться (на антропологічній основі) безліч її різнорідних складників, що базуються на сучасних філософсько-педагогічних концепціях.

Водночас, процес виокремлення методологічних підходів до ПП МУФК до організації ІР з учнями апелював до вивіреної позиції Ю. Бега [

79], згідно якої в межах однієї методологічної конструкції неможливо всебічно продемонструвати специфіку імплементації авторської експериментальної системи [80, с. 144]. Тому впродовж дослідження дотримувалися думки, що логіку розгортання ПП МУФК до організації ІР з учнями необхідно розглядати з точки зору врахування методологічних підвалин кількох наукових підходів. Така позиція дала змогу виявити найбільш доцільні з них, упровадження яких сприяло позитивній динаміці формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Принагідно зазначимо, що окреслене рішення апелювало й до дотримання діалектичного закону пізнання, згідно якого в будь-якому конкретному підході є переваги і недоліки, а за умови їх спільного використання актуалізується можливість отримати цілий спектр потенційних рішень для вирішення конкретної проблеми.

Окрім того, з метою добору методологічних підходів до ПП МУФК до організації ІР з учнями використано принцип «конструктивного альтернативізму», автором якого є американський психолог Дж. Келлі [432]. Адаптувавши зміст окресленого принципу до проблематики дослідження, вважали, що застосування низки методологічних підходів для розробки стратегії досягнення дослідницької мети не буде суперечливим, а доповнюватиме, розширюватиме та корегуватиме існуючий масив знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Сучасна поліметодологічність науки засвідчує той факт, що використати в науковому дослідженні всі існуючі наукові підходи неможливо. Тому з метою вибору найбільш перспективних методологічних підходів для вивчення досліджуваної проблематики застосовано ідею «концептуального синтезу», сенс якої розтлумачив В. Загвязинський [183]. За словами автора, згадана ідея підтверджує, що «функції та сутність кожного конкретного підходу» [183, с. 56] до дослідження процесів оптимальної ПП МУФК до організації ІР з учнями «визначається крізь призму сукупного розуміння об'єкта наукової

розвідки» [183, с. 57].

Дослідницька стратегія добору методологічних конструкцій, реалізація яких сприятиме оновлення ПП МУФК до організації ІР з учнями, базувалася на урахуванні необхідності досягнення цілісності, інтегративності, системності, структурованості, комплексності нових знань про досліджуваний процес. Базуючись на власному досвіді ПП МУФК, апелюючи до напрацювань сучасних дослідників, котрі вивчали різноманітні аспекти фахової підготовки студентів, які здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, до низки загальнонаукових методологічних підходів, що відбивають специфіку реалізації завдань нашого дослідження віднесено: *системний, діалектичний, гуманістичний, процесуальний, компетентнісний, структурний*. Своєю чергою до конкретно-наукових методологічних платформ вивчення особливостей ПП МУФК до організації ІР з учнями віднесено: *аксіологічний, акмеологічний, особистісний, нормативний, суб'єктний, контекстний*.

Запропонована сукупність методологічних орієнтирів ПП МУФК до організації ІР з учнями дала змогу окреслити стратегію дослідницьких дій та отримати повне, глибоке й адекватне уявлення про сутність згаданого педагогічного процесу. Принагідно зазначимо, що ключовою концептуальною платформою вироблення нового масиву знань про досліджувану проблему обрано системний підхід. Разом з тим, не применшуємо значення інших методологічних течій, вважаємо, що системний підхід є певним інтегративним началом, що спрямовує до вироблення універсальних теоретичних і практичних шляхів формування готовності МУФК до організації ІР з учнями. Розглянемо детальніше особливості застосування методології системного підходу в рамках нашого дослідження.

Системний підхід – за визначенням Нової філософської енциклопедії – «напрямок філософії і методології науки, спеціального наукового пізнання і соціальної практики, в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем [305, с. 559]. Як відзначає В. Вихрущ [112], реалізація системного підходу в процесі наукового педагогічного дослідження сприяє адекватній постановці проблеми і виробленні ефективної стратегії її вивчення [112, с. 37].

Схожої наукової позиції дотримується Є. Яковлев [477], стверджуючи, що в рамках системного підходу конкретизуються принципи матеріалістичної діалектики [477, с. 14]. Своєю чергою, А. Новіков [308] розглядає згаданий методологічний орієнтир як сукупність методів і засобів, що дозволяють досліджувати властивості, структуру і функції об'єктів, явищ або процесів у цілому, презентувавши їх як систему з усіма складними міжелементними зв'язками, взаємовпливом елементів на систему і навколишнє середовище, а також впливом самої системи на її структурні елементи [308, с. 22]. Отже, системний підхід містить необхідний методологічний апарат для дослідження різного роду систем, у тому числі соціальних і педагогічних. Для їх вивчення необхідно більш чітко визначення поняття «система».

Зважаючи на той факт, що в межах системного підходу об'єкти розглядаються як системи, в контексті нашого дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями розглядатимемо як цілісну систему, що містить структурні складники різного порядку. Ключовою категорією згаданої наукової течії є термін «система», відтак вважаємо за необхідне здійснити семантико-етимологічний аналіз його змістового наповнення.

Аналіз літературних джерел демонструє, що єдино прийнятого, універсального визначення поняття «система» нині не існує. Знайдені нами тлумачення трактують систему або в широкому сенсі, не враховуючи особливості деяких типів систем, або у вузькому сенсі, описуючи властивості, характерні лише для певного/конкретного типу систем. Для

прикладу наведемо деякі визначень:

– «безліч елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним й утворює цілісність, єдність» [305, с. 615];

– «сукупність взаємопов'язаних елементів, які об'єднані єдністю мети і функціональною цілісністю, ... властивості системи не зводяться до суми властивостей її елементів» [342, с. 14];

– «певний набір різнорідних елементів, що перебувають у постійному зв'язку» [308, с. 18] та ін.

Отже, об'єднуючим змістовним вектором наведених тлумачень є думка, що будь-яка система є безліччю елементів, які пов'язані спільною метою, й утворюють певну цілісність, володіючи зв'язками, що об'єднують елементи системи. Відзначимо, що використання системного підходу дало змогу спроектувати авторську експериментальну систему ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору фіксації певних специфічних характеристик досліджуваного об'єкта на основі певних принципів, найбільш значущими серед яких вважаємо такі:

– уявлення про цілісність досліджуваної системи;

– конкретизація уявлень про цілісність системи ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснювалася шляхом виокремлення зв'язків між її елементами;

– виявлення структурних складників розробленої системи та їх ієрархічної впорядкованості;

– структурування системи, результатом якого є виокремлення рівнів концептуального знання про досліджуваний об'єкт (тут – ПП МУФК до організації ІР з учнями) й практична реалізація ієрархії виявлених рівнів в освітньому процесі педагогічних ЗВО України;

– управління експериментальною системою шляхом регулювання багаторівневої ієрархії, що забезпечує її функціонування;

– перспективне планування подальшого функціонування і розвитку системи з метою пошуку адекватних механізмів та побудови цілісної картини об'єкта.

Ключовим інструментом імплементації системного підходу у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено системний аналіз, що передбачав використання сукупності дослідницьких методів і прийомів для освоєння специфіки функціонування обраного об'єкта. Тому систематизація процесу формування готовності студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до організації ІР з учнями потребувала здійснення цілої низки теоретико-методологічних процедур, серед яких:

– вибір теоретико-методологічних підстав, які позиціонують ракурс вивчення процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями і визначають сутнісне наповнення авторської експериментальної педагогічної системи;

– визначення чинників, що забезпечують цілісність спроектованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, можливості її функціонування і отримання запланованих результатів;

– визначення перспектив розвитку системи й особливостей використання.

Оскільки об'єкт нашого педагогічного дослідження розглядався у взаємозв'язку всіх його елементів, прийнято рішення використовувати три типи системного аналізу: *системно-структурний*; *системно-функціональний*; *системно-динамічний* [309, с. 56–58]. Так, *системно-структурний* аналіз передбачав кілька послідовних процедур:

– з'ясування складу системи ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– визначення зв'язків між частинами анонсованої системи;

– діагностування ступеня складності системи;

– порівняння даної системи з іншими системами за ознаками ізоморфізму.

Своєю чергою, *системно-функціональний* аналіз спрямовувався на розгляд особливості взаємодії частин авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору їх ролі в її збереженні та відтворенні. Окреслений аналіз здійснювався за дотримання низки алгоритмізованих дослідницьких процедура, як-от:

- визначення головної (основної) функції системи;
- конкретизації часткових функцій системи (підфункцій), тобто тих, що реалізуються окремими частинами розробленої цілісності знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями;
- встановлення рівня і характеру функціональної єдності та функціональної ієрархії частин запропонованої системи;
- виявлення дисфункцій системи і визначення способів їх нейтралізації;
- характеристика механізмів регуляції системи ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Системно-динамічний аналіз націлює на вивчення механізмів розвитку і зміни досліджуваного педагогічного явища й передбачає вивчення суспільно-історичних передумов ПП МУФК до організації ІР з учнями, визначення соціальних і педагогічних тенденцій підготовки МУФК до організації ІР з учнями; виокремлення основних закономірностей ПП МУФК до організації ІР з учнями; проектування оптимальних векторів розвитку створеної системи тощо.

Відтак, реалізація системного підходу до ПП МУФК до організації ІР з учнями забезпечила можливість: розглянути досліджуваний процес як цілісну систему; виокремити фактори, які сприятимуть розробці системи формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, яким визначено мету і результат; сконструювати авторську педагогічну систему, виявити її

структурні складники, розкрити діалектику їх взаємозв'язку; встановити внутрішні зв'язки між елементами системи, а також виявити ключові педагогічні умови існування запропонованої цілісності знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Застосування системного підходу в межах дослідження дало змогу встановити, що авторська система ПП МУФК до організації ІР з учнями є відкритою, динамічною цілісністю, що реагує на зовнішні та внутрішні чинники, відтак здатна до самоорганізації. Тому ще одним методологічним підходом обрано *синергетичний*.

Синергетика – новий науковий напрям, який виник понад двадцять років тому. У загальному розумінні окреслена течія пояснює кооперованість процесів, що активізують вплив однієї системи на іншу (наприклад, макросистеми на мегасистему). Термін «синергетика» походить від грецького «*synergeia*» (від стар.-грець. συν «спільність», і ἔργον «діяльність»), що означає співдружність, співпрацю [431, с. 389] й акцентує увагу на узгодженості взаємодії частин під час утворення структури як єдиного цілого.

У контексті дослідження вважали, що синергетика входить в універсальну методологічну парадигму, яка належить до тих галузей знань, що вивчають складні системи, явища самоорганізації. Одним з фундаментальних понять синергетичного підходу є термін «відкрита система» [67, с. 6], існування якої потребує постійного притоку енергії ззовні. Узгодження взаємодія структурних складників спрямовує таку систему до самоорганізації.

Реалізацію синергетичного підходу в процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями розглядаємо як систему, що регулюється не лише внутрішніми структурно-якісними зв'язками її складників, але й корелює із зовнішнім середовищем – метасистемою (тут – системою вищої педагогічної освіти України), під час взаємодії з якою виявляє і реалізує іманентні якості та властивості. Водночас, ураховувалось, що будь-яка

цілісна система перебуває в стані постійного розвитку та самовдосконалення. Позаяк кожен елемент системи, що містить не менше двох суб'єктів взаємодії, розглядався і як самостійна цілісність і як самодостатній складник іншого рівня системних зв'язків та опосередкування як нижчого, так і вищого порядку.

Звернення до використання принципів синергетичного підходу в межах дослідження продиктовано й тим, що сучасна систематика (Н. Батечко [67], О. Вознюк [116], О. Дубасенюк [258], Г. Хакен [437] та ін.) звертає особливу увагу на природу, механізми організації та закономірності розвитку систем цілеспрямованого функціонування, структура і логіка взаємодії всіх ієрархічних рівнів яких всередині і поза нею підпорядковані досягненню певних наукових і практичних цілей.

До теперішнього часу в публікаціях зарубіжних і вітчизняних авторів «концептуальні координати» синергетичного підходу в педагогічній науці визначені не чітко. Зокрема, вивчення різноманітних педагогічних процесів з позиції синергетичного підходу апелює до розкриття механізмів їхньої самоорганізації. З точки зору Г. Хакена [437], самоорганізація відбувається у відкритих, нерівноважних системах шляхом перебудови/трансформації існуючих та утворення нових зв'язків між елементами цих систем [437, с. 31]. Відмінною особливістю самоорганізації є її природний характер: вона є результатом взаємодії випадковості і необхідності. Натомість результатом самоорганізації науковці вважають перехід системи від нестійкості до стійкості [258, с. 164]. У напрацюваннях О. Вознюка [116] конкретизовано специфіку застосування синергетичного підходу до аналізу педагогічних систем [116, с. 28]. Дослідник вказує, що в рамках синергетичного підходу розвиток педагогічної системи постає у вигляді змін, організованих з метою становлення її нової якості й забезпечують зростання динамічності системи [116, с. 31]. Ефективне управління будь-якою педагогічною системою, на переконання О. Вознюка, можливе лише за умови здійсненні

на неї резонансного впливу, за якого зовнішні впливи узгоджуються з внутрішніми тенденціями розвитку системи [116, с. 33–34]. Тому реалізація авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями апелювала до урахування існуючих тенденцій підготовки студентів окресленої спеціальності у вітчизняних та зарубіжних педагогічних ЗВО, сучасного стану здоров'я учнівської молоді, актуалітетів оновлення фізкультурної освіти школярів шляхом використання інноваційних методів ФВ.

Так, О. Дубасенюк [258] стверджує, що з точки зору синергетики процеси навчання і виховання – є нелінійними педагогічними процесами, чутливими до найменших, «точкових» впливів. Погоджуючись з думкою дослідниці, зроблено гіпотетичне припущення, що формування готовності МУФК до організації ІР з учнями як результат ПП студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт, вимагає реалізації цілеспрямованих, теоретично, методологічно й методично обґрунтованих зовнішніх впливів.

Водночас, розглядаючи синергетичний підхід як одну з методологічних платформ дослідження, апелювали до думки Г. Хакена [437], згідно якої з позицій синергетики, розрізнені елементи, будучи об'єднаними в систему, знаходять нову властивість – синергію, тобто здатність породжувати якість, недоступну кожному з них окремо. Відтак, передбачалося, що оптимальне поєднання традиційних та інноваційних педагогічних форм, методів, засобів організації освітньої діяльності МУФК у процесі ПП забезпечуватиме формування готовності студентів до організації ІР з учнями.

Синергетична самоорганізація авторської системи ПП майбутні УФК до організації ІР з учнями пов'язана з руйнуванням старої структури і виникненням нового порядку. З точки зору такої позиції видається можливим пояснити специфіку взаємодії розробленої системи з

навколишнім середовищем. Зовнішні умови чинять значний вплив на еволюцію пропонованої системи, але вона, безсумнівно, залежить від характеру, стану і внутрішньої відкритості системи до таких змін.

Таким чином, самоорганізація системи ПП МУФК до організації ІР з учнями виступає основою еволюції, оскільки слугує джерелом виникнення якісно нових і складніших структур у розвитку її суб'єктів. З синергетичної точки зору ПП МУФК розглядається як процес самоорганізації особистості, що зумовлює виникнення нового результату фахового навчання студентів (якісно відмінного). У межах нашого дослідження таким результатом вважали готовність МУФК до організації ІР з учнями. Передбачалося, що в процесі реалізації авторської системи освіти діяльність студентів, заснована на вирішенні професійно зорієнтованих колізій, радикально перебудує конфігурацію структури-атрактора, тобто забезпечить виникнення нових фахових властивостей особистості. В межах дослідження категорію колізія розуміли так: складне ситуативне педагогічне завдання, вирішення якого потребує застосування інтегративних фахових знань, вмінь, навичок майбутніх УФК. Адже, за словами Г. Хакена «тривалий процес навчання пов'язаний з цілою серією подій якісної перебудови атракторів структури особистості» [437, с. 13]. Таким чином, запровадження синергетичного підходу забезпечувало не лише розвиток та еволюцію розробленої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, але й акцентувало увагу на досягненні глибоких особистісних змін студентів у напрямі опанування основ професійної майстерності.

Основним методом реалізації синергетичного підходу безпосередньо під час організації освітньої діяльності МУФК обрано метод сценарного мислення, що дав змогу дотримуватись принципу нелінійності (хаотичності) мислення й спрямованості на генерування студентами інноваційних і здоров'язберезувальних ідей щодо використання тих чи інших методів ІР з учнями під час вирішення педагогічної колізії. В основі професійно зорієнтованих колізій лежать педагогічні проблеми, зміст яких

спрямовував студентів до пошуків нових стратегій їх вирішення на основі використання *актуальних, «живих» знань* про організацію ІР з учнями в процесі ФВ. У контексті сказаного вважали за доцільне використання в дослідженні ідеї *епістеміологічного підходу*.

Основні ідеї епістеміологічної парадигми спрямовані на розвиток інноваційного мислення педагога як «інтенційної, рефлексивної, стрижневої характеристики професійної майстерності» [521, с. 23], котрий уміє приймати відповідальні професійні рішення на основі високого рівня володіння навичками аналітико-рефлексивного, критичного мислення, досконало знає методіку ФВ учнів різних вікових груп і вміє застосовувати методи індивідуальної та групової роботи на уроках ФК, вибудовувати оптимальні стратегії і тактики здоров'язбережувального фізичного виховання школярів.

У дослідженні ПП МУФК до організації ІР з учнями поняття епістема розуміємо як мислєдіяльнісну одиницю синтезу фахових знань студентів для вирішення освітньо-професійних колізій. Адже розвиток особистості студента парадигмі вищої педагогічної освіти України безпосередньо пов'язується з формуванням здатності до самостійної «побудови» «живого знання»; реалізацією синергетичного потенціалу особистісно значущого знання з метою саморозвитку і самостворення в реальних умовах професійної діяльності.

Науково-технічний прогрес створив і далі продукує величезний обсяг освітньої інформації у вигляді «готових» відомостей, даних, знань. Поряд з цим нині суспільство переповнене інформацією стосовно правил ведення ЗСЖ, збільшення обсягів фізичної активності, організації самостійних занять ФК і спортом, у зв'язку з цим постійно виникають нові способи отримання знань. Професійні педагогічні знання МУФК не є винятком. Методика і форми організації ІР з учнями систематично змінюються й залежать від рівня розвитку суспільства, освіти, знання та поглядів на ФК.

Сучасна професійна діяльність УФК насичена безліччю різних епістемічних одиниць (знань) – факти, нормативно-правові документи, дані стосовно стану фізичного розвитку учнів тощо. Відтак, здатність студентів до проектування індивідуальних маршрутів ФВ учнів залежить від розвиненості вмінь самостійно, активно синтезувати, будувати, оцінювати такі одиниці знання.

Визначаючи епістемологічний підхід однією з методологічних основ нашого дослідження, сепарували думку науковців про тісний взаємозв'язок процесу розвитку готовності МУФК до організації ІР з учнями з когнітивним розвитком особистості (Г. Колесниченко [224], Г. Щедровицький [467] та ін.). Так, обґрунтовуючи дидактичні особливості побудови навчальних систем в освіті студентів, Г. Колесниченко [224] підкреслює, що сучасна професійна діяльність педагогів дедалі інтенсивніше насичується різноманітними формами роботи з науковими знаннями [224, с. 550]. Своєю чергою, С. Карасевич [205], досліджуючи медико-біологічні та соціальні проблеми здоров'я людини і здоровий спосіб життя, зауважує, що нині домінуючою ідеєю ФВ учнів у ЗЗСО повинен стати дослідницький підхід до вирішення проблеми розробки індивідуальної стратегії здоров'ятворення та здоров'язбереження кожного школяра [205, с. 105].

Тоді як Т. Матвійчук [276] відзначає, що проблемність в умовах сьогодення є нормою професійної діяльності УФК [276, с. 5]. Тому нині студенти, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт повинні вміти не лише адаптуватися до існуючої професійної традиції, але бути здатними критично оцінювати нові ситуації і відповідати на них, а також вирішувати проектні завдання і проблеми щодо організації ІР з учнями на основі інтеграції отриманих знань про анатомічні, фізичні, антропометричні, психосоматичні особливості кожного школяра. Тому дослідниця пропонує використовувати засади

епістеміологічного підходу як інновацію в підготовці студентів напряму «Фізичне виховання» [276, с. 7].

Розглядаючи феномен знання в епістемології і його систематизуючу роль в утворенні професійних знань, сучасні дослідники відзначають, що традиційна (класична) епістемологія трактувала категорію знання як «продукт» розділеного співіснування «суб'єкта, що пізнає» і «пізнавального об'єкта» в гранично широкому розумінні обох дефініцій. Подібна точка зору безпосередньо відбивалася в змістовних характеристиках і сутнісних визначеннях так званого «освітнього знання» [528, с. 67], так само як і в сциїністичних (від лат. *Scientia* – наука, знання) орієнтаціях і парадигмальних абсолютах знання педагогічного [521, с. 7–8]. Разом з тим, сучасні підходи в епістемології та прогресивні погляди науковців на базові характеристики освітньо-педагогічної діяльності презентують подібне розуміння як не цілком адекватне, «часткове» [526], що не дозволяє повною мірою позначити і виявити зміст і сутність знання у вищій професійній фізкультурно-педагогічній освіті.

У світлі сказаного погоджуємося з думкою М. Носко [311], котрий, досліджуючи проблеми і шляхи підвищення ефективності ПП МУФК [311, с. 185], резюмує, що реалізація епістеміологічного підходу узгоджується з тенденціями розвитку сучасних наукових уявлень про ЗСЖ, раціональну організацію занять ФКіС школярів, акмеологію ФВ школярів, де все більшого значення набувають узагальнюючі ідеї, які виконують функції ущільнення і переструктурування знання. Позаяк епістемологія розглядає процес пізнання МУФК теорії і практики організації ІР з учнями як особливий вид освітньої *діяльності*, пронизаний ціннісними аспектами наукового пізнання, відображенням сенсу здоров'язбереження учнів, особистісним значенням досліджуваних інформаційних масивів. Висловлена теза актуалізувала необхідність використання підвалин *діяльнісного підходу* в процесі досягнення завдань нашої наукової розвідки.

За словами В. Вихрущ [113], будь яке особистісне утворення, зокрема й готовність МУФК до організації ІР з учнями, формується і виявляється і процесі діяльності, тому для обґрунтування авторської експериментальної системи використовували також діяльнісний підхід.

Нині діяльнісний підхід як методологічний орієнтир знайшов широке застосування в сучасних дослідженнях, що вивчають різні аспекти ПП МУФК: проблему формування готовності УФК до професійної діяльності (Д. Воронін [119]); фахової самореалізації в оздоровчій діяльності (О. Вяла [121]); до позакласної та позашкільної оздоровчовиховної роботи (Є. Захаріна [189]); педагогічної творчості МУФК у фаховій підготовці (Л. Зубченко [192]); самостійних занять фізичними вправами студентів педагогічних університетів (М. Матвієнко [273]); тренерської діяльності в ігрових видах спорту (О. Сопотницька [398]) та ін. Узгаданих та інших психолого-педагогічних дослідженнях визнається що в сучасній освіті лідируючим є діяльнісний підхід. Хоча в теорії і практиці професійної освіти до недавнього часу діяльнісний підхід фактично не розглядалося як особливий методологічний концепт в силу того, що підготовка професійних педагогічних кадрів в цілому має діяльнісну спрямованість. Відтак всі освітні технології та моделі, що розробляються в рамках освітньої галузі, тією чи іншою мірою можуть розглядатися як реалізація діялісного підходу. Однак сьогодні концептуальна розробка такої методологічної платформи набуває дедалі більшого значення.

Так, окреслений підхід припускає опис, пояснення і проектування різноманітних процесів з позиції активної діяльності [192, с. 98]. Водночас, застосування діялісного підходу до відбору змісту ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачало орієнтацію на згаданий вид професійної діяльності та її провідні характеристики, що продиктовано не лише завданнями дослідження, але й задекларовано у вимогах нового професійного стандарту [400]. У загальному розумінні діяльність – це

соціальний процес [530], під час якого людина, творчо перетворюючи навколишню дійсність, стає діяльним суб'єктом. Результати емпіричних психолого-педагогічних досліджень засвідчують значущість діяльності в розвитку психіки людини. Враховувалося, що психіка людини є соціокультурною, семіотичною освітою, що розвиваються в ситуаціях діяльності. Відтак, припускалося, що рушійною силою психічного розвитку МУФК у процесі ПП стане практична *професійно зорієнтована діяльність*, спрямована на присвоєння студентами фахових еталонних умінь, способів дій, здібностей для організації безпечної ІР з учнями на уроках ФК.

У процесі такої діяльності студенти взаємодіяли зі змодельованим професійно зорієнтованим колізійним середовищем. Ефективність розвитку готовності МУФК до організації ІР з учнями визначалася характером діяльності студентів у процесі вирішення авторських завдань, основними ознаками якої називають *свідомість, самостійність, креативність*. Примітно, що впровадження ідей діяльного підходу забезпечувало становлення студентів суб'єктами власної освітньо-пізнавальної діяльності у напрямі опанування інноваційними формами, методами, способами ФВ учнів шляхом організації ІР.

Імплементация діяльного підходу в процесі проектування авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями відбувалася з урахуванням того факту, що досліджуваний вид педагогічної діяльності передбачає вияв творчості, інновативності та креативності мислення. Тому сутність реалізації діяльного підходу полягала в організації освітньої діяльності таким чином, щоб спрямувати студентів до вияву самостійної активності у вирішенні спроектованих педагогічних колізій.

Отже, процес формування готовності МУФК до організації ІР з учнями з точки зору діяльного підходу в центр дослідницько-дидактичної уваги ставив не просто діяльність, а спільну діяльність студентів з викладачем у напрямі реалізації фізкультурно-педагогічних

цілей і завдань ФВ школярів. За таких умов викладачі ЗВО не демонстрували готові зразки педагогічної поведінки в конкретних професійних ситуаціях, а створювали, виробляли стратегії їх вирішення спільно зі здобувачами вищої професійної педагогічної освіти. Спільна діяльність щодо активізації прагнень студентів до самовдосконалення у сфері організації ІР з учнями, пошук методів, форм, способів ФВ школярів з різним станом здоров'я у процесі освітньої діяльності МУФК становила основу для розвитку особистісно-професійної суб'єктності студентів.

Застосування анонсованого підходу відбувалося з урахуванням ідей оптимізації змісту дисциплін, обраних для експерименту. Примітно, що структурування змісту психологічної, педагогічної, анатомічної інформації здоров'язбережувального характеру здійснювалося на діяльнісно-інтегративній основі й ураховувало необхідність *проектування, конструювання та створення ситуацій* – педагогічних професійно зорієнтованих колізій – для активізації освітньої діяльності МУФК.

Ведучи мову далі, зауважимо, що логіка упровадження засадничих положень діяльнісного підходу до ПП МУФК до організації ІР з учнями апелювала до науково перевічених висновків П. Рибалко [370]. Дослідник, виокремивши керівні підходи і принципи у підготовці УФК до оздоровчо-спортивної діяльності, зазначає, що реалізація діяльнісного підходу дає змогу:

а) розширити когнітивно-інформаційну професійну обізнаність МУФК та збагатити практичні вміння і навички студентів застосовувати інноваційні педагогічні технології ФКіС з метою урахування індивідуальних особливостей розвитку кожного школяра в процесі ФВ;

б) інтегрувати цінність забезпечення ІР з учнями на уроках ФК у структуру індивідуальних професійних цінностей МУФК;

в) застосувати суб'єкт-суб'єктну основу взаємодії викладача та студентів під час організації навчально-пізнавальної діяльності [370, с. 68–69].

Вважаємо за доцільне відзначити, що застосування ідей діяльнісного підходу корелювало з упровадженням особистісно-зорієнтованої освітньої парадигми. В науковій літературі знаходимо вичерпне обґрунтування концептуальних основ особистісно-зорієнтованого виховання (І. Бех [78]), інтегрування особистісно-зорієнтованого підходу в освітній простір ЗЗСО (Т. Киричук [212]), ЗВО (Н. Овчаренко [312], М. Овчиннікова [314]) як методологічної площини для реформування дисципліни «Фізичне виховання» у вищій школі (В. Приходько [345]) і ПП викладачів фізичного виховання (В. Соловйов [395]) та ін.

Використання особистісно орієнтованого підходу в межах упровадження авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями ґрунтується на твердженні, що кожна особистість універсальна [78, с. 17]. Відтак, головним завданням освітнього процесу у ЗВО є активізація й актуалізація індивідуальності кожного студента на основі створення організаційно-педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу. Передбачалося, що сформована індивідуальність МУФК інтегруватиме соціально цінні й значущі властивості особистості сучасного вчителя, надаватиме їй цілісність. Тоді як процес професійного становлення передбачатиме творчий пошук УФК безпечних й доцільних варіантів індивідуального фізичного розвитку і виховання школярів.

Узагальнюючи, зазначимо, що використання особистісно орієнтованого підходу в межах реалізації завдань нашої наукової розвідки, відбувалося шляхом реалізації низки своєрідних положень, серед яких:

- створення в освітньому процесі ЗВО комфортних умов для самореалізації та самовдосконалення особистості [312, с. 149];
- ініціювання організації професійно зорієнтованих колізійних ситуацій успіху, свободи вибору, діалогу, рефлексії, змагальності, мислєдіяльності, творчого пошуку в процесі вивчення студентами дисциплін;

– використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО для творчого збагачення суб'єктного досвіду студентів організації ІР з учнями [345, с. 70];

– вироблення особистісного сенсу до опанування теорією та методикою організації ІР зі школярами, особистісної позиції, індивідуального стилю і манери професійної педагогічної поведінки МУФК [394, с. 139];

– організація взаємодії студентів і викладачів на засадах рівноправного партнерства [314, с. 265] тощо.

Отже, потреба в дослідженні ПП МУФК до організації ІР з учнями як особистісно розвивального педагогічного процесу спонукала до використання гуманітарної методології, орієнтованої на пошук ресурсів актуалізації ціннісно-сміслових чинників розвитку УФК як особистості. В межах дослідження основою гуманітарної методології визначено особистісно орієнтований й суб'єктний підходи.

Покладений в основу дослідження *суб'єктний підхід* дає можливість інтерпретувати результат реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями як перехід від неефективного до ефективного стилю педагогічної діяльності у напрямі реалізації індивідуального та диференційованого підходів у ФВ школярів, що виявляється в русі:

– від неусвідомленості до усвідомленості (від ірраціонального способу здійснення педагогічної діяльності до раціонального способу; детермінує потребу МУФК здійснювати професійні дії з опорою на педагогічні, гуманістичні, антропологічні цінності);

– від значення до сенсу (від запозичених фахових дій з досвіду здійснення педагогічної діяльності у розрізі організації ІР з учнями на уроках ФК до пошуку особистісних сенсів педагогічної діяльності). Зважаючи на той факт, що професійна діяльність УФК апелює до використання надбань світової та вітчизняної культури здоров'я, здорового

способу життя, фізичної активності до низки конкретно-наукових концептуальних орієнтирів дослідження віднесено *культурологічний підхід*.

За словами А. Рибницького [375], методологія культурологічного підходу дає змогу розглядати проблеми вищої фізкультурно-педагогічної освіти в загальнокультурному контексті як інтеграцію особистості майбутнього педагога із загальною і професійно-педагогічною культурою, як активне освоєння педагогічних теорій, цінностей, технологій ФВ [375, с. 111]. У загальному розумінні культурологічний підхід розглядають як сукупність методологічних прийомів, що забезпечують аналіз будь-якої сфери соціального та психічного життя (в тому числі сфери освіти й педагогіки) крізь призму системоутворюючих культурологічних понять, таких як «культура», «культурні зразки», «норми і цінності», «спосіб життя», «культурна діяльність» тощо.

У межах нашого дослідження реалізація культурологічного підходу змінювала уявлення про основоположні цінності вищої професійної фізкультурно-педагогічної освіти. Адже логіка упровадження принципів окресленої методологічної платформи ґрунтувалася на визнанні феномену готовності МУФК до організації ІР з учнями системоутворюючим фактором професійного становлення майбутнього педагога.

У такому розрізі формування анонсованої якості на основі реалізації культурологічного підходу розглядали як цілісний процес поетапного ознайомлення студентів зі змістом та особливостями організації ІР з учнями на засадах сучасних цінностей, норм, правил ФК; засвоєння ними суми професійних педагогічних, психологічних, методичних, анатомічних, фізіологічних та ін. знань; розвитку пізнавальних інтересів, інтелектуальних і творчих педагогічних здібностей; виховання культурної професійної поведінки; використання набутих знань, умінь, навичок у повсякденному житті і створення на їхній основі програми саморозвитку, самовдосконалення та свідомої роботи над створенням образу педагога-

професіонала.

Культурологічний підхід як методологічна основа ПП МУФК до організації ІР з учнями спрямовувався не стільки на розширення індивідуальної педагогічної культури студентів, скільки дає змогу здобувачам освіти усвідомити інтеграційну сутність ФК у цілому, збагатити знання про єдність біологічного та соціального складників людини, усвідомити необхідність поетапної гуманізації та індивідуалізації процесу ФВ школярів у ЗЗСО. Ураховано думку Б. Шияна [460], що реалізація культурологічного підходу в умовах вищої школи, дозволяє об'єднати професійні та особистісні компоненти розвитку студентів [460, с . 12].

Принагідно зазначимо, що застосування ідей культурологічного підходу в процесі досягнення завдань нашої педагогічної розвідки набуло певної своєрідності. Так, культурологічна підготовка МУФК до організації ІР з учнями передбачала вирішення авторських колізійних професійно зорієнтованих завдань, зміст яких знайомив студентів з оновленим переліком об'єктивних і суб'єктивних чинників, що характеризують стан сформованості ФК школярів. Наведемо перелік деяких з них:

- ступінь сформованості потреби у ФК і способи її задоволення;
- вираженість емоційно-вольових і моральних проявів особистості в процесі фізкультурно-спортивної діяльності (самостійність, наполегливість, цілеспрямованість, самоконтроль, здатність до співпереживання, відповідальність, організованість тощо);
- вияв самодіяльності, самоорганізації, самоосвіти і самовиховання у ФВ;
- рівень сформованості психофізіологічних і фізичних можливостей;
- володіння засобами, методами, вміннями і навичками, необхідними для самостійного фізичного вдосконалення й організації власної фізкультурно-спортивної діяльності та ін.

Відтак, упровадження культурологічного підходу в контекст дослідження детермінувало зорієнтованість системи ПП МУФК до організації ІР з учнями на розвиток студента як суб'єкта педагогічної та фізичної культури. Водночас, забезпечувало можливість для збагачення змісту низки дисциплін інформаційними масивами, що відбивають особливості використання індивідуальних і диференційованих форм ФВ школярів з метою розвитку ФК. Таким чином, з позиції культурологічного підходу ПП МУФК розглядалась як освітній процес, в якому зміст освіти будується відповідно до змісту та цінностей сучасної культури ФВ учнів.

До низки конкретно-наукових платформ дослідження віднесено також *аксіологічний підхід*. Гуманістичні засади сучасної освітньої системи актуалізують необхідність використання анонсованої наукової течії для пояснення сутності педагогічних явищ. Адже, за словами Л. Демінської [150], ідеї, закладені в аксіології, відображають методолого-методичні підстави, що дають змогу здійснювати професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів фізичного виховання як процес розвитку загальнокультурних, професійних та особистісних цінностей відповідно до культурних ідеалів сучасної освіти в єдиній системі проблемно-цільової, проектно-пошукової і рефлексивної взаємодії [150, с. 121–123].

Упровадження аксіологічного підходу здійснювалося з опорою на зміст категорії «цінності», яка є центральною в теорії розвитку освітніх систем. Науково-теоретичний аналіз дефініції «цінності» свідчить про існування різних підходів до її розуміння. Так, філософські трактування ототожнюють цінність з новою ідеєю, яка виступає індивідуальним або соціальним орієнтиром. Відтак цінність сприймається як поширений суб'єктивний образ і позначається через певні життєві уявлення. Адже виступає синонімом культурно-історичних стандартів й асоціюється з конкретним життєвим стилем [305, с. 345]. Досліджуючи особливості формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів закладів вищої освіти, Ю. Бойко [89] резюмує, що у

філософській парадигмі сучасного наукового знання цінності розглядаються як духовні основи, що надають сенсу людському життю, впорядковують дійсність згідно з ідеалами, еталонними оцінками і загально визнаними нормами [89, с. 45].

Натомість у психолого-педагогічній літературі уявлення про цінності дещо відрізняється. Резюмуючи існуючий масив досліджень, зазначимо, що сучасні науковці розглядають цінності як усвідомлені смислові утворення, що визначають сукупність відносин людини до різних сфер життєдіяльності (особистої, професійної, соціальної). Доповнює окреслене тлумачення думка Р. Вдовиченко [104], згідно якої цінності є відносно сталими, тому утворюють моральну позицію індивіда [104, с. 125].

Відтак, у межах дослідження дотримувалися позиції, що цінності кожної особистості виступають переконаннями, які задають і визначають спрямованість її поведінки, спонукання до діяльності, особливості прояву почуттів, оцінок і відносин і полягають у розумінні особистістю узагальненого соціального досвіду, який набувається нею в процесі розвитку і залежить від соціокультурних і виховних умов навколишньої дійсності. Тому реалізація системи ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачала розвиток професійних цінностей фізкультурно-педагогічної діяльності.

Водночас, реалізація аксіологічного підходу опиралася на аксіологічні пріоритети національної фізкультурно-спортивної освіти, які мають вирішальний вплив на формування ціннісних орієнтирів особистості МУФК за умов, якщо:

- цілі професійної підготовки МУФК апелюють до аксіологічних підвалин сучасного ідеалу здоров'язбереження учнівської молоді, ФВ;
- зміст професійно-педагогічної підготовки відображає історичні та сучасні цінності фізкультурно-педагогічної діяльності, зокрема й у напрямі забезпечення індивідуального здоров'язбереження школярів;

– процес професійної підготовки вчителя базується на аксіологічних складниках системи вищої педагогічної освіти України й підпорядкований логіці розвитку ціннісної сфери особистості;

– технології професійно-педагогічної підготовки є стимулами освоєння аксіоло;

– аксіологічні цінності характеризують життєву позицію вчителя й реалізуються в змодельованій педагогічній діяльності.

Аксіологічний підхід у межах розробки системи ПП МУФК до організації ІР з учнями спрямовувався на розвиток ціннісної свідомості студентів, оволодіння педагогічними цінностями, формування системи їхніх професійно-ціннісних орієнтацій, що стосуються гуманізації та індивідуалізації ФВ у ЗЗСО й виявляються в усвідомленому мотиваційно-ціннісному ставленні до урахування фізичних, анатомічних, психофізіологічних особливостей кожного учня на уроках ФК. Зазначимо, що реалізація аксіологічного підходу спрямовувалася на кристалізацію у свідомості МУФК інтегральних цінностей ФК особистості як здоров'язбережувального орієнтира ЗСЖ сучасної учнівської молоді, серед яких:

– ідеал фізичного розвитку, фізичної досконалості особистості (здоров'я, соматичний вигляд, функціональний стан і фізична підготовленість, рухові вміння, навички та ін.);

– цінності, пов'язані з соціально-психологічними особливостями особистості (соціальне визнання, самоактуалізація, риси характеру, прояв вольових якостей, «м'язова радість» та ін.);

– духовні цінності, які виявляються в перетворювальній, пізнавальній, комунікативній та інших видах діяльності.

У такому контексті вважаємо, що ПП МУФК до організації ІР з учнями, заснована на ідеях аксіологічного підходу, сприяла вирішенню актуальних завдань сучасної фізкультурно-педагогічної освіти, пов'язаних

з розвитком системи освітніх і професійних цінностей студентів, а саме:

- усвідомлення соціальної та особистісної значущості професії УФК, її гуманістичної місії і розуміння власного ставлення до базових ціннісних установок та рушійних мотивів професійного становлення;

- формування поведінкових і професійно-етичних норм, уявлень і понять, властивих фізкультурно-педагогічній діяльності УФК у ЗЗСО, що регламентують професійну діяльність, у тому числі той її аспект, що стосується організації ІР учнів на уроках ФК;

- становлення і розвиток індивідуального ціннісного досвіду МУФК організації ІР з учнями для реалізації професійних стратегій ФВ учнів та ін .

У презентованій науковій розвідці застосування аксіологічного підходу опиралося на ключові положення акмеологічної парадигми. Взаємозв'язок аксіологічного та *акмеологічного підходів* до пояснення сутності та особливостей ПП МУФК до організації ІР з учнями зумовлений соціально-педагогічною, гуманітарною сутністю ФВ школярів, спрямованістю сучасної системи освіти на збереження здоров'я людини як цілісної системи, що володіє тілесно-духовною єдністю, динамічністю, індивідуальністю. З метою виокремлення ключових ідей реалізації акмеологічного підходу в контексті дослідження вважаємо за доцільне конкретизувати змістове наповнення центральної категорії окресленої методологічної платформи – «акмеологія».

У загальному розумінні акмеологія (з грец. ακμή, акме – вершина, λόγος, logos – вчення) [74, с. 124] – напрям соціальних наук, який інтегрує знання про людину на етапі зрілості й вивчає закономірності досягнення дорослою людиною «акме» (вершин) у різних видах життєдіяльності, в тому числі в освіті, самоосвіті й у професійній діяльності [87, с. 42]. Акмеологія як наука є молодого галуззю знання, що інституалізувалося лише в 90-х роках минулого століття. За останні тридцять років у руслі

акмеології виникли та активно розвиваються конкретно наукові теорії, зокрема акмеологія спорту та фізичної культури [178], акмеологія освіти й педагогічна акмеологія [153]. Саме зазначені теорії нині розглядаються як цілісне наукове знання про шляхи досягнення професіоналізму вчителів, у тому числі й майбутніх [153, с. 67].

Відтак, специфіка упровадження акмеологічного підходу в контексті формування готовності МУФК до організації ІР з учнями полягала в забезпеченні актуалізації професійної мотивації студентів; стимулюванні вияву творчого потенціалу здобувачів освіти під час вирішення колізійних авторських проблемних завдань з метою збагачення досвіду використання індивідуальних і диференційованих форм ФВ школярів; інтенсифікації освітнього процесу в напрямі використання глибинних особистісних ресурсів студентів для досягнення успіху в змодельованій професійній діяльності УФК.

Засобами реалізації акмеологічного підходу обрано акмеологічні технології, які, за словами І. Боднарук [87], оптимізують процес досягнення особистісно-професійного «акме» майбутнім фахівцем [87, с. 87]. Так, готовність МУФК до організації ІР з учнями на заняттях з ФК трактували як акме ПП у ЗВО. Під час застосування акмеологічних технологій навчання МУФК здійснювалося як цілеспрямована освітня діяльність, у якій студенти свідомо окреслювали цілі й завдання самозміни і творчо їх досягали [57, с. 188]. Примітно, що традиційно зміст освіти передається студентові у вигляді навчального матеріалу з метою його засвоєння. У межах акмеологічного підходу навчальний матеріал відіграє роль середовища, яке використовувалося для іншої мети – створення МУФК власної траєкторії освіти з метою опанування системними знаннями, вміннями, навичками та досвідом організації ІР з учнями.

Окрім того, суть упровадження ідей акмеологічного підходу в професійну освіту МУФК полягала в спрямованості дослідних і формуючих впливів на актуалізацію творчого потенціалу студентів у

напрямі розробки власних методичних шляхів ФВ у процесі ІР на уроках ФК; розвитку професійної мотивації й мотивації досягнення успіху у змодельованій професійно зорієнтованій колізійній діяльності, що передбачало створення умов для освоєння студентами прогресивних, сучасних методик і технологій ФВ школярів у межах упровадження індивідуального та диференційованого підходів. Разом з тим, метою реалізації акмеологічного підходу в системі ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено здійснення акмеолого-педагогічного впливу на студентів з метою розвитку *акмеологічної спрямованості особистості* як стрижневої властивості педагогічної майстерності [153, с. 156]. Тут апелювали до науково перевірених висновків Т. Дерєки [153], що спрямованість особистості є інтегративною якістю, яка відбиває цілі, цінності, мотиви, прагнення, що детермінують активність особистості й визначають вектор такої активності [153, с. 157]. Тоді як акмеологічна спрямованість майбутніх фахівців фізичного виховання, як переконливо доводить дослідник, це якісна характеристика загальної спрямованості особистості, що орієнтує педагога на прогресивний розвиток (зокрема, професійний), максимальну творчу самореалізацію [153, с. 160]. Специфічний професійно-педагогічний зміст акмеологічної спрямованості особистості МУФК у контексті нашого дослідження становить орієнтація студентів на організацію ІР учнів у майбутній професійній діяльності з опорою на акмеологічну концепцію фізкультурної освіти, що передбачає максимально можливий розвиток індивідуальних фізичних здібностей кожного школяра.

Таким чином зміст суб'єктного, особистісно орієнтованого, культурологічного, аксіологічного, акмеологічного підходів становив конкретно-науковий рівень методології нашої наукової розвідки й апелював до виокремлення, обґрунтування та реалізації специфічних характеристик авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в педагогічних ЗВО України.

Своєю чергою четвертий – технологічний – рівень методології дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями дав змогу використати комплекс методів дослідження, зокрема:

1) теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, типологія, класифікація, екстраполяція, моделювання) – для конкретизації теоретико-методологічних основ досліджуваного процесу; інтерпретації отриманого емпіричного матеріалу;

2) емпіричні методи (педагогічне спостереження, опитування, аналіз продуктів освітньої діяльності, експертна оцінка, психологічне тестування, педагогічний експеримент, що використовувалися на етапі дослідно-експериментальної апробації та перевірки результативності системи ПП МУФК до організації ІР з учнями;

3) методи математичної статистики для обробки емпіричних даних (здійснення кількісного та якісного аналізу одержаних результатів, узагальнення і забезпечення достовірності й об'єктивності показників, отриманих експериментальним шляхом, на основі обчислення F-критерію та порівняння з показниками стандартизованих таблиць);

4) прогностичні методи (перспективний аналіз, метод сценування) – з метою визначення напрямів перспективного розвитку системи ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Підсумовуючи, підкреслимо, що методологія дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями відбивається у чотирьох рівнях знання: *філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому й технологічному* й опирається на низку закономірностей та принципів. Відтак видається доцільним презентувати та обґрунтувати їхній зміст та особливості застосування.

2.3 Закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Розробка педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачала дослідницьку роботу в напрямі виокремлення й обґрунтування закономірностей окресленого процесу, що виступають фундаментом для komponування сукупності дієвих педагогічних принципів, які, своєю чергою, відбивають зміст, організаційні форми і методи освітньої діяльності студентів.

Ураховуючи той факт, що між закономірностями і принципами існує діалектичний взаємозв'язок, у межах дослідження вважали за потрібне уточнити змістове наповнення категорій «закономірність» і «принцип» у розрізі педагогічної науки. Принагідно відзначимо, що закономірність є ширшим поняттям, ніж принцип [77, с. 45–46].

На думку видатних дидактів сучасності (В. Бех [77], В. Биков [84], І. Зязюн [193], С. Вітвицька [197], Т. Канівець [201] та ін.), *закономірності* – «це об'єктивні, істотні, стійкі, повторювані зв'язки між складовими частинами освітнього процесу» [193, с. 18]. Натомість перші спроби обґрунтування принципів навчання знаходимо в наукових доробках Я. Коменського, Ж. Руссо, К. Ушинського, І. Песталоцці. Згодом пояснення закономірностей освітньої діяльності з'явилися в працях багатьох педагогів-науковців. Зокрема, Ю. Бабанський [331] конкретизував зміст дев'яти закономірностей навчання [331, с. 28]. У публікаціях науковців визначено, систематизовано й обґрунтовано понад вісімдесят закономірностей освітнього процесу [339, с. 47–54]. Дослідником здійснено групування *загальних закономірностей* навчання, до яких віднесено: закономірності *цілей, змісту, якості, управління*. Особливі закономірності навчання дослідник класифікував у такі групи: соціологічні, організаційні, кібернетичні, психологічні, дидактичні і гносеологічні [339

, с. 56].

Частина анонсованих закономірностей діє завжди, незалежно від дій учасників і умов процесу. Водночас, деякі з них проявляються швидше як тенденції, що діють у певному статистичному ряду, в певній множині випадків. Саме тому закономірності в педагогіці поділяють на загальні та часткові/особливі. Загальні закономірності охоплюють своєю дією всю систему, а часткові – поширюються на окремий компонент системи.

Цінною видається думка П. Підкасистого [330], котрий зазначає, що «закономірності навчання, які розглядаються як увиразники дії законів у конкретних умовах, є об'єктивізованими, динамічними, синергетичними зв'язками між структурними складниками освітнього процесу» [330, с. 25]. Провідний дидакт вважав, що процес навчання детермінується такими певними повторюваними взаємозв'язками [330, с. 67].

Істотний внесок у дослідження проблеми закономірностей навчання здійснили праці І. Брокмейєра [96], Г. Васильєва [101], В. Загвязинського [182], А. Новікова [308], Г. Щедровицького [468] та ін. Проблема закономірностей навчання у вищій школі знайшла відображення в публікаціях В. Вихрущ [112], О. Пехоти [336], О. Пирогова [337], В. Семиченко [380], Н. Федорової [430], Ю. Фурмана [436] та ін. Дослідження проблеми закономірностей і принципів навчання, на думку В. Вихрущ [112], – одне з найскладніших методологічних завдань сучасної педагогічної науки [112, с. 18], позаяк «встановлення закономірностей дає змогу розкрити сутнісні, загальні й стійкі відношення в дидактичних системах і процесах; міжнаукові зв'язку і взаємодії нового знання; проектувати шляхи вдосконалення педагогічної практики, здійснювати обґрунтоване управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти» [96, с. 31–32]. Нам імponує позиція А. Новікова [308], котрий пропонує новий погляд на проблему закономірностей навчання шляхом презентації авторської класифікації законів педагогіки, заснованої на об'єктах/суб'єктах – джерелах життєвого досвіду учня [308, с. 25].

Аналіз змісту різних класифікацій закономірностей навчання спрямовує до висновку, що окреслені детермінанти відображають істотні зв'язки і відносини складників соціоцентрованої освітньої моделі [440]. Однак не сповна відповідають вимогам щодо організації можливостей для упровадження елементів творчості в умовах особистісно-зорієнтованої освіти й сучасних соціокультурних реаліях, в яких відбувається освітня діяльність студентів, зокрема й МУФК.

З метою виокремлення закономірностей ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснено ґрунтований аналіз дисертаційних досліджень, предмет яких стосується різноманітних аспектів фахового навчання студентів у вищій школі, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт. Зокрема вивчено сукупність закономірностей підготовки МУФК до професійної діяльності у загальноосвітніх закладах (О. Ажиппо [2]) й формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я (Ю. Танасійчук [418]); формування етичної (Б. Без'язичний [98]), валеологічної (Б. Максимчук [264]) компетентності МУФК у процесі професійної підготовки; підготовки МУФК до здоров'язбережувальної професійної діяльності (П. Джуринський [157]); акмеологічні зв'язки неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання (Т. Дерека [153]); впровадження інноваційних технологій УФК в систему ФВ молодших школярів (Н. Москаленко [292]); оптимізації (О. Тимошенко [425]) ПП МУФК у ЗВО (Н. Степанченко [409]) та ін.

Парадигмальні зміщення параметрів змістовної структури ПП МУФК в бік розкриття індивідуальних засад їх освітньої та професійної діяльності спричинюють виникнення парадоксів освітньої моделі. На переконання Н. Москаленко [291], згадані парадокси, пов'язані з імплементацією творчих елементів у систему вищої педагогічної освіти. Разом з тим, як слушно резюмує О. Тимошенко [424], будь-які зміни в контексті діалектичного синтезу відображають риси подібності та

відмінності закономірностей традиційної та експериментальної освіти. Відтак, у межах дослідження концепція ПП МУФК до організації ІР з учнями базувалася й апелювала до загальнопедагогічних та специфічних закономірностей освітнього процесу в ЗВО.

З огляду на той факт, що готовність МУФК до організації ІР з учнями як складний, інтегративний, полікомпонентний феномен у межах дослідження розглядається, з одного боку, як системна цілісність фахових знань, умінь, навичок, здібностей, мотивів, з іншого, – як *аттитюд*, –закономірності, що лежать в основі авторської концепції анонсованого процесу й опираються на:

- 1) закони (закономірності) існування і функціонування систем;
- 2) низку психологічних теорій і підходів формування соціально-педагогічних установок;
- 3) сучасні теорії ФВ учнів;
- 4) основні педагогічні закономірності освітнього процесу.

Зазначимо, що урахування закономірностей існування і функціонування систем у концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями становить основу розвитку системних властивостей досліджуваного феномена з точки зору його структури й визначає змістовну сторону експериментальної розвідки. Тоді як апелювання до педагогічних закономірностей спрямовує до вибору найоптимальніших дидактичних механізмів формування досліджуваної готовності.

У форматі дослідження найбільш значущими вважаємо такі закономірності існування й розвитку систем:

– *закономірність взаємодії частини і цілого* – у концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями урахування такої закономірності передбачало виявлення загальнопедагогічних й специфічних принципів, конкретизацію ресурсів та можливостей розвиваючого потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі досліджуваного процесу, визначення й обґрунтування педагогічних умов, реалізація яких детермінувала б

забезпечення балансу в формуванні структурних компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями, їх гармонійного поєднання, а також змістовну трансформацію окремих (відсторонених, відокремлених) особистісних установок студентів, їх інтеграцію в ціле професійно-особистісне утворення;

– *закономірність ієрархічної впорядкованості систем*, що характеризує зв'язок системи ПП МУФК до організації ІР з учнями із зовнішнім середовищем, надсистемами і підсистемами. Апелювання до окресленої закономірності передбачало забезпечення педагогічних умов, за яких формування досліджуваної готовності, як результату ПП МУФК, вважалося одночасно цільовою установкою для розвитку компетентнісного змісту кожного структурного компонента готовності до організації ІР з учнями і засобом забезпечення професійної компетентності майбутніх педагогів;

– *закономірність необхідної різноманітності*, дотримання якої у форматі концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями означало створення педагогічних умов, за яких досягається перевага різноманітності компетентнісного експериментального змісту фахового навчання студентів над різноманітністю характеристик реальних умов професійної педагогічної діяльності;

– *закономірність розвитку системи*, ретрансляція якої спрямовувала до своєчасного попередження «загибелі» системи і своєчасності здійснення її «реконструкції» або «модернізації» для збереження в новій якості, що в концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями забезпечується гнучкістю її змісту і методичних етапів реалізації.

З огляду на той факт, що готовність МУФК до організації ІР з учнями розглядали як стійкий соціально-педагогічний атитюд, процес виокремлення закономірностей дослідження передбачав урахування засадничих ідей низки психологічних законів і теорій формування усвідомлених установок. Зокрема вивчено і систематизовано ключові

положення мотиваційного [527], когнітивного [520; 529], структурного [170] підходів до формування професійних соціально-педагогічних установок, а також теорії Д. Майерса [263] про взаємовплив установок на фахову поведінку.

Так, урахування ідей мотиваційного підходу опиралося на теорію когнітивного реагування [527] і теорію очікуваних переваг [519], що передбачало акцентування уваги МУФК на перевагах використання індивідуальних і диференційованих форм роботи учнів на уроках ФК. Значущими у визначенні закономірностей дослідження вважали теорії структурного балансу [529], конгруентності [556], когнітивного дисонансу [520], що пояснюють природу прагнень студентів до внутрішньої узгодженості когнітивних структур, зокрема тих, що впливають на логіку організації професійної діяльності МУФК.

Принагідно зазначимо, що упровадження та реалізація авторської концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачали забезпечення її дієвості, тобто впливу на професійну поведінку майбутніх педагогів. Тому здійснено гіпотетичне припущення щодо доцільності апелювання й до закономірностей впливу установок на поведінку, зокрема й професійну, людини, а саме: сили установки; зменшення впливу інших установок; конгруентності установки поведінки.

Основними загальнопедагогічними закономірностями, що визначають процес ПП МУФК до організації ІР з учнями вважаємо такі:

- зумовленість цілей, змісту і процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями потребами соціальної спільноти;
- детермінованість освітніх результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями характером педагогічних умов і розробленої моделі освітнього процесу в ЗВО;
- зумовленість результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями суб'єктивною та професійною значущістю навчального матеріалу, ставленням студентів до цінностей ФВ, ФК, індивідуального здоров'я,

проблеми здоров'язбереження учнів;

– адекватність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в ЗВО положенням сучасних нормативно-правових документів, що регулюють процес ФВ учнів, інтенсифікації та інноватизації середньої освіти, стандартизації та нормування ПП майбутніх педагогів.

Таким чином, припускаємо, що результативність процесу формування досліджуваної готовності визначатиметься:

1) опорою на психолого-педагогічний інструментарій зміни професійних установок студентів (забезпечення позитивної мотивації МУФК до збереження та зміцнення здоров'я школярів шляхом раціоналізації ФВ кожного учня в процесі ІР; збагачення практичного професійного досвіду здобувачів освіти щодо організації ІР учнів тощо);

2) надійністю прогнозу розвитку авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Підсумовуючи, зазначимо, що здійснений аналіз та синтез теоретичних конструктів, що стали основою для конкретизації специфічних закономірностей дослідження, дали змогу у виразити стійкі зв'язки між структурними складниками системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в таких взаємозалежностях:

– детермінованість рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР зі школярами оволодінням і здатністю до використання комплексу академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей у вирішенні практичних завдань індивідуалізації й диференціації ФВ учнів;

– зумовленість процесу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями зниженням рівня особистісного сприйняття ризиків нових освітніх умов шляхом участі студентів у діяльності ресурсних центрів індивідуалізації фізкультурної освіти, які функціонували на базі обраних для експериментального дослідження ЗВО (метою створення таких центрів стала ресурсна підтримка науково-методичних ініціатив студентів щодо

впровадження в педагогічну практику інноваційних стратегій індивідуалізації й диференціації ФВ учнів у ЗЗСО);

– залежність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями від особистісного ставлення студентів до цінностей здоров'язбережувальної фізкультурної освіти учнівської молоді;

– зумовленість формування досліджуваної готовності забезпеченням в освітньому процесі ефекту «педагогічного резонансу», «педагогічних колізій» та ін.

Окреслені закономірності, будучи відображенням істотних і необхідних зв'язків між явищами і факторами процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями, відбивають загальну картину дослідницьких дій. Однак не містять вказівок щодо практичного впровадження розробленої концепції [94, с. 14], позаяк такі вказівки закріплені в загальнопедагогічних і специфічних принципах нашої наукової розвідки. За доцільне вважаємо підкреслити, що виявлені закономірності визначено засадничими ідеями для проєктування комплексу загальнопедагогічних і специфічних принципів авторської системи, а також правил їх упровадження.

Під принципом у сучасній педагогічній науці розуміють «вихідні дидактичні положення, які відображають перебіг об'єктивних законів і закономірностей процесу навчання і визначають його спрямованість у розвитку особистості» [133, с. 169]. Правила ж займають нижчу сходинку в ієрархії педагогічної теорії і є перехідною ланкою від теорії до практики [132, с. 56]. У межах дослідження погоджуємося з наведеними тлумаченнями. Зважаючи на складність і багатогранність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями, *принципи* здійснення дослідницьких дій систематизовано у певну сукупність. Зокрема прийнято рішення структурувати принципи у *три блоки*, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи.

Перший блок складається з сукупності *організаційних принципів* (принцип гуманістичної спрямованості в навчанні; принцип безперервності і наступності ПП МУФК; принцип практичності; принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін.), що спрямовувалася на оптимальну регуляцію діяльності викладачів і студентів, котрі були охоплені експериментальною роботою в напрямі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Другий складають *загальнопедагогічні принципи* функціонування освітнього процесу у вищій школі (принцип науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, розвитку розумових здібностей студентів (принцип ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.), реалізація сукупності яких забезпечувала досягнення оптимального використання інформаційних масивів дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» та організації педагогічної комунікації в освітньо-виховному процесі.

Третій блок приписів транслює сукупність *специфічних принципів* ПП МУФК до організації ІР з учнями (принцип нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.), які пояснюють особливості організації освітньої діяльності студентів окресленої спеціальності й ретранслюють авторське бачення функціонування досліджуваного процесу. Розглянемо детальніше зміст деяких принципів.

Принцип нелінійності реалізувався в процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями на трьох рівнях: 1) джерела інформації; 2) структура навчальних курсів; 3) презентація навчального матеріалу. Виникає необхідність витлумачення специфіки використання такого

принципу на кожному з анонсованих рівнів.

Ведучи мову про джерела інформації, доцільно підкреслити, що на сучасному етапі розвитку науки і техніки успішному студенту необхідно не послідовне, а одночасне використання різнопланових джерел отримання інформації, серед яких: словники, енциклопедії, довідники, навчальні матеріали курсу, навчальні сайти, нормативно-правові документи, матеріали світового співтовариства експертів, архіви, каталоги, радіо, телебачення тощо. Тому процес ПП МУФК урахував усі можливі канали для отримання студентами інформації про організацію ІР з учнями шляхом організації та проведення туристичних походів, використання традиційних та інноваційних спортивних, рухливих ігор на уроках ФК, забезпечення фізкультурного дозвілля дітей у літніх спортивних оздоровчих таборах тощо. З метою реалізації окресленого принципу викладачі, які брали участь в експерименті, забезпечували студентів переліком достовірних інформаційних ресурсів різноманітних типів й забезпечували доступ до деяких з них. Окрім того, упровадження згаданого принципу передбачало систематичне стимулювання МУФК до інформаційних пошуків задля складання власних тематичних колекцій матеріалу до певної навчальної дисципліни.

Якщо вести мову про реалізацію принципу нелінійності на рівні структури курсу, то експериментальні складові частини навчальних дисциплін розроблялися з урахуванням різного рівня готовності студентів до організації ІР з учнями, тобто диференційовано. У площині дослідження диференціація ПП МУФК передбачала таку організацію освітньо-виховного процесу, за якої кожен студент міг успішно засвоювати навчальний матеріал на комфортному для нього рівні.

Що стосується імплементації принципу нелінійності на рівні презентації навчального матеріалу, тут основною метою вважали зручність і простоту ротації раніше вивченої інформації в різних розділах конкретної дисципліни для вирішення нових педагогічних колізійних завдань.

Засобом втілення в практику ПП МУФК описаної можливості обрано технологію гіпертексту. Відзначимо, що формувальний етап дослідження припав на період пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19). Відтак освітня діяльність студентів відбувалася в режимі дистанційної освіти – *online*. Така ситуація спонукала до всебічного використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою виконання завдань наукової розвідки.

Водночас, необхідність використання гіпертексту для представлення навчального матеріалу продиктована тим фактом, що вміння працювати в мережі *Інтернет*, орієнтація в пошукових системах, постійне перемикання уваги з однієї інформації на іншу, тобто актуальна для студентської молоді модель інформаційної поведінки, детермінували виникнення нового типу мислення: «мозаїчного» або «кліпового» (від англійського *clip* – нарізка, фрагмент, уривок, швидкість (руху)). Анонсований тип мислення ґрунтується на компактному, стислому, наочному поданні інформації. З огляду на існуючі реалії інформатизації освіти й ураховуючи ситуацію зі стрімким поширенням масштабів коронавірусної інфекції упровадження принципу нелінійності також передбачало індивідуалізацію ПП МУФК до організації IP з учнями.

Наступним специфічним принципом дослідження вважаємо *принцип превалювання автономії студентів*. У проекті Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років відзначається, що метою вищої професійної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця, компетентного у сфері своєї професійної діяльності, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до безперервного самовдосконалення і саморозвитку протягом усього життя [361]. Звідси кристалізується, що першочерговим завданням у контексті сучасних тенденцій розвитку вищої професійної педагогічної освіти України і світових соціально-економічних умов є розвиток умінь і навичок автономії студента. Окрім того, становлення автономії в процесі здобуття професійної освіти, на переконання О. Брижато [94], детермінує виникнення самостійності МУФК у прийнятті

професійних рішень стосовно специфіки організації фізкультурно-спортивної діяльності учнів [94, с. 26].

У науково-педагогічній літературі поряд з терміном «автономія студентів» (*learner autonomy*) [554, с. 2689] зустрічаються такі синонімічні взаємозамінні поняття як: «самостійність студентів» (*learner independence*) (О. Монт (O. Mont) [551]), «саморегульоване навчання» (*self regulated learning*) (Ю. Хоадлей (U. Hoadley) [532]), «самостійність у навчальній / пізнавальній діяльності» (*self directed learning*), «самонавчання» (*self instruction*), «самодоступ» (*self access*) (А. Джаквіт (A. Jaquith) [537]), «навчання вчитися» (*learning to learn*) (Л. Хілл (L. Hill) [531, с. 1169]). У широкому сенсі під автономією студента розуміють готовність і здатність здобувачів освіти здійснювати самостійне управління власною навчальною діяльністю, самоосвіту і самовдосконалення. Тоді як у вузькому – автономія трактується як рівноцінна відповідальність студентів і педагогів за результати освітньої діяльності. У площині дослідження принцип превалювання автономії студентів передбачав зміщення відповідальності за ефективність навчання на студента у зв'язку з запровадженням карантинних заходів та переведення ЗВО в режим дистанційної освіти.

Продовжуючи характеристику окресленого принципу, зазначимо, що основою автономії МУФК сучасні дослідники (О. Войтовська [117], О. Гайдук [124] та ін.) вважають наявність у них метакогнітивних умінь. У філософському сенсі метакогнітивні вміння – це шлях пізнання індивідом самого себе [305, с. 367]. Так, О. Войтовська [117] тлумачить метакогнітивні вміння як сукупність знань про власні розумові процеси і здатність до свідомої рефлексії, зміни і здійснення дій, заснованих на такому знанні [117]. У площині дослідження автономією МУФК вважали комплекс таких умінь:

- 1) планувати навчальну діяльність;
- 2) організовувати навчальну діяльність відповідно до складеного плану;

3) оцінювати власні навчальні досягнення;

4) коригувати індивідуальну стратегію освітньої діяльності щодо опанування змісту кожної дисципліни.

Відповідно до принципу превалювання автономії студентів, центральну роль у ПП МУФК до організації ІР з учнями відігравала самостійна робота студентів. Таке рішення базувалося на аналізі існуючих робочих навчальних планів, де на самостійну роботу відводиться більше часу, ніж на контактну аудиторну роботу студентів з викладачем. За доцільне вважаємо підкреслити, що терміни «автономія студента» і «самостійна робота студента» є близькими за значенням, але не тотожними. В розрізі нашої наукової розвідки під час самостійної (аудиторної, позааудиторної, дистанційної) роботи МУФК обирали технології виконання навчального завдання без вказівки викладача. Тоді освітня автономія здобувачів окресленої спеціальності передбачала вибір не лише шляхів вирішення професійно зорієнтованих колізійних завдань, але й часу та послідовності опанування експериментальних інформаційних масивів.

Слід зазначити, що в системі вищої педагогічно-фізкультурної освіти багатьох країн Європи нині актуалізується тенденція збільшення частки самостійної роботи МУФК шляхом мінімізації контролю викладача й забезпечення можливостей для вияву студентами креативності та творчості, зокрема й створення сучасних методичних розробок для організації ІР учнів на уроках ФК у ЗЗО.

Згідно резюмувань Г. Ніколаї [302], що стосуються інноваційного розвитку ФВіС в університетах республіки Польща, у польській педагогічній літературі проблема витлумачення сутності самостійної пізнавальної діяльності студентів розглядалася перебувала в полі наукового розуміння різних авторів [302, с. 58]. Досліджуючи її сутність авторка узагальнює, що самостійність є протилежністю пасивності і рецептивно-репродуктивній позиції студентів. У наукових доробках О. Стасенко [404], котра виокремила теоретичні та практичні підвалини визначення змісту

ПП МУФК у процесі самостійної роботи, самостійність студента розглядається через призму векторності його навчальних дій та мислення [404, с. 214]. Головною умовою розвитку самостійності дослідниця вважає вирішення проблемних професійно зорієнтованих ситуацій [404, с. 215].

В американській педагогіці для пояснення категорії «самостійна робота» у площині ПП МУФК, на думку Є. Захаріної [190], використовується поняття «*individual study*» (індивідуальне навчання), яке має два значення: 1) робота, яка здійснюється без участі викладача; 2) індивідуальна робота викладача з конкретним студентом [190, с. 118]. Визначаючи особливості ПП учителів окресленої спеціальності в Німеччині, О. Гайдук [124] зауважує, що в німецькій педагогічній літературі зустрічаються поняття: «*selbständige Arbeit*» (самостійна робота), «*mittelbarer Unterricht*» (опосередковане навчання) і «*Unmittelbarer Unterricht*» (безпосереднє навчання), що відрізняються часткою керівної діяльності викладача [124, с. 13]. Французька педагогічна думка оперує терміном «*le travail individual*» (індивідуальна робота), що означає роботу без участі викладача.

Відсутність єдиного дидактичного тлумачення поняття «самостійна робота студента» в зарубіжній літературі не стала перешкодою для обмеження розвитку автономії МУФК у контексті проведення авторського дослідження. Натомість відкривався простір для прояву викладачами педагогічної творчості. Відтак, у процесі реалізації принципу *превалювання автономії студентів* традиційні форми навчання (лекції, семінари, практичні заняття) виступали не основним, а допоміжним інструментарієм в організації самостійно-пізнавальної діяльності студентів. Водночас, освітньо-пізнавальна діяльність МУФК передбачала самостійну роботу з першоджерелами, вимагала використання засобів розвитку вмінь практичного використання набутих знань, наприклад, з основ вікової, конституційної, спортивної морфології, статевого диморфізму для здійснення анатомічного аналізу положень і рухів тіла

школярів з метою добору оптимальної стратегії організації ІР кожного учня; впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій, використання яких передбачало опосередковане керівництво викладачем (тьютором) процесу самостійної роботи студентів.

Особливістю забезпечення самостійної роботи МУФК у більшості країн світу вважаємо факт, що вона організовується переважно в дистанційній освіті. З огляду на окреслену думку й виходячи з реалій світової пандемії, упровадження принципу *превалювання автономії студентів* передбачало дистанційне виконання МУФК індивідуальних освітніх завдань і презентації здобутих результатів у режимі *online*.

Відзначимо, що ефективними методами і прийомами організації самостійної роботи МУФК у процесі ПП до організації ІР з учнями визначено: *метод складання індивідуальних портфоліо*, що містили авторські методичні розробки для індивідуалізації та диференціації ФВ учнів; *рефлексія* на основі застосування методу SWOT-analysis, самооцінювання, взаємо- і самоконтроль, проектну діяльність, метод кейсів та ін.

Окрім того застосування принципу превалювання автономії студентів базувалося на забезпечення відкритого доступу студентів до інформації про зміст і структуру навчальних курсів; завдання курсу й вимог щодо їх виконання; знаннєві «точки» контролю і критерії оцінювання всіх видів освітньої діяльності; можливості використання додаткової освіти (факультативів, курсів за вибором, інформаційних джерел).

Для реалізації анонсованого принципу в умовах карантинних обмежень проектування змісту навчальних курсів здійснювалося на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій і засобів дистанційного навчання. Такі дослідницькі дії уможливили здійснення зворотного зв'язку в системах відносин «викладач-студент «студент-студент», «студент-група»; забезпечили свободу вибору дій МУФК щодо

стратегії опанування змісту кожної конкретної дисципліни тощо.

Наступним принципом ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено *принцип всебічної інтегративності*. З метою трактування такого засадничого положення розглянемо детальніше змістове наповнення поняття «інтегративність». Згідно з логікою Ю. Шабанова [451], будь-яке поняття має зміст і обсяг [451, с. 34]. Зміст поняття – це сукупність ознак предмета або явища, які містить термін, обсяг – низка предметів або явищ, які охоплює поняття [451, с. 35]. Якщо вести мову про обсяг поняття «інтегративність», то цей феномен розуміється злиття, сплетіння, з'єднання, акумуляцію, накопичення [472, с. 367]. Для визначення сутності згаданого терміну, розглянемо однокореневе і близьке за значенням, синонімічне, але не ідентичне поняття «інтеграція», зміст якого нині в педагогічній науці дослідники трактують так: об'єднання окремих частин і елементів в єдину, цілісну, інтегральну систему (знань, умінь, навичок) [464, с. 202]. Тоді як кінцевою метою інтегративності є не припинення процесу об'єднання, а, навпаки, постійний цільовий рух, зближення, компромісна участь окремих елементів у створенні узгодженого цілого. В межах дослідження таким цілим розуміли готовність МУФК до організації ІР з учнями.

Упровадження принципу всебічної інтегративності передбачало відновлення природної цілісності освітньо-пізнавального процесу на основі встановлення зв'язків і відносин між штучно розділеними елементами знань про особливості організації ІР з учнями на уроках ФК у ЗЗСО й з'єднання механічно розрізнених інформаційних масивів про специфіку урахування фізіологічних, анатомічних, фізичних індивідуальних здібностей школярів під час ФВ у змісті низки навчальних дисциплін.

Реалізація анонсованого принципу в межах дослідження відбувалася у декількох напрямках: внутрішньопредметна (горизонтальна), міжпредметна (вертикальна), міжособистісна й міжсистемна

інтегративність.

Внутрішньопредметна (горизонтальна) інтегративність у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями будувалася на комплексному і взаємопов'язаному формуванні знань, умінь, навичок студентів для здійснення різних видів фізкультурно-педагогічної професійної діяльності, а також на пропорційному об'єднанні навчального матеріалу дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК», актуального й важливого для вирішення різноманітних педагогічних завдань стосовно зміцнення та збереження індивідуального здоров'я школярів, популяризації парадигми здорового способу життя й фізичної активності шляхом ефективного добору засобів і методів індивідуалізації ФВ здобувачів загальної середньої освіти.

Міжпредметна (вертикальна) інтегративність ПП МУФК забезпечувалася в процесі вирішення студентами колізійних професійно зорієнтованих завдань, де пошук ідей для розв'язання передбачав використання фахових знань з різних дисциплін. Разом з тим, спроектовані авторські завдання інтегрували відомості обраних для експерименту курсів і розроблялися спільно з практикуючими вчителями ФК.

Міжособистісна інтегративність у площині нашої наукової розвідки розглядалась як співпраця і співтворчість усіх учасників освітнього процесу, що досягалася на основі забезпечення різнобічної відкритості простору діалогічної та полілогічної взаємодії викладачів і студентів. Реалізація міжособистісної інтегративності сприяла особистісному розвитку МУФК шляхом участі студентів у різних видах пізнавальної діяльності (кероване самонавчання, самоосвіта, дослідницька діяльність, навчальна творчість, співпраця й кооперація з викладачами/студентами та ін.).

Упровадження принципу *всєбічної інтегративності* ПП МУФК до організації ІР з учнями на рівні між системної інтегративності здійснювалось у двох ключових напрямках:

1) співробітництво закладів вищої педагогічної освіти з підприємствами, установами, організаціями, на базі яких студенти проходили різні види практик;

2) активна інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в освітній процес.

Практичними шляхами реалізації першого напрямку між системної інтегративності слугували зустрічі студентів з практикуючими УФК, науково-практичні конференції, інтернет-конференції, веб-семінари, веб-симпозіуми, вебінари, веб-квести, всебічний комплексний аналіз викладачами особливостей професійної діяльності УФК у процесі організації ІР з учнями тощо. Відзначаючи специфіку імплементації другого напрямку між системної інтегративності, вважаємо за необхідне кристалізувати дидактико-методичні відмінності між використанням ІКТ в освітньому процесі та їх інтеграцією в ПП МУФК у закладах вищої педагогічної освіти (табл. 2.1). Відзначимо, що використання ІКТ передбачає епізодичне довільне застосування апаратних і програмних засобів в освітньому процесі ЗВО з метою інструктування студентів або урізноманітнення ходу заняття. Тоді як інтеграція ІКТ (в рамках дослідження) базувалася на структурованій, систематичній, спланованій навчально-розвивальній взаємодії МУФК та викладачів у режимі *online*.

**Характерні відмінності процесу інтеграції (впровадження) ІКТ у ПП
МУФК на противагу використанню ІКТ загалом у ЗВО**

<i>Використання ІКТ в освітньому процесі ЗВО</i>	<i>Інтеграція ІКТ у процес ПП МУФК до організації ІР з учнями</i>
ІКТ використовуються довільно, хаотично, часто на завершальному етапі вивчення теми або модуля	ІКТ використовуються цілеспрямовано, згідно навчального плану
ІКТ впроваджуються на заняттях епізодично.	ІКТ постійна складова, один з обов'язкових елементів кожного заняття
ІКТ переважно виконують функцію ілюстрування, іноді інструктують студентів, епізодично стають додатковим джерелом інформації	ІКТ занурюють студентів у пізнавальний контент, об'єднують у навчально-професійні співтовариства і групи
Апаратні та програмні засоби використовуються переважно викладачами	Апаратні і програмні засоби використовуються переважно студентами
Фокус зосереджується на використанні різноманітних технологій	Фокус спрямовується на розвиток критичного фізкультурно-педагогічного мислення студентів
Значна частина заняття відведена для роботи студентів з апаратними та програмними засобами ІКТ	Заняття присвячено роботі з різними сервісами з метою вирішення міждисциплінарних проблемних завдань
Комп'ютер використовується студентами для виконання простих завдань (тестування, перегляд відео прослуховування аудіо тощо)	ІКТ є засобом міжнародної комунікації, залучення студентів у глобальний фізкультурно-спортивний, педагогічний освітній простір
Технології використовуються з метою отримання інформації	Технології використовуються студентами для створення нової інформації про специфіку індивідуалізації ФВ учнів; інноваційного контенту про методичні шляхи організації ІР школярів на уроках ФК; конструювання власної системи професійних знань
ІКТ є додатковим, необов'язковим засобом навчання	Розв'язання навчально-пізнавальних завдань неможливе без використання ІКТ

Окреслена сукупність загальнопедагогічних та специфічних закономірностей і принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями не претендує на докорінну вичерпність, тоді як презентує авторський погляд на досліджувану проблему й становить вихідні дидактичні підвалини для добру змісту, засобів, методів, прийомів і форм організації анонсованого процесу в закладах вищої педагогічної освіти.

Висновки до другого розділу

У розділі охарактеризовано нормативно-правове підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями; висвітлено методологічні підвалини дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями; виявлено закономірності та обґрунтовано сукупність загальнопедагогічних і специфічних принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Вивчення нормативно-правових документів, що регулюють процес здобуття вищої педагогічної освіти, організацію освітнього процесу в ЗЗСО, питання забезпечення збереження та зміцнення здоров'я учнів і розвиток ФК школярів засвідчують доцільність розгляду нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору декількох ключових аспектів, зокрема: *підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО* (Концепція «Нова українська школа» (2017 р.) , Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) та ін.); *нормативного регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК у процесі ФВ учнів* (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» № 2736-20 від 23.12.2020 (2020 р.) та ін.); *забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп* (Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» № 458. (2005 р.), Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.), Національна

стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.) та ін.); *спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку* (Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) та ін.); *дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів у ЗЗСО* (міжнародні договори універсального характеру, розроблені та затверджені спільними зусиллями міжнародних організацій (ООН, ВООЗ, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Міжнародна освіта та ін.) й прийняті ООН на світовому рівні; європейські правові акти, в тому числі рекомендаційного характеру).

Філософський рівень методології дослідження складають закони матеріалістичної діалектики і принципи гносеології; *загальнонауковий рівень методології* – системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований підходи; *конкретно-науковий рівень* – суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний підходи; *технологічний рівень методології* наукової розвідки ретранслює комплекс методів дослідження, що містить: *теоретичні методи* для розкриття теоретико-методологічних основ підготовки МУФК до професійної діяльності і до організації ІР з учнями (конкретизації суспільно-історичні передумов ПП МУФК до організації ІР з учнями; визначення соціальних і педагогічних тенденцій підготовки МУФК до організації ІР з учнями; здійснення контент-аналізу зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів; характеристики нормативно-правового підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями); інтерпретації отриманого емпіричного матеріалу; *емпіричні методи* використовуються з метою дослідно-експериментальної перевірки результативності системи ПП МУФК до організації ІР з учнями; *методи математичної статистики* застосовуються для обробки емпіричних даних; *прогностичні методи* дають змогу визначити гіпотетичні зміни в розвитку складників розробленої системи в майбутньому. Таким чином, методологічну основу

дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями складає єдність природничої (описової) та гуманітарної (пояснювальної) методології, яка забезпечувала відбір, аналіз й об'єктивну інтерпретацію результатів, презентованих у дисертаційній роботі.

Базуючись на законах (закономірностях) існування і функціонування систем; психологічних теоріях і підходах до формування соціально-педагогічних установок; сучасних теорій ФВ учнів; основних педагогічних закономірностях освітнього процесу ЗВО конкретизовано загальнопедагогічні та специфічні закономірності ПП МУФК до організації ІР з учнями. До загальнопедагогічних закономірностей віднесено зумовленість цілей, змісту і процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями потребами соціальної спільноти; детермінованість освітніх результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями характером педагогічних умов і методичної моделі освітнього процесу в ЗВО; зумовленість результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями суб'єктивною та професійною значущістю навчального матеріалу, ставленням студентів до цінностей ФВ, ФК, індивідуального здоров'я, проблеми здоров'язбереження учнів; адекватність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в ЗВО положенням сучасних нормативно-правових документів, що регулюють процес ФВ учнів, інтенсифікації та інноватизації середньої освіти, стандартизації та нормування ПП майбутніх педагогів. Специфічними закономірностями визначено детермінованість рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР зі школярами оволодінням і здатністю до використання комплексу академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей у вирішенні практичних завдань індивідуалізації й диференціації ФВ учнів; зумовленість процесу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями зниженням рівня особистісного сприйняття ризиків нових освітніх умов шляхом участі студентів у діяльності ресурсних центрів індивідуалізації фізкультурної освіти, які функціонували на базі обраних

для експериментального дослідження ЗВО (метою створення таких центрів стала ресурсна підтримка науково-методичних ініціатив студентів щодо впровадження в педагогічну практику інноваційних стратегій індивідуалізації й диференціації ФВ учнів в ЗЗСО); залежність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями від особистісного ставлення студентів до цінностей здоров'язбережувальної фізкультурної освіти учнівської молоді; зумовленість формування досліджуваної готовності забезпеченням в освітньому процесі ефекту «педагогічного резонансу», «педагогічних колізій» та ін.).

Принципи здійснення дослідницьких дій систематизовано у три блоки, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи. Перший блок складається з сукупності організаційних принципів (принцип гуманістичної спрямованості в навчанні; принцип безперервності і наступності ПП МУФК; принцип практичності; принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін.), що спрямовувалась на оптимальну регуляцію діяльності викладачів і студентів, котрі були охоплені експериментальною роботою у напрямі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Другий блок – відбиває загальнопедагогічні принципи функціонування освітнього процесу у вищій школі (принцип науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, розвитку розумових здібностей студентів (принцип ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.). Третій блок приписує транслює сукупність специфічних принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями (принцип нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.), які пояснюють особливості організації освітньої діяльності студентів окресленої спеціальності й ретранслюють авторське бачення функціонування досліджуваного процесу.

Основний зміст другого розділу дисертації відображено у таких публікаціях автора: [4; 7; 10; 17; 20; 22; 39; 42; 43; 44].

РОЗДІЛ 3

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

3.1 Теоретичний аналіз категорії «готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями»

Індивідуалізація в педагогічній діяльності займає особливе місце, тому що створює можливості для забезпечення конгруентності освітніх потреб і можливостей особистості. Нині в науковій літературі знаходимо напрацювання сучасних дослідників, котрі вивчали різні аспекти проблеми індивідуалізації у сфері організації ФВ школярів та студентів засобами ФКіС. Зокрема, В. Бабич [58] вбачає перспективу індивідуалізації ФВ учнів в упровадженні дієвих шляхів удосконалення системи середньої освіти в розрізі підвищення рівня соціального здоров'я сучасних школярів різних вікових груп [58, с. 102–103]. Ведучи пошук аксіологічних установок до ЗСЖ у студентів ЗВО, Ю. Бойко [89] актуалізує доцільність організації ІР зі здобувачами освіти [89, с. 127]. Дотичними до позиції дослідника є висновки І. Давидюка [146], котрий наголошує на необхідності впровадження здоров'язберігаючих технологій у процес ФВ української учнівської та студентської молоді [146, с. 75].

Як твердить Т. Єрмакова [176], формування ЗСЖ школярів через призму ФВ у ЗСО [176, с. 51] матиме ефективність за умови використання сучасних підходів до формування здоров'язбережувального освітнього середовища в процесі фізичного виховання учнів основної школи (М. Єфремова [177, с. 60]); використання новітніх гаджетів на

уроках ФК (О. Качан [208, с. 111]) й утвердження у свідомості школярів світоглядної орієнтації на ЗСЖ, індивідуальне здоров'язбереження засобами ФКіС здорового способу життя у фізкультурно-оздоровчій освіті студентської молоді (С. Козіброда [220, с. 112]). Не залишаються поза увагою дослідників різноманітні питання щодо ПП МУФК до організації ІР учнів. Розширюють теоретичні основи нашого дослідження науково перевірені висновки Ю. Примарченко [343], стосовно особливостей розвитку організаційної роботи з ФК у ЗЗСО [343, с. 155]. Водночас, вважали за доцільне сепарувати деякі резюмування Ю. Зайцевої [184], зокрема щодо специфіки діяльності УФК як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх закладах [184, с. 140].

У доробках дослідників простежується ідея про доцільність формування готовності МУФК до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів (Є. Жуковський [179]), рекреаційно-оздоровчої діяльності (Є. Захаріна [187, с. 346]) задля забезпечення індивідуалізованого здоров'язберігаючого ФВ учнів основної школи в освітньому процесі (Н. Козак [218]). Наведений перелік наукових здобутків у галузі ПП МУФК до організації ФВ учнів, зокрема шляхом використання індивідуалізованих форм роботи (наприклад, індивідуально-груповою роботою, «робота поруч», самостійна робота школярів та ін.), не є вичерпним. Разом з тим, проблема кристалізації теоретичних та практичних засад формування готовності МУФК до організації ІР з учнями не знайшла належного висвітлення в педагогічній думці. Так само особливості індивідуалізації фізкультурного виховання учнів як надзвичайно складного, глибокого педагогічного явища досі не стали об'єктом пильної уваги дослідників.

Щодо сфери ФВ учнів необхідність індивідуалізації пов'язується з психолого-фізіологічними особливостями учнів. Аналіз вітчизняної педагогічної літератури демонструє, що існують різні визначення індивідуалізації фізкультурного виховання учнів. Автори підходять до їх

аналізу з точки зору організації освітнього процесу й врахування індивідуально-психологічних особливостей школярів. Згідно позиції Ю. Васьков, індивідуалізацію слід розуміти як один із дидактичних принципів, при реалізації якого враховуються особистісні особливості учнів (інтереси, схильності, рівень навченості та ін), що впливають на успішність фізичного й психологічного розвитку [103].

На його думку, як основу реалізації принципу індивідуалізації в освітньому процесі слід розуміти всебічне вивчення індивідуально-особистісних характеристик та особливостей учнів. Метою індивідуалізації при цьому є створення необхідних передумов для ефективною реалізації кожним з них найближчих (формування фізкультурних знань, умінь та навичок) та віддалених (розвиток особистісних й фізичних якостей) цілей освітньої фізкультурної діяльності [103]. У цьому розумінні, індивідуалізація ФВ школярів спрямована не лише на врахування актуальних можливостей учнів, але й на потенційний рівень розвитку, наприклад силових якостей.

Своєю чергою Г. Генсерук наголошує, що індивідуалізація навчання, з одного боку, є важливою умовою реалізації освітніх цілей (навчальних, розвивальних, виховних) та становлення індивідуальності, а з іншого – вона необхідна для виявлення актуального рівня розвитку учнів [129].

З точки зору М. Єфремова, справжня індивідуалізація фізкультурного виховання учнів означає не стільки врахування фізіологічних й психологічних особливостей окремих школярів, скільки глибоке усвідомлення таких тенденцій розвитку, які становлять найближчі та далекі перспективи розвитку кожного з них [177]. Таким чином, у педагогіці під індивідуалізацією фізкультурного виховання школярів ЗЗСО у широкому контексті розуміється забезпечення кожному учневі права та можливості на формування власних освітніх цілей та завдань, власної освітньої траєкторії, сприяння усвідомленості освітніх дій за рахунок можливості вибору типу дії, привнесення особистих сенсів, бачення

власних освітніх перспектив. Крім того, індивідуалізація навчання сприймається як така форма організації фізкультурного освітнього процесу, яка дозволяє найбільш успішно реалізувати основне завдання ЗСО на сучасному етапі та розвинути індивідуальні фізичні й психологічні здібності кожного учня. Відтак, очевидно, що професійна діяльність УФК у напрямі індивідуалізації фізичного виховання учнів повинна спрямовуватись на організації ІР школярів на уроках ФК.

Відомо, що ФВ учнів у ЗСО, перш за все, спрямовується на формування ФК особистості [226]. Вивчення та аналіз тлумачень ФК дав змогу узагальнити її зміст, що виразняється в авторському розумінні: складне, динамічне, багатоаспектне особистісне утворення, що охоплює та гармонізує біологічне і соціальне, фізичне і духовне начало в людині; характеризується наявністю:

- стійкої мотивації до занять фізичними вправами та спортом;
- високого рівня знань про засади ведення ЗСЖ, виконання тих чи інших фізкультурних активностей;
- різнобічного досвіду застосування фізичних вправ для оптимального фізичного розвитку і фізичної підготовленості;
- готовності до творчої самореалізації в різноманітних сферах фізкультурного простору, яка транслюється в раціонально організованій індивідуальній фізкультурно-спортивній діяльності.

Основною, спільною точкою дотику педагогічних зусиль УФК у процесі ФВ учнів є забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення школяра до власної індивідуалізованої фізкультурно-спортивної діяльності [88, с. 2]. Таким чином, ФВ доцільно розглядати як педагогічний процес формування ФК особистості, в основі якого лежить розвиток позитивної мотивації кожного учня до власної фізкультурної діяльності й стимулювання його індивідуального особистісного розвитку. Тоді як індивідуалізація ФВ передбачає диференціацію фізичних навантажень. Отже, МУФК повинні володіти розвиненою готовністю до

організації ІР учнів, котра забезпечуватиме індивідуалізацію фізкультурного виховання школярів ЗЗСО.

Відтак, з точки зору педагогічної методології, індивідуалізація властивий рівневий характер, що необхідно враховувати МУФК в процесі організації ІР з учнями. Будучи педагогічним засобом розвитку ФК учнів, індивідуалізація, насамперед, детермінується масштабністю в системі координат цілісної педагогічної діяльності УФК.

Індивідуалізований процес фізкультурного виховання учнів, за словами Л. Бодько [88], є надзвичайно складним і багатогранним [88, с. 3]. Адже охоплює різні рівні педагогічних дій, позаяк вимагає відповідного забезпечення індивідуалізації на різних її рівнях. Тому, незважаючи на внутрішню єдність даного процесу, з точки зору забезпечення засобами (фізичними вправами, гігієнічними чинниками, спортивними приладами й тренажерами, комп'ютерною технікою, спеціальними майданчиками, спортивними приміщеннями тощо) індивідуалізації ФВ школярів, УФК необхідно здійснювати певну градацію її складників.

Висловлені тези підкреслюють складність феномену готовності МУФК до організації ІР з учнями і спрямовують до здійснення матричного аналізу його змістового наповнення, зокрема в розрізі пояснення сутності індивідуалізації фізкультурного виховання учнів. У відповідь на виклики прогресу педагогічної науки, технологій ФВ, інновацій у сфері фізичної активності учнівської молоді та ускладнення форм теоретичного наукового пізнання, які не завжди вчасно упорядковуються в наукових гіпотезах на рівні системного узагальнення, відзначимо, що поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями», пов'язане з новою якістю індивідуалізованої фізкультурно-спортивної освіти школярів, нині не має загальновизнаного, формалізованого опису та наукового обґрунтування. Тоді як його зміст характеризується багатоаспектністю знання, що об'єднує в собі безліч різних контекстів осмислення.

Така ситуація детермінувала можливість використовувати метод матричного аналізу категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями» для розгляду різноманітних міждисциплінарних аспектів аналітичного осмислення понять «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями» та ін., що акумулюються в сучасних дослідженнях, де предметом наукового пошуку стали такі проблеми ПП МУФК до професійної діяльності: сконцентрувати інформацію стосовно особливостей змістового наповнення згаданої категорії; простежити її трансформацію в зв'язку з особливостями соціокультурної ситуації і масштабами реформування систем вищої педагогічної та загальної середньої освіти.

Задля того використовували орієнтаційний, гностичний та інтегративний прийоми матричного аналізу терміну «готовність МУФК до організації ІР з учнями». *Орієнтаційний прийом* дозволив встановити часові межі категоризації та змістовної кристалізації досліджуваного феномена в нормативних документах системи освіти України. *Гностичний прийом* забезпечив можливості для визначення й уточнення змістовних характеристик окресленої готовності в різних галузях наукового знання. *Інтегративний прийом* сприяв конвергенції знанневих конструктів, які становлять засадничі підвалини терміну «готовність МУФК до організації ІР з учнями» в єдине ціле, що передбачало якісно інший рівень взаємопроникнення змісту досліджуваних дефініцій; визначало цілісний аспект осмислення нового поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» і поглиблення уявлень про ПП МУФК у напрямі вибудовування нормативної, ціннісної, здоров'язберезувальної орієнтації студентів до об'єктивної індивідуалізації та диференціації ФВ учнів ЗЗСО.

Під час реалізації орієнтаційного прийому матричного аналізу встановлено часовий період закріплення понять (індивідуалізація, індивідуальна робота, індивідуалізація фізичного виховання, індивідуальна робота учнів на уроках ФК тощо), що лежать в основі організації

сучасного, особистісно зорієнтованого освітнього процесу в ЗЗСО в нормативно-правових документах вітчизняної системи освіти, пов'язаних з розробкою державних освітніх стандартів для освітньої сфери. Зокрема ведемо мову про Концепцію «Нова українська школа» (2017 р.) [304], Закони України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) [358], Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» № 458. (2005 р.) [353], Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) [356] та ін.

У Концепції «Нова українська школа» (2017 р.) [304], останніх редакціях державних стандартів стосовно освіти наголошується на необхідності реалізації вчителями індивідуального підходу до організації освітнього процесу. Результатом реалізації зазначеної вимоги повинно стати, водночас, створення комфортного освітнього середовища, в тому числі, що не лише гарантує охорону і зміцнення фізичного, психологічного та соціального здоров'я учнів, а й апелює до врахування індивідуальних фізичних, антропометричних, анатомічних характеристик школярів у процесі навчання та виховання, зокрема й на уроках ФК.

Положення зазначених стандартів орієнтують педагогічну громадськість на становлення особистісних характеристик випускника – громадянина України, котрий здатен:

- дотримуватися правил ЗСЖ у професійній та побутовій життєдіяльності;
- усвідомлено вдається до систематичних занять ФКіС задля збереження та зміцнення власного здоров'я;
- готовий проєктувати індивідуальні стратегії збереження та зміцнення власного здоров'я на основі урахуванні фізичних та

анатомічних особливостей власного організму.

Відтак, беручи до уваги сучасний стан здоров'я учнівської молоді, УФК повинні володіти розвиненою готовністю до індивідуалізації ФВ школярів. Зауважимо, що відбір інформаційного матеріалу для матричного аналізу здійснювався на тій підставі, що готовність МУФК до організації ІР з учнями є поняттям, зміст якого ретранслюється в логічних корелятивах з дефініціями «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», «ПП», «ФВ», «ФК» та ін. Відтак, логіка його здійснення вибудовувалася відповідно до ключових, засадничих напрямів осмислення досліджуваної категорії:

- філософських, соціальних, педагогічних поглядів про організацію освітнього процесу у вищій школі (А. Баль [64], Ю. Бех [77], Ю. Бойчук [90], А. Вербицький [106], В. Вихрущ [113], І. Малафійк [266], В. Стьопін [305] та ін.), на проблематику професійного становлення сучасного фахівця (О. Кокур [221]) в розрізі реалізації фундаментальних педагогічних теорій (В. Онищенко [319]), категоріального синтезу ідей педагогічної синергетики (В. Кремень [235]) крізь призму вивчення категорії професіоналізму в теорії та практиці підготовки майбутнього педагога (Н. Гузій [144]), моделі професійної діяльності сучасного педагога (О. Пономарьов [341]) та ін.;

- напрацювань сучасних дослідників (Л. Демінська [150], Ю. Забіяко [180], Т. Круцевич [237], Г. Приходько [347], С. Сидорук [383], С. Старченко [402] та ін.) щодо специфіки організації ПП майбутніх педагогів загалом й УФК, зокрема, зміст яких уточнює трактування дослідженого поняття з точки зору: забезпечення аксіологічних засад ПП МУФК; діалектики функціонування традиційних та інноваційних процесів у галузі підготовки й перепідготовки кадрів з ФК; осмислення проблеми нестачі УФВ в Україні; актуалізації неперервної підготовки УФК задля формування предметно-професійної компетентності; урахування

існуючого стану ПП фахівців ФКіС у ЗВО, основ педагогічної майстерності УФК (Т. Матвійчук [275]);

– засадничих положень навчально-методичної літератури, що містить інформацію про особливості індивідуалізації фізкультурного виховання школярів й організації ІР з учнями на уроках ФК з урахування основ медичних знань, відомостей з анатомії та фізіології дитячого організму, вікової фізіології та шкільної гігієни [322]; психології фізичного виховання і спорту (В. Сіткар [367]); інноватики ФВ (І. Манжелей [267]); інноваційних видів рухової активності (воркаут та паркур) (Д. Балашов [61]); теорії і методики ФВ школярів (Г. Папуша [329], С. Присяжнюк [344] та ін.) задля проєктування актуального змісту досліджуваного феномену відповідно до соціокультурних змін українського суспільства; соціального замовлення системи освіти до відтворення покоління, здатного до індивідуального збереження та зміцнення власного здоров'я; положень державних стандартів вищої, початкової, основної і середньої загальної освіти;

– сукупності психолого-педагогічних поглядів про теоретико-методичні засади підготовки МУФК до фахової діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах (О. Ажиппо [2]) у системі «педагогічний коледж – педагогічний університет» (Р. Маслюк [272]), в умовах університетської освіти (О. Акімова [483], Л. Безкорровайна [72], М. Василенко [100], та ін.) з метою формування професійної, здоров'язбережувальної (Є. Кочерга [232]) компетентності студентів в умовах педагогічної практики (О. Гауряк [127]) й готовності до професійної діяльності (А. Мельник [282]), саморозвитку (Ю. Курнишев [246]), формування морально-вольових якостей у старшокласників (Ю. Ковальова [216]) шляхом використання відомостей про сучасний стан системи ПП УФК (Г. Куртова [247]); реалізації інноваційного змісту підготовки сучасного фахівця галузі ФКіС (С. Мединський [278]); використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі фахової

підготовки студентів спеціальності «ФВ» (Р. Клопов [214], Г. Міненко [287] та ін.); засобів фізкультурно-спортивної діяльності студентів (С. Карасевич [203]); положень системного та праксеологічного (Ю. Мосейчук [289]), особистісно зорієнтованого (Н. Овчаренко [312]) підходів; здоров'язберезувальної технології навчання (В. Овчарук [313]) в умовах інформатизації освіти (Н. Бишовець [86]) на основі оновлення навчально-програмної бази факультетів фізичного виховання (В. Омеляненко [318]) та концептуалізації поглядів щодо нового вектора розвитку особистої ФК учнів (Г. Гончар [135]), відштовхуючись від організаційно-методичних засад ПП фахівців сфери фізичної культури і спорту в країнах Європи (Б. Пангелов [326]) та ін. Урахування окреслених інформаційних масивів забезпечило багатоаспектність розгляду процесу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Шляхом реалізації орієнтаційного прийому матричного аналізу досліджуваної готовності здійснено детальний аналіз педагогічної, психолого-педагогічної, методичної, навчально-методичної літератури, актуальної наукової періодики, дисертаційних робіт. Така дослідницька діяльність розширила уявлення про змістове наповнення категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями» і спрямувала до використання гностичного прийому матричного аналізу.

Так, гностичний прийом матричного аналізу застосовувався для здійснення дефінітивного аналізу категорій «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», в інтегративній єдності осмислення яких, вбачали можливості для найточнішої репрезентації педагогічного змісту і структури досліджуваного феномена. Матричний аналіз багатоаспектного знання про *готовність* МУФК до організації ІР з учнями базувався на ідеї про те, що досліджуваний вид готовності є складником професійної компетентності педагога, який забезпечує адаптацію УФК до інноваційних реалій і вимог щодо ФВ школярів у ЗЗСО.

У контексті сказаного вважаємо за доцільне здійснити семантико-етимологічний аналіз категорії «готовність».

Принагідно зазначимо, що анонсована категорія в педагогічних дослідженнях найчастіше використовується для пояснення стану готовності до професійної діяльності. Водночас дослідники оперують різними семантичними одиницями, зокрема: професійна готовність, професійно-педагогічна готовність, педагогічна готовність тощо. Тому в контексті нашої наукової розвідки апелювали до детального вивчення змістового наповнення терміну «готовність до професійної діяльності», який, на нашу думку, інтегрує й ретранслює семантико-змістовні контексти перелічених дефініцій.

Готовність тлумачиться з точки зору соціальної психології [366, с. 155] й розглядається як соціальна установка (*аттитюд*) [560]. У функціональній площині готовність розглядається як короткочасний або довгостроковий стан, під час якого активізуються психічні функції, вміння мобілізувати фізичні та психічні ресурси, необхідні для ефективного здійснення діяльності [366, с. 156]. Відомо, що генеза введення поняття «готовність» в категоріальний обіг психолого-педагогічних досліджень, засвідчує його взаємозв'язок з терміном «аттитюд» («психологічне переживання індивідом цінності [510, с. 334–335], значення, сенсу соціального об'єкта [366, с. 49]», «стан виняткової свідомості індивіда щодо певної соціальної цінності» [547, с. 16]).

Зміст атитюда характеризується сучасними дослідниками як «стан свідомості, що виражає готовність до реакції, організовану на основі попереднього досвіду» [500, с. 178]. Очевидними, на наш погляд, є такі найважливіші характеристики атитюда: зумовлення атитюда попереднім досвідом, з іншого, – вплив атитюда на поведінку людини, її знання, емоційний стан, можливу поведінку. Окреслені характеристики вважатимемо в межах дослідження суттєвими і значущими для пояснення сутності, змісту та структури готовності МУФК до організації ІР з учнями.

У теорії спортивної психології доведено, що сформована психологічна готовність забезпечує досягнення високого результату в майбутній діяльності. Тоді як основним показником готовності визначено високу стабільність діяльності в змодельованих умовах [251, с. 156]. Зокрема С. Карасевич [202], розуміючи стан спортсмена напередодні майбутнього виступу як «мобілізаційну готовність», презентує її як «попереджувальне» пристосування до майбутніх подій [252, с. 78].

Готовність як психолого-педагогічний феномен є предметом значної кількості експериментальних, у тому числі й педагогічних наукових розвідок, в яких розглядається цей феномен з різних концептуально-методологічних, технологічно-методичних, теоретико-узагальнювальних дослідницьких позицій, що відштовхуються від засадничих принципів: теорії установки [368]; соціального аттитюда [500; 510]; тощо.

Узагальнюючи існуючі позиції сучасних науковців стосовно витлумачення сутності анонсованої категорії, підкреслимо, що нині феномен готовність до професійної діяльності водночас виступає самостійним предметом педагогічних досліджень й розглядається як складник спонукання до певних дій особистості, а також є складовою професійної компетентності фахівця. За умов існування значної варіативності у трактуванні змісту готовності до діяльності як особистісної якості дослідники виявляють однакове розуміння низки деяких її похідних, важливість розвитку яких забезпечує ефективне здійснення фахових функцій. Зокрема, мова йде про усвідомлення відповідальності за наслідки професійної діяльності, бажання домогтися успіху, складання послідовності дій, прийомів і способів реалізації фахових завдань. Отже, в особистісно-діяльній площині готовність розглядається як вияв усіх сторін особистості у цілісності, що забезпечує можливість ефективного виконання професійних функцій.

Розглядаючи готовність до діяльності як акмеологічне явище, А. Деркач [154] виокремлює низку її модальностей: «загальну довгострокову

(стійка потреба до діяльності), спеціальну довгострокову і короткочасну (готовність до вирішення конкретного завдання)» [154, с. 53].

Водночас, досліджуючи проблему готовності до педагогічної діяльності, А. Деркач [154] визначає її як цілісний прояв усіх аспектів особистості вчителя [154, с. 73]. Формування готовності, згідно переконань дослідника, означає утворення системи таких мотивів, відносин, установок, рис особистості, накопичення знань, умінь, навичок, які, активізуючись, забезпечують педагогу можливість ефективно виконувати свої функції. Оскільки вдосконалення діяльності МУФК і формування готовності до неї є двобічним взаємопов'язаним процесом, а рівень готовності до діяльності визначає оптимальну працездатність учителя й високу продуктивність його праці, відтак підвищення рівня готовності до організації ІР з учнями видається можливим розглядати як основу вдосконалення професійної діяльності.

Узагальнення результатів досліджень дозволяє говорити про те, що готовність до діяльності необхідно розглядати як цілісний прояв внутрішньої активності особистості у напрямі подолання внутрішніх протиріч і творчої реалізації планів та програм діяльності. Відтак, як цілісне утворення готовність до діяльності є системою, між компонентами якої існують функціональні залежності.

У процесі дослідження віднайдено різноманітні підходи пояснення змісту поняття «готовність до педагогічної діяльності»: узагальнений результат ПП – професійне виховання і самовиховання, професійне самовизначення (А. Деркач [154]), професійне вдосконалення (О. Стасенко [405]); готовність до педагогічної діяльності як різновид установки (А. Рибницький [375]); сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, яка визначає здатність до виконання діяльності на високому професійному рівні (С. Середня [382]).

Сучасні дослідники, стверджуючи, що психолого-педагогічна готовність є складником професійно-педагогічної готовності вчителя, в

тому числі й УФК, акцентують увагу на таких її тлумаченнях:

– комплекс внутрішніх сил особистості, її внутрішній потенціал, який впливає на ефективність діяльності (Н. Москаленко [291]);

– особливий особистісний стан (О. Атамась [55]), що передбачає наявність у суб'єкта педагогічної діяльності образу структури дії та постійної спрямованості свідомості на її виконання (інтегральне вміння педагогічно мислити і діяти) (О. Сопотницька [398]) та ін.

Вважаємо, що запропоновані трактування, на нашу думку, не відображають взаємозв'язок готовності МУФК до організації ІР з учнями та професійної компетентності (комплексу компетентностей), що є результатом ПП. Водночас компетентності, будучи узагальненою характеристикою особистості (учителя ФК), визначальною здатністю використовувати знання, вміння, навички, досвід і особистісні якості для успішної діяльності в певній соціальній або професійній сфері, ґрунтуються на закономірностях виникнення готовності до діяльності. На наш погляд, таке положення диктує необхідність розглядати феномен готовності МУФК до організації ІР з учнями крізь призму комплексу компетентностей сучасного педагога. Для досягнення такої мети здійснено детальне вивчення сучасних документів, що так чи інакше регламентують перелік фахових знань, умінь, навичок, якими повинні володіти МУФК.

У прийнятому класифікаторі професій фах педагога (від грец. Παιδαγωγός – провідник дитини) входить у сферу професій «людина – людина» і, як відзначають О. Безкопильний [69], Ю. Драгнєв [164], Т. Однолеток [316] та ін., відрізняється своєрідною двоїстістю ПП: 1) предметної (містить об'єм знань, умінь, навичок у тій чи іншій галузі виробництва, науки, техніки, мистецтва); 2) педагогічної (відбиває обсяг необхідних і достатніх педагогічних знань, а також умінь, зокрема, встановлювати і підтримувати контакти з учасниками освіти, розуміти їх і взаємодіяти з учнями заради їх розвитку) (О. Панасюк [325]). До того ж педагогічну професію від інших професій в сфері «людина – людина», на

думку авторів, відрізняють:

1) сталість і тривалість контактів педагога з учнями, вихованцями, батьками;

2) значна роль морально-етичних відносин між педагогом і вихованцями, оскільки приклад педагога, його моральне «обличчя» і поведінка є важливим засобом виховання;

3) мінливими вимогами до компетентності сучасного педагога, що нерозривно пов'язано зі змінами в політичному, соціальному та економічному житті суспільства;

4) колективний характер педагогічної праці (С. Табінська [416]).

Таким чином, друга характеристика в структурі поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» відображає зміст педагогічної складової професійної діяльності бакалавра ФК, основними завданнями якої є виховання, навчання, освіта й повноцінний індивідуалізований фізичний, психологічний, моральний розвиток учнів. Ураховуючи сказане, видається необхідним коротко зупинитися на тлумаченні змісту поняття «педагогічна діяльність».

Перш за все слід зазначити, що нині у педагогічній теорії існує значна кількість класифікацій домінантних якостей учителя, які є значущими для здійснення ефективно педагогічної діяльності. Детальний аналіз таких класифікацій уможливив об'єднання анонсованих якостей у дві укрупнені групи вмінь, що детермінують організаційний і комунікативний складники педагогічної діяльності вчителя, зокрема й УФК. *Організаційні вміння* базуються на системі необхідних і достатніх предметних і педагогічних знань, характеризують загальну ерудицію особистості, проявляються в системі дій, спрямованих на організацію різних видів освітньої та позааудиторної діяльності учнів й оцінюються за рівнем педагогічної майстерності.

У межах дослідження припущено, що домінантною якістю особистості УФК, що забезпечуватиме успішність організаторської

діяльності у напрямі індивідуалізації ФВ учнів, є гуманність, що виявляється в апіорі шанобливому, педагогічно тактовному ставленні до кожного конкретного учня як найвищої цінності; в інтересі до особистості і внутрішнього світу своїх вихованців; у визнанні права школяра на гідність і власну думку; в педагогічно доцільній турботі про розвиток учнів та готовності до надання їм необхідної допомоги в поєднанні з високою вимогливістю до результатів освітньої фізкультурно-спортивної діяльності.

У процесі осмислення своїх гуманістичних поглядів, перетворення світоглядних установок, знаходження особистісного сенсу власної педагогічної діяльності за допомогою рефлексії, як стверджує І.

Шаповалова [453], відбувається становлення професійної позиції МУФК, як «стійкої, гуманістично зорієнтованої системи ставлення студента до професії, суб'єктів освіти, самого себе як педагога, що визначають його дії і вчинки в конкретних педагогічних ситуаціях ...» [453, с. 54]. Крім того, гуманність, як зазначає І. Подласий [340], пов'язана з такими професійно необхідними вчителю якостями, як витримка і самовладання, що забезпечують йому здатність навіть в найнесподіваніших обставинах зберігати за собою провідне становище в освітньо-виховному процесі, не допускаючи «зривів», розгубленості і безпорадності, що є однією із змістовних складників професійно-педагогічної стійкості [340, с. 178].

Основою *комунікативних умінь* педагога виступають знання про спілкування як визначальний чинник ефективної взаємодії вчителя й учнів, які є активними учасниками освітнього процесу; технології спілкування. У найзагальнішому плані комунікативна діяльність вчителя спрямована на встановлення педагогічно доцільних відносин перш за все з учнями, а також з їхніми батьками, іншими педагогами та представниками громадськості. До доміантних якостей особистості УФК Т. Матвійчук [276] відносить:

1) емпатію як здатність співпереживати, розуміти почуття іншої людини і проникати в її внутрішній світ;

2) динамізм, який репрезентується в умінні «володіти іншими», тобто в емоційній гнучкості, активному впливі на учнів, здатності швидко розуміти зміни в педагогічних ситуаціях і продумувати необхідні стратегії педагогічного впливу;

3) високорозвинену здатність «володіти собою» [276, с. 44].

Таким чином, апелюючи до висловлених тез, вважаємо можливим виокремити ключові знаннево-праксеологічні конструкти, якими повинен володіти МУФК для здійснення ефективної організації ІР з учнями. Так організаторська діяльність УФК передбачає оперування, *по-перше, теоретичними знаннями* основ науки про фізичну культуру і спорт, зміст, методіку і технології організації процесу ФВ учнів різних вікових категорій; знаннями з педагогіки, психології, анатомії, фізіології, гігієни, медицини, що необхідні для побудови ефективного навчально-тренувального процесу; *по-друге, загальними педагогічними вміннями: структурно-композиційної побудови педагогічного процесу з метою досягнення необхідного результату, організації доцільної колективної та індивідуальної навчальної діяльності учнів та ін.; по-третє, спеціальними педагогічними вміннями*, орієнтованими на формування і розвиток фізичних якостей учнів, вдосконалення їх функціональних можливостей, підвищення техніко-тактичної та психологічної підготовленості школярів засобами ФКіС.

Відповідно до специфіки професійної діяльності МУФК у процесі організації ІР з учнями, вважаємо що тут органічно поєднуються фізкультурний і педагогічний складники. Фізкультурна складова частина змістовно пов'язана з профілем діяльності майбутніх фахівців, котрі здобувають вищу освіту за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт «Фізична культура», а педагогічна – зі спрямованістю фізкультурної діяльності на фізичне

виховання школярів. Педагогічний аспект готовності МУФК до організації ІР з учнями в загальному розумінні відбивається в сукупності знань про сутність педагогічних процесів, організацію шкільного уроку, методіку викладання предмета «ФК», педагогічні основи спілкування з учнями, що мають чітко виражену гуманістичну спрямованість на розвиток особистості учня.

Водночас, зміст готовності до будь-якої діяльності, зокрема й до організації ІР з учнями на уроках ФК, визначається змістом самої діяльності, її особливостями, якісними характеристиками залучених суб'єктів і характером їхньої взаємодії. Тому в процесі виконання дослідницьких завдань наукової розвідки здійснено дискурсивний аналіз дисертаційних досліджень, зміст яких розкриває специфічні особливості ПП МУФК.

До прикладу, привертають увагу висновки О. Комар [225] щодо проблеми готовності МУФК до позакласної роботи, що передбачає організацію колективної та індивідуальної роботи школярів з метою забезпечення їхнього повноцінного ФВ [225, с. 32]. Дослідниця трактує анонсовану готовність як інтегративну якість особистості, стійке особистісне утворення, що має складну системну організацію, що відбивається у взаємодії та взаємопроникненні мотиваційного, змістовного, організаційно-діяльнісного компонентів, ступінь сформованості яких відображає рівень такої готовності, забезпечує продуктивність навчальних і виховних зусиль педагога [225, с. 33].

У дисертаційному дослідженні О. Атамась [55] витлумачено сутність готовності МУФК до впровадження технологій оздоровчого фітнесу [55, с. 8]. Авторка трактує поняття згаданої готовності наступним чином: характеристика особистості педагога, зумовлена рівнем його професіоналізму і мотивацією самореалізації в організації ІР з учнями, що сприяє фізичному, моральному, психологічному самовдосконаленню школяра [55, с. 9].

Перехід до освітнього процесу, що передбачає організацію ІР з учнями, за словами С. Гуменюка [145] повинен базуватися на використанні засобів інноваційних технологій ФВ учнів [145, с. 5]. Констатуємо доцільність запровадження індивідуальних і персоніфікованих освітніх маршрутів занять школярами ФК, дослідник, водночас, виокремлює низку педагогічних та організаційних труднощів реалізації такої інновації, серед яких:

- необхідність визначення УФК безпечних та ефективних форм організації освітнього процесу й конструювання освітнього середовища на уроках ФК;

- узгодження освітніх фізкультурно-спортивних цілей кожного учня і дотримання вимог державних освітніх стандартів;

- особливості тьюторської підтримки і супроводу як засобу надання оперативної допомоги школяреві в самостійному освоєнні форм, методів, засобів індивідуальної роботи у напрямі формування його ФК;

- виконання регламентованого контролю та ін.

Відтак, індивідуалізацію фізкультурного виховання шляхом організації ІР з учнями в межах діадної взаємодії «УФК – учень» педагог здійснює як консультант, тьютор, куратор. Тут йдеться про трансформацію фахових функцій професійної діяльності УФК, пов'язаних організацією та реалізацією індивідуалізованих і диференційованих форм роботи школярів на уроках ФК. За таких умов важливим складником функціональної професійної діяльності УФК стає супровід індивідуального освітнього маршруту ФВ учнів, що відбивається в таких функціях професійної діяльності педагога:

- *діагностична* (виявлення здібностей учнів до різних видів фізкультурно-спортивної діяльності, визначення суб'єктного досвіду, складання антропометричних, психологічних характеристик тощо),

- *проектувальна* (використання методично обґрунтованих, безпечних форм, методів, засобів ФК для забезпечення ефективної ІР учнів

);

– *комунікативна* (організація взаємодії та підтримки школярів під час реалізації різноманітних форм фізкультурно-спортивної діяльності) й ін. Відзначимо, що організація ІР з учнями реалізується, як підкреслює Н. Щекотиліна [469], шляхом забезпечення суб'єкт-суб'єктних відносин, спонукання кожного учня виявляти активність і самостійність у розвитку власної ФК [469, с. 98].

Уточнення змісту готовності МУФК до організації ІР з учнями передбачає вивчення наукової спадщини низки авторів, котрі розкривають потенціал і специфіку застосування інноваційних технологій (В.

Закалюжний [185]) та їх елементів (Д. Балашов [62]) на уроках ФК (І. Гільова [130]) у ЗЗСО (Ю. Васьков [102]), засобів ФКіС у ФВ учнівської (Л. Єлісеєва [174], О. Марченко [271] та ін.) та студентської (Ю.

Веретельнікова [107]) молоді. Зокрема вивчено актуалітети формування готовності МУФК до інноваційного навчання як шляху до збереження й зміцнення психічного здоров'я школярів (О. Лаврентьєва [249]), Здійснений матричний аналіз наукової літератури, що стосується проблематики дослідження уможливив виокремлення певної сукупності смислових семантичних одиниць, зміст яких інтегрує сутність і певною мірою характеризує зміст готовності МУФК до організації ІР з учнями, як-от:

– професійна підготовка, готовність до професійної діяльності, готовність до педагогічної діяльності;

– фізична культура особистості, фізичне виховання;

– цілісна, багаторівнева, багатокомпонентна особистісна освіта майбутнього педагога;

– індивідуалізація, диференціація фізкультурно-спортивної освіти;

– сукупність фахових знань, умінь, навичок й особистісних здібностей та ін.

Отже, основною характерною ознакою готовності МУФК до організації ІР з учнями вважаємо її *інтегративно-структурну природу* (внутрішня інтеграція відбиває взаємодію структурних складників досліджуваної готовності між собою; зовнішня – заснована на зв'язках із професійною компетентністю УФК), яка відображає логічний зв'язок внутрішнього і зовнішнього контекстів витлумачення анонсованого феномену, в русі студентів від типових патернів нормативної професійної педагогічної діяльності до зміни педагогічної позиції в розрізі аксіологізації збереження та зміцнення здоров'я кожного школяра з опорою на його індивідуальні фізичні, антропометричні, психологічні здібності шляхом подолання тенденцій колективізму та «зрівнялівки» на уроках ФК й забезпечення індивідуалізації фізкультурного виховання школярів ЗЗО.

Інтегративний прийом матричного аналізу поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» засвідчив синтез змісту знанневих конструктів «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», «ПП», «ФВ», «ФК». Інтегративна природа готовності МУФК до організації ІР з учнями репрезентується у позитивному ставленні педагога до професійної діяльності, забезпечує безперервність підвищення власної обізнаності у галузі інноватизації ФВ школярів сучасними засобами ФК. Виявляючи зв'язки МУФК із зовнішнім і внутрішнім контекстами освітнього середовища ЗЗО, анонсована готовність співвідноситься зі здатністю до саморозвитку (В. Демченко [151]) й зумовлює раціональний вибір моделей професійної поведінки (Л. Зубченко [192]). У ході здійснення матричного аналізу категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями» обґрунтовано її професійно-контекстний зміст, що базується на осмисленні категорії контексту (за А. Вербицьким [106]), яка виконує функцію змістового наповнення у вибудовуванні ціннісно зорієнтованих і нормативно детермінованих

відносин у системі «УФК – учень», визначенні студентами стійкої професійної позиції щодо забезпечення використання індивідуалізованих форм ФВ учнів з опорою на стан здоров'я та фізичні можливості кожного з них (рис. 3.1). Підкреслимо, що рис. 3.1 відбиває й місце компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями в її професійно-контекстному змісті.

Рис. 3.1 Складники змісту готовності МУФК до організації ІР з учнями

Досліджуваний феномен репрезентується такими контекстами:

– *зовнішнім* (світові тенденції ПП МУФК; соціальне замовлення на збереження та зміцнення здоров'я школярів; реформування системи загальної середньої освіти в напрямі забезпечення індивідуалізації освітнього процесу; цінності ФК; педагогічний досвід ФВ учнівської молоді; суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; соціальні та педагогічні тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; організація освітнього

процесу в ЗЗСО з урахуванням необхідності співвіднесення педагогічних дій УФК у напрямі організації ІР з учнями з реаліями професійної діяльності, положеннями державних освітніх стандартів щодо нормативної структури навчального предмета «ФК», медико-соціальною діяльністю; оновлені професійні стандарти та освітні технології);

– *внутрішнім* (своєрідність і унікальність індивідуальних особливостей, установок МУФК на збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів засобами ФВ; сукупність індивідуальних цінностей, особистісних якостей (гуманність, відповідальність, самостійність, творчість, креативність тощо), знань, умінь, навичок, досвіду організації диференційованих занять ФК.

Базуючись на отриманих результатах матричного аналізу й ураховуючи теоретичні, нормативно-правові та методологічні основи дослідження *формування готовності МУФК до організації ІР з учнями* протрактовано як *соціально зумовлений, спеціально організований, педагогічний процес поетапної зміни професійно значущих знань, умінь, навичок, цінностей, світоглядних уявлень, індивідуального досвіду, зразків професійної поведінки та комунікації студентів, що забезпечує гуманістичну, особистісно-зорієнтовану, професійно-педагогічну спрямованість студентів у реалізації фахових функцій УФК.*

Відтак, формування *готовності МУФК до організації ІР з учнями* виступає: з одного боку, як соціально зумовлений процес, який чітко реагує на зміну медико-соціальної ситуації в соціумі; модифікацію змісту ПП УФК, пов'язаний з прийняттям нових державних освітніх стандартів початкової, основної, середньої, загальної, вищої освіти, з оновленням трудових функцій і дій педагога тощо; з іншого боку, є спеціально організованим і педагогічно керованим процесом, який передбачає створення (під час ПП) спеціальних педагогічних умов для:

– освоєння МУФК предметно конкретних і світоглядних знаннєвих конструктів про використання індивідуальних та диференційованих форм

ФВ з метою організації ІР учнів;

– усвідомлення та інтеріоризації соціально значущих професійних цінностей та оновленого функціоналу професійної діяльності;

– становлення особистісного досвіду розробки навчально-методичного забезпечення для організації ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час;

– успішної адаптації молодих УФК до існуючих на сучасному ринку освітніх послуг реалій професійної педагогічної діяльності.

Вважали, що формування *готовності МУФК до організації ІР з учнями є безперервним процесом* прогресивної зміни студентів, яка визначається стійкою освітньою активністю суб'єкта в ході поетапного оволодіння фаховими знаннями, вміннями навичками з метою їх цілеспрямованого якісного перетворення і трансляції в педагогічній діяльності.

Таким чином, здійснений матричний аналіз дав змогу інтегрувати в науковий обіг поняття *«готовність МУФК до організації ІР з учнями»*, яке виступає ціннісно-смісловою домінантою професійної діяльності майбутнього вчителя, професійно-особистісною якістю, що інтегрує педагогічні соціально значущі цінності, фахові знання, вміння, навички, стійкі уявлення про вектори використання засобів ІР для збереження та зміцнення фізичного, психічного, морального здоров'я школярів; інтенції студентів до самоосвітньої діяльності та безперервного професійного самовдосконалення. Окрім того, анонсована готовність визначає професійну спрямованість МУФК, забезпечує усвідомлений вибір методів і форм ФВ школярів; сприяє самостійному вибору змісту і способів організації фізкультурно-спортивних заходів для організації ІР з учнями на основі адекватного сприйняття і розуміння актуальної фізичної форми здобувачів загальної середньої освіти; актуалізує персональну відповідальність МУФК за формування ФК учнів тощо.

З метою виконання завдань педагогічної розвідки доцільно конкретизувати компонентно-критеріальну структуру досліджуваної готовності.

3.2 Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, як одного з аспектів професійної підготовки студентів у педагогічному ЗВО, вимагає вирішення низки дослідницьких завдань, зокрема: виокремлення структурних компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості досліджуваного феномену. Таким чином виникає потреба конкретизувати структуру готовності МУФК до організації ІР з учнями.

У загальному розумінні структура – це взаємозв'язок або взаємини між елементами системи. Отже, структура ретранслює те, що залишається відносно незмінним, стійким в умовах різних трансформацій перетвореннях системи. Відтак, припускаємо, що структура готовності МУФК до організації ІР з учнями залишатиметься незмінною й сталою, проте її складники характеризуватимуться динамічністю й емерджентністю в мінливих умовах професійної педагогічної діяльності.

У нинішніх умовах наукового плюралізму накопичено значний теоретичний і методичний матеріал, що відображає різні підходи до структури і змісту ПП МУФК (Н. Степанченко [407]) та її результатів, що відбиваються у сформованості професійної компетентності (О. Омельчук [317], А. Проценко [365] та ін.), педагогічної майстерності (В. Папуча [328]), надійності (О. Солтик [396]); готовності (А. Мельнік [282]) до застосування індивідуально-диференційованого підходу у ФВ учнів (С. Іванніков [195]), організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу середньої освіти (П. Рибалко [370]), використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності (А. Рибницький [375]); формування ЗСЖ студентів ЗВО на заняттях ФВ засобами фізкультурно-оздоровчих технологій (О. Нестеров [376]); фізкультурно-рекреаційної роботи в школі (Н. Свірщук [379]); педагогічної діяльності (В. Соловйов [395]); тренерської діяльності (О. Сопотницька [397]); формування в учнів

ціннісного ставлення до власного здоров'я (Ю. Танасійчук [419]); організації позакласної роботи з туризму (Л. Чалій [444]); самовдосконалення та формування основ ЗСЖ (І. Шаповалова [453]); упровадження здоров'язбережувальних технологій у процесі професійно-педагогічної підготовки (О. Школа [461]); індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії (Н. Щекотиліна [469]) та ін.

Однак не існує уніфіковано погляду на структуру окреслених інтегральних професійних якостей УФК. Для кристалізації змісту структурних складників готовності МУФК до організації ІР з учнями вважаємо за доцільне здійснити аналіз авторських поглядів на компонентно-критеріальну характеристику різноманітних педагогічних феноменів, що перебувають у проблемній площині нашого дослідження.

Так, наприклад, С. Іванніков [195], розкриваючи зміст та підготовки майбутніх учителів до застосування індивідуально-диференційованого підходу у ФВ школярів, виокремлює такі складники готовності педагога до окресленого виду діяльності: теоретичний, практичний, орієнтувально-цільовий компоненти, що відбиваються в конкретних показниках і критеріях оцінювання (поінформованість, навченість, спрямованість), рівнях (високий, достатній, низький) її сформованості [195, с. 67]. Однак, на наш погляд, поза увагою автора залишився рефлексивний складник педагогічної діяльності вчителя.

Своєю чергою, О. Сопотницька [398] розробила надзвичайно ємну компонентно-критеріальну структуру готовності МУФК до тренерської діяльності, яка передбачає застосування індивідуальних форм організації фізичної діяльності учнівської молоді [398, с. 147]. За словами дослідниці складниками згаданого феномену є компоненти (психологічний, науково-теоретичний, практичний, психофізіологічний та фізичний), критерії (позитивне ставлення студентів до навчання і до обраної ними професії, сформованість пізнавальних мотивів у процесі вивчення фахових дисциплін та застосування їх у майбутній професійній діяльності; ступінь

оволодіння студентами знаннями необхідними для виконання майбутньої професійної діяльності; наявність умінь і навичок планування, організації, проведення спортивних занять; стійкість організму до стресових ситуацій, професійна працездатність; рівень загальної та спеціальної фізичної підготовки студентів, ступінь сформованості спеціальних рухових умінь та навичок студентів, необхідних для виконання загально педагогічних і специфічних професійних функцій), показники, що ретранслюються в рівнях (високий, середній та низький) його сформованості [398, с. 148]. Втім, вважаємо, що запропоновану структуру необхідно доповнити низкою показників, як-от: стійка професійна мотивація до збереження та зміцнення здоров'я учнів; усвідомлення необхідності врахування індивідуальних фізичних, антропометричних, психофізіологічних характеристик організму кожного школяра й рівня розвитку його фізичних здібностей.

Звертаючи свої наукові розвідки до проблеми індивідуалізації ФВ школярів в умовах освітньої інклюзії, Н. Щекотиліна [469] науково обґрунтувала й експериментально підтвердила ефективність педагогічних умов підготовки МУФК до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзивного освітнього простору. Авторка зазначає, що мета формування готовності студентів до зазначеного виду фахової діяльності інструментально виражається в цілеспрямованому розвитку всіх її підструктурних складників-компонентів: орієнтаційного, технологічного, професійного, індивідуального [469, с. 39]. Оригінально презентує компонентні складові готовності МУФК до впровадження здоров'язбережувальних технологій ФК А. Школа [461]. Виявлена науковцем інтеграційно-функціональна, ієрархічна структура анонсованої професійної якості відбивається у взаємозв'язках мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційного, творчо-діяльнісного компонентів [461, с. 142].

Аналіз та резюмування авторських поглядів на проблему структурування педагогічних феноменів засвідчив єдність дослідників

щодо розчленування того чи іншого явища на складники – компоненти, кожен з яких характеризується критеріями та показниками. У загальному розумінні «*критерій*» (грец. Κριτήριον – засіб для судження) трактують як мірило для оцінки результату, який характеризується показниками, що виявляються в конкретних зовнішніх ознаках й дають змогу виявити рівні сформованості досліджуваного явища [389, с. 145].

Відтак, критерій є ознакою, на підставі якої здійснюється оцінка чого-небудь. Водночас, нині педагогічна теорія і практика конкретизує загальні вимоги до виокремлення й обґрунтування критеріїв, яких дотримувались в межах дослідження [280, с. 156]. Дещо схожим до тлумачення категорії «критерій» є розуміння терміну «показник», яке в сучасному тлумачному словнику української мови визначається як: ознака чого-небудь, доказ, свідчення; певні дані за результатами роботи, процесу [415, с. 149]; у великому тлумачному словнику української мови – дані про досягнення в чому-небудь [105, с. 211]. Проте, погоджуючись з резюмуваннями І. Мельничук [280], вважаємо, що критерій є ширшим поняттям, ніж показник. Тому, як характеристика педагогічного феномену може мати кілька чи навіть багато показників, позаяк показники є складниками критерію.

Узагальнюючи, відзначимо, що процедура конкретизації критеріїв готовності МУФК до організації ІР з учнями апелювала до врахування:

– *по-перше*, загально прийнятого в педагогічній науці співвідношення між поняттями «компонент», «критерій», «показник», «рівень»;

– *по-друге*, різноманіть прояву готовності МУФК до організації ІР з учнями у різних студентів, що детерміновані в унікальності кожного студента, які закономірно розглядали доречність узагальненого підходу до визначення критеріїв з позиції їх типізації;

– *по-третє*, бінарності ключового поняття дослідження, в якому органічно поєднуються фізкультурна і педагогічна складові частини

професійної діяльності УФК;

– *по-четверте*, складності й багатоаспектності процесу ПП МУФК у ЗВО України;

– *по-п'яте*, різноманіття авторських методологічно-парадигмальних, теоретичних, технологічно-методичних підходів до формування особистості УФК у процесі ПП.

Зважаючи на суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні тенденції ПП МУФК до організації ІР з учнями, беручи до уваги результати контент-аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ школярів й узагальнюючи висновки сучасних науковців щодо структурного складу педагогічних феноменів у межах дослідження за певними критеріями конкретизовано компоненти, що мають конкретні показники, які ретранслюють зміст досліджуваного феномену.

Свої міркування будували також з апелюванням до підпорядкованості понять «компонент», «критерій», «показник», «рівень»; дотримання принципів реалізації рівневого підходу з метою оцінки сформованості у МУФК готовності до організації ІР з учнями. Відзначимо, що запропонована сукупність компонентів і критеріїв оцінки рівня сформованості окресленої якості, що виявляється в конкретних ознаках, розроблена на основі теоретико-експериментальної роботи й інтегрує думки експертів, у ролі яких виступали викладачі ЗВО, методисти та студенти. Сформованість показників компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями свідчить про певний рівень її розвитку. Зауважимо, що критерії досліджуваного феномена визначалися виходячи з системного розуміння змісту готовності МУФК до організації ІР з учнями, виділення її структурних компонентів, трактування її як якісної характеристики становлення основ професійної педагогічної майстерності.

Вивчення нормативно-правового підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями, генерування методологічних підвалин дослідження

й обґрунтування сукупності загальнопедагогічних і специфічних принципів ПП МУФК дало змогу виокремити структуру окресленої готовності, що інтегрує *мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий* компоненти, визначається на основі критеріїв (мотиваційного, пізнавального, поведінкового, рефлексивного) та відповідних показників. У контексті сказаного вбачаємо за необхідне здійснити детальну характеристику виокремлених складників.

Мотиваційно-аксіологічний компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується сформованою мотивацією до збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів засобами ФВ; умотивованістю на особисте самовдосконалення в напрямі розширення і поглиблення психолого-педагогічних знань як основи якісного виконання професійних функцій; готовністю відповідати за наслідки власних рішень і педагогічних дій; усвідомленим ставленням до необхідності подолання «зрівнялівки» на заняттях з ФК; ціннісним ставленням до здоров'я школярів як ключового фактора якості життя; ФК як засобу збереження і зміцнення фізичного здоров'я учнів, особистості школяра, що виявляється в:

а) апіорі гуманному, шанобливому, педагогічно тактовному ставленні до кожного конкретного учня;

б) в інтересі до опанування знань щодо основ діагностики антропометричних характеристик розвитку організму здобувачів середньої загальної освіти;

в) педагогічно доцільній турботі про фізичний розвиток кожного з учнів, наданні їм необхідної допомоги в проектуванні та реалізації індивідуальних маршрутів ФВ у поєднанні з високою вимогливістю до результатів їхньої освітньої діяльності тощо.

Виокремлюючи мотиваційно-аксіологічний компонент у структурі готовності МУФК до організації ІР з учнями, враховано той факт, що

одним із найважливіших завдань вищої педагогічної освіти в Україні є забезпечення мотивації студентів до усвідомленої освітньої діяльності з метою професійно-педагогічного становлення у професії та самовдосконалення. Схожої думки дотримується Т. Матвійчук [277], котра, вивчаючи проблему формування педагогічної майстерності МУФК у процесі ПП, звертає увагу на необхідність розвитку освітньо-професійної вмотивованості студентів до, зокрема, генерування інноваційних методичних рішень актуальних педагогічних завдань у галузі ФВ учнів [277, с. 145].

Враховувалося, що мотивація як рушійна сила поведінки займає провідне місце в структурі особистості, пронизуючи її основні структурні утворення: спрямованість особистості, характер, емоції, здібності, діяльність і психічні процеси [234, с. 42]. Пояснюючи структуру мотиваційно-аксіологічного компонента сепарувалися наукові резюмування Т. Левченко [250]. У дослідженні автора на основі аналізу проблеми мотивації суб'єкта в різних видах діяльності, зацентовано увагу на наукових поглядах С. Рубінштейна, згідно яким потреби, інтереси, ідеали становлять різні грані багатоаспектної, і водночас, єдиної спрямованості особистості, що становить основу мотивації її діяльності [250, с. 52].

Гуманістична психологія визнає особистість унікальною цілісною системою, що характеризується «відкритою можливістю» до самоактуалізації [186, с. 56]. Підкреслюючи унікальність мотивації в житті людини, Є. Ільїн [194] відзначав, що мотиваційний статус здорової людини полягає в реалізації мотивів зростання або метапотреб (потреба в цілісності, досконалості, активності, красі, доброті, істині, унікальності) [194, с. 67]. Вслід за А. Маслоу, основною рушійною силою функціонування особистості К. Роджерс також розглядав тенденцію до самоактуалізації, або потребу людини реалізувати свої вроджені потенційні можливості [366, с. 256].

Проблема вивчення освітньо-професійної мотивації студентів, зокрема й МУФК, знайшла відображення в численних наукових публікаціях сучасних дослідників (В. Асєєв [54], Г. Безверхня [68], С. Занюк [186] та ін.). Нам імпонує наукова позиція В. Асєєва [54], котрий зазначає, що в професійній педагогічній діяльності кристалізуються ті ж мотиваційні орієнтації, що і в освітній: «освітня діяльність збуджується насамперед внутрішнім мотивом, коли пізнавальна потреба зустрічається з предметом діяльності – виробленням узагальненого способу дії – і реалізується в ньому; ... водночас вона збуджується різними зовнішніми мотивами, наприклад, самоствердження, престижності, обов'язку, необхідності, досягнення тощо» [54, с. 23]. Тому в контексті дослідження прогнозовано, що злиття індивідуально-особистісних і професійно-значущих мотивів МУФК забезпечуватиме формування *професійної педагогічної спрямованості студентів* на збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів засобами ФВ.

Професійна спрямованість особистості УФК, на думку О. Онопрієнко [320], відбиває інтереси до професії, професійно-педагогічні наміри і схильності. Основою педагогічної спрямованості МУФК автор називає інтерес до професії, що виявляється в позитивному емоційному ставленні до професійних обов'язків, суб'єктів (дітей, батьків, педагогічного колективу) та об'єктів педагогічної діяльності в цілому, прагненні до оволодіння педагогічними знаннями і вміннями [320, с. 8].

У світлі сказаного зазначимо, що ядром мотиваційно-аксіологічного компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями є усвідомлена відповідальність за життя і здоров'я учнів, оскільки заняття фізичними вправами відрізняються високим ступенем ризику в отриманні травм.

Закцентуємо увагу на важливості сформованості професійно-педагогічних орієнтацій МУФК у структурі мотиваційно-аксіологічного компонента досліджуваної готовності. Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить про те, що цінності й ціннісні орієнтації, впливаючи на

ситуативні мотиви особистості, її свідомість і підсвідомість, створюють базис для формування професійної позиції, а відтак – індивідуального стилю професійно діяльності (О. Цар [441]).

На думку С. Середньої [382], ціннісні орієнтації й морально-вольові якості визначають спрямованість професійної діяльності, що зумовлює важливість формування стійких ціннісних орієнтирів щодо ефективного та обґрунтованого використання засобів ФК у процесі ФВ учнів з метою професійного становлення майбутніх учителів. У дослідженні професійно-ціннісні орієнтації МУФК розглядались як система стійких ставлень особистості до педагогічної праці, що формується на основі усвідомлених педагогічних, соціальних, валеологічних, особистісних цінностей, втілюватиметься студентами в майбутній професійній діяльності у напрямі індивідуалізації ФВ учнів, визначатиме її змістовне наповнення та шляхи досягнення професійних цілей. Стрижневою ціннісною орієнтацією МУФК, здатних до організації ІР з учнями, є гуманістичний світогляд, адже ФВ передбачає гармонійний розвиток основних складників здоров'я школярів.

Апелюючи до характеристики мотиваційно-аксіологічного компонента досліджуваної готовності, його *критерієм* визначено стійку мотивацію студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів. Сформованість мотиваційно-аксіологічного компонента діагностувалася за чотирма показниками, які наведено у табл. 3.1.

Когнітивно-інтегративний компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується глибиною, системністю, інтегративністю необхідних і достатніх предметних та педагогічних знань студентів, зокрема: про ФКіС, про зміст, методiku і технології організації процесу ФВ учнів під час колективної та індивідуальної роботи; у сфері педагогіки, психології, анатомії, фізіології, гігієни, медицини, необхідних

для побудови ефективного освітньо-тренувального процесу й здоров'язберезувальної освітньої та позааудиторної діяльності учнів; відбивається в розвиненій здатності студентів: інтегрувати знання з різних дисциплін для здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку фізичних якостей учнів; вдаватися до системного аналізу кожної конкретної педагогічної ситуації, що стосується індивідуалізації процесу ФВ школярів; знаходити оптимальний алгоритм вирішення різноманітних професійно-зорієнтованих завдань щодо проектування методичних розробок для занять ФК учнів з різним станом здоров'я; самостійного поповнення фахових знань тощо.

Таблиця 3.1

**Показники сформованості мотиваційно-аксіологічного компонента
готовності МУФК до організації ІР з учнями**

Критерій	Показники
Мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я учнів	систематичний вияв інтересу до розширення та збагачення знань, умінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК
	гуманістична ціннісно-орієнтаційна позиція МУФК щодо засад здійснення професійної діяльності
	розуміння важливості організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки урахування індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного учня
	професійно-педагогічна спрямованість МУФК на забезпечення гармонійного фізичного розвитку учнів засобами ФВ шляхом його індивідуалізації на уроках ФК та в позаурочний час

Виокремлюючи когнітивно-інтегративний компонент у структурі досліджуваної готовності, враховано той факт, що одним з аспектів професійної діяльності УФК у процесі організації ІР з учнями є дотримання різноманітних норм. В українському енциклопедичному словнику йдеться про те, що норма є прикладом формалізації системно-соціальних кордонів якості освіти, в тому числі й фізкультурної [429, с. 287]. Норми педагогічної діяльності, як підкреслює І. Подласий [340], не лише відображають те, що існує в педагогічній дійсності, але вказують вектори компетентнісних професійних дії педагога» [340, с. 144].

Сучасні дослідження акцентують увагу на тому, що в педагогічній діяльності, зокрема й УФК, нормуються:

- 1) «способи професійної поведінки, закріплені на рівні принципів, правил, заборон, функціональних прав і службових обов'язків;
- 2) вимоги до суб'єктів педагогічної діяльності, що визначені на рівні соціальних і культурних традицій й об'єктивно задані умовами роботи;
- 3) зміст і результати діяльності (на рівні освітніх стандартів, кваліфікаційних характеристик тощо);
- 4) час отримання результату (за допомогою програм, планів, проектів);
- 5) умови, в яких здійснюється освітній процес (санітарні норми, необхідний обсяг площ, обладнання, специфічні характеристики простору);
- 6) регламент організації освітнього процесу (принципи організації, вимоги техніки безпеки тощо)» [223, с. 81].

Аналіз наукової педагогічної літератури дав змогу дійти висновку, що педагогічну діяльність МУФК у напрямі організації ІР з учнями регламентує певна сукупність норм. Зокрема, йдеться про норми *педагогічної моралі*, яка є формою суспільної свідомості педагогічних працівників як соціально-професійної групи. Педагогічна мораль регулює поведінку УФК за допомогою строго фіксованих норм, що ретрансльовані

в *педагогічній етиці*. Складовою частиною професійної етики вважаємо педагогічну деонтологію.

Водночас, регуляторами професійної фізкультурно-педагогічної діяльності УФК є норми педагогічної праксеології, предметом дослідження якої, за словами І. Колесникової [223], визначено загальні принципи і способи раціональної та продуктивної педагогічної діяльності. До норм педагогічної праксеології, яких повинні дотримуватися МУФК у майбутній професійній діяльності, віднесено:

- закономірності, закони, принципи, правила, які визначають діапазон допустимих норм активності суб'єкта професійно педагогічної діяльності в межах об'єктивно-неминучого і суб'єктивно заданого;
- ідеали, стандарти, цілі, які становлять групу норм-орієнтирів; що не тільки змістовно регламентують уявлення про цільові прагнення суб'єкта, а й співвідносять його з громадськими нормами;
- підходи, стратегії, тактики, які нормують спрямованість і загальний характер професійної поведінки педагога;
- проекти, плани, програми, які регламентують педагогічну діяльність і терміни очікуваних результатів у просторі й у часі;
- методи, методики, технології, алгоритми, які нормують операційну сторону педагогічної діяльності [223, с. 61].

Своєю чергою, *правові норми* здійснення педагогічної діяльності МУФК й того її аспекту, що стосується організації ІР з учнями на уроках ФК, відображено в: документах, які регулюють відносини у сфері праці; нормативно-правових актах, що визначають зміст, умови і форми розвитку сфери вищої й середньої освіти в Україні; документи, що регламентують сферу службової компетентності МУФК: професійні стандарти педагогічної діяльності, службовий функціонал педагогів, закріплений статутом освітньої організації, трудовим договором тощо. *Ергономічними нормами* педагогічної діяльності УФК виступають вимоги до організації освітнього процесу на уроках ФК. Окрім того, когнітивно-інтегративний

компонент досліджуваної готовності відбивається в здатності МУФК до дотримання санітарно-гігієнічних норм до організації освітнього, де підкреслюється, що педагоги несуть відповідальність за життя і здоров'я вихованців у процесі здійснення освітнього процесу, відтак зобов'язані здійснювати санітарно-гігієнічні заходи для досягнення планованих освітніх результатів, у тому числі й у контексті ФВ учнів.

Відзначимо, що сформованість згаданого компоненту відбивається, зокрема, у прагненні МУФК до розвитку власного арсеналу професійних знань, що реалізується під час лекційних, семінарських, практичних занять і шляхом систематичної самоосвітньої діяльності студентів. Ураховуючи сказане, *критерієм* когнітивно-інтегративного компоненту готовності МУФК до організації ІР з учнями визначено здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні та специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань. Показники когнітивно-інтегративного компоненту презентовано в табл. 3.2.

Діяльнісно-проектувальний компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями відбиває сукупність сформованих умінь студента проектувати методику проведення уроків ФК шляхом організації ІР з учнями; активність здобувачів освіти в опануванні досвідом вирішення різноманітних професійно зорієнтованих завдань; розвинену здатність застосовувати діагностичні методики у професійній діяльності з метою визначення функціонального, антропометричного розвитку організму школярів та об'єктивної оцінки стану їхніх психофізіологічних показників; діяльнісну спрямованість студентів до перспективного проектування різноманітних індивідуальних завдань фізичного розвитку школярів і виокремлення методичних шляхів їхніх досягнень; креативність УФК щодо добору засобів ФВ учнів.

Окрім того, діяльнісно-проектувальний компонент досліджуваної готовності відбиває *загальні педагогічні вміння* (встановлювати і

підтримувати контакт з учнями, перетворювати їх на суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності на основі структурно і композиційно грамотної побудови педагогічного процесу й доцільної організації їхньої колективної та індивідуальної освітньої діяльності на уроках ФК); *спеціальні педагогічні вміння* (гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаційні, комунікативні), зорієнтовані на формування і розвиток фізичних якостей учнів, підвищення їхньої техніко-тактичної та психологічної підготовленості до занять ФКіС; *здатність до самоорганізації, розвитку і вдосконалення* власних технічних (рухових) умінь і навичок; *готовність* до фізичних та психологічних навантажень під час здійснення професійно-педагогічної діяльності тощо.

Таблиця 3.2

**Показники сформованості когнітивно-інтегративного компонента
готовності МУФК до організації ІР з учнями**

Критерій	Показники
	– системність, глибина, міцність знань студентів з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК»
	– здатність МУФК до дотримання педагогічних, етичних, деонтологічних, праксеологічних, ергономічних, санітарно-гігієнічних норм професійної діяльності у процесі організації ІР з учнями

<p>Пізнавальний</p> <p>здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань</p>	<p>– інтегрованість знань МУФК, необхідних для проектування методики організації ІР з учнями, котрі мають різні антропометричні дані;</p> <p>– розвиненість знань про сучасні вектори інноватизації ФВ учнів</p>
--	--

Розглянемо детальніше сутність спеціальних педагогічних умінь у структурі діяльнісно-проектувального компоненту готовності МУФК до організації ІР з учнями. *Гностичні вміння* пов'язані з пізнанням УФК як окремих учнів, так і колективу класу в цілому; з аналізом педагогічних ситуацій і результатів своєї діяльності. Відзначимо, що гностичні вміння базуються на перцептивних здібностях: умінні спостерігати, помічати. Разом з тим, відбивають здатність використовувати навчально-методичну та наукову літературу, вміння здійснювати елементарні діагностичні дослідження й аналізувати їх результати. *Проектувальні вміння* МУФК виражаються в здатності планувати заняття і систему організації ІР з учнями з урахуванням таких факторів: індивідуальних фізкультурно-спортивної освіти школяра, стратегічних цілей ФВ; необхідності визначення оптимальних видів, методів, прийомів фізичної активності учнів на уроках ФК. *Конструктивні вміння* знаходять відображення у виборі оптимальних прийомів і методів освітньої діяльності школярів.

Організаційні вміння відбиваються в розвитку здатності МУФК організувати свою діяльність і діяльність учнів відповідно до цілей освітнього процесу. *Комунікативні вміння* ретранслюються здатністю студентів використовувати різноманітні механізми встановлення позитивної міжособистісної взаємодії відносин між учасниками педагогічного процесу.

Апелюючи до характеристики діяльнісно-проектувального компоненту досліджуваної готовності й беручи до уваги сучасні вимоги до ПП МУФК *критерієм* цього складника вважаємо вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних умінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей. Показники діяльнісно-проектувального компоненту відображено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Показники сформованості діяльнісно-проектувального компонента
готовності МУФК до організації ІР з учнями**

Критерій	Показники
	<p>– здатність до здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів з метою розробки програм ІР учнів на уроках ФК задля забезпечення високого рівня їх рухової (функціональної), фізичної та психофізичної підготовленості</p>
	<p>– раціональне, методично обґрунтоване використання засобів ФВ у процесі генерування ідей щодо організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я, що передбачає використання</p>

Діяльнісний – вияв МУФК	інтегрованих педагогічних, анатомічних, фізкультурно-спортивних знань
сформованих загальнопедагогічних і спеціальних умінь проектувати методику організації ІР з учнями на	– структурованість методичного арсеналу (впорядкування накопичених педагогічних методів і прийомів організації ІР з учнями в систему, об'єднану педагогічною ідеєю здоров'ятворення та здоров'язбе) <i>Продовж. табл. 3.2</i>
уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей	– розвинені вміння проектувати та реалізувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час; креативність у вирішенні професійно зорієнтованих колізійних завдань, спрямованих на індивідуалізацію ФВ учнів ЗЗСО.

На переконання О. Панасюка [325], метою сучасної вищої професійної педагогічної освіти є розвиток творчої особистості, здатної до рефлексії та самореалізації [325]. Рефлексивна діяльність УФК, виступаючи «збудником» самостійної творчості, винахідливості, прогнозування власного шляху освіти й фахового розвитку, нині визначається дослідниками [126, с. 16] складником готовності педагога до професійної самоорганізації та саморозвитку. Відтак, у межах дослідження *рефлексивно-творчий* компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується здатністю до проектування індивідуальних маршрутів ФВ учнів у ЗЗСО та прогнозуванням очікуваних результатів

стосовно розвитку фізичних здібностей школярів; розвиненими вміннями гнучко, без емоційної напруги реагувати на педагогічно «гострі» ситуації, що неминуче виникають в умовах проведення фізкультурних занять, грамотно їх оцінювати і педагогічно-конструктивно вирішувати; вміннями своєчасно виявляти професійні помилки, що виникають під час вирішення професійної проблеми та вчасно їх усувати; спрямованість на безперервну самоосвітню діяльність у напрямі професійного розвитку, збагачення власної когнітивної обізнаності у сфері використання фізкультурно-спортивних інновацій на уроках ФК тощо.

Критерієм рефлексивно-творчого компоненту досліджуваної готовності визначено здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності учнів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ для організації ІР з учнями. Показники рефлексивно-творчого компоненту відображено в табл. 3.4.

Конкретизуючи зміст рефлексивно-творчого компоненту, вважаємо за доцільне виокремити низку рефлексивних умінь МУФК.

Таблиця 3.4

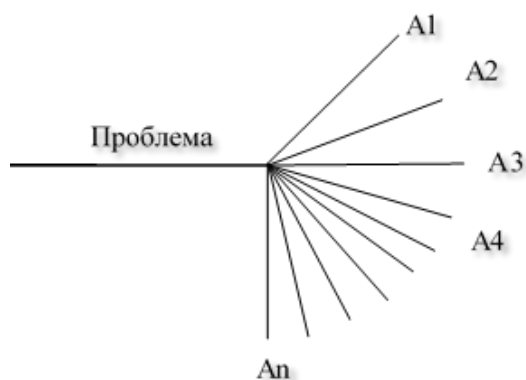
**Показники сформованості рефлексивно-творчого компонента
готовності МУФК до організації ІР з учнями**

Критерій	Показники
	- педагогічна рефлексивність (здатність до критичного аналізу та ціннісного осмислення власних педагогічних дій у змодельованих професійно зорієнтованих колізійних завданнях, станів, якостей особистості);
	- здійснення систематичної самооцінки ефективності власних методичних розробок, спрямованих на використання індивідуалізованих і

Рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно- педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ для організації ІР з учнями	диференційованих форм організації роботи учнів на уроках ФК
	– здатність до творчої педагогічної імпровізації на уроках ФК задля компіляції різноманітних засобів сучасних технологій у системі ФВ школярів
	– об’єктивна самодіагностика стану сформованості готовності до організації ІР з учнями та безперервна самоосвітня діяльність, спрямована на поповнення педагогічних, психологічних, фізіологічних, методичних знань про особливості індивідуалізації ФВ школярів з різним рівнем фізичної підготовленості, різноманітними відхиленнями у стані здоров’я тощо

До таких умінь відносимо:

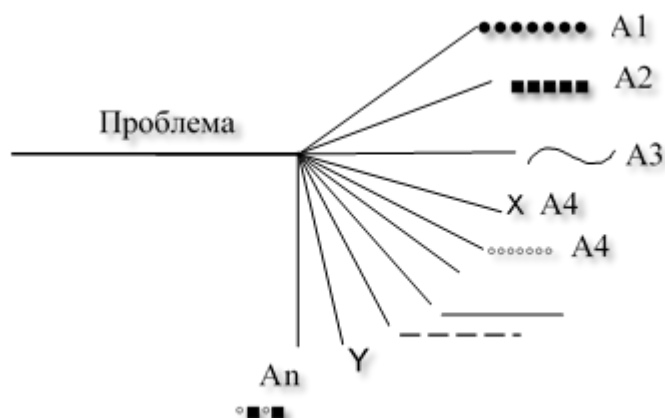
уміння вирішувати професійну проблему, що стосується ФВ учнів різними способами та методиками (рис. 3.2): генеруючи декілька ідей щодо організації індивідуальної та колективної роботи учнів на уроках ФК педагог матиме змогу глибше зануритись у зміст проблеми диференціації фізкультурних занять; водночас окреслене вміння забезпечить можливість для педагога проєктувати індивідуальні програми розвитку фізичних здібностей учня з урахуванням стану його здоров’я та актуальних можливостей;

Примітка: А- рішення проблеми

Рис. 3.2 Схематична експлікація вміння МУФК вирішувати професійну проблему

уміння моделювати різноманітні результати вирішення професійної проблеми (рис. 3.3), розвиненість яких дасть змогу УФК передбачити потенційні результати власних педагогічних дій;

Примітка: А- можливий результат рішення проблеми

Рис. 3.3 Схематичне відображення вміння МУФК моделювати різноманітні результати вирішення професійної проблеми

уміння інтуїтивно відчувати протиріччя, що виникають у процесі вирішення професійної проблеми, та усувати їх (тут мова йде про спостережливість УФК і здатність швидко виявляти труднощі, що виникають в учнів під час виконання тієї чи іншої фізичної вправи);

уміння УФК обрати оптимальний спосіб і результат вирішення професійної проблеми ґрунтується на інтуїції і аналізі всіх «за» і «проти».

уміння аналізувати власні педагогічні дії: а) «тут і зараз» – аналіз і контроль учителем власної поведінки в процесі здійснення професійної діяльності; б) рефлексія ефективності фахових дій після вирішення професійної проблеми з метою виявлення причин, які спричинили помилку або невдачу; в) здатність, ґрунтуючись на інформації, отриманій у процесі професійної діяльності, узагальнювати, аналізувати й презентувати моделі нових дій для вибудовування власної стратегії професійного розвитку та ін. Вважаємо, що схарактеризовані компоненти відбивають цілісну структуру готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Правомірність розроблених критеріїв визначається їх органічним взаємозв'язком, перш за все, з виокремленими структурними компонентами готовності МУФК до організації ІР з учнями (рис. 3.4).

Спираючись на окреслені показники, підсумовуючи результати аксіологічного аналізу наукової літератури, що стосується проблематики нашого дослідження, вибірково й проєктовано потенційні *рівні* сформованості організації ІР з учнями, визначено задовільний, достатній, високий.

Прогнозувалося, що проєктування інтегрованої педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями виставитиме перед студентами від нижчого рівня сформованості досліджуваної якості до вищого (рис. 3.5), що свідчитиме про ефективність і результативність експериментальних педагогічних розробок.

Рис. 3.4 Структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями

Кожен з перелічених рівнів характеризується деякою сукупністю припущень про сформованість досліджуваного феномену. У світлі сказаного вважаємо за необхідне конкретизувати зміст виокремлених рівнів. Зауважимо, що в рамках дослідження кожен рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями визначався шляхом використання пеної градації в балах.

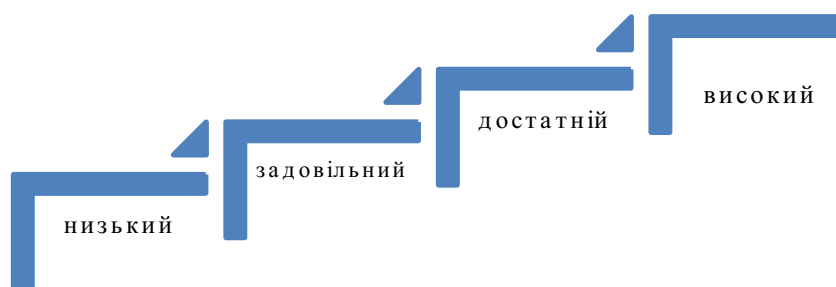

Рис. 3.5 Схема рівневої трансформації стану готовності МУФК до організації ІР з учнями

Зважаючи на той факт, що у ЗВО України використовується шкала ECTS для оцінювання освітніх досягнень студентів, й апелюючи до необхідності спростити статистично-математичні розрахунки (за А. Киверялгом [248]), прийнято рішення застосовувати ще й 5-ти бальну шкалу Умовне шкалування стану сформованості окресленої готовності відображено у табл. 3.5.

**Шкала визначення рівня сформованості
готовності МУФК до організації ІР з учнями**

<i>Рівень</i>	Низький	Задовільний	Достатній	Високий
Шкала ECTS	1-59 балів	61-74 бали	75-89 балів	90-100 балів
5-ти бальна шкала	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів

Низький рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями

характеризується несформованістю у студентів гуманістичної ціннісно-орієнтаційної позиції щодо засад здійснення професійної діяльності. Тому здобувачі освіти не усвідомлюють важливість організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки врахування індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного учня. Знання студентів з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» здебільшого безсистемні. МУФК не завжди здатні проектувати методики організації ІР з учнями, котрі мають різні антропометричні дані. Відтак уміння студентів здійснювати діагностику антропометричних характеристик розвитку організму школярів з метою розробки програм ІР учнів на уроках ФК слаборозвинені.

Задовільний рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями

характеризується опосередкованою потребою студентів до розширення та збагачення знань, умінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК. Здобувачі вищої педагогічної освіти не завжди усвідомлюють необхідність забезпечення гармонійного фізичного розвитку учнів засобами ФВ шляхом його

індивідуалізації на уроках ФК та в позаурочний час, вважаючи нормативність ФВ еталоном для організації освітнього процесу. МУФК розуміють важливість організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки урахування індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра, однак не завжди здатні дотримуватись педагогічних, етичних, деонтологічних, праксеологічних, ергономічних, санітарно-гігієнічних норм професійної діяльності у процесі організації ІР з учнями, у процесі вирішення професійно зорієнтованих колізійних завдань, спрямованих на індивідуалізацію ФВ учнів ЗЗСО. Студенти, які володіють задовільним рівнем сформованості досліджуваної готовності відчувають труднощі у здійсненні діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів з метою розробки програм ІР учнів на уроках ФК задля забезпечення високого рівня їхньої рухової (функціональної), фізичної та психофізичної підготовки. Тому МУФК не завжди здатні методично обґрунтувати використання тих чи інших засобів ФВ для організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я. Студенти вдаються до самооцінки ефективності власних методичних розробок, спрямованих на використання індивідуальних та диференційованих форм організації роботи учнів на уроках ФК лише для отримання позитивної оцінки. З огляду на таку тенденцію, до творчої педагогічної імпровізації у процесі проектування індивідуальних маршрутів ФВ школярів під час вирішення професійно зорієнтованих завдань вдаються рідко.

Достатній рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями ретранслюється сформованою гуманістичною ціннісно-орієнтаційною позицією студента щодо засад здійснення професійної діяльності, що базується на усвідомленні значущості питання організації ІР з учнями на уроках ФК. Студенти, котрі володіють достатнім рівнем сформованості окресленого феномену здатні інтегрувати професійні знання, необхідні для

проектування методики організації ІР з учнями, котрі мають різні антропометричні дані. Адже вони володіють уміннями проектувати й реалізувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК і в позаурочний час з урахуванням індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра. Проте окреслені методичні розробки характеризуються традиційністю підходів до ФВ учнів, оскільки студенти, здебільшого, не здатні до педагогічної імпровізації.

Водночас, здобувачі освіти здатні здійснити об'єктивну самодіагностику стану сформованості готовності до організації ІР з учнями. Однак до поповнення педагогічних, психологічних, фізіологічних, методичних знань про особливості індивідуалізації ФВ учнів з різним рівнем фізичної підготовленості, різноманітними відхиленнями у стані здоров'я такі студенти вдаються несистематично.

Високий рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується систематичним, ініціативним виявом студентами інтересу до розширення та збагачення знань, умінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК, стійкою професійно-педагогічною спрямованістю на забезпечення гармонійного фізичного розвитку школярів засобами ФВ. Студенти, що виявляють високий рівень окресленої готовності, в процесі вирішення змодельованих колізійних професійно зорієнтованих завдань виявляють системні, глибокі, міцні знання з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК». МУФК володіють розвиненою здатністю до інтегрування фахових знань у процесі здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів. Здобувачі освіти, разом з тим, демонструють розвинені вміння

проектувати та реалізувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час, що побудовані на сучасних векторах інноватизації ФВ учнів, креативності, педагогічній імпровізації.

Підсумовуючи, відзначимо, що рефлексивний, семантико-узагальнювальний аналіз наукової літератури й власного досвіду ПП МУФК дали змогу конкретизувати й обґрунтувати *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних умінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), *показники* готовності МУФК до організації ІР з учнями й визначити та схарактеризувати її *рівні* (низький, задовільний, достатній, високий). Індикаторами результативності дослідно-експериментальної роботи вважаємо показники виокремлених компонентів, ступінь прояву яких на кожному рівні сформованості анонсованої готовності має певну специфіку. З огляду на складність і неоднозначність досліджуваного феномена, критерії визначаються синергетичним ефектом

показників.

3.3 Розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Процес ПП МУФК набуває цілісності, на переконання Т. Однолєток [316], при виконанні певної кількості (системи) організаційно-методичних й педагогічних умов [316, с 107]. Очевидно, що особистість учителя ФК, який володіє інноваційним поглядом на проблему індивідуалізації ФВ учнів шляхом упровадження інноваційних (В. Закалюжний [185], здоров'язбережувальних (Л. Єремїєвська [175]), спортивно-орїєнтованих (О. Казарїна [200], С. Карасєвич [202] та ін.), інформаційно-комунікаційних та рухливо-пізнавальних (О. Качан [209]), рекреаційних (С. Совгіра [392]) технологій у систему роботи фізкультурно-оздоровчого комплексу ЗЗО може бути сформована лише в умовах освітнього середовища педагогічного ЗВО.

Нині трактування поняття «середовище» створює широке поле для його дослідження. За словами А. Чепелюк [447], котрий виокремив дієві організаційно-педагогічні умови створення освітнього середовища формування психолого-педагогічної компетентності МУФК, у психологічній літературі наведено низку різновекторних тлумачень категорії «освітнє середовище» [447, с. 15]. Так, наприклад, А. Баль [64] відзначає, що в загальному розумінні освітнє середовище – це фрагмент соціального простору, в якому реалізуються освітні системи, їх компоненти й функціонують суб'єкти та об'єкти [64, с. 157]. Середовище з синергетичних позицій, як підкреслює А. Євтодюк [173], визначається такими ознаками:

- середовище не має певних, чітко фіксованих рамок у часі та просторі;

- середовище дає не тільки засадничу, але й периферійну інформацію, яка не менш важлива для сприйняття і планування побутової та професійної поведінки;

- середовище містить завжди більше інформації, ніж свідомість може зареєструвати і зрозуміти;

- будь-яке середовище, будучи єдиним семантичним полем, поряд з фізичними, володіє психологічними і символічними інтенціями впливу на особистість суб'єктів [173, с. 10].

Освітнє середовище педагогічного ЗВО, як зауважує І. Габа [122] здатне забезпечити формування основ інноваційного культурно-освітнього і соціально-педагогічного мислення майбутніх педагогів [122, с. 75].

Окреслену позицію підтримує І. Шаповалова [453], зазначаючи, що таке середовище, є культурно-освітнім простором (де пріоритет належить гуманітарно-моральним, гуманістичним цінностям), що володіє такими якісними характеристиками як цілісність, автономність і відкритість» [452, с. 416].

Поняття «освітнє середовище» в сучасній науковій літературі тлумачиться по-різному, але очевидно, що термін активно використовується в педагогічних дослідженнях. В українській науці поняття «середовище» з'явилося в 20-і рр. ХХ ст. Пізніше В.

Сухомлинський розробив унікальну педагогічну систему становлення творчої і морально розвиненої особистості в умовах спеціального соціуму [333, с. 25]. Наприкінці ж 80-х рр. ХХ ст. це дало поштовх до розробки та впровадження у практику вітчизняних закладів освіти зразків розвивального середовища як спеціально організованого освітнього і соціокультурного простору.

Паралельно, як свідчать історичні й довідниково-енциклопедичні джерела, організаційно-діяльнісні аспекти створення розвивального

середовища, як умови розвитку творчої особистості на основі співдружності викладачів і студентів/педагогів й учнів, досліджувалися в практиці роботи інноваційних педагогічних шкіл.

Розвивальне середовище як структурний компонент соціально-педагогічного проектування культурно-освітнього простору розглядалося в дослідженнях О. Кищак [213], І. Мельничук [280], А. Матвійчук [277], Н. Москаленко [291], Г. Панченко [327] та ін. Так, наприклад, І. Мельничук [280] конкретизувала структурні складники освітнього середовища ЗВО, виокремивши своєрідні «поля»: «суб'єктне поле (суб'єкти освітнього процесу); змістовне поле (основні напрями освітньої діяльності, презентовані в програмах професійної підготовки майбутніх фахівців); організаційне поле (занурення студентів у творчу діяльність відповідно до змісту програм фахового навчання); управлінське поле (поєднання адміністративного управління і самоврядування); інтегроване поле (взаємодія ЗВО з соціумом)» [280, с. 189].

У сучасних умовах інформатизації освіти як вектора розвитку суспільства, на переконання С. Шарова [455], освітнє середовище педагогічного ЗВО володіє значним потенціалом для розвитку особистості майбутнього вчителя. Виокремлюючи теоретичну підготовку МУФК одним із компонентів професійного становлення, І. Ячнюк [480] дотримується схожої позиції [480, с. 317]. Принагідно зазначимо, що О. Стасенко наголошує на доцільності використання розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля розвитку здатності МУФК до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у ЗЗСО [480, с. 55]. Відтак, у межах дослідження видається необхідним конкретизувати ресурси та можливості освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Звернення до виокремлення змістовних характеристик категорії «розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО» передбачало виявлення змісту дефініцій «потенціал» та «освітнє

середовище» в інтегративній єдності, що дало змогу найбільш точно відобразити зміст і структуру досліджуваного поняття крізь призму проблеми формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Детальний семантико-порівняльний й логіко-узагальнювальний аналіз наукової літератури засвідчив, що категорія «потенціал» трактується як:

– властиві будь-якій якісній визначеності засоби, можливості, джерела, додаткові сили, що визначають оптимальне функціонування певного/конкретного феномена [92, с. 12];

– структурний ресурс достатньої потужності, що виявляється в діяльності і зумовлює досягнення поставлених цільових орієнтирів [155, с. 34];

– актуалізація можливостей у дійсність, тоді як в етимологічному розумінні дефініція «потенціал» походить від «*potentia*» – можливість (за Аристотелем [432, с. 234]).

Резюмуючи, відзначимо, що потенціал відображає джерела, латентні можливості й ресурси, які під впливом безумовно створених умов, цілеспрямовано організованих заходів, мають рушійні сили розвитку, формування, становлення чогось, або прояву нових додаткових сил, засобів і здібностей. Разом з тим, потенціал таких понять, як «сила» [105, с. 789], «можливість» [415, с. 698], «запас» [305, с. 376], «джерело» [306], «потенція» [428], «резерв» [308], «ресурс» [428] характеризує діалектику внутрішнього і зовнішнього. Як правило, за словами Л. Лю (L. Liu) [544], традиційно внутрішніми елементами потенціалу є те, що визначає розвиток, становлення, формування досліджуваного об'єкта, тоді як зовнішніми – результат змін [544, с. 128]. Актуалізація існуючого/наявного потенціалу ЗВО як сукупності ресурсів і можливостей дає змогу продуктивно існувати і розвиватися, рухатися вперед до високих цілей за допомогою переходу з потенційного стану (можливого) в актуальний (дійсний) не тільки освітній організації, але й її суб'єктам [544].

У сучасних наукових розробках, що стосуються проблеми інноватизації та актуалізації ПП МУФК (Л. Михно [284], Г. Панченко [327] та ін.), осучаснення фізкультурно-оздоровчих технологій у системі ФВ учнів ЗЗСО (О. Мілаєв [286]), збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів (О. Ленкова [255], Н. Москаленко [291], В. Нікітушкін [301] та ін.) освітнє середовище репрезентується як:

- навколишній соціопростір суб'єкта, сфера прояву активності здобувача освіти (Ю. Танасійчук [419]), що сприяє формуванню особистості МУФК у процесі інтеріоризації студентами, властивих середовищу, педагогічних установок, поглядів, нормативів;

- багатовимірний конструкт, необхідний для оптимального професійного і соціального становлення майбутнього педагога, в тому числі УФК, (конструювання власного «Я» в рамках співвідношення «Я та інші» – «Я і професіонали» [571], розвитку здатності до самореалізації та самоактуалізації, спрямованості до особистісного і професійного зростання) (Л. Виготський [120]);

- результат проектування освіти, що виникає в ході діяльнісного освоєння суб'єктом педагогічних фактів, які презентують єдність професійної діяльності учителя [570] та ін.

Відтак, погоджуємося з думкою П. Щедровицького [468], згідно якої середовище «опосередковує» свідомість, поведінку суб'єкта, створює умови, базу для «привласнення» ціннісних орієнтирів, формує образ професійної діяльності [468, с. 67].

Беручи до уваги наукові позиції дослідників щодо витлумачення змістового наповнення категорій «потенціал», «освітнє середовище», апелюючи до предмету дослідження і звертаючи увагу на сучасні методичні аспекти диференціації й індивідуалізації оздоровчих занять з ФВ для учнів ЗЗСО [550], здійснено уточнення терміну «розвивальне освітнє середовище педагогічного ЗВО». Авторська думка розгорталася в такій семантико-логічній інтерпретації: сукупність реально існуючих

ресурсів (науково-освітніх, інформаційних, кадрових, методичних, матеріально-технічних, інструментально-технологічних та ін.) і *можливостей* (спеціально організованої сукупності зовнішніх сприятливих педагогічних умов у ЗВО, що потенційно детермінують досягнення конкретної мети (тут – високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями), які можуть бути мобілізовані, ефективно застосовані професорсько-викладацьким складом педагогічного ЗВО з метою якісної, динамічно-позитивної ПП МУФК до індивідуалізації ФВ учнів ЗЗСО).

Звернення до характеристики розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями засноване на теоретичному узагальненні наукових розробок, що визначають можливості проектування освітнього середовища як сфери розвитку і саморозвитку студентів (В. Ясвін (V. Yasvin) [575, с. 763]); розглядають середовище як інтеграційну єдність внутрішніх процесів розвитку і зовнішніх умов, що зумовлюють динамічність згаданого розвитку й детермінують виникнення якісних новоутворень у структурі особистості майбутнього вчителя ФК (Л. Михно [284]); акцентують увагу на можливостях середовища як джерела розвитку (Л. Виготський [120]); спрямовують до врахування чинника самоактуалізації особистості кожного здобувача освіти (Т. Ковальова [218]); апелюють до інноватизації ПП МУФК як чинника підвищення ефективності навчальної, виховної та фізкультурно-оздоровчої роботи вчителя (О. Лаврентьєва [249]); спрямовують педагогічну спільноту до оновлення теоретико-методологічних підвалин застосування новітніх (стретчинг, фізкультхвилинка, комплекс «Bodyflex» тощо) технологій у системі ФВ школярів (Н. Москаленко [293]); актуалізують необхідність імплементації особистісно орієнтованого підходу у ФВ школярів у контексті гуманізації освітнього процесу (Н. Письменна [338]); ураховують особливості ПП МУФК до подальшої фахової діяльності (П. Рибалко [372]) й специфіку

формування професійних компетентностей (А. Проценко [365]) та ін.

З метою здійснення характеристики розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО відзначимо, що в контексті дослідження згадане середовище функціонує у двох контекстах: *зовнішньому* (оточує суб'єктів освіти – МУФК (безпосереднє мікро- і макрооточення; професійна, студентська та інші спільноти і групи; професорсько-викладацький склад; корпоративна культура ЗВО; організаційні засоби й технічний інструментарій ПП МУФК; сукупність просторово-предметних характеристик тощо) і *внутрішньому* (опосередковує професійно-особистісний розвиток студента, визначає динаміку формування готовності МУФК до організації ІР з учнями; презентується здатністю студента реалізувати фахові функції та здійснювати доцільні педагогічні дії (зокрема, генерувати інноваційні педагогічні ідеї стосовно методики ФВ учнів з різним станом здоров'я дій; здійснювати трансфер соціально значущих цінностей, світоглядних і предметно конкретних знань про ФК у сферу професійної діяльності учителя тощо).

Для досягнення дослідницьких завдань вважали за доцільне класифікувати ресурси і можливості розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО, які забезпечують формування готовності МУФК до організації ІР з учнями як результату ПП. Вивчення змістовних характеристик ресурсів освітнього середовища здійснено на основі урахування ключових засадничих положень класичної теорії ресурсів, у рамках якої ресурси витлумачені як реально існуючі в освітній організації засоби, ефективне використання яких забезпечує високу якість перебігу освітнього процесу загалом, або певних його аспектів.

На основі вивчення матеріально-технічної, науково-освітньої, інформаційної, кадрової, методичної, інструментально-технологічної баз провідних педагогічних ЗВО України, урахування суспільно-історичних передумов, соціальних і педагогічних тенденцій ПП МУФК до організації

ІР з учнями, здійснено припущення щодо класифікації ресурсів розвивального потенціалу освітнього середовища згаданих закладів освіти. У площині дослідження згадані ресурси презентовані такими групами:

- нормативно-орієнтаційні, що задають ключові знаннево-пізнавальні, діяльнісно-досвідні, рефлексивно-орієнтувальні орієнтири ПП

- комунікативно-діяльнісні, що відображають продуктивність педагогічної взаємодії в системах «викладач – МУФК», «МУФК – ЗВО», «МУФК – база практики», «ЗВО – установи, де студенти проходять різні види практик» у напрямі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями. Розглянемо детальніше взаємозв'язок окреслених ресурсів й закладених в них можливостей, що реалізуються в певних сферах освітнього середовища педагогічного ЗВО й забезпечують цілісність ПП МУФК до організації ІР з учнями (рис. 3.6).

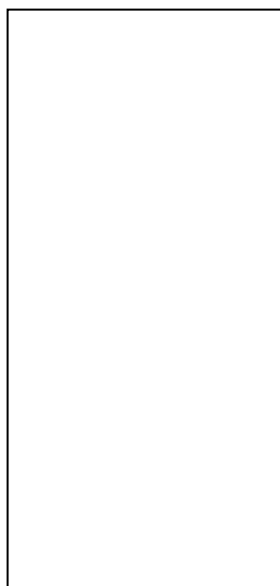

Рис. 3.6 Схеми взаємозв'язку розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями

Слід підкреслити, що розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО характеризується *динамічністю* (активізується, нарощується, реалізується), *соціокультурністю*, адже корелює з тенденціями розвитку засобів ФВ як рушійної сили формування ФК учнів ЗЗСО, що знаходить відображення в навчальних програмах [433], *системністю* (базується на цілісній взаємодії всіх учасників освітнього процесу), *організованістю* (використовується за чітким планом), *нормативно-правовою зумовленістю* (співвідноситься з нормами, положеннями, приписами документів, що регулюють процес здобуття вищої освіти, організації освітньої діяльності учнів ЗЗСО тощо).

Продовжуючи, зазначимо, що *нормативно-орієнтаційний ресурс* розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО інтегрує собою сукупність нормативних документів, вимог і регламентів державного значення, регіональних і локальних нормативних документів, що конкретизують актуалізацію проблеми індивідуалізації ФВ учнів, тобто спрямовують майбутніх педагогів до гуманізації освітнього процесу. Передбачалося, що активне використання студентами окресленого ресурсу забезпечуватиме формування мотиваційно-аксіологічного й когнітивно-інтегративного компонентів досліджуваної готовності. Адже МУФК матимуть змогу усвідомити не лише педагогічну, але медико-соціальну значущість проблеми збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів засобами ФК. Описаний ресурс характеризується динамічністю (оперативно реагує на зміни в нормативно-правовому забезпечення) й варіативністю (зважаючи на специфіку освітньої організації, змісту, особливостей ПП МУФК, контингенту і взаємодії учасників освітніх відносин). Відтак, змістове наповнення *нормативно-орієнтаційного ресурсу* детермінується зовнішніми й внутрішніми факторами, що корелюють з сучасними тенденціями формування готовності МУФК до організації ІР з учнями (Ю. Дутчак (Y. Dutchak) [517, с. 6]).

Отже, нормативно-орієнтаційний ресурс освітнього середовища педагогічного ЗВО:

- актуалізує проблему формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, адже наріжним принципом правового регулювання відносин у сфері освіти є охорона життя і здоров'я учнів [356];

- орієнтує діяльність освітніх організацій і педагогів ЗВО на пропаганду соціально значущих цінностей ФК;

- організовує педагогічне співтовариство ЗВО на дотримання положень Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) та ін.); державних освітніх стандартів початкової, основної, середньої загальної освіти та вищої освіти; професійного

стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»» (2020 р.) [349] та ін.); національного проекту Концепція «Нова українська школа» (2017 р.) [304];

– виступає основою для оновлення змісту ПП МУФК до організації ІР з учнями, розробки моніторингу її якості та ефективності.

Ураховувалось, що освітнє середовище конкретного педагогічного ЗВО є структурним елементом інших освітніх середовищ регіонального та державного рівнів. Відповідно, нормативно-орієнтаційний ресурс у розрізі проблематики дослідження взаємопов'язаний з цілями, завданнями, підходами і принципами функціонування системи вітчизняної освіти України загалом. В окресленій площині освітнє середовище педагогічного ЗВО є відкритою системою. Водночас, сьогодні вишам надано певну автономію, що продиктовано специфікою цілей й соціального замовлення на реалізацію основних професійних освітніх програм, освітніх потреб здобувачів. Тому з іншої позиції освітнє середовище ЗВО – це закрита система. Репрезентовані контексти лише підкреслюють стратегічну мету сучасної вищої педагогічної освіти – підготовку майбутнього учителя, в тому числі й УФК, який володіє відповідальністю за життя і здоров'я учнів ЗЗСО. В науковій літературі (І. Завальна [181], О. Фунтікова [434], Ю. Фурман [436] та ін.) нині йдеться про те, що повноцінне використання нормативно-орієнтаційного ресурсу можливе тільки в спеціально створених педагогічних умовах. Адже як демонструють історико-педагогічні розвідки у напрямі застосування традиційних та інноваційних методів навчання та їх використання у ЗВО [434, с. 481], стрімка інформатизації освіти [181, с. 212] диктує необхідність оновлення ПП МУФК шляхом упровадження комплексу організаційних, спеціально створених заходів. Пропонуючи використовувати перспективні моделі фізкультурно-оздоровчих технологій у ФВ учнів, Ю. Фурман апелює до

доцільності створення в освітньому середовищі педагогічного ЗВО низки дієвих педагогічних умов [436, с. 67].

Адже, як слушно підкреслює І. Шаповалова [453], трансформація соціокультурної ситуації в суспільстві й ролі МУФК тягне за собою необхідність зміни змісту освіти, переосмислення його цілей, принципів [453, с. 34]. Майбутньому УФК потрібно, веде мову далі авторка, усвідомити сутність професійних функцій з точки зору особистої, індивідуальної і суспільної значущості та доцільності. Тому що, в умовах стрімкого зниження рівня здоров'я, фізичної активності учнів, зростання чисельності школярів, котрі страждають гіподинамією, ожирінням, розладами діяльності рухового апарату у змісті ПП МУФК необхідно інтегрувати актуальні відомості про організацію ІР з учнями, в рамках якої фізкультурно-спортивний тренувальний процес опиратиметься на актуальний стан здоров'я та рівень розвитку фізичних якостей кожного учнів.

У світлі сказаного, вважали, що повноцінне активне використання *змістовно-інформаційний ресурс* розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечуватиме актуалізацію міждисциплінарної інтеграції інформаційних масивів людинознавчих відомостей, що містяться в низку дисциплін, й сприятиме формуванню когнітивно-інтегративного й діяльнісно-проектувального компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями. Відзначимо, що в науковій літературі актуалізується необхідність використання знаннєвого потенціалу змісту ПП майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту (Т. Яворська [472]) засобами міжпредметної інтеграції задля організації ефективного освітнього процесу, водночас, передбачає застосування інтегрованих курсів (О. Тимошенко [425]).

На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти МУФК кристалізується потреба посилити орієнтованість ПП на особистість учня ЗЗСО, про що йдеться в положеннях Концепції «Нова українська школа» (

2017 р.) [304]. Вважаємо, що зміст низки дисциплін циклу загальної та професійної підготовки репрезентує необхідну та достатню інформацію для забезпечення глибокої обізнаності студентів щодо:

- планування індивідуальної та самостійної роботи з учнями на уроках ФК та в позаурочний час з метою стимулювання їх до збереження та зміцнення здоров'я засобами ФВ;
- застосування традиційних та авторських форм, методів організації і проведення диференційованих спортивно-масових фізкультурно-спортивних заходів;
- планування ефективної, безпечної, педагогічно доцільної індивідуальної роботи зі школярами з метою стимулювання їх до спортивно-масової діяльності;
- обґрунтованого використання принципів, засобів та методів ФВ;
- інтерпретації теорії навчання рухових дій у випадку проєктування індивідуальних форм роботи з кожним конкретним учнем;
- застосування діагностичних методик для вимірювання рівня розвитку фізичних та рухових якостей школярів тощо.

Контент-аналіз планів освітнього процесу й освітньо-професійних програм, згідно яких здійснюється підготовка студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіти (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт переконливо демонструє збереження соціогуманітарного аспекта ПП МУФК. План освітнього процесу встановлює перелік курсів обов'язкових для освоєння («Теорія і методика фізичного виховання»). Водночас, опанування студентами природничо-наукових («Анатомія людини з основами спортивно-морфології») дисциплін поряд з соціогуманітарними курсами, відбувається в тісному взаємозв'язку з дисциплінами професійної підготовки («Лікувальна фізична культура», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК») та вибірковими курсами («Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика викладання

спортивних ігор»). Вважали, що така ситуація створює теоретико-інформаційну платформу, яка виконує системотвірну й інтегративну функцію в об'єднанні фахових та спеціальних знань МУФК, сприяє формуванню цілісної гуманітарної картини світу. Потенційна багатоваріантність змістовно-інформаційного ресурсу розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечуватиме міждисциплінарний і цілісний характер процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Передбачалося, що в процесі організації різних форм освітньої діяльності МУФК, проникаючи в інтелектуальну сферу студентів, змістовно-інформаційний ресурс освітнього середовища педагогічного ЗВО сприятиме збагаченню загальнопедагогічних та спеціальних знань здобувачів освіти, детермінуватиме їх глибину, об'ємність, структурованість й цілісність. Водночас відбуватиметься рух МУФК від механічного засвоєння інформації до усвідомлення об'єктивного значення отриманого знання, далі – до його сенсового усвідомлення, готовності ретранслювати й, нарешті, вміння застосувати інтеріоризовані відомості з метою організації ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час.

Водночас, активне використання *змістовно-інформаційний ресурс* розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО сприятиме розвитку вмінь МУФК самостійно вичленувати з навколишнього середовища педагогічні проблеми; описувати їх; здійснювати аналіз об'єктивних і суб'єктивних причин, що уповільнюють перебіг освітнього процесу; знаходити оптимальне рішення конкретних проблем ФВ школярів.

Адже, як підкреслює С. Табінська [416], залучення МУФК до вивчення різних (інноваційних, традиційних, експериментальних) педагогічних теорій ФВ сприяє розвитку у студентів варіативного мислення і прагнення до забезпечення діалогічності освітнього процесу [417, с. 10]. Разом з тим, сьогодні професійна діяльність УФК повинна

ураховувати, за словами Г. Тітової [426], традиції вітчизняного та світового педагогічного досвіду формування ФК учнів, парадигму толерантності та гуманізму, й базуватись на розвиненій педагогічній інтуїції як важливого чинника розв'язання проблемних ситуацій [426, с. 524].

З огляду на багатогранність та поліфункціональність фахової діяльності УФК, дослідники констатують необхідність повноцінного використання *змістовно-інформаційний ресурс* освітнього середовища педагогічного ЗВО шляхом реалізації інноваційних форм та методів ПП студентів окресленої спеціальності.

Зокрема, О. Суровов [413; 414] наголошує на ефективності інтерактивного навчання МУФК спеціальних дисциплін [414, с. 38]. Тоді як Г. Панченко [327], досліджуючи педагогічні аспекти менеджерської підготовки МУФК до проведення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних умовах, апелює до застосування методу проектів [327, с. 214]. Що сприяє, як переконує автор, формуванню інтелектуальних і креативних здібностей майбутніх фахівців [327, с. 215].

Відтак, резюмуючи, зазначимо, що використання окресленого ресурсу доцільно спрямовувати на вирішення таких завдань ПП МУФК до організації IP з учнями:

- інтегративне засвоєння студентами теоретичного комплексу педагогічних та спеціальних знань сприяє їх реалізації на практиці у процесі вирішення колізійних педагогічних завдань;
- формування репродуктивних і креативних способів пізнавальної діяльності як фундаменту безперервної самоосвітньої діяльності МУФК;
- розвиток фахових вмінь (аналітико-діагностичних, прогностичних, комунікативних, рефлексивних, контрольних-оцінних та ін.) і професійно значущих особистісних якостей УФК тощо. Таким чином, реалізація змістовно-інформаційного ресурсу розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО сприятиме: засвоєнню МУФК сукупності

знанневих конструктів у сфері організації ІР з учнями, що містяться в змісті освітніх курсів; цілісному осмисленню студентами проблематики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів як важеля зміцнення та збереження їх здоров'я. Окрім того застосування окресленого ресурсу передбачає створення низки педагогічних умов.

Головним маркером на шляху досягнення ефективності використання *змістовно-інформаційний ресурсу* вважаємо організацію діалогічної взаємодії в освітньому середовищі педагогічного ЗВО в системі «викладач-студент». Тому в межах дослідження *комунікативно-діяльнісний ресурс* освітнього середовища педагогічного ЗВО відображає продуктивність педагогічної взаємодії учасників освітніх відносин у площині розвитку загальних та спеціальних фахових вмінь МУФК, збагачення досвіду проєктування методики організації індивідуальних фізкультурно-спортивних занять школярів, прогнозування, розвитку фізичних здібностей учнів тощо.

Окреслений ресурс спрямовує до перетворення потенційних освітніх можливостей в актуальні у процесі використання інтеракційно-продуктивної сфери освітнього середовища ЗВО задля комплексного формування компонентів готовності студентів до організації ІР з учнями. Комунікативно діяльнісний ресурс плідно реалізується в спільному когнітивно-діалогічному просторі освітньої діяльності МУФК. Відтак, у площині наукової розвідки передбачалася оптимізація педагогічної взаємодії в системі «викладач-студента» з метою становлення МУФК активними мета-суб'єктами педагогічної освіти.

Ефективне застосування потенціалу окресленого ресурсу передбачає використання різноманітних традиційних та інноваційних форм, методів, засобів організації освітньої діяльності студентів. Зокрема, тих, що вимагають активізації зусиль викладачів та студентів. До переліку інноваційних форм ПП МУФК, за свідченнями Ю. Курнишева [245] належать:

- майстер-класи (наприклад, «Створення безпечного освітнього середовища на уроці ФК», «Профілактика ризиків фізкультурно-спортивного травматизму під час занять ФК в ЗЗСО» тощо), організовані спільно з роботодавцями, соціальними партнерами;

- зустрічі з провідними педагогами в режимі онлайн;

- дослідні проекти (наприклад, «Цінності ФВ сучасної учнівської молоді», «Безпека учнів ЗЗСО й професіоналізм учителя ФК» тощо);

- творчі марафони;

- конкурси професійної майстерності студентів (наприклад, «Урок ФК: індивідуальна та диференційована робота учнів» тощо);

- веб-квести тощо [245, с. 13]. Не можемо не погодитись з думкою Л.

Голубничої (L. Holubnycha) [533], що сутність інноваційних методів професійної підготовки учителів зводиться до забезпечення діалогічно-полілогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу [533, с. 337].

Принагідно відзначимо, що в рамках гуманітарної парадигми педагогічна взаємодія розглядається не лише як система спільної діяльності, спілкування і відносин викладача і студента, а як їх спільне буття, пошук сенсів явищ зовнішнього і внутрішнього світу і – ширше – сенсу життя [535, с. 5]. Відтак, вважали, що ефективне використання комунікативно-діяльнісного ресурсу освітнього середовища педагогічного ЗВО базується на імплементації у процес ПП МУФК комплексу авторських професійно зорієнтованих колізійних завдань, вирішення яких відбувалося у форматі діалогу та полілогу. Поза як окреслені форми комунікації трансформуються досвід суб'єктів освіти що стосується раціонального й методично обґрунтованого використання засобів ФВ під час розробки методики організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я; реалізації авторських методик організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час, виявлення та корекції їх недоліків.

У процесі такої взаємодії забезпечувався рух МУФК як суб'єкта освітньої діяльності до саморозвитку, саморегуляції, самоконтролю рівня готовності до організації ІР з учнями; розвиток здатності узгоджувати педагогічний задум та стратегію його реалізації з інтересами інших сторін взаємодії.

Участь студентів у різноманітних формах освітньої діяльності в рамках аудиторних і позааудиторних занять, організована на засадах педагогіки співробітництва, проблемного, проектно-дослідного, контекстного, діалогового навчання в поєднанні з використанням новітніх можливостей мережі Інтернет, дистанційного навчання та комп'ютерних програм, сприяла формуванню у МУФК активної педагогічної позиції, відповідального ставлення до учасників освітніх відносин та результатів індивідуальних і спільних професійно зорієнтованих дій.

Окреслені ресурси розвивального освітнього середовища педагогічного ЗВО, на наш погляд, повинні корелювати з існуючими в суспільстві й науці вимогами до ФВ учнів. Адже у ХХІ ст. відбуваються радикальні зміни в житті нашого суспільства, які спричинили трансформації світогляду та ідеології в культурі й освіті. Нове мислення висуває на перший план загальнолюдські цінності. Докорінно змінилося й соціальне замовлення суспільства на випускників педагогічних ЗВО.

Нині, в епоху панування гуманістичної освітньої парадигми, перед системою вищої освіти стоїть завдання підготувати учителя ФК, котрий володіє розвиненою інформаційною культурою (С. Стоянов [410]), інтерактивною компетентністю (В. Сікора [387]), що є основою для індивідуалізації та диференціації ФВ учнів, що повинно базуватися на сучасних технологіях викладання ФК та спортивних дисциплін (А. Цьось [444]).

Зміна цільової спрямованості ФВ, суть якого нині полягає у формуванні ФК з опорою на індивідуальні антропометричні характеристики, вимагає від освітнього процесу у ЗЗСО відмови від

«командно-стройових методів» виховання і звернення до особистості учня, його інтересів, потреб у сфері тілесного (фізичного) і духовного вдосконалення.

Ключовими позиціями поновлення педагогічної системи ФВ ЗЗСО, на переконання Ю. Курнишева [245], повинні стати демократизація і гуманізація його основних положень, розвиток соціокультурних, регіональних і національних аспектів, посилення освітньої спрямованості і творче освоєння учнями цінностей ФК [245, с. 13]. Реалізація окреслених напрямів, веде далі дослідник, повинна базуватися на усуненні засадничих причин, що породжують деформоване ставлення здобувачів середньої освіти до загальнолюдських цінностей ФК [245, с. 14]. Задля того необхідно:

- подолати педагогічний авторитаризм у системі ФВ, відродити демократичні традиції та ідеали фізкультурного руху;
- усунути відчуження системи ФВ у ЗЗСО від суспільного життя, розвитку особистості і культури;
- будувати нові відносини між педагогом та учнем на основі співдружності й довіри;
- звільнити систему ФВ від тотальної уніфікації та стандартизації, використовувати варіативність освітнього процесу, творчість та ініціативу учнів [245, с. 14]. Погоджуючись з науковою позицією Ю. Корнишева, вважаємо, що подолання окреслених факторів можливе за умови володіння учителями ФК розвиненою готовністю до індивідуалізації та диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів ЗЗСО. З метою формування окресленого феномену доцільно, за словами А. Маджуги (А. Madzhuga) [261], використовувати не лише розвивальні ресурси освітнього потенціалу педагогічного ЗВО, але й можливості [261, с. 25].

У межах дослідження з опорою на виокремлені ресурси ПП МУФК у рамках розвивального освітнього середовища педагогічного ЗВО класифіковано три групи його можливостей:

– смислові (*інтеріоризація* МУФК соціально значущих цінностей збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів інноваційними засобами ФК під час: а) вирішення організованих професійно зорієнтованих колізійних ситуацій у рамках освітнього процесу ЗВО; б) самостійної діяльності; в) педагогічної практики; *віднайдення* і прийняття студентами *особистісних професійних сенсів* упровадження індивідуалізованих форм фізкультурно-спортивних занять на уроках ФК в ЗЗСО);

– інтеграційні (синтез міждисциплінарних знань про методіку ФВ; формування ФК учнів; методико-організаційні особливості проектування індивідуальних освітніх маршрутів оздоровлення засобами ФКіС учнів; науково обґрунтовані шляхи проведення тренувального процесу з урахуванням морфологічних особливостей будови тіла школярів; специфіку komponування комплексу фізкультурно-спортивних вправ, спрямованих на *корекцію і компенсацію* найбільш поширених фізичних дефектів учнів (порушення постави, ходи, слабкість м'язів черевного преса, тулуба, кінцівок), недоліків фізичного розвитку (порушення постави, плоскостопість, відставання в рості, в масі тіла тощо), порушень у рухах (порушення координації, орієнтування в просторі, точність у русі, втрата рівноваги тощо); *розвиток координаційних* здібностей учнів, їх рівень тренуваності, способів виконання вправ; усунення недоліків у розвитку рухових та інших якостей (сили, швидкості, спритності, витривалості, гнучкості тощо); формування ЗСЖ і подальшої соціалізації учнів; специфіку діагностування розвитку антропометричних даних кожного учня; ретрансляція зміни парадигми ФВ зі «зрівнялівки» на особистісно зорієнтовану в середовищі педагогічного ЗВО);

– перетворювальні (придбання та передача МУФК досвіду вирішення професійно зорієнтованих завдань, спрямованих, наприклад, на розробку та реалізацію індивідуальних програм ФВ учнів з різним станом здоров'я та рівнем розвитку фізичних якостей; проведення спортивно-

масових диференційованих оздоровчих заходів під час проходження педагогічної практики тощо).

Апелюючи до думки В. Ясвіна (V. Yasvin) [575, с. 763]), в контексті дослідження конкретизовано сфери освітнього середовища педагогічного ЗВО, що забезпечують формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, й у рамках яких здійснюється актуалізація виокремлених можливостей і ресурсів розвивального потенціалу, а саме:

- нормативно-соціальна (функціонал ЗВО, продиктований соціальним замовленням суспільства на реалізацію УФК нормативних, соціальних, педагогічних професійних функцій; корпоративний дух, традиції, ритуали освітньої організації);

- дидактико-професійна (технології, засоби, форми і методи організації освітньої діяльності МУФК у процесі ПП, використання яких забезпечує розширення ціннісних орієнтацій та усвідомлення світоглядних орієнтирів професійної діяльності УФК, збагачення предметно-конкретних знань про методіку організації ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час, опанування досвіду індивідуалізації фізкультурно-спортивної діяльності учнів і формування професійно значущих якостей майбутніх педагогів тощо);

- інтеракційно-продуктивна (різноманіття вибору сфер самореалізації МУФК у рамках виконання різних видів професійно-освітніх практик, вибору способів здійснення міжособистісної комунікації учасників освітніх відносин у ЗВО, які є носіями певного професійного досвіду тощо).

Таким чином, підбиваючи підсумки, відзначимо, що освітнє середовище педагогічного ЗВО розглядається з точки зору взаємозв'язку сукупності сфер (нормативно-соціальної, дидактико-професійної, інтеракційно-продуктивної), в рамках яких відбувається процес ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Зазначимо, що вияв МУФК активності в опанування нормативно-соціальної, дидактико-професійної, інтеракційно-продуктивної сфер освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечував:

- участь студентів у різноманітних видах професійно освітніх практик (коворкінги, веб-квести, веб-конференції, творчі марафони, дослідницькі проекти тощо), організація якої передбачала використання організаційних засобів і технічного інструментарію педагогічного ЗВО;

- усвідомлення МУФК соціально значущих цінностей (життя, здоров'я, ФК, ФВ тощо);

- освоєння міждисциплінарних знанневих конструктів про організацію ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час;

- розвиток професійно значущих якостей УФК, необхідних для успішної інтеграції в професію тощо.

Передбачалося, що ефективне конструювання професорсько-викладацьким складом освітнього середовища педагогічного ЗВО у зазначених сферах забезпечуватиме насичене й цілісне використання МУФК ресурсів і можливостей розвивального потенціалу освітнього середовища окреслених освітніх організацій. Для реалізації перетворювальних можливостей розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО необхідно створити й забезпечити реалізацію дієвих педагогічних умов.

Висновки до третього розділу

У розділі висвітлено результати матричного аналізу категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями»; конкретизовано структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями; розкрито потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Вивчення сучасної наукової літератури засвідчило, що під індивідуалізацією фізкультурного виховання школярів ЗЗСО у широкому контексті розуміється забезпечення кожному учневі права та можливості на формування власних освітніх цілей та завдань, власної освітньої траєкторії, сприяння усвідомленості освітніх дії за рахунок можливості вибору типу дії, привнесення особистих сенсів, бачення власних освітніх перспектив. Організація ІР з учнями на уроках ФК опирається на імплементацію в освітній процес ЗЗСО індивідуалізованих форм (наприклад, індивідуально-груповою роботою, індивідуальні проєкти, учнівські спортивні олімпіади, «робота поруч», самостійна робота школярів та ін.), методів (ігрові, змагальні, інтерактивні, проєктивні, проблемні та ін.), засобів (фізичні вправи, гігієнічні чинники, спортивні прилади й тренажери, комп'ютерна техніка, спеціальні майданчики, спортивні приміщення тощо) роботи УФК.

З метою розкриття різноманітних міждисциплінарних аспектів аналітичного осмислення понять «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями» та ін., що акумулюються в сучасних дослідженнях, де предметом наукового пошуку стали проблеми ПП МУФК до професійної діяльності; інкапсуляції інформації стосовно особливостей змістового наповнення згаданої категорії; виявлення тенденцій її трансформації у зв'язку зі змінами соціокультурної ситуації та масштабами реформування систем вищої педагогічної і загальної середньої освіти здійснено матричний аналіз категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями».

Задля того використано орієнтаційний, гностичний та інтегративний прийоми матричного аналізу. Орієнтаційний прийом дозволив встановити часові межі категоризації та змістовної кристалізації досліджуваного феномена в нормативних документах системи освіти України. Гностичний прийом забезпечив можливості для визначення й уточнення змістовних характеристик окресленої готовності в різних галузях наукового знання.

Інтегративний прийом сприяв конвергенції знанневих конструктів, які становлять засадничі підвалини терміну «готовність МУФК до організації ІР з учнями» в єдине ціле. Такі прийоми спрямовувалися на якісно інший рівень взаємопроникнення змісту досліджуваних дефініцій; визначали цілісний аспект осмислення нового поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» і поглиблення уявлень про ПП МУФК, у напрямі вибудовування нормативного, ціннісного, здоров'язбережувального спрямування ставлення студентів до об'єктивної індивідуалізації та диференціації ФВ учнів ЗЗО.

На основі результатів теоретичного аналізу феномен формування готовності МУФК до організації ІР з учнями протрактовано як соціально зумовлений, спеціально організований, педагогічний процес поетапної зміни професійно значущих знань, умінь, навичок, цінностей, світоглядних уявлень, індивідуального досвіду, зразків професійної поведінки та комунікації студентів, що забезпечує гуманістичну, особистісно-зорієнтовану, професійно-педагогічну спрямованість студентів у реалізації фахових функцій УФК.

Готовність МУФК до організації ІР з учнями в межах авторського дискурсу виступає ціннісно-сміисловою домінантою професійної діяльності майбутнього вчителя, професійно-особистісною якістю, що інтегрує педагогічні соціально значущі цінності, фахові знання, вміння, навички, стійкі уявлення про вектори використання засобів ІР для збереження та зміцнення фізичного, психічного, морального здоров'я учнів; інтенції студентів до самоосвітньої діяльності та безперервного професійного самовдосконалення. Окреслена готовність визначає професійну спрямованість МУФК, забезпечує усвідомлений вибір методів і форм ФВ школярів; сприяє самостійному вибору змісту і способів організації фізкультурно-спортивних заходів для організації ІР з учнями на основі адекватного сприйняття і розуміння актуальної фізичної форми здобувачів загальної середньої освіти; актуалізує персональну

відповідальність МУФК за формування ФК учнів тощо.

Конкретизовано й обґрунтовано структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями. У структурі окресленого феномену виокремлено: компоненти (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), критерії (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних умінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності учнів та безперервної самоосвітньої діяльності в напрямі збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), показники готовності МУФК до організації ІР з учнями й визначено та схарактеризовано її рівні (низький, задовільний, достатній, високий).

Уточнено трактування терміну «розвивальне освітнє середовище педагогічного ЗВО»: сукупність реально існуючих ресурсів (науково-освітніх, інформаційних, кадрових, методичних, матеріально-технічних, інструментально-технологічних та ін.) і можливостей (спеціально організована сукупність зовнішніх сприятливих педагогічних умов у ЗВО, що потенційно детермінує досягнення конкретної мети (тут – високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями), які можуть бути

мобілізовані, ефективно застосовані професорсько-викладацьким складом педагогічного ЗВО з метою якісної, динамічно-позитивної ПП МУФК до індивідуалізації ФВ учнів ЗЗСО.

Обґрунтовано розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО, що відбивається в сукупності ресурсів і можливостей, використання яких сприяє інноватизації, технологізації, фундаменталізації ПП МУФК до організації ІР з учнями. Запропоновано класифікацію згаданих ресурсів й виокремлено такі їх групи: нормативно-орієнтаційні, що задають ключові знаннево-пізнавальні, діяльнісно-досвідні, рефлексивно-орієнтувальні орієнтири ПП МУФК на основі врахування нормативних документів у сфері вищої професійної педагогічної освіти, загальної середньої освіти, інноватизації ФВ учнівської молоді, індивідуалізації освіти школярів, зокрема й фізкультурної; змістовно-інформаційні ресурси, віддзеркалені у змісті професійних освітніх програмах, робочих програмах дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК», практик, курсів за вибором, позакласної фізкультурно-спортивної діяльності учителя ФК, інформаційного забезпечення ПП МУФК, положень професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», інтегрований зміст яких спрямовує студентів до усвідомлення необхідності індивідуалізації ФВ учнів і подолання нормативної «зрівнялівки» на уроках ФК; комунікативно-діяльнісні, що відображають продуктивність педагогічної взаємодії в системах «викладач – МУФК», «МУФК – ЗВО», «МУФК – база практики», «ЗВО – установи, де студенти проходять різні види практик» у напрямі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Структуровано можливості розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО: смислові (інтеріоризація МУФК соціально значущих цінностей збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів інноваційними засобами ФК під час: а) вирішення організованих професійно зорієнтованих колізійних ситуацій у рамках освітнього процесу ЗВО; б) самостійної діяльності; в) педагогічної практики; віднайдення і прийняття студентами особистісних професійних сенсів упровадження індивідуалізованих форм фізкультурно-спортивних занять на уроках ФК у ЗЗСО); інтеграційні (синтез міждисциплінарних знань про методіку ФВ; формування ФК учнів; методико-організаційні особливості проектування індивідуальних освітніх маршрутів оздоровлення засобами ФКіС учнів; науково обґрунтовані шляхи проведення тренувального процесу з урахуванням морфологічних особливостей будови тіла школярів; специфіку компонування комплексу фізкультурно-спортивних вправ тощо); ретрансляція зміни парадигми ФВ зі «зрівнялівки» на особистісно зорієнтовану в середовищі педагогічного ЗВО); перетворювальні (придбання та передача МУФК досвіду вирішення професійно зорієнтованих завдань, спрямованих, наприклад, на розробку та реалізацію індивідуальних програм ФВ учнів з різним станом здоров'я та рівнем розвитку фізичних якостей; проведення спортивно-масових диференційованих оздоровчих заходів під час проходження педагогічної практики тощо). Узагальнено, що розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО неможливо актуалізувати без створення спеціальних умов у соціальному і просторово-предметному оточенні МУФК, у рамках яких реалізується процес ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Основний зміст третього розділу дисертації відображено у таких публікаціях автора: [16; 21; 31; 36].

РОЗДІЛ 4

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

4.1 Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Удосконалення процесу ПП майбутніх педагогів згаданої спеціальності в напрямі формування власного стилю фахової діяльності, що знаходить відображення у використанні сучасних технологій на уроках ФК потребує конкретизації концептуальних засад згаданого процесу.

Передбачалося, що конкретизація концептуальних засад ПП МУФК до організації ІР з учнями дозволить уніфікувати розроблений авторський інформаційний масив з метою подальшого його використання в освітньому процесі педагогічних ЗВО України. У площині нашого дослідження концептуальні засади ПП МУФК до організації ІР з учнями розглядали як певний/конкретний перелік вимог до організації та забезпечення освітнього процесу студентів окресленої спеціальності. З одного боку, виокремлені положення є складниками цілісності педагогічного процесу, а з іншого – умовами забезпечення високої якості ПП МУФК до організації ІР з учнями, про що йдеться в наших публікаціях [14].

З метою уникнення двозначності тлумачення термінів у контексті наукової розвідки здійснено дефінітивний аналіз поняття «засади». Підкреслимо, що визначення контексту використання цієї категорії, дало змогу з'ясувати, що у педагогічній літературі згаданий термін застосовується у таких значеннях, як-от: «принцип», «правило», «чинник», «аспект», «фактор», «умова», «основоположна причина», «обґрунтування».

Тобто в науковій спільноті немає єдино прийнятого трактування терміну «засади».

У розрізі анонсованого дослідження термін «засади» розуміли як сукупність зовнішньо й внутрішньо детермінованих чинників освітнього середовища педагогічного ЗВО, що сприяють максимізації ефективності процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями. Своєю чергою, концептуальні засади тлумачили як сукупність наукових знань про теорію і практику згаданого процесу.

Як свідчать результати порівняльно-узагальнювального аналізу наукової літератури, традиційно, сукупність концептуальних положень експериментального дослідження відбиває низка концептів. Тому вважали за потрібне кристалізувати семантико-змістове наповнення категорій «концепт», «концепція».

Дефініція «концепт» (від лат. *conceptus* – сприйняття, зміст) у класичній філософії трактується як акт «схоплення» сенсу проблеми в єдності мовленнєвого висловлювання [305, с. 389]. У філософію окреслений термін був уведений П. Абеяром у зв'язку з аналізом проблеми універсалій, які, так само як і концепт, передбачають зв'язок речей і мови про них, оскільки саме в процесі промовляння відбувається концептування всіх можливих смислів і відбір необхідного для конкретної демонстрації певного смислу [307, с. 147]. Розуміння концепту як феномена, який охоплює різноманітні смисли [415], близьке до ідеї в її сучасному трактуванні, де концепт розглядається не просто як вимовлене або написане слово [521, с. 34], а, передусім, як ті смисли, враження, цінності, які він актуалізує [280, с. 212].

Водночас, як резюмує Я. Бедрій (Ya. Bedriy) [491], концепт відбиває зміст поняття, його смислового наповненість у відверненні від конкретно-мовної форми виразу [491, с. 56]. Концепт водночас є одиницею мовного висловлювання. У цілому, як резюмує Л. Акімова (L. Akimova) [483], концепт розуміється в науці як буттєво-культурне, а не спеціально-

дисциплінарне формоутворення [483, с. 5–6]; ключовою характеристикою концепту є «багатовимірність і дискретна цілісність сенсу».

Зазначимо, що окремі концепти рідко безпосередньо співвідносяться з відповідною даною предметною галуззю. Швидше навпаки, вони є засобами, які організують у своїй певній цілісності способи бачення (конструювання, конституювання) реальності (тут під реальність маємо на увазі процес ПП МУФК до організації ІР з учнями). У цьому сенсі, як переконливо доводить С. Ястремська [480], окремі концепти мають певну онтологічну «наповненість», що відрізняє їх від конструктів, що репрезентують лише пізнавальні інструменти [480, с. 267]. З допомогою схем концептуалізації та операціоналізації, веде мову далі дослідниця, існуючі концепти узагальнюються в системі конструктів, що забезпечує (в ідеалі) їх реалізацію («виведення») на емпіричний рівень дослідження [480, с. 268]. Власне ж обґрунтування концепти отримують у більш широких метарівневих знанневих системах, презентуючи їх в рамках конкретної теорії [480, с. 270].

Зважаючи на окреслені тези, для досягнення максимальної результативності дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснено детальний аналіз наукової літератури й виокремлено низку концептів, які вважаємо методологічним підґрунтям нашої наукової розвідки. До таких концептів, зокрема, віднесено: положення загальної теорії систем; основні засади сучасних гуманістичних теорій особистості; концепцію компетентнісного підходу у вищій освіті; загальні закономірності розвитку вищої школи; теорію педагогічної діяльності; основні положення технологічності педагогічного процесу; ключові засади моделювання як одного з найпродуктивніших методів вивчення та трансформації педагогічних систем; теорії та методики професійної освіти; сучасні маркери інноватизації й технологізації вищої педагогічної освіти; дослідження, що розкривають сутність, зміст і структуру психофізіологічних особливостей організації індивідуальної фізичної

активності учнів ЗЗСО на уроках ФК; нормативно-правові акти, що регулюють і регламентують процес ФВ у ЗЗСО та ін.

Водночас, концептуальні засади дослідження розширюють актуальні ідеологічні маркери ФВ у ЗЗСО України, які трансформувалися, висунувши на перше місце особистість. Так, у напрацюваннях Т.

Круцевич [238] знаходимо підтвердження висунутої тези. Дослідниця переконана, що ФВ доцільно розглядати крізь призму категорії «потреба» (особистісна, біологічна, соціальна), «діяльність», «моральність» [238, с. 56]. Адже метою системи ФВ України є задоволення потреби окремих людей і суспільства в цілому у формуванні всебічно розвиненої особистості – духовно і фізично. Критерієм ефективності цієї системи має бути формування ФК людини (індивіда) на всіх рівнях освіти, зокрема й у ЗЗСО. В авторському розумінні ФК учня розглядаємо як *процес* опанування індивідуальними навичками організації власної життєдіяльності у напрямі здоров'язбереження засобами ФК, і як *результат* – рівень фізичного і духовного здоров'я, який людина змогла зберегти або поліпшити завдяки дотриманню правил ЗСЖ, руховій активності тощо [238, с. 57].

Концептуальні засади системи ФВ в Україні відбиваються в завданнях і принципах її функціонування, що увібрали в себе окремі прогресивні компоненти європейських концепцій і трансформувалися з урахуванням соціальних і культурних чинників та фактичного стану здоров'я молодого покоління українців [237]. У цілому концепція ФВ учнівської молоді в нашій державі побудована на діяльнісному й потребнісно-мотиваційному підході до фізичного і духовного самовдосконалення. Вважали, що процес ПП МУФК до організації ІР з учнями повинен орієнтувати студентів на виконання ключових завдань системи ФВ.

Нині в науці побутує думка, що певна сукупність концептів відбиває зміст авторських концепцій. Тоді як стосовно змістового наповнення категорії «концепція» точаться плюралістичні дискусії, резюмування яких

засвідчує, що наскрізною ідейною лінією тлумачення згаданого терміну, є думка, згідно якої концепція (лат. *Conceptio* – розуміння, система) відбиває систему поглядів на що-небудь (А. Євтодюк [173]). Здійснений аналіз визначень і філософських підходів до трактування окресленого питання підтвердив, що термін «концепція», як правило, використовується в двох основних контекстуально-семантичних площинах відносно процесу вивчення явища – внутрішній та зовнішній – як спрямовуюча ідея дослідження або як форма презентування результатів наукової роботи. В межах дослідження апелювали до використання зовнішньої площини концепції, відтак авторську концепцію ПП МУФК до організації ІР з учнями вважали певною *теоретичною конструкцією*, яка характеризується чітко вираженою *логічною структурою* й інтегрує, ретранслює сукупність теоретичних, методологічних, методико-практичних знань про досліджуваний об'єкт, оформлених спеціальним чином.

Поряд з цим, урахували думку Е. Яковлева [477], згідно якої концепція є комплексом ключових положень, що досить повно і всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища, його існування в дійсності або практичної діяльності людини» [477, с. 10]. З огляду на специфіку педагогіки як науки, педагогічною концепцією ПП МУФК до організації ІР з учнями називали складну, цілеспрямовану, динамічну, емерджентну, синергетичну, відкриту систему фундаментальних знань про згаданий педагогічний феномен, що всебічно розкривають його сутність, зміст, особливості, а також технологію оперування ним в умовах сучасної вищої освіти. Педагогічна концепція як результат наукового дослідження покликана забезпечити ефективне оперування досліджуваним педагогічним феноменом в умовах сучасної освіти. Звідси випливає загальне функціональне призначення педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями для теорії педагогіки:

- синтезувати окремі знання про процес ПП МУФК до організації ІР з учнями в єдину логічну систему;
- пояснити суттєві характеристики, принципи, новітні авторські ідеї, закономірності виникнення та розвитку готовності майбутніх УФК до організації ІР з учнями;
- репрезентувати методологію дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями;
- виявити розвивальний потенціал (ресурси та можливості) освітнього середовища педагогічного ЗВО у площині ПП МУФК до організації ІР з учнями;
- передбачити перспективи розвитку авторської концепції;
- запропонувати практичний апарат для ефективного оперування презентованим масивом знань про досліджуваний процес тощо.

Погоджуючись з експериментально перевіреними висновками Е. Яковлева [477] щодо презентації динаміки побудови авторських педагогічних концепцій, відзначимо, що концептуальні погляди на проблему ПП МУФК до організації ІР з учнями кристалізувались у цілісну систему знань упродовж здійснення низки дослідницьких дій, теоретичне осмислення яких відображено на рис. 4.1.

У структурі авторської концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями виокремлено такі складники:

- *загальні положення*, що відбивають *суспільно-історичні передумови* ПП МУФК до організації ІР з учнями; *соціальні та педагогічні тенденції* підготовки МУФК до організації ІР з учнями; *результати контент-аналізу зарубіжного досвіду* ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів; мету, нормативно-правове підґрунтя підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО (нормативне регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК у процесі ФВ учнів; забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп;

спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку; дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів в ЗЗСО), методичне забезпечення, межі застосування, місце авторської концепції в теорії педагогіки вищої школи;

Рис. 4.1 Динаміка створення авторської педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями (за Е. Яковлевим [477])

– *понятійно-категоріальний апарат* («готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», «ПП», «ФВ», «ФК» та ін.), витлумачення якого відбиває авторський погляд на досліджувану проблему й демонструє взаємозв'язки між ключовими термінами, що детермінує досягнення однозначності, логічної «стрункості» й доказовості

презентованих висновків;

– *теоретико-методологічні основи* концепції ретранслюються у чотирьох рівнях методології дослідження, кожен з яких пояснює логіку процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями шляхом апелювання до законів матеріалістичної діалектики і принципи гносеології (*філософський рівень*); положень системного, синергетичного, епістеміологічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого (*загальнонауковий рівень*) й суб'єктного, культурологічного, аксіологічного, акмеологічного підходів (*конкретно-науковий рівень*) й використання низки методів наукового пізнання (*технологічний рівень*), що забезпечує необхідний і достатній рівень теоретизації та обґрунтованості висунутих концептуальних положень;

– *ядро авторської системи* концептуальних знань містить загальнопедагогічні та спеціальні закономірності і принципи *організаційні* (принцип гуманістичної спрямованості в навчанні; принцип безперервності і наступності ПП МУФК; принцип практичності; принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін.), *загальнопедагогічні принципи* функціонування освітнього процесу у вищій школі (принцип науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, розвитку розумових здібностей студентів (принцип ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.), *специфічні* (принцип нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.) ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– *змістовно-сенсове наповнення концепції* демонструє авторські ідеї оновлення освітнього процесу в напрямі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями в межах використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО;

– *педагогічні умови* ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– *верифікацію концепції*, яка відображатиме основні положення і специфіку організації педагогічного експерименту, організованого для перевірки й оцінки ефективності реалізації концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями в цілому. Структурні складники авторської концепції виокремлено шляхом сепарування наукових висновків Е. Яковлева [477].

Системотвірним елементом авторської концепції визначено *мету* – підготовка МУФК до організації ефективної, педагогічно доцільної, обґрунтованої ІР з учнями задля збереження та зміцнення здоров'я школярів, очікуваним результатом якої вважали готовність до окресленої діяльності. У науковій літературі під метою розуміють складну функцію, що розкриває систему уявлень про вирішення проблемної ситуації й складається з низки взаємозв'язаних складників – підцілей [56, с. 91]. Мету авторської педагогічної концепції трактували як певний/заданий орієнтир, до якого спрямовувалися всі її складники для забезпечення ефективності досліджуваного процесу.

Під час постановки мети та підцілей реалізації концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями взято до уваги:

– особливості та сучасні вимоги до ПП МУФК, що знаходять відображення в актуальному соціальному замовленні;

– тенденції інноватизації ФВ школярів, що простежуються в оновленому змісті нормативно-правових документів, які спрямовують педагогічну спільноту до забезпечення умов у ЗЗСО для збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів, зокрема й засобами ФК;

– сучасні теоретичні концепції, що фіксують цілі й завдання фізкультурно-спортивної освіти учнів ЗЗСО;

– маркери конгруентності у вищій педагогічній освіті, що відбиваються в інтенції узгодженого, взаємодоповненого застосування інноваційних і традиційних технологій ПП МУФК у ЗВО України тощо.

Таким чином, ураховуючи функціональне призначення й змістове наповнення авторської педагогічної концепції, її метою, на наш погляд, виступає теоретичне, методологічно-концептуальне й методико-технологічне забезпечення досліджуваного аспекту процесу ПП МУФК.

Наступним складником загальних положень авторської концепції є *понятійно-категоріальний апарат*. Для систематизації понятійного апарату концепції використовували метод понятійно-термінологічного аналізу ключових категорій дослідження, в основі якого лежать принципи повноти, несуперечливості й системності. З огляду на той факт, що більшість науково-педагогічних термінів мають множинні тлумачення, а на думку Е. Яковлева [477] та Н. Яковлевої [477], в рамках будь-якої концепції «мова» її складників повинна максимально точно відображати онтологічну сторону наукового знання у сфері обраної проблематики, вважали за доцільне виокремити понятійно-категоріальний апарат як окремий складник авторської концепції.

Ураховувалося, що з позицій сучасної науки поняття – це думка, що відображає істотні й необхідні ознаки предмета або явища, які характеризуються обсягом і змістом [415, с. 189]. Погоджуючись з Т.

Якимович [476], апелювали до позиції, що побудова понятійно-категоріального апарату концепції передбачає не тільки формулювання трактування ключових визначень, але й їх систематизацію, оскільки педагогічне поняття, в певному сенсі, є узагальненням знань про певний предмет і теоретичним судженням стосовно його сутнісних характеристик [476, с. 123].

Дотримуючись положення, що «в змістовному плані понятійно-категоріальний апарат нової системи знань повинен відображати ключові складові досліджуваного об'єкта, а також його методологічні основи, що спричиняє необхідність використання специфічних термінів» [477, с. 10], а також у зв'язку з тим, що концепція ПП МУФК до організації ІР з учнями, суб'єктом якої є студент педагогічного ЗВО, використовує не лише

педагогічні терміни, але і термінологію суміжних наук, розробка понятійного апарату авторської концепції пов'язана з сепарацією понять з психології, філософії, ФВ, ФК.

З огляду на висловлені тези, вбачали необхідність розчленувати понятійно-категоріальний апарат дослідження на групи: основні поняття («готовність», «готовність до діяльності», «педагогічна діяльність», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «ПП», «ФВ», «ФК» та ін.), допоміжні поняття («педагогічні технології», «педагогічні умови», «модель», «моделювання» та ін.). Терміносистема, що складається з різноманітних понять, які тією чи іншою мірою є дотичними до проблематики дослідження й, водночас, зміст яких конкретизовано на основі цільового вивчення термінів, етимологічного і контекстуального аналізу, висвітлюється нами в тексті дисертаційної роботи.

Зауважимо, що ядро пропонованої авторської педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями відбиває сукупність базових вихідних положень і основних ідей, що визначають логіку побудови оновленої наукової педагогічної теорії й характеризують її специфіку. Виокремлені закономірності і принципи функціонування й розвитку досліджуваного процесу дали змогу оцінити сучасний стан проблеми формування готовності студентів котрі, здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до організації ІР з учнями, простежити динаміку її становлення і перспективи розвитку.

Слід зазначити, що закономірностями в контексті нашого дослідження вважали об'єктивно існуючі, необхідні й систематично повторювані зв'язки між окремими складниками процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями, що характеризують його поступальний розвиток. До низки таких зв'язків віднесено, ті, що, з педагогічної точки зору мають більш загальний характер – загальнопедагогічні, та специфічні. Отже, у

процесі проектування ядра розробленої концепції виявлено низку загальнопедагогічних й специфічних закономірних зв'язків у формуванні готовності МУФК до організації ІР з учнями (рис. 4.2).

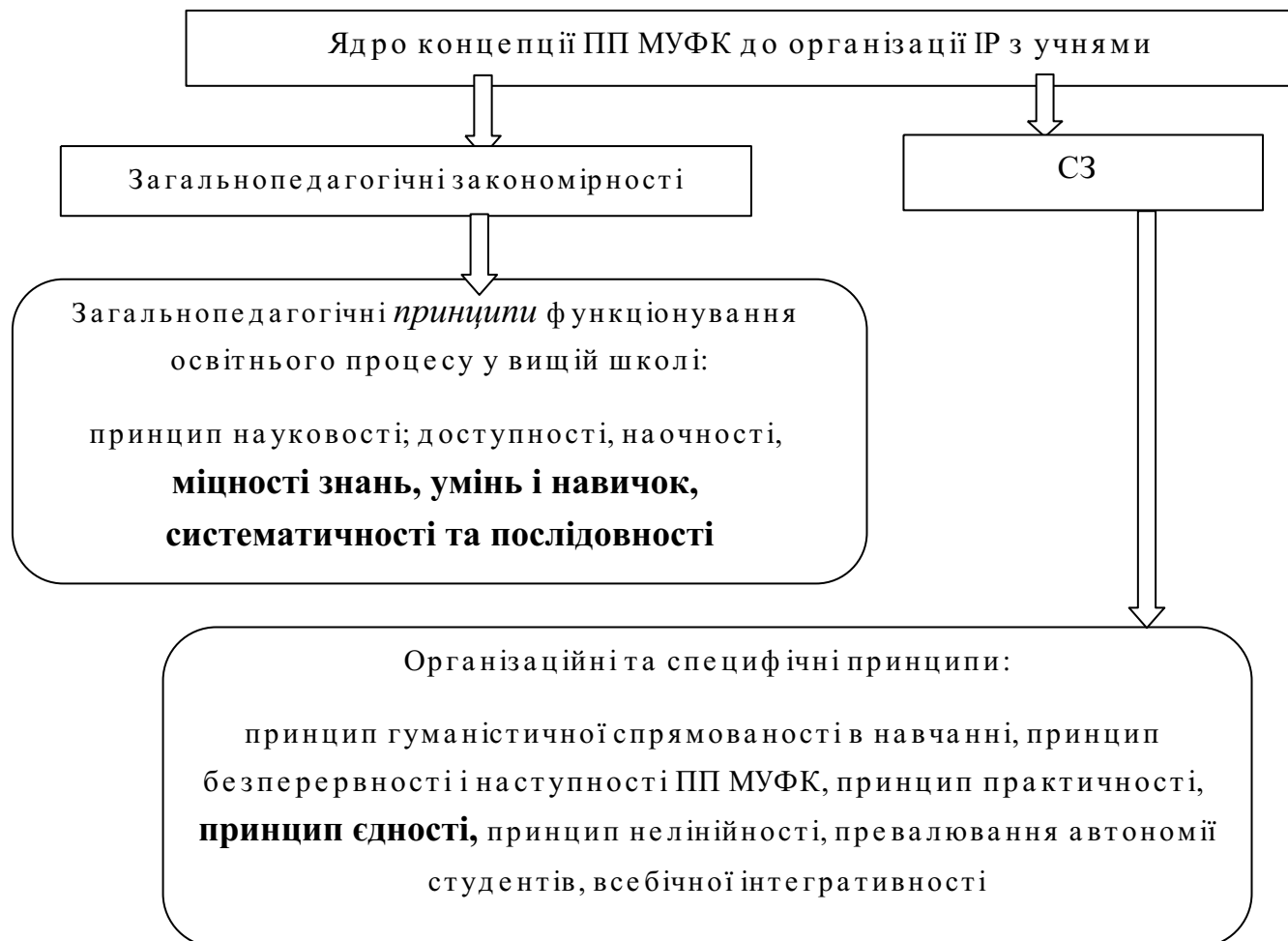

Рис. 4.2 Зміст ядра концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями (де СЗ – специфічні закономірності).

Ще одним складником авторської концепції визначено її *змістовно-сенсове наповнення*, яке відбиває авторський погляд на проблему інноватизації ПП МУФК задля формування готовності студентів до організації ІР з учнями. Вивчення та аналіз освітніх програм, згідно яких здійснюється підготовка студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт засвідчили значний інформаційний потенціал низки освітніх курсів, який доцільно

використати як теоретичну площину для формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Водночас, використання традиційних методів ІІІ студентів не здатне забезпечити повноцінне застосування інтегративного знаннєвого потенціалу виявлених відомостей, тому припускалося, що актуалізація змісту дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» матиме ефективність за умови занурення студентів у змодельовані професійно зорієнтовані колізійні ситуації.

Імплементация окреслених завдань передбачало розвиток активної самостійної пізнавальної діяльності студентів. Авторські ситуативні вправи інтегрували відомості про актуальну педагогічну проблему, що стосується збереження та зміцнення здоров'я учнів в умовах ЗЗСО засобами ФК на основі використання індивідуалізації та диференціації фізкультурно-спортивних занять. Такі проблемні ситуації прокласифіковано з опорою на висновки І. Підкасістого [330], котрий стверджує, що в основі групування видів самостійної роботи студентів знаходиться характер пізнавальної діяльності [330, с. 34]. Відтак, авторські змодельовані професійно зорієнтовані колізійні ситуації залежно від педагогічних цілей згруповано у чотири класи, а саме:

– *відтворювальні* колізійні ситуативні завдання, які передбачають порівняння власних дій з відомим зразком, впізнавання і розпізнавання матеріалу, запам'ятовування і демонстрацію зразків виконання способів професійної педагогічної діяльності УФК;

– вирішення *реконструктивно-варіативних* колізійних ситуативних завдань дасть змогу студентам розширити вміння актуалізувати і відтворювати засвоєну інформацію у процесі самостійного пошуку шляхів вирішення типових професійних завдань;

– *евристичні (частково-пошукові)* колізійні ситуативні завдання спрямовані на активізацію педагогічної творчості МУФК, адже відбивають складні педагогічні ситуації, вирішення яких потребує проектування індивідуальних маршрутів ФВ учнів з різним станом здоров'я тощо;

– розв'язання *творчих* (дослідницьких) завдань вимагало від студентів вияву здатності до педагогічної імпровізації.

Припустили, що різні типи колізійних ситуативних завдань забезпечуватимуть різний вплив на формування у МУФК досвіду педагогічної діяльності, оскільки ступінь їх самостійності й автономності у напрямі організації власної пізнавальної активності в процесі вирішення різних типів авторських завдань буде різною. У процесі розробки таких освітніх завдань, спрямованих на розвиток у майбутніх педагогів готовності до організації ІР з учнями, реалізовувався найважливіший дидактичний принцип – зв'язку освіти з реаліями професійної діяльності.

На практиці окреслений принцип означав, що в процесі розробки професійно орієнтованих колізійних завдань дотримано низки методичних принципів, які науковій спільноті запропонував П. Підкасістий [330], а саме: принцип професійної результативності, продуктивності, конструктивності, когнітивності, самостійності [330, с. 78].

У рамках психологічної науки встановлено, що пережиті індивідом колізії, які визначаються філософами як зіткнення протилежних сил [431, с. 280], за своєю суттю відбивають суперечливі мотиви, цінності, цілі, які індивід актуалізує в момент вирішення певної колізії. Так, Д. Леонт'єв [253] вважає, що в процесі розвитку особистості відбувається розширення кола відносин, збагачення знань і умінь суб'єкта, в зв'язку з чим його конкретні дії можуть переростати контекст тієї діяльності, яку вони реалізують, і вступати в конфлікт з мотивами, що їх детермінували [253, с. 109]. Поряд з тим, в іншому випадку, за словами дослідника, невідповідність дій з мотивами інколи породжена збіднінням існуючих можливостей, звуженням кола зв'язків суб'єкта зі світом [253, с. 115].

Таким чином, запропоновані колізії відображатимуть протиріччя внутрішнього світу особистості МУФК: між «реальним Я» та «ідеальним Я».

Вирішення колізійних завдань пов'язано з усуненням розбіжностей між професійними бажаннями, прагненнями, поглядів і реальними інтелектуально-досвідовими можливостями їх задоволення. Відповідно до існуючих наукових уявлень про внутрішньо особистісні конфлікти – колізійні професійно зорієнтовані завдання в рамках розробленої концепції актуалізували внутрішні спонукання студентів до здійснення раціональних педагогічних дій у процесі вирішення актуальних завдань ФВ школярів з різним станом здоров'я та фізичної підготовки.

Прогнозувалося, що конструктивне вирішення запропонованих колізійних завдань дасть змогу студентам усвідомити прогалини власного незнання у сфері реалізації методично обґрунтованих рішень щодо організації ІР з учнями, актуалізуватиме необхідність індивідуалізації ФВ школярів і ззовні виявлятиметься в ухваленні ефективного рішення щодо вибору форм, методів, засобів педагогічної діяльності.

Разом з тим, занурення МУФК у вирішення колізійних професійно зорієнтованих завдань передбачало в межах реалізації авторської концепції використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій.

Застосування розробленої концепції характеризується певними межами, адже спрямоване на студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, викладачів педагогічних ЗВО. Доцільно відзначити, що обмеження концептуального простору її використання детерміноване станом сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями. Разом з тим, запропонована концепція передбачала побудову взаємодії її учасників у рамках «суб'єкт-суб'єктної» парадигми.

Окреслюючи засоби упровадження концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями, зазначимо, що в рамках дослідницьких дій виявлено розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО. Тому засобами реалізації розробленої концепції визначено сукупність ресурсів (нормативно-орієнтаційні, змістовно-інформаційні, комунікативно-діяльнісні) та можливостей (сміслові, інтеграційні, перетворювальні) педагогічного ЗВО.

До складників авторської концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями віднесено педагогічні умови, які як сукупність організаційних, методичних, оптимізаційних заходів, спрямовувалися на забезпечення ефективності досліджуваного процесу й формування готовності студентів до окресленого аспекту професійної діяльності. В межах дослідження до переліку дієвих педагогічних умов віднесено такі чинники:

- забезпечення ціннісної та мотиваційної професійної педагогічної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК;

- створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями;

- управління практичною освітньою (в тому числі, самотійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів шляхом упровадження в освітній процес спеціально розроблених технологічних педагогічних засобів, що забезпечують розвиток професійно значущих якостей УФК;

- інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів

, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти.

Підсумовуючи, відзначимо, що розроблена концепція ПП МУФК до організації ІР з учнями враховує ідеї неперервності освіти, положення про цілісність професійних, соціальних і педагогічних систем, наукові здобутки закордонних і вітчизняних дослідників, які присвячували свої наукові розвідки проблемі забезпечення ефективності ФВ учнів та використанню розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля підготовки компетентних УФК. Водночас, запропонована концепція, будучи складною, структурованою, емерджентною, конгруентною, динамічною системою загальнопедагогічних й спеціальних знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями, ґрунтовно ретранслює відомості про сутність, суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні актуалітети, зміст, особливості функціонування досліджуваного процесу в освітньому середовищі педагогічного ЗВО.

Оскільки результатом упровадження анонсованої концепції є високий рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями, запропонованій концептуальній сукупності знань властива процесуальна сторона. Основні положення концепції відбивають її мету, нормативно-правове, методологічне забезпечення, межі застосування, місце в професійній освіті, понятійно-категоріальний апарат, специфіку реалізації в умовах педагогічного ЗВО.

Основними джерелами створення авторської концепції вважали соціальне замовлення на підготовку компетентних УФК, об'єктивні медико-соціальні реалії стану здоров'я сучасної учнівської молоді, зрослі вимоги до кваліфікації випускників педагогічного ЗВО, зарубіжний досвід ПП МУФК до диференціації та індивідуалізації фізкультурно-спортивних занять учнів, нормативно-правову задекларованість необхідності збереження та зміцнення здоров'я учнів ЗЗСО.

Наскрізною метою запропонованої концепції визначено теоретичне, методологічно-концептуальне й методико-технологічне забезпечення процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в системі вищої педагогічної освіти України як основи професійного самовдосконалення, опанування основ педагогічної майстерності. Водночас, анонсована концептуальна єдність знань відображає ключові наукові маркери, упровадження яких сприятиме оновленню ПП МУФК.

Апелюючи до складності мети концепції, засадничі положення ПП МУФК до організації ІР з учнями витлумачено на трьох концептуальних рівнях – *теоретичному, методологічному, технологічно-методичному (практичному)*, кожен з яких вважали її інтегративним, вузловим складником, де віддзеркалено ключові авторські ідеї. Традиційно в педагогічній літературі концепції складаються з низки концептів, тому в розрізі дослідження перелічені складники іменували концептами.

Наведені концепти характеризуються взаємопов'язаністю, інтегративністю змісту, відкритістю до змін зовнішнього середовища (яким вважали систему вищої педагогічної освіти України) й відбивають специфіку інформаційного наповнення площин запропонованої концепції.

Теоретичний концепт запропонованої концепції відбиває суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища та ін.; популяризації у світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ у ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного

здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти) тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів у зарубіжних країнах; нормативно-правове підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями; перспективні напрями оновлення ПП МУФК (реалізація практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементацію міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізацію і діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки МУФК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО).

Методологічний концепт ПП МУФК до організації ІР з учнями ретранслюється у таких площинах: імплементації сукупності *загальнонаукових* (системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований) й *конкретно-наукових* (суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний) методологічних підходів як ключових векторів організації дослідницької роботи; конкретизації загальнопедагогічних і специфічних закономірностей ПП МУФК до організації ІР з учнями й структуризації сукупності засадничих принципів наукової розвідки у *три блоки* – загальнопедагогічні, організаційні, специфічні, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи; визначення нових особливостей і властивостей

досліджуваного об'єкта, що призводить до очікуваного результату – готовності майбутніх УФК до професійної діяльності; виявленні розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО в контексті формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Практичний концепт розробленої концепції відбиває можливості реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітньому процесі педагогічних ЗВО України, упровадження інноваційних технологій фахового навчання студентів, застосування авторських ситуативних професійно зорієнтованих колізійних завдань, визначення ефективності такого процесу на різних етапах його здійснення. Характеризуючи змістове наповнення площини практичного концепту, зауважимо, що він інтегрує різноманітні процесуальні складники досліджуваного об'єкта, адже містить інформацію про проведення педагогічного експерименту в кількох педагогічних ЗВО. У практичному розрізі використання третього концепта передбачало упровадження педагогічних умов й структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, авторського навчально-методичного забезпечення.

Отже, структурне уявлення ПП МУФК до організації ІР з учнями відбиває сфери застосування запропонованої концепції і забезпечує її цілісність, цілеспрямованість і динамічність. Ефективність упровадження авторської концепції корелює з точністю відтворення її концептуальних засад в освітньому процесі педагогічних ЗВО. Описані структурні концепти проектувалися з метою забезпечення високого рівня готовності МУФК до індивідуалізації та диференціації ФВ школярів на уроках ФК у процесі організації ІР. Положення розробленої концепції стали теоретико-методологічним підґрунтям для створення експериментальної педагогічної системи.

4.2 Експериментальна педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Проектування експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в межах дослідження здійснювалося з опорою на методологічні засади *системного підходу*. Кристалізуючи постулати окресленої наукової теорії, встановлено, що об'єктивною основою розробки усіх педагогічних ідей є філософія. Саме в її «тенетах», на переконання А. Субетто [412], транслюється загальний підхід, спрямованість, ключові методи пізнання педагогічних явищ [412, с 45]. Універсальним напрямом наукового аналізу педагогічних явищ сучасні філософи (Ю. Бех [77]) вважають системний підхід. Водночас, відзначимо, що «педагогічна версія» системного підходу розроблялася у двох напрямках: дослідниками-педагогами в рамках власне педагогіки та філософами в руслі загальнонаукового системного підходу. Від початку звернення вітчизняної педагогіки до методологічних засад системного підходу позначилися три ідейні лінії його застосування:

- розробка спеціальної педагогічної методології системного підходу;
- використання його у розвитку методології як самостійної галузі педагогічної науки;
- використання системного підходу в конкретно-педагогічних дослідженнях (В. Артюхов [53], А. Євтодюк [173], Є. Юдін [471]), зокрема й тих, що стосуються проблем підготовки МУФК в педагогічних ЗВО (А. Конох [229], Ю. Мосейчук [289], Н. Степанченко [409] та ін.).

Оскільки педагогіка належить до соціальних наук, відтак у межах наукової розвідки апелювали до сепарування уявлень про своєрідність системного підходу в соціальних дослідженнях. Так, А. Кузнєцова [241], переконує, що педагогічні системи належать до соціальних систем, відтак повинні характеризуватися низкою ознак, серед яких:

- відтворюваність;
- різноманітність та динамічність взаємозалежностей

досліджуваного явища з суспільними макросистемами, які детермінують його функціонування та розвиток;

- складність внутрішньої структури, в рамках якої причинно-наслідковий зв'язок є лише одним з видів взаємозалежностей;

- ймовірнісність, самоорганізованість, ціннісна зорієнтованість;

- цілеспрямованість, унікальність та ін. [241, с. 34–35].

Розробку педагогічної методології системного підходу в контексті конкретного педагогічного дослідження, за словами Н. Степанченко [409], необхідно розпочинати з визначення особливостей функціонування педагогічного явища/процесу як системного об'єкта [409, с. 22]. Натомість А. Маджуга [262], звертаючи увагу на доцільність використання методологічних основ синергетичного підходу в процесі проектування авторських педагогічних систем, наводить перелік характеристик-вимог наявність яких дає змогу трактувати певну цілість як педагогічну систему:

- педагогічна система повинна бути відкритою для взаємодії, взаємообміну інформацією та «енергією» з навколишнім середовищем (В. Артюхов [53]);

- педагогічна система має містити активний, енергетичний початок, що характеризується проявом ініціативи у педагогів, прагненням до самовдосконалення, самореалізації, підвищення ефективності педагогічного процесу (А. Євтодюк [173]);

- педагогічна система повинна мати свободу вибору, що полягає у здатності визначити шляхи розвитку досліджуваного феномену без здійснення тиску ззовні (Г. Хаккен [437]);

- педагогічна система може розвиватися лише у системі діалогічної взаємодії її суб'єктів на різних рівнях (В. Бех [79]);

- педагогічна система має зорієнтовуватися на розвиток особистості суб'єкта освітнього процесу та ін. [112, с. 35].

Маркерами використання методології системного підходу в процесі розробки авторської педагогічної системи визначено можливості застосування його принципів для визначення:

– складових елементів, що лежать в основі готовності МУФК до організації ІР з учнями, зокрема, мова йде про інформаційно-світоглядні одиниці, а саме:

аксіологічні одиниці – цінності ФК, ФВ, педагогічної діяльності, професійні педагогічні знання, світогляд; норми педагогічної культури, організації фізкультурно-спортивних занять учнів тощо, педагогічна етика;

технологічні одиниці – загальнопедагогічні та спеціальні фахові знання, вміння (гностичні, перцептивні, конструктивні, проектні, комунікативні, експресивні, організаторські), навички, необхідні для реалізації педагогічно доцільної методики організації освітнього процесу на уроках ФК в ЗЗСО; педагогічна техніка, педагогічна саморегуляція;

евристичні одиниці – творча саморегуляція, вміння діагностувати індивідуальні фізичні здібності дітей і вибудовувати диференційовану фізкультурно-спортивну взаємодію з ними;

особистісні одиниці – професійно-педагогічний етикет, правила мовної поведінки, етика ведення розмови, культура педагогічного спілкування, ФК вчителя, розвинена здатність ведення ЗСЖ, особистісна рефлексія, самосвідомість;

– структурних зв'язків у компонентному складі готовності МУФК до організації ІР з учнями;

– структури педагогічної ПП МУФК до організації ІР з учнями на основі виявлення відтворюваності її істотних властивостей.

Детальне вивчення наукової літератури засвідчує відсутність уніфікованого тлумачення змістового наповнення категорії «педагогічна система», яке є семантичним ядром системного підходу. Разом з тим, поняттю «система» нині дано чимало різноманітних визначень. Докладний перелік тлумачень наводиться, зокрема, в напрацюваннях Є. Юдіна [470].

Тоді як, Б. Советов [393] тлумачить систему як «цілісність, яка підтримує впорядкованість і стабільність своєї і вищої цілісності, в яку вона входить як частина, за допомогою самоврядування і управління» [393, с. 7]. У розумінні Ю. Мосейчука [290] система – це об'єкт з набором елементів і зв'язків між ними та їх функціональними властивостями [290, с. 165]. Тоді як В. Новосельцев [309], визначив засадничі ознаки цілісних структур – систем [309, с. 38].

Резюмування існуючих тлумачень, дало змогу встановити, що дослідники сходяться в думці, згідно якої педагогічна система є цілісним комплексом взаємопов'язаних елементів [244, с. 9-10], що функціонують для досягнення певної мети.

З метою комплексної реалізації системних ідей у межах нашого дослідження уточнено ознаки педагогічної системи: *субстанціональність* елементів, *структурність*, *функціональність*.

Примітно, що сучасні методологи педагогіки наголошують на необхідності виокремлення структурних складників авторських експериментальних систем. Зокрема, В. Ясвін [479], підкреслює, що складник – це будь-яка частина системи, що вступає в певні відносини з іншими її частинами [479, с. 69]. Складники системи у філософському розумінні, – відзначає А. Фурман, – це ті структурні одиниці, взаємодія яких зумовлює і забезпечує властиві системі якісні особливості [435, с. 103]. У якості компонентів, як правило, виступають підсистеми й елементи.

Тому система ПП МУФК до організації ІР з учнями характеризується структурованістю її елементів, виокремленню яких передувала дослідницька робота щодо витлумачення змістовного значення терміну «елемент». У філософії елемент – це межа ділення у рамках даної якості системи [431, с. 74].

Тобто виявлення складових елементів і підсистем ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачало розгляд поняття елементу як мінімального складника системи або максимальної межі її розчленування.

З урахуванням конвенційності поняття елемент, елементарною одиницею ПП МУФК до організації ІР з учнями в рамках авторської концепції визначено сформовану готовність студентів до обґрунтованого здійснення окресленого аспекту професійної діяльності УФК. Виокремлення елементів та підсистем авторської системи базувалося на врахуванні *системотвірних чинників і зв'язків* між ними.

Адже, як переконує Г. Васильєв [101], системність об'єкта реально розкривається, перш за все, в палітрі його зв'язків та їх типології [101, с. 22–23]. Тоді як поняття «система» і «цілісність», як відомо, виконують у системному педагогічному дослідженні стратегічно-орієнтувальну роль, натомість поняття «зв'язки» виступає засобом дослідження. Аналіз філософської та педагогічної літератури дав змогу конкретизувати різні типи зв'язків, що властиві процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями як педагогічній системі.

Системотвірними чинниками функціонування педагогічних систем дослідники (Ю. Дутчак [167], С. Лісова [258] та ін.) вважають явища, процеси, зв'язки, які детермінують її оновлення. Ґрунтуючись на виокремлених типах системних зв'язків, до зовнішніх *системотвірних чинників* авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями віднесено:

- мету: підготовка МУФК, що володіють високим рівнем готовності до організації ІР з учнями в процесі ФВ у ЗЗСО, розвиненими знаннями, вміннями, навичками використання інноваційних здоров'язберезувальних, фізкультурно-спортивних технологій на уроках ФК задля збереження та зміцнення індивідуального здоров'я та рівня фізичної підготовки кожного учня; зорієнтованих на творчу професійну діяльність у майбутньому;
- розвивальний потенціал педагогічних ЗВО;
- педагогічні умови ПП МУФК до організації ІР з учнями.

До низки внутрішніх *системотвірних засад* згаданої системи, на наше переконання, належать зв'язки між структурними складниками

готовності студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) і 017 Фізична культура і спорт до організації ІР учнів на уроках ФВ у ЗСО, й між етапами дослідно-експериментальної роботи формування відповідного рівня такої готовності.

Підкреслимо, що структура педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями – це спеціальним чином організована сукупність підсистем, елементів і зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутніми педагогами певного рівня *готовності* до індивідуалізації й диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФВ на основі використання ІР і здатності до її адекватного вияву в реальних педагогічних ситуаціях.

У рамках авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями гуманістична спрямованість особистості педагога визначалася центральним складником їхнього професійного становлення і розглядалася як спрямованість на особистість учня, зміцнення та збереження його здоров'я засобами ФВ і ФК на основі врахування індивідуальних антропометричних, фізичних, психофізіологічних характеристик розвитку організму учня. Для вищої педагогічної школи становлення такої системи пов'язане з необхідністю фізичного виховання здорових школярів, які усвідомлюють цінність власного здоров'я, ЗСЖ, засобів ФК.

На основі комплексного аналізу різноманітних підходів до поняття «педагогічна система» (В. Артюхов [53], В. Бех [77], Г. Васильєв [101], Ю. Дутчак [167], А. Фурман [435] та ін.) і концепцій її структурної побудови (С. Лісова [258], Н. Кузьміна [244] та ін.), а також спираючись на думку І. Осадченко [321], що «сутність педагогічної системи полягає не в співвідношенні змісту і форми діяльності суб'єктів, а в співвідношенні цієї діяльності в цілому з педагогічним результатом» [321, с. 218], запропоновано визначення авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями – це спрямована на конкретний педагогічний

результат, впорядкована за певними ознаками безліч взаємопов'язаних елементів, які утворюють керовану цілісність, об'єднану загальною метою функціонування. Разом з тим, запропонована система є:

- *абстрактною* системою, оскільки є опосередкованим результатом відображення дійсності;

- *відкритої* системою, адже пов'язана з навколишнім середовищем мережею зовнішніх зв'язків (матеріально-технічне забезпечення процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВО; педагогічні умови ПП МУФК до організації ІР з учнями; методико-соціальний зріз стану здоров'я учнівської молоді; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК; нормативно-правове регулювання ФВ школярів; соціально-економічні виклики суспільства (зокрема, пандемія COVID-19 тощо);

- *складною* системою, позаяк її структурні елементи неоднорідні, різноякісні й можуть бути розглянуті як підсистеми, що мають власну структуру;

- системою, що *безперервно розвивається*, адже з плином часу за умови трансформації вимог соціального середовища, припускаємо можливість зміни її структури і функцій;

- системою, яка *самоорганізується*, адже здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

Системний характер запропонованої цілісності знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями підтверджується й тим, що вона розглядалась як підсистема системи вищого порядку (підсистема системи ПП МУФК), а також як надсистема системи нижчого порядку (наприклад, надсистема стосовно сукупності професійних умінь, що складають зміст діяльнісно-проектувального компонента досліджуваної готовності).

Зв'язки між елементами системи ПП МУФК до організації ІР з учнями є зворотними, адже виконують функцію інформування, відображаючи стан готовності студентів до виконання окресленого аспекту професійної діяльності. Водночас, за видам вияву анонсовані зв'язки

характеризуються як імовірнісні, оскільки залежність між елементами системи носить непрямий, опосередкований характер.

Ведучи мову далі, зазначимо, що виявлені складники ПП МУФК до організації ІР з учнями об'єднані в систему, що характеризується цілісністю, емерджентністю, інтегративністю, ієрархічністю, відкритістю, стійкістю. *Цілісність* системи ретранслює той факт, що з одного боку, кожен її структурний складник докладає певний внесок у розвиток цільової функції – забезпечення ефективності формування готовності студентів до обґрунтованого здійснення окресленого аспекту професійної діяльності.

Крім цього, *цілісність* авторської системи означала, що зв'язок між її складниками міцніший, ніж зв'язки її окремих частин з елементами зовнішнього середовища, а зміна будь-якого компонента призведе до трансформації властивостей системи в цілому. Цілісність системи ПП МУФК до організації ІР з учнями виявлялася й у тому, що вона володіє власними закономірностями функціональності, тобто реалізує властиві їй функції в процесі організації освітньої діяльності студентів на основі використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО.

Виявлені властивості *емерджентності* розробленої системи транслуються в тому, що характеристики і властивості системи не зводяться до суми властивостей кожного складника. Запропонована цілісність знань про досліджуваний процес як система володіє новими властивостями і якостями, які не властиві окремим елементам, що входять до її складу. Так, наприклад, системі ПП МУФК до організації ІР з учнями властива структурність – певний набір елементів та зв'язків між ними, – тоді як кожен її складник характеризується варіативним наповненням, яке не завжди відзначається константними зв'язками.

Властивості цілісності й емерджентності вважали інтегративними характеристиками авторської системи. *Ієрархічність* запропонованої

цілісності знань відбивається в можливості розгляду кожного її складника з позиції системи. Стійкість як системна властивість ПП МУФК до організації ІР з учнями забезпечується її адаптивністю, яка ретранслюється в потенційній здатності системи пристосовуватися до зовнішніх впливів шляхом безперервного процесу самоорганізації.

Можливість адаптації обґрунтованої системи до умов освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечувалася зворотними зв'язками між її компонентами. Системність ПП МУФК до організації ІР з учнями детермінувала узгоджену актуалізацію всіх її структурних складників у напрямі досягнення завдань наукової розвідки. Вивчення й виявлення структури, властивостей і характеру зв'язків між структурними підсистемами пропонованої концептуальної цілісності знань про досліджуваний процес підтверджує її *системність*.

Підготовку МУФК до організації ІР з учнями у педагогічному ЗВО розглядали як системний процес, зорієнтований на формування гуманної особистості вчителя, який розуміє цілі та функції окресленого аспекту професійної діяльності, володіє технологіями, прийомами планування й управління індивідуальною освітньо-фізкультурною діяльністю школярів ЗЗСО на уроках ФК, оперує інтегративними загальнонауковими, психолого-педагогічними, соціально-філософськими, фізкультурно-спортивними, професійно-етичними та методичними знаннями.

Очевидно, що створення педагогічної системи передбачало виявлення її складників. Передбачалося, що презентована педагогічна система характеризуватиметься завершеністю та логічністю, якщо відобразатиме способи досягнення очікуваної мети, спрямованої на забезпечення позитивної динаміки розвитку й саморозвитку особистості майбутнього педагога, котрий усвідомлює власну роль у збереженні та зміцненні здоров'я учнів ЗЗСО засобами ФК, володіє гуманістичною позицією тощо. У розрізі дослідження гуманістична спрямованість і професійна компетентність МУФК розглядались як гармонійно інтегровані

складники готовності студентів до організації ІР з учнями.

Зазначена педагогічна система, як і будь-яка система вищої педагогічної освіти, спрямована на забезпечення необхідного рівня засвоєння МУФК ієрархії загальнолюдських, педагогічних, гуманістичних, фізкультурно-спортивних цінностей. Окреслене завдання знаходило відображення в змісті низки освітніх курсів (наприклад, «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура» та ін.), під час відбору та структуруванні яких особлива увага спрямовувалася на розвиток у студентів основ ціннісного розуміння і позитивного оцінювання процесів індивідуалізації й диференціації ФВ школярів.

Наступним засадничим компонентом анонсованої педагогічної системи вважали традиційні й інноваційні педагогічні технології, використання яких забезпечувало активізацію освітньої діяльності студентів, фундаменталізацію професійних умінь, навичок МУФК й сприяло трансформації знань здобувачів освіти в особистісно-ціннісні професійні переконання. Задля досягнення такого афекту в межах реалізації авторської педагогічної системи застосовувалися різноманітні форми і методи організації освітньої діяльності МУФК. Використання обраної палітри методів спрямовувалося на доцільне поєднання теоретико-фундаментального та практичного складників фізкультурно-педагогічної освіти студентів, висвітлення методологічних і методичних аспектів досліджуваного аспекту професійної діяльності УФК тощо.

Інтеграція праксеологічно-технологічного складника в структуру авторської педагогічної системи передбачала ефективне використання розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля формування готовності МУФК до організації ІР з учнями впродовж чітко визначених етапів, за допомогою обраних форм, методів, засобів освітньої діяльності, шляхом забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії під час впровадження

педагогічних умов.

Логічним, вважали той факт, що функціонування запропонованої педагогічної системи передбачало існування конкретного об'єкта педагогічного процесу – контингенту студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) і 017 Фізична культура і спорт.

Незаперечно, що невід'ємним складником запропонованої педагогічної системи стали суб'єкти освітнього процесу педагогічного ЗВО – викладачі та студенти. Окрім традиційних елементів педагогічної системи (мета, зміст, технології, об'єкт, суб'єкт), в авторську педагогічну систему інтегровано інноваційний складник – освітнє середовище педагогічного ЗВО, використання якого забезпечувало динамічність і відкритість анонсованої цілісності знань.

Необхідність використання такого складника зумовлена тим, що об'єктивною основою створення зазначеної педагогічної системи є проблемна ситуація, тобто такий незадовільний стан елементів зовнішнього (соціоприродного) середовища, який, на даному етапі, не можливо вирішити шляхом використання існуючих засобів. Водночас, соціально-освітнє оточення студента як комплекс соціальних, суспільних, освітніх факторів, які негайно або віддалено, прямо чи опосередковано впливають на всебічний розвиток особистості володіє розвивальним потенціалом, ефективне використання якого забезпечувало формування високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями. Локалізація освітнього середовища безпосередньо в структуру педагогічної системи дала змогу студентам – МУФК – розглядати будь-яку проблему, що стосується індивідуалізації занять учнів на уроках ФК у широкому соціальному, медико-соціальному й педагогічному діапазоні з урахуванням пріоритетів загальнолюдських, загальнодержавних, загальноосвітніх напрямів ФВ школярів, гуманістичних цінностей тощо.

Своєю чергою, середовищем функціонування спроектованої системи є освітній процес ПП МУФК у педагогічних ЗВО. Взаємодія системи і середовища носила двобічний характер, що припускає взаємовплив і взаємозміну й сприяє забезпеченню оптимального функціонування системи, що детермінувало її саморозвиток, самовідновлення і самозміну. Відзначимо, що це підтверджувало властивості самоорганізації, самоврядування та еволюціонування досліджуваної системи.

Функціонування окресленої педагогічної системи в межах освітнього середовища педагогічного ЗВО передбачало здійснення МУФК таких основних видів освітньої діяльності: пізнавальна, оцінювальна, методико-проектувальна, комунікативна, перетворювальна, моніторингова, фізкультурно-спортивна, професійно зорієнтована, здоров'язбережувальна.

Таким чином, структурними елементами (підсистемами) експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено:

- *цільовий* елемент - відбиває генеральну мету реалізації презентованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями - забезпечення високого рівня готовності МУФК до індивідуалізації та диференціації ФВ школярів шляхом організації ІР на уроках ФК у ЗЗСО;
- *теоретико-методологічний* - віддзеркалює засадничі теоретичні (передумови, соціальні та педагогічні тенденції й зарубіжний досвід ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів), нормативно-правові (підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО; нормативне регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК у процесі ФВ учнів; забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп; спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку; дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів у ЗЗСО), методологічні засади дослідження (

загальнонаукові та конкретно наукові методологічні підходи, закономірності та принципи дослідження, які відбивають зміст чотирьох рівнів науково-методичного авторського уявлення про досліджуваний процес;

– *праксеологічно-технологічний елемент* – знайшов відображення в логіці поетапного використання розвивального потенціалу (ресурси, можливості) освітнього середовища педагогічного ЗВО задля формування готовності МУФК до організації ІР учнів шляхом цілеспрямованого упровадження виокремленого комплексу педагогічних умов і використання палітри традиційних та інноваційних форм, методів засобів організації освітньої діяльності студентів;

– *діагностико-оцінювальний елемент системи* поєднує структурні складники (*компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних умінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності в напрямі збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ для організації ІР з учнями),

показники готовності МУФК до організації ІР з учнями; інтегрує засоби педагогічної діагностики стану сформованості окресленого феномену за чотири рівнями (низький, задовільний, достатній, високий);

– *результативний* елемент – презентує очікуваний результат – високий і достатній рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями.

За словами В. Бега [77], цілісність можливо схарактеризувати як педагогічну систему тоді, коли її складники є реальною сукупністю взаємодіючих елементів, спрямованих на досягнення відповідної мети [77, с. 28]. На нашу думку, важливим свідченням цілісності авторської системи є існування відповідної цілеспрямованості всіх її підсистем, що простежується у функціонування кожного елемента у напрямі досягнення мети.

Водночас, ключова мета досягалася шляхом реалізації цілей виокремлених елементів. Отже, системоутвірним складником презентованої педагогічної системи вбачали мету, яка об'єднувала інші елементи системи різноманітними функціональними зв'язками (зв'язками координації, перетворення, функціонування, розвитку, управління, а також генетичними і структурними зв'язками). Саме тому процес проєктування авторської педагогічної системи здійснювався з урахуванням того, якою мірою цілі системи відповідають вимогам соціального замовлення на підготовку МУФК; яким чином мета реалізовуватиметься в змісті ПП МУФК.

Принадно зауважимо, що взаємозв'язки елементів системи знаходять відображення в принципах ПП МУФК до організації ІР з учнями. Взаємозв'язок складників і стабільність авторської експериментальної педагогічної системи забезпечувалися *специфічними принципами* (нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.), дотримання яких передбачало гнучке і своєчасне реагування всієї системи на зміни та оновлення в кожній з її підсистем.

Наведені умовиводи підтверджують, що цілісність запропонованої авторської педагогічної системи забезпечувалася взаємодією всіх її елементів, узгодженістю і спрямованістю їх функцій та цілеспрямованістю дій об'єктів і суб'єктів. Використання системного підходу дало змогу розглядати авторську педагогічну систему як цілісність з точки зору витлумачення її ієрархічних зв'язків різних рівнях функціонування. Анонсованим зв'язкам властива, по-перше, *вертикальна структура*:

– *макрорівень* – національна система освіти України (підтверджує реалізм мети формування готовності УФК до збереження та зміцнення здоров'я школярів на уроках ФК з урахуванням індивідуальних можливостей кожного учня);

– *мезорівень* – діяльність ЗВО, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів (створюються умови для професійного становлення УФК-гуманіста, здатного враховувати унікальність індивідуальності учнів у процесі проєктування методики занять ФК);

– *мікрорівень* – відбиває взаємозв'язок авторської системи з напрямом підготовки студентів (забезпечуються умови для формування професійно значущих якостей особистості УФК, здатної на основі інтеграції психолого-педагогічних і методико-технологічних знань трансформувати методику фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФК і реалізовувати стратегії та технології організації ІР школярів).

По-друге, *горизонтальна структура*, що розглядається в межах підсистем, які виконують ті ж функції на різних рівнях системи. Функціонування розробленої експериментальної системи забезпечувалось узгодженістю і взаємодією її складників, яким властива здатність підтримувати намічений режим роботи завдяки існуванню системотвірних зв'язків між ними.

Отже, авторська експериментальна педагогічна система – це спрямована на конкретний педагогічний результат, впорядкована за певними ознаками сукупність взаємопов'язаних елементів (підсистем) –

цільового, теоретико-методологічного, праксеологічно-технологічного, діагностико-оцінювального, результативного, що характеризуються абстрактністю, відкритістю, складністю, емерджентністю, ієрархічністю й утворюють керовану цілісність фундаментальних знань про процес ПП МУФК до організації ІР з учнями, об'єднану загальною метою функціонування. Відображення характеристик спроектованої педагогічної системи в спеціально створеному об'єкті – структурно-функціональній моделі – здійснювалося шляхом використання методу педагогічного моделювання.

4.3 Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Актуальність проблеми дослідження на науково-практичному рівні продиктована усвідомленням необхідності пошуку, розробки та реалізації таких педагогічних умов, які були б орієнтовані на формування досліджуваного феномену шляхом оптимізації та вдосконалення освітнього процесу в педагогічних ЗВО. Разом з тим, доцільність виокремлення низки педагогічних факторів, що сприяють максимізації ефективності експериментального дослідження, продиктована, за словами А. Литвин [256], тим фактом, що будь-яка авторська педагогічна система успішно функціонує у певних умовах (факторах, обставинах тощо) [256, с. 45]. Актуальним у зв'язку з цим вважаємо висновки зарубіжних дослідників (Х. Акарім (H. Akareem) [482], С. Демонт-Хейнріч (C. Demont-Heinrich) [512] та ін.), що флуктуації в сучасних суспільствах відбуваються не лише під впливом зовнішньої примусової казуальності, а й під впливом саморефлексії інституційних структур, а також внутрішньої саморефлексії окремих атракторів соціокультурних систем. Відтак не лише зовнішні, а й внутрішні чинники розвитку соціальних систем породжують

інноваційність їхніх структурних складників [482, с. 55–56].

Допоки будь-яка соціокультурна система існує й функціонує згідно з принципом іманентного породження наслідків, як відзначає Де Віт Аннік Недланд (De Witt Annick Hedlund) [512], у ній безперервно породжуються наслідки, які є результатом не тільки і не стільки зовнішніх чинників, а наслідком існування і функціонування самої системи. Тут враховуємо розуміння про потенції середовища (у тому числі освітнього середовища педагогічного ЗВО) та його ролі у продукуванні, підтримці та розвитку різного роду процесів.

Окрім того, зважаючи на той факт, що сучасне соціальне середовище характеризується такими станами як: глобалізація – переважання глобальних тенденцій над локальними; глокалізація – збалансований вплив локальних і глобальних тенденцій; фрагментація – слабкі ефекти впливу локальних та глобальних складників; локалізація – превалювання локальних характеристик, з метою ефективного функціонування розвивального потенціалу середовища педагогічного ЗВО необхідно реалізувати специфічні внутрішні умови ПП МУФК.

Не применшуючи значення впливу зовнішніх умов на функціонування авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, враховували, що зовнішнє середовище зазвичай, як підкреслює О. Снігур [391], є визначальним чинником для функціонування системи, позаяк від умов довкілля залежать напрям, стохастична тенденція розвитку системи. Відтак, вважали, що зовнішні умови є необхідним тлом ПП МУФК, що містить біфуркаційний механізм розвитку.

Окрім того, на переконання Н. Степанченко [409], котрий детально вивчив проблему вдосконалення загальнопедагогічної підготовки студентів ЗВО фізкультурного профілю, ефективність вирішення освітніх завдань щодо формування основ професійної майстерності МУФК має найвищу мету – пробудження суб'єктивності кожного учасника [408, с. 440]. Тому задля виконання завдань наукової розвідки здійснено низку

дослідницьких дій з метою віднайдення комплексу дієвих педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Зокрема, ведемо мову про детальний семантико-етимологічний, логіко-узагальнювальний дефінітивний аналіз категорій «умова», «організаційно-педагогічні умови», «педагогічні умови». У загальному розумінні умови – це явища, необхідні для настання певної події.

Оцінюючи динаміку процесу розвитку основ професійної майстерності майбутніх педагогів, К. Гнезділова [131] зазначає, що умови є важливим фактором його результативності, оскільки вони створюють саме те середовище, в якому анонсований процес виникає, існує та розвивається [131, с. 37].

Звернення до філософського тлумачення семантичного наповнення категорії «умова», здійснювалося крізь призму ідей детермінізму, який ретранслює уявлення про причинно-наслідкові зв'язки явищ і подій. У методології філософських поглядів на теорію детермінізму розглядаються причинно-наслідкові взаємозалежності функціонування процесів у такому ракурсі: причини – умови – наслідки. В рамках такого зв'язку умови є необхідною складовою ланкою в логічному ланцюжку існування будь-якого процесу. Примітно, що, за словами З. Скринника [388], умови, незалежать від передумов виникнення явища/процесу, проте, водночас, породжують настання певних наслідків.

У контексті сказаного, вважали, що для завершення логічного ланцюжка причинно-наслідкових зв'язків у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями необхідним складником є цілеспрямована діяльність суб'єктів окресленого процесу. В такому контексті спеціально створені умови та цілеспрямована діяльність суб'єкта давали змогу розглядати причини (суспільно-історичні передумови й соціально-педагогічні актуалітети ПП МУФК до згаданого аспекту професійної діяльності) як мету для отримання запланованого наслідку-результату. Тут апелювали до наукової позиції І. Мельничук [280], згідно якої в рамках

педагогічного експериментального дослідження причина, що спонукає до створення умови для отримання результату, розглядається як мета інноватизації освітнього процесу [280, с. 45].

У педагогічній науці термін «умова» зазвичай використовують у таких семантичних конструктах як: організаційно-педагогічні умови, методичні умови, педагогічні умови тощо. Узагальнення існуючих трактувань відбивається в таких тлумаченнях: організаційні ресурси, використання яких забезпечує досягнення запланованих освітніх цілей; сукупність взаємопов'язаних передумов (фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних тощо), що забезпечують цілеспрямоване управління освітнім процесом та ін.

У визначенні змістового наповнення терміну «організаційно-педагогічні умови» враховували думку В. Демченко [151], котрий розглядає їх як сукупність взаємопов'язаних інформаційних комплексів, які доцільно створювати в середовищі ЗСО для забезпечення управління освітньою діяльністю здобувачів і досягнення педагогічних цілей [151]. Звернення до витлумачення згаданої категорії в межах дослідження продиктовано необхідністю та доцільністю використання розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля оновлення ПП МУФК до організації ІР з учнями. У такому контексті ресурси та можливості педагогічного ЗВО тлумачили як організаційно-педагогічні умови, що відбиваються в такій тріаді:

– *умови-передумови* (сукупність існуючих умов здійснення професійно-педагогічної діяльності професорсько-викладацьким складом педагогічного ЗВО й освітньої діяльності студентів) знаходять відображення в актуальному матеріально-технічному й методичному забезпеченні занурення викладачів і студентів в доцільний освітній процес задля досягнення запланованих освітніх результатів;

– *умови-обстановка* (сукупність умов, що орієнтують професорсько-викладацький склад на ефективну побудову освітнього процесу, тоді як

МУФК – оволодіння змістом освіти) презентовані інформаційними відомостями, зокрема мова йде про нормативно-програмне та навчально-методичне забезпечення діяльності суб'єктів освіти;

– *умови-вимоги*, сукупність вимог щодо контролю якості освітнього процесу.

Відзначимо, що розширений дискурс у сучасні витлумачення категорії «педагогічні умови», підкреслив плюралізм думок науковців. Так, під педагогічними умовами розуміють:

– сукупність об'єктивних зовнішніх [280, с. 185] і внутрішніх [329, с. 59] обставин [339, с. 102], а також організаційних форм освітньої діяльності для досягнення ... дослідницьких цілей» [477, с. 58];

– сукупність заходів, спрямованих на підвищення ефективності педагогічної діяльності [479, с. 117].

У форматі дослідження під педагогічними умовами розуміли сукупність зовнішніх організаційних комплексів (ресурси та можливості освітнього середовища педагогічного ЗВО, що забезпечують занурення суб'єктів в доцільний освітній процес; система документування освітнього процесу; плани, положення, інструкції тощо) і внутрішніх обставин (зміст освіти, технології, методи, прийоми, засоби організації освітньої діяльності МУФК), комплексне використання яких забезпечувало досягнення конкретної мети – формування високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями – й детермінувало становлення та розвиток суб'єктної позиції учасників освітнього процесу (тут – студентів).

Для виокремлення дієвих педагогічних умов дослідження здійснено аналіз сучасних дисертаційних досліджень, у рамках яких предметом наукового пошуку визначено ПП МУФК. Так, наприклад Н. Степанченко [409], розробивши систему ПП майбутніх учителів ФВ у ЗВО, що інтегрує цільовий, змістовий, аналітично-проектувальний, методико-технологічний і контрольньо-діагностичний складники освітнього процесу, котрі взаємодіють і утворюють освітнє середовище вищого закладу освіти,

виокремила педагогічні умови анонсованого процесу, до яких віднесла: цілеспрямовану мотивацію студентів і викладачів до навчання та педагогічної діяльності; поглиблення змісту професійно спрямованого навчання з психологічних і педагогічних дисциплін; комплексне системно-цільове проектування професійної підготовки; застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності вчителя [409, с. 19].

Свою чергою О. Шевченко [459], одним із основних чинників ефективної підготовки МУФК до професійної діяльності вважає реалізацію в освітньому процесі ЗВО низки педагогічних умов, а саме: розвиток професійного інтересу, активізація пізнавальної діяльності, удосконалення спортивно-мистецької майстерності [459, с. 216]. Значну варіативність педагогічних умов поетапної підготовки МУФК до професійного самовдосконалення презентовано в наукових доробках І. Шаповалової [454]. Не применшуючи теоретико-практичне значення досліджень згаданих науковців для розвитку теорії і практики ПП МУФК, вважаємо що в запропонованих варіантах педагогічного забезпечення освітнього процесу у ЗВО відсутнє апелювання до урахування сучасного стану здоров'я учнів ЗЗСО.

Основу комплексу педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями створювала композиція певних чинників функціонування освітнього процесу в педагогічному ЗВО, що детермінують один одного. Взаємозумовленість і взаємодоповнення анонованих факторів та їхнє спрямування на формування конкретного компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями знайшли відображення в єдиному комплексі педагогічних умов дослідження (рис. 4.3), до переліку яких віднесено:

– перша педагогічна умова – забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК;

- друга педагогічна умова - створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті професійних дисциплін загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями;

- третя педагогічна умова - управління практичною освітньою діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь МУФК

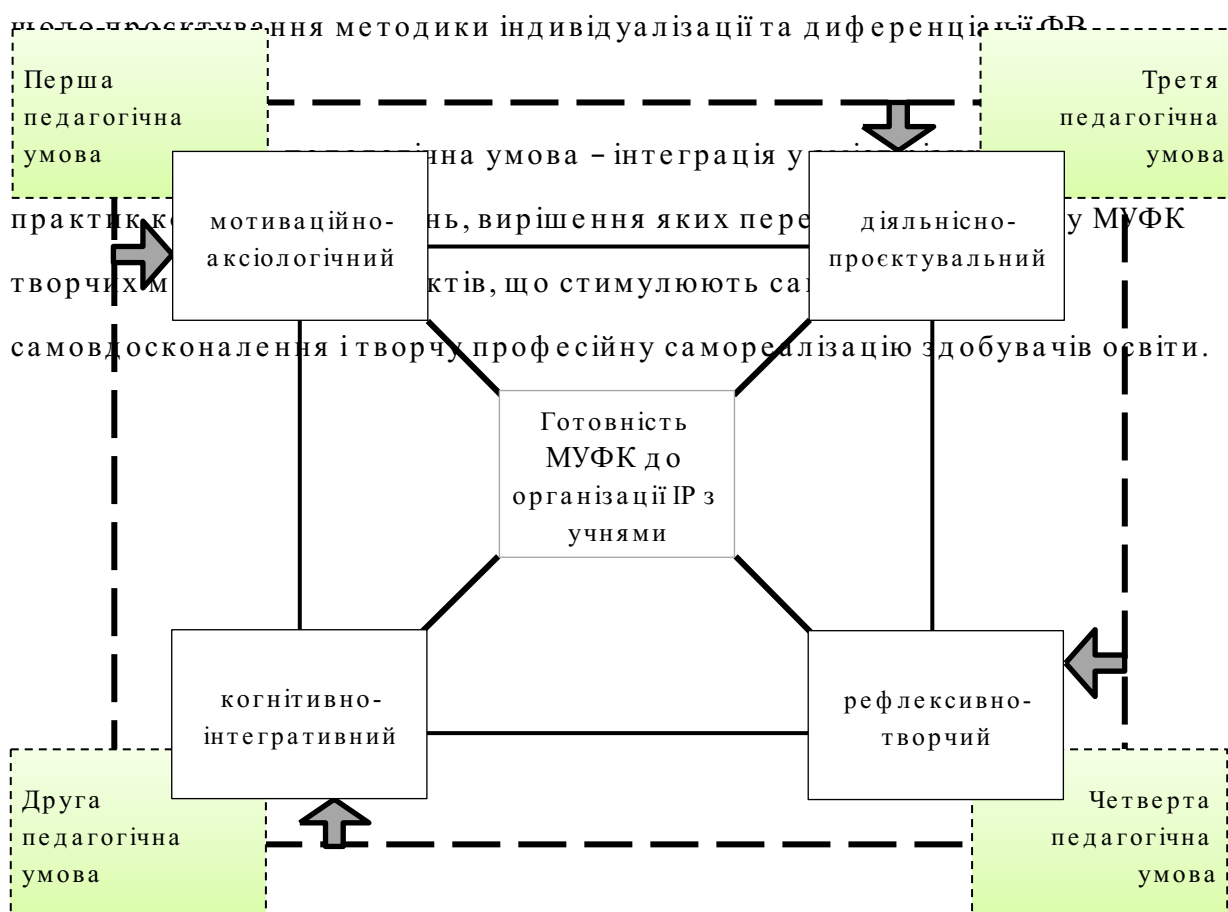

Рис. 4.3 Взаємозв'язок впливу педагогічних умов ІІІ МУФК до організації ІР з учнями на формування компонентів досліджуваної готовності

Комплексність педагогічних умов забезпечувалася цілісним сприйняттям об'єднаних у них змістовних, організаційних, методичних, методологічних, технологічних площин ПП МУФК і визначалась єдністю завдань, принципів, закономірностей, форм, методів і засобів досягнення очікуваної мети. Зазначимо, що створення такої єдності педагогічних чинників мало динамічний характер і детермінувалося соціальним замовленням, що визначає зміст професійно-педагогічної діяльності УФК в аспекті організації ІР з учнями на уроках ФК у ЗЗСО.

Кожній педагогічній умові властиві певні вектори реалізації, тому вважаємо за доцільне охарактеризувати найважливіші з них.

Упровадження *першої педагогічної умови* – забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної педагогічної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК – спрямовувалося на формування мотиваційно-аксіологічного компоненту досліджуваної готовності.

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства, пов'язані з соціально-економічними та політичними змінами, що відбуваються в країні, не могли не позначитися і на системі вітчизняної освіти, для якої характерним нині є входження у світовий освітній простір. В умовах цих перетворень акцентується увага на забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх фахівців, їхній конкурентоспроможності у світовому освітньому соціумі відповідно до актуальних та перспективних потреб держави, суспільства, кожної окремої особистості. Одним із факторів раціонального вирішення соціально-економічних проблем у будь-якому суспільстві є людський капітал як найважливіший ресурс втілення всіх інноваційних перетворень. Тоді як засоби збереження та зміцнення фізичних можливостей учнівської молоді – найціннішого капіталу українського суспільства – інтегруються у ФК.

Разом з тим, однією з умов підвищення якості загальної середньої освіти визнано нині реалізацію індивідуального підходу в освітньому процесі середніх шкіл. Тому сучасний УФК повинен не лише володіти розвиненими фаховими знаннями, вміннями, навичками, особистісними якостями, але ціннісною й мотиваційною професійною спрямованістю, що ретранслюється в усвідомленому індивідуалізованому та диференційованому виборі палітри засобів ФВ на уроках ФК і передбачає вияв креативного мислення, здатності до нестандартного та ефективного вирішення цілої низки професійних завдань.

Нові орієнтири підготовки студентів у педагогічному ЗВО, водночас, пов'язані з осмисленням особистісно значущої ролі вчення, персоналізацією знань, професійною самоактуалізацією [390, с. 109]. Припускали, що різною мірою всі окреслені аспекти інтегруватиме у собі процес забезпечення професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК.

Нині у сучасній науці спостерігається різноманітність підходів до визначення сутності поняття «спрямованість». Більшість дослідників (О. Ажиппо [2], І. Габа [122], І. Якиманська [475] та ін.) трактують її як провідний компонент структури особистості, що визначає поведінку людини, ставлення до себе та оточуючої дійсності.

Акумулюючи в дослідженні існуючі позиції стосовно окресленої проблематики, дійшли висновку, що спрямованість особистості є динамічним, інтегративним утворенням, яке як складна, багатовимірна психолого-педагогічна категорія характеризується такими ознаками:

- ієрархічною системою стійких мотивів;
- ініційованістю вектора активності особистості, що визначає тенденції поведінки та діяльності;
- проектуванням особистісно значущих цілей тощо.

Своєю чергою, термін «професійна педагогічна спрямованість» є видовим стосовно родового поняття «спрямованість особистості». Тому

існують різноманітні концептуальні тлумачення означеної категорії. Проте в педагогічній літературі відсутнє єдине визначення сутності педагогічної спрямованості. У зв'язку з цим, вважали за необхідне внести уточнення, що локалізує базове поняття. Оскільки вектор нашого дослідження лежить переважно в площині другого аспекту згаданої ознакової класифікації, видавалось можливим розглядати професійно-педагогічну спрямованість як інтегративну якість особистості МУФК, що відбивається в системі ціннісно-сміслових орієнтацій, які детермінують ієрархічну структуру мотивів, котрі, своєю чергою, спонукають становлення суб'єктної активності педагога до оволодіння теорією і практикою організації ІР з учнями на уроках ФК у ЗЗО.

Педагогічна спрямованість особистості МУФК насамперед формується в умовах освітнього процесу у ЗВО. Тому припускали, що значною мірою забезпечення професійної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК забезпечуватиметься шляхом інноватизації змісту деяких освітніх курсів, позаяк не завжди вивчення студентами великої кількості фундаментальних і педагогічних теорій і методик детермінує формування окресленої спрямованості.

Зазначимо, що реалізація першої педагогічної умови передбачала використання інформаційного потенціалу низки профільних дисциплін. В окресленому аспекті така дослідницька стратегія забезпечувала глибокий взаємозв'язок між фундаментальним і професійним складниками ПП МУФК. Її реалізація пов'язана з формуванням стійкої мотивації студентів до усвідомленого використання засобів ФК у напрямі збереження та зміцнення здоров'я кожного школяра. Враховувалося, що дієвим виразником рівня опанування студентами спеціально-наукових знань є відображення у свідомості МУФК не лише змісту конкретної дисципліни, але й її зв'язку з майбутньою практичною діяльністю вчителя.

Усвідомлення такого зв'язку надавало МУФК змогу зрозуміти глибинний сенс ПП й активізувало рушійний мотив опанування

студентами професійних знань, умінь, навичок. Виникнення анонсованого мотиву сприяло трансформації характеру сприйняття здобувачами вищої освіти наукової інформації. Прогнозувалося, що на основі сформованих педагогічних поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій на проблему використання засобів ФК задля організації обґрунтованої ІР учнів, актуалізуватиметься мотиваційно-ціннісне ставлення до майбутньої здоров'язбережувальної, фізкультурно-спортивної, просвітницької професійної діяльності в ЗЗСО, цілей і засобів педагогічної діяльності УФК. Разом з тим, передбачали, що таке ставлення до педагогічної діяльності у найширшому його розумінні, зрештою, і відбиватиметься у спрямованості, що становить ядро особистості педагога.

Виокремлюючи першу педагогічну умови, ми апелювали до висновків сучасних дослідників, котрі наголошують, що одним із чинників формування ціннісного ставлення до професії є *мотивація*, яка безпосередньо пов'язана з потребами особистості [186, с. 34]. Науковці тлумачать мотив як спонукання, суб'єктивну причину тих чи інших дій, що пов'язані із задоволенням певних потреб людини [202, с. 169]. Очевидно, що у розрізі реалізації професійних намірів МУФК (тут під професійним наміром розуміли організацію ІР з учнями на уроках ФК) актуалізується доцільність розтлумачення механізмів взаємозв'язку мотивів і діяльності. Тут апелювали до наукової позиції представників психолого-педагогічної науки.

Так, С. Рубінштейн вказує на те, що «мотив, як усвідомлене спонукання для здійснення діяльності, формується під час того, коли людина враховує, оцінює, зважує обставини, в яких вона знаходиться, усвідомлює мету, яка перед нею стоїть» [377, с. 566]. У контексті реалізації першої педагогічної умови передбачалося, що студенти усвідомлюватимуть актуальність індивідуалізації фізкультурно-спортивної діяльності учнів ЗЗСО у процесі участі в змодельованих професійно зорієнтованих колізійних завданнях.

Зазначимо, що Б. Ломов [260] в теорію мотивації ввів поняття вектора «мотив – ціль», зазначаючи, що сформований вектор «мотив – ціль» знаходить своє втілення у діяльності. У свою чергу, «здійснена діяльність (досягнута мета) створює можливість трансформування згаданого вектора на новий рівень, який також реалізується у діяльності й створює нові можливості тощо» [260, с. 217]. Таким чином, прогнозувалося, що в такому безперервному русі розвиватимуться педагогічні здібності, інтереси, схильності, морально-вольові якості, професійна майстерність МУФК. До того ж, вважали, що мотиви та цілі, пов'язані з оволодінням професією, перебувають в органічній єдності.

Таким чином, у межах упровадження першої педагогічної умови мотив розглядали як усвідомлене спонукання, джерело дії та поведінки, а мотивацію – як систему певним чином взаємопов'язаних супідрядних мотивів, що означають перевагу МУФК у виборі тих чи інших цінностей та цілей, свідоме визначення ними лінії власної професійної поведінки та діяльності у процесі організації ІР з учнями.

Важливим для нашого дослідження визначено той факт, що основою мотивів виступають ціннісні уявлення, які координують суб'єктивне ставлення МУФК до професійної діяльності, зокрема того її аспекту, що стосується індивідуалізації та диференціації засобів ФК під час організації індивідуальних фізкультурно-спортивних занять учнів ЗЗСО.

Окрім того, апелювали до результатів аналізу педагогічної літератури, які переконують, що етап ПП МУФК у ЗВО є найбільш сензитивним у руслі забезпечення мотиваційної і ціннісної професійної спрямованості, оскільки саме у цьому віці відбувається усвідомлення фундаментальних життєвих (професійних, культурних, особистісних) принципів. На наш погляд, саме така постановка питання дасть змогу змістити акценти у змісті ПП МУФК з цінностей кінцевого продукту у вигляді предметних знань, умінь, навичок на цінності процесу їх отримання, механізми самозміни та саморозвитку майбутніх педагогів.

Механізмом забезпечення професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК у межах реалізації першої педагогічної умови вважали становлення студента *суб'єктом власної освітньо-професійної діяльності*, що конкретно відбивається в поступовій самоорганізації МУФК особистісного освітньо-розвивального простору на основі єдності педагогічних дій викладача та студента. Прогнозувалося, що в рамках суб'єкт-суб'єктних відносин учасників освітнього процесу, побудованих на обміні емоційно-ціннісним досвідом вирішення професійно зорієнтованих завдань, відбуватиметься усвідомлення студентами себе суб'єктами професійно-педагогічної діяльності.

Відтак, вважали, що засоби, які сприятимуть розвитку професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК до ефективного використання засобів ФК у процесі ІР з учнями, повинні актуалізувати як зміст ПП, так і процесуальний аспект розвитку базових якостей особистості майбутнього педагога. На думку сучасних дослідників (П. Джуринський [157], В. Іщук [199], Р. Карпюк [206] та ін.), освітньо-професійна діяльність МУФК доцільно здійснювати в особливому педагогічному середовищі, в умовах особистісної залученості студентів та викладачів в освітній процес. У межах упровадження першої педагогічної умови, анонсована залученість студентів та викладачів педагогічного ЗВО забезпечувалася використанням змодельованих колізійних ситуацій. Анонсовані дидактичні завдання відбивали особливим чином організовану особистісно-розвивальну ситуацію, вирішення якої активізувало механізми професійного самостановлення МУФК, що вимагало від студентів вияву професійних функцій, ціннісно-сислового ставлення до об'єктів, процесів, явищ майбутньої професійної діяльності, здійснення самостійних і творчих освітніх дій.

Дидактична цінність моделювання анонсованих ситуацій у тому, що студенти засвоювали спеціальні професійні знання щодо організації ІР з учнями на уроках ФК у квазіпрофесійних умовах, синтезуючи матеріал

вивчених дисциплін навколо педагогічної проблеми.

Апелюючи до розуміння колізійної ситуації як цілеспрямованої дидактичної конструкції, що забезпечує цілісність освітнього процесу ПП МУФК шляхом використання ресурсів і можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО, виокремлено базові групи пропонованих проблемних завдань, серед яких:

- ситуації ціннісно-сміслового вибору, сенс яких полягав у постановці студента перед вибором цілей педагогічної діяльності, оптимальних методів та прийомів досягнення мети – специфіка таких дидактичних одиниць полягала в усвідомленні МУФК особистісного сенсу педагогічної освіти на основі актуалізації ціннісно-сміслового змісту педагогічних проблем, вирішення яких вимагало використання не лише засобів ФК, але й опори на ціннісні орієнтації та вияву професійно значущих якостей;

- пошуково-орієнтовані ситуації, особливість яких полягала в організації творчого пошуку шляхів вирішення змодельованої педагогічної проблеми, що стимулювало виникнення у студентів професійного інтересу до об'єктивного пізнання педагогічної реальності, усвідомлення значущості запропонованих явищ та об'єктів для майбутньої діяльності УФК, розвиток концептуальності педагогічного мислення;

- практико-імітаційні ситуації, спрямовувалися на відтворення педагогічної реальності в умовах ігрової чи квазіпрофесійної діяльності, що вимагало від МУФК застосування моральних, інтелектуальних зусиль, віднайдення педагогічно доцільних засобів її вирішення; в таких умовах студенти реалізували особистісний потенціал, осмислювали професійно-особистісний досвід проектування методики ІР з учнями, котрі мають різний стан здоров'я, що сприяло виробленню власної педагогічної позиції ;

- ситуації рефлексії та самооцінки, в межах розігрування яких МУФК здійснювали критичний аналіз власних професійних дій, що

актуалізувало установку студентів на самовдосконалення у сфері індивідуалізації та диференціації ФВ школярів на уроках ФК.

Зазначимо, що подібне розмежування ситуацій носило дещо умовний характер й здійснювалося з метою логічного обґрунтування дидактичних шляхів забезпечення професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК на збереження та зміцнення здоров'я учнів ЗЗСО на уроках ФК. У кожній із виокремлених ситуацій різною мірою відбиваються окремі аспекти професійної діяльності УФК, водночас усі ситуації є гранями, аспектами єдиної цілісної ситуації розвитку особистості МУФК у процесі ПП.

Провідними методами упровадження першого педагогічного фактору обрано імітаційні ігри, які за словами Ю. Безрученкова [73] активізують перебіг освітнього процесу й забезпечують інтенсивність квазіпрофесійної діяльності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного ЗВО. Сценаріями для імітаційних ігор слугували авторські колізійні проблемні завдання.

Специфіка використання імітаційних ігор полягала в моделюванні позитивної взаємодії учасників освітніх відносин, відповідно до умов колізійної педагогічної ситуації, в рамках якої майбутні педагоги мали змогу побувати в ролі суб'єкта педагогічної діяльності. У контексті реалізації першої педагогічної умови, колізійні професійно зорієнтовані педагогічні завдання, що відтворювалися шляхом застосування методу імітаційних ігор, спрямовувалися на вирішення таких завдань:

- забезпечення ціннісно-сміслового самовизначення МУФК у складних педагогічних ситуаціях, що вимагають нестандартних методичних рішень в аспекті організації ІР учнів на уроках ФК;

- формування у студентів цілісного образу педагогічної діяльності УФК, що здійснюється на користь особистості учня, суспільства та держави;

- набуття та трансформація МУФК досвіду організації педагогічно доцільної, безпечної ІР учнів на уроках ФК в ЗЗСО;

- розвиток критичного мислення майбутніх педагогів, рефлексії щодо себе та учнів;

- формування у майбутнього педагога позитивної мотивації та інтересу до педагогічної діяльності, розвиток навичок позитивної комунікації;

- створення оптимальних умов використання ресурсів та можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО тощо.

Залучення студентів до реальної діяльності з планування, реалізації та корекції процесу організації ІР з учнями на уроках ФК в ЗЗСО і власної діяльності, визнання пріоритету самостійної освітньої діяльності МУФК сприяло самоствердженню майбутніх педагогів, зростанню освітніх і духовних потреб суб'єктів освітнього процесу, розвитку гуманістичних ціннісних орієнтирів, формуванню позитивного ставлення до майбутньої професійно-педагогічної діяльності, актуалізації мотивів збереження та зміцнення здоров'я кожного учня шляхом ефективного застосування засобів ФК.

Реалізація *другої педагогічної умови* – створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті професійних дисциплін загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями – спрямовувалася на ознайомлення студентів із загальнопедагогічними та спеціальними відомостями про специфіку організації ІР з учнями та формування когнітивно-інтегративного компоненту анонсованої готовності.

Розкриваючи зміст другого педагогічного чинника в межах дослідження, відзначимо, що ера вивчення освітнього середовища як педагогічного поняття розпочалася з середини ХХ ст. У сучасній педагогіці поняття «освітнє середовище» визначається як сукупність соціальних, культурних та інших умов, у межах яких здійснюється освітня

діяльність індивіда, а також комплекс реально доступних освітніх послуг [369]. Так, В. Ясвін [479] позначає поняттям «освітнє середовище» (або середовище освіти) систему умов, що забезпечують формування особистості за наперед заданим зразком, а також тих різноманітних можливостей, що містяться в соціальному та просторово-предметному оточенні здобувача освіти і впливають на його розвиток [479, с. 15].

До можливостей освітнього середовища дослідник відносить засоби, форми, методи навчання, що забезпечують відповідність цілей професійної освіти та її змісту й узгоджуються з психологічними, фізіологічними та віковими особливостям розвитку студентів. Базовими моделями освітнього середовища науковець вважає: догматичне, безтурботне, кар'єрне та творче [479, с. 16].

Поряд з цим у сучасних дослідженнях методологи інноваційних освітніх систем, збагачуючи категорію «освітнє середовище» оновленим семантичним змістом, спрямовують наукову спільноту до забезпечення в межах освітнього процесу педагогічного ЗВО інформаційного (О.

Стасенко [404]), інформаційно насиченого (С. Павловські (С. Pawlowski [557])), інформаційно-комунікаційного (О. Шукатка [463]), інформаційно-освітнього (В. Сікора [385]), адаптивного оздоровчо-освітнього (С. Карасевич [204]), емоційно насиченого (А. Цьось [444]) середовища та ін.

Так, наприклад, С. Павловські (С. Pawlowski) [557] під створенням інформаційно-насиченого освітнього середовища розуміє «процес забезпечення ПП майбутніх педагогів теорією, методологією та практикою розробки й оптимального використання інформаційних і комунікаційних технологій з метою зміни механізмів управління системою освіти у ЗВО; удосконалення методики та стратегії відбору змісту, методів та організаційних форм освітньої діяльності студентів; створення методичних освітніх систем, зорієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу студентів, формування умінь самостійно набувати знання...» [557].

Таке інформаційно-насичене освітнє середовище сприяє, на думку науковця, по-перше, опануванню студентами особистісно значущими способами ефективної самостійної освітньої діяльності; по-друге, забезпечує реалізацію діяльнісного підходу у ПП; по-третє, дає змогу успішно вирішувати завдання щодо забезпечення суб'єктної позиції майбутніх педагогів.

Упродовж реалізації другої педагогічної умови апелювали до науково перевірених висновків Т. Волошина [118], що організація такого середовища досягається шляхом *відбору та творчого перетворення інформації освітніх курсів*, що забезпечує перенесення акцентів з формування професійних знань, умінь та навичок на розвиток мислення майбутніх фахівців, детермінуючи тим самим актуалізацію їх внутрішнього світу та створюючи умови для особистісного зростання, самореалізації, становлення самосвідомості та побудови індивідуального для кожного студента напряму саморозвитку [118, с. 8].

У контексті дослідження вважали, що інформаційно-насичене освітнє середовище відбиває сукупність усіх освітніх факторів, що забезпечують саморозвиток, самоактуалізацію та творчу професійно-освітню самореалізацію МУФК шляхом:

– *по-перше*, актуалізації в змісті обраних для експериментального дослідження дисциплін та інформаційних масивів, про специфіку організації ІР з учнями;

– *по-друге*, збагачення та насичення змісту анонсованих курсів авторськими навчально-методичними матеріалами, зокрема спроектованими колізійними ситуативними завданнями;

– *по-третє*, відбору та творчого перетворення освітньої інформації, яка інтегрована у зміст ПП МУФК, з метою актуалізації внутрішніх мотивів і ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів в аспекті забезпечення дієвості та результативності ФВ учнів на уроках ФК у ЗЗСО.

Детальне вивчення робочих програм обраних дисциплін, засвідчило їх значний інформаційний потенціал у розрізі формування когнітивно-інтегративного компоненту досліджуваної готовності.

Так, у змісті курсу *«Анатомія людини з основами спортивної морфології»* передбачалась актуалізація відомостей про психологічні особливості організації ІР з учнями на уроках ФК. Зокрема в рамках вивчення теми *«Автономна нервова система»* розглядалися питання, що стосувалися функційної та структурної організації психіки (процеси, стани, властивості) учнів; інтегративних психічних утворень школярів (мотиваційні, афективні, темпераментні, сенсорні, психомоторні, мнемічні, інтелектуальні, мовні, комунікативні, регуляторні, креативні, моральні). Паралельно в часі, прогнозували використання інформаційного потенціалу дисципліни *«Теорія і методика викладання спортивних ігор»*. Зокрема, в межах теми *«Техніка та тактика спортивних ігор»* студенти інтегрували знання про особливості розвитку нервової системи школярів різних вікових категорій з відомостями про характеристику техніки та методики організації спортивних ігор тощо.

Спеціалізовані знання про особливості використання засобів ФК з метою організації ІР з учнями МУФК опановували у процесі вивчення дисциплін *«Теорія і методика рухливих ігор і забав»*, *«Теорія і методика фізичного виховання»*, *«Лікувальна фізична культура»*, *«Теорія і методика викладання спортивних ігор»*, *«Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК»*. У змісті окреслених курсів передбачалась актуалізація відомостей, що стосуються правових основ ФКіС, формування особистості учня у процесі ФВ, ролі та значення ФКіС у розвитку суспільства тощо. З метою розширення та систематизації загальнопедагогічних та спеціальних знань МУФК розроблено цикл семінарських занять на тему *«ІР на уроках ФВ – вимога часу»*, реалізація яких планувалася в рамках курсу *«ФК»*. В основу їхнього змісту покладено ідеї, про те, що кожна людина (тут – учень ЗЗСО) володіє індивідуальними фізичними, антропометричними,

фізіологічними здібностями, мотивами, інтересами, які необхідно в рахувати у процесі проєктування методики занять фізичними вправами на уроках ФК.

Упровадження *третьої педагогічної умови* – управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів – спрямовувалося на розвиток діяльнісно-проєктувального структурного складника готовності студентів окресленої спеціальності до організації ІР з учнями й забезпечувалося шляхом імплементації в освітній процес спеціально розроблених технологічних педагогічних засобів, що забезпечують розвиток професійно значущих якостей УФК.

Поняття «*управління*», яке в загальному сенсі визначається як «керівництво, напрямок діяльності, дії кого-небудь» [288, с. 18], нині є одним з найбільш уживаних термінів, що використовуються практично в усіх сферах життя сучасного суспільства [432, с. 282]. У педагогіці під управлінням розуміється «свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, органів влади на людей, освітні, економічні та інші об'єкти, що здійснюється для організації їхніх дій з метою отримання бажаного результату» [270, с. 74]. У процесі інтегрування третьої педагогічної умови під управлінням розуміли свідомий цілеспрямований вплив на МУФК як суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюється з метою досягнення, анонсованих в основній освітній програмі, професійно значущих цілей, збагачення загальнопедагогічних та спеціальних фахових умінь та навичок студентів загалом й зокрема в аспекті організації ІР з учнями.

Відзначимо, що формувальний етап дослідження, який передбачав цілеспрямоване упровадження запропонованих педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями, частково припав на період тотальних карантинних обмежень у нашій країні та світі. Тому реалізація третьої педагогічної умови здійснювалася віддалено й передбачала організацію

самостійної роботи МУФК.

У загальному розумінні поняття «віддалене» тлумачать як «те, що знаходиться далеко, на великій відстані від чогось» [105, с. 180].

Зазначимо, що під віддаленим управлінням у межах дослідження розуміли опосередковану організацію освітньої (аудиторної та позааудиторної) діяльності студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт, на основі використання сукупності спеціально розроблених навчально-дидактичних матеріалів, використання яких забезпечувало регулювання й одночасно корекцію їхньої самостійної активності в заданому напрямі з метою досягнення бажаних результатів.

Ураховували, що в системі вищої освіти самостійна робота МУФК складає, згідно з нормативними документами, 50 % часу від загальної кількості годин, встановлених в освітній програмі. Спираючись на трактування прикметника «самостійний» визначальною ознакою самостійної роботи МУФК вважали діяльність, що здійснюється суб'єктом власними силами, без допомоги викладачів чи стороннього впливу [390, с. 110].

Окрім того, брали до уваги той факт, що нині педагоги (О. Коротун [230], П. Підкасітий [330], О. Снігур [391], В. Ткаченко [427] та ін.) відзначають зростаючу роль самостійної роботи студентів, що детерміновано трьома основними чинниками:

- *по-перше*, необхідністю розвитку здатності МУФК адаптуватися до умов професійної діяльності, які динамічно змінюються і вдосконалюються й вимагають від учителя вміння орієнтуватися в потоці інформації та функціонувати в умовах науково-технічного прогресу;
- *по-друге*, зміною цілей ПП, її спрямованістю на формування практичних, квазіпрофесійних умінь і навичок креативної, творчої діяльності;

– *по-третє*, тотальною інформатизацією та комп'ютеризацією освіти

У педагогічній науці самостійна робота студентів окреслюється як: «індивідуальна чи колективна освітня діяльність, що здійснюється без безпосереднього керівництва викладача» [442, с. 243]; «метод навчання та самоосвіти, передумова дидактичного зв'язку різних методів між собою» [499, с. 455]. Своєю чергою, П. Підкасістий [330] самостійною освітньою роботою здобувачів називає будь-яку організовану викладачем, активну діяльність, що здійснюється у спеціально відведений для цього час і передбачає досягнення певної дидактичної мети (наприклад, осмислення отриманих знань, узагальнення та систематизацію знань, закріплення, збагачення та розвиток фахових умінь і навичок), але виконується студентами автономно, без безпосереднього керівництва викладача [330, с. 331]. На переконання Є. Танько [421], у процесі самостійної діяльності студенти діють з позиції активної творчої особистості [421, с. 22].

Водночас, у процесі впровадження третьої педагогічної умови враховувалася думка І. Баличевцевої [63], що саме в процесі самостійної роботи у студентів формується готовність до майбутньої діяльності, оскільки вони змушені без зовнішньої допомоги проектувати цілі самостійної роботи, планувати її, «самомобілізуватися» задля її виконання, самостійно вирішувати різноманітні пізнавальні завдання, осмислювати й запам'ятовувати встановлений обсяг освітньої та іншої необхідної інформації тощо [63, с. 132]. Окрім того, апелювано до факту, що самостійна робота МУФК у ЗВО є структурним складником ПП, виконується згідно конкретних завдань та під чітким методичним контролем викладача під час аудиторних занять і в процесі позааудиторної діяльності.

Нині у зв'язку з комп'ютеризацією, інформатизацією та цифровізацією всіх сфер життя сучасного суспільства поряд із традиційними видами самостійної роботи дедалі більшого поширення

набувають її інноваційні форми. Зважаючи на ситуацію, що склалася в нашій країні у зв'язку з пандемією COVID-19, й ураховуючи дидактичні можливості інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, у межах упровадження третьої педагогічної умови самостійна робота МУФК здійснювалася:

– під час *аудиторних занять* (участь у тестуванні на лекції; у письмових експрес опитуваннях; розробка опорного конспекту до матеріалів лекції; написання тез; розробка плану (простого чи складного) лекції, доповіді, виступу тощо);

– як *позааудиторна самостійна робота* під час виконання студентами різного роду завдань (підготовка до семінарських і практичних занять; розробка презентацій з різних конкретних тем; складання бібліографічного списку до конкретної теми; підготовка доповідей, рефератів; курсових робіт (проектів); оформлення результатів практик; виконання випускної кваліфікаційної роботи; пошук додаткової інформації стосовно конкретної теми; розробка проекту (індивідуальна або групова); написання есе; вирішення завдань та виконання вправ тощо).

Ефективність організації самостійної діяльності студентів у напрямі збагачення професійних вмінь МУФК щодо проектування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів, залежала, передусім, від якості:

1) опанування студентами раціональними методами, прийомами самостійної освітньої діяльності;

2) наявності чітко розробленої та детально продуманої системи освітніх, зокрема й колізійних завдань для самостійної роботи;

3) забезпечення МУФК необхідною і достатньою навчальною, навчально-методичною, довідковою та спеціальною літературою;

4) надання можливостей майбутнім педагогам для користування технічними засобами навчання, обчислювальною технікою, освітньо-лабораторним, фізкультурно-спортивним обладнанням;

- 5) своєчасним наданням завдань та їх оперативною перевіркою;
- 6) дотриманням встановленого графіка консультацій, контрольних робіт, колоквиумів, заліків та ін.

У контексті впровадження третьої педагогічної умови, віддалене управління самостійною роботою МУФК, що детермінувала розвиток загальнопедагогічних і спеціальних умінь студентів розробляти методiku організації ІР з учнями на уроках ФК розуміли як свідому, цілеспрямовану організацію індивідуальної аудиторної та позааудиторної діяльності майбутніх педагогів, що здійснюється ними без прямого (безпосереднього) контакту з викладачами за допомогою виконання спеціально розроблених дидактичних завдань.

Однією з найважливіших умов використання потенціалу віддалено керованої самостійної діяльності МУФК вважали доступність спеціально розроблених покрокових методичних рекомендацій щодо виконання кожного колізійного завдання і прикладних зразків його розв'язання.

Прогнозували, що управління самостійною діяльністю МУФК здійснюватиметься шляхом впровадження в освітній процес педагогічного ЗВО технологічних педагогічних засобів, на основі використання яких студенти перебуватимуть у позиції спостерігача за станом і реакціями власної свідомості на зовнішні умови і внутрішні стимули. Продовжуючи характеристику третьої педагогічної умови, зазначимо, що витлумачення змістового наповнення поняття «технологічні педагогічні засоби» передбачало врахування семантичного значення термінів «засіб», «засоби навчання», «педагогічні засоби» та «технологія».

Поняття «засіб» у найширшому значенні визначається як «прийом, спосіб дії для досягнення чогось» [389, с. 46]. З іншої точки зору засобами навчання називаються «матеріальні та природні об'єкти, що використовуються в освітньому процесі для презентування навчальної інформації, організації пізнавальної діяльності студентів та управління нею» [66, с. 206]. Натомість до педагогічних засобів – відносяться

матеріальні об'єкти та предмети духовної культури [280, с. 134].

До сукупності педагогічних засобів, які доступні для застосування у педагогічному ЗВО в контексті упровадження третьої педагогічної умови, віднесено: технічні засоби навчання, якими обладнано навчальні аудиторії для проведення аудиторних занять; друковані видання, програмне забезпечення, електронні освітні ресурси, сучасні професійні бази даних та інформаційні довідкові системи, у тому числі із можливістю віддаленого доступу в разі застосування електронного навчання, дистанційних освітніх технологій.

У сучасних умовах комп'ютеризації освітнього процесу для організації самостійної роботи МУФК у педагогічних ЗВО створене електронне освітнє середовище, що забезпечувало практичні можливості організації віддаленого управління окресленим видом освітньої діяльності студентів. Гарантоване досягнення запланованого результату – збагачення професійних умінь МУФК щодо проектування методики індивідуалізації та диференціації ФВ учнів – у процесі віддаленого управління самостійною роботою здобувачів освіти зумовлювалося технологічністю педагогічних засобів, які використовувалися задля сходження до анонсованої цілі.

Технологічність педагогічних засобів як семантичний конструкт трактувалась з опорою на існуючі в сучасній педагогічній науці тлумачення поняття «технологія» [105, с. 782; 303, с. 5 та ін.]. Аналіз існуючих у різних сферах наукового знання визначень технології дав змогу виокремити її провідну ознаку – досягнення гарантованого результату, тобто відповідної мети.

Технологічними в межах дослідження, вважали ті педагогічні засоби, використання яких МУФК у процесі самостійної роботи, уможливить організацію віддаленого управління різними видами їхньої аудиторної та позааудиторної діяльності, спрямованої на збагачення загальнопедагогічних та спеціальних умінь і навичок організації ІР з

учнями на уроках ФК. До низки таких засобів віднесено:

1) авторські навчально-методичні матеріали, зміст яких алгоритмізує виконання МУФК розроблених колізійних професійно зорієнтованих завдань;

2) посібник «Легка атлетика у програмі фізичного виховання школярів», зміст якого розкриває особливості організації ІР учнів ЗЗСО на уроках ФК шляхом використання фізкультурно-спортивного потенціалу легкої атлетики;

3) навчальний посібник для студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт – «Тестування ФК та рівня здоров'я школярів засобами контролю та самоконтролю»;

4) автоматизовану програму «Оцінка фізичного розвитку та стану здоров'я школярів»;

5) навчально-методичні матеріали, які студенти використовували під час проходження різних видів практик з метою діагностування та моніторингу розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО – «Паспорт здоров'я»;

6) інформаційне середовище педагогічного ЗВО;

7) систему індивідуальних освітніх щоденників (наприклад, особистісного зростання).

Передбачалося, що використання окреслених засобів дасть змогу регулювати самостійну фізкультурно-спортивну та педагогічну діяльність МУФК, контролювати її систематичність та оцінювати ефективність, стимулювати розвиток у студентів потреби в постійному педагогічному самовдосконаленні.

Реалізація *четвертої педагогічної умови* – інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти

- передбачала формування рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями та спрямовувалася на забезпечення професійно творчого саморозвитку студентів педагогічних ЗВО шляхом перенесення засвоєних знань у науково-дослідницьку і проєктну діяльність .

Залучення МУФК до розробки авторських педагогічних проєктів вивчення наукової літератури, проведення фізкультурно-спортивних досліджень, експериментів, спостережень, актуалізувало потребу студентів у розвитку особистісного професійно-педагогічного потенціалу

У найзагальнішому сенсі поняття «інтеграція» (від лат. *integratio* – відновлення, поповнення), утворене від дієслова «інтегрувати» – «доводити до гармонійного чи координованого цілого, перебудовуючи, організовуючи й іноді додаючи чи видаляючи його елементи чи частини» [432, с. 418], визначається як:

- процес або дія, результатом якого є об'єднання в ціле будь-яких частин, елементів, відновлення єдності – з'єднання частини в єдине ціле (В. Джумирко [156]);

- об'єднання, укрупнення (В. Хранівська [438]).

У рамках психологічної науки інтеграція визначається як процес координування та об'єднання різноманітних окремих елементів у єдине ціле [368, с. 317]. Здійснений на основі вивчення словниково-довідкової літератури контент-аналіз терміну «*інтеграція*», дав змогу конкретизувати ключову характеристику згаданої категорії – декларування ідеї єдності, цілісності, об'єднання в ціле яких-небудь частин або елементів, відновлення єдності чогось. Апелюючи до висловленої тези, під інтеграцією в контексті запровадження четвертої педагогічної умови, розуміли процес об'єднання дидактичних елементів, що характеризувалися проблемністю, варіативністю, інтегративністю, в єдине, гармонійне, координоване ціле.

Інтегрованими дидактичними елементами в межах дослідження виступав комплекс завдань, що доповнювали зміст, задекларованих в освітній програмі різних видів навчальної та педагогічної (виробничої) практик МУФК. Мета таких практик, як відзначає Ю. Драгнєв [162], посиляючись на державний освітній стандарт вищої освіти в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) і 017 Фізична культура і спорт [400], забезпечити розвиток здатності МУФК творчо застосовувати у педагогічній діяльності науково-теоретичні знання та практичні вміння й навички задля збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді з урахуванням індивідуальних можливостей кожного школяра, сприяти актуалізації інтересу майбутніх педагогів до науково-дослідної роботи в галузі педагогічних наук тощо [162, с. 77].

Використання окреслених педагогічних інновацій здійснювалося на основі організації *проектної діяльності* студентів під час проходження різних видів практик. Передбачалося, що таке дослідницьке рішення сприятиме формуванню у МУФК умінь творчо застосовувати в практичній педагогічній діяльності отримані в процесі ПП теоретичні знання стосовно, наприклад, особливостей організації ІР учнів на уроках ФК під час занять нетрадиційними видами гімнастики (диско-гімнастика, акробатичний рок-н-рол, кіклег, спортивна аеробіка, «тисяча рухів», стретчинг, позова розтяжка, біомеханічна стимуляція, вольова гімнастика, пластична гімнастика та ін.), нетрадиційними фізичними вправами та спортом й використання індивідуальних фізичних можливостей школярів під час проведення нетрадиційних спортивних ігор (бейсбол, сквош, дартс, сепактакроу, гольф, кеглі, крокет, крикет, гейтбол, хітбол, лякрос, гельський або ірландський футбол, австралійський футбол, поло, лапта, роккі, городки та ін.), передбачати та прогнозувати ефективність власних педагогічних рішень.

В основу проектної діяльності покладено метод проектів. У загальному розумінні термін «проект» (від лат. *projectus* – виступає вперед), трактується як попередній текст якогось документа [242, с. 75]; «план, задум, намір» [457, с. 61]). Вперше педагогічні згадки про нього датуються 1908–1910 роками й відбивають описи практики так званих «домашніх проектів», що застосовувалися в сільських клубах молоді та у сільськогосподарських школах.

У сучасній педагогічній науці *метод проектів* (від грецьк. *Μεθοδος* – буквально означає «шлях дослідження») визначається як «система навчання, за умов якої студенти опановують знання в процесі планування і виконання практичних завдань, що систематично варіюються й ускладнюються – проектів» [332, с. 140]; заснована на прагматичній педагогіці форма організації освіти, де студенти самостійно обирають ті чи інші практичні завдання (проекти) й в процесі їх виконання набувають знання та навички [169]. Таким чином, в основі методу проектів, за словами І. Шевченко [457], лежить «діяльна освіта» [457, с. 257]. Саме на основі практичного діяння, відзначає В. Аніщенко [362], під час самостійної роботи над проектами забезпечуються умови для творчої самореалізації особистості педагогів, розвитку їх критичного мислення, вміння самостійно конструювати знання про методіку організації ІР з учнями на уроках ФК в ЗЗСО та орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

У рамках реалізації четвертої педагогічної умови студенти під час проходження різних видів практик виконувати освітні завдання, вирішення яких передбачало розробку авторських проектів, зокрема дослідницькі, методичні, творчі, просвітницькі та ін. Задля досягнення ефективності окресленої діяльності використовувалися ресурси та можливості педагогічного ЗВО, водночас МУФК мали безперешкодний доступ до консультаційної он-лайн платформи, в площині якої забезпечувалася продуктивна, творча «суб'єкт-суб'єктна взаємодія» на рівнях «викладач –

студент», «студент – студент».

Розробка МУФК проєктів, спрямованих на організацію різноманітних фізкультурно-спортивних заходів на уроках ФК у ЗЗСО з опорою на індивідуальні фізичні можливості учнів, здійснювалася впродовж алгоритмізованої діяльності студентів, концептуальна схема якої відображена на рис. 4.7 й відбивала такі логічні етапи:

- планування роботи (вибір проблемного завдання для проєктної діяльності, обговорення ідей, планування обсягу роботи);
- аналітичний етап (формування уявлення про результат проєктної діяльності, збирання інформації, робота з різними джерелами, обмін інформацією);
- етап узагальнення (аналітична робота з отриманими матеріалами, підбір можливого зорового ряду для презентації, оформлення отриманого матеріалу у певному вигляді);
- презентація одержаних результатів (презентація проєкту, виступ);
- рефлексія (підбиття підсумків, створення ситуації успіху).

Передбачалося, що розроблені авторські проєкти МУФК реалізовуватимуть у ЗЗСО під час проходження різних видів педагогічної практики. Проєкти студентів мали практико-орієнтований характер, тому що як реальний освітній продукт містили конкретні заходи, що мають суспільно-корисне значення для вирішення проблеми організації ІР з учнями: майстер-класи з фізичного вдосконалення, підготовка сценаріїв спортивних заходів, просвітницька діяльність, випуск шкільної газети, оформлення стендів із тематикою ЗСЖ, фізкультурно-оздоровча індивідуальна робота з дітьми та підлітками, суддівство спортивних змагань та безпосереднє керівництво їх проведенням, інструкторська діяльність у період літньої педагогічної практики (на сплавах, у походах) тощо. Рефлексія отриманих результатів, натомість, спрямовувала студентів до педагогічного самовдосконалення та творчої професійної самореалізації. Основні етапи проєктної діяльності відображено на рис. 4.4.

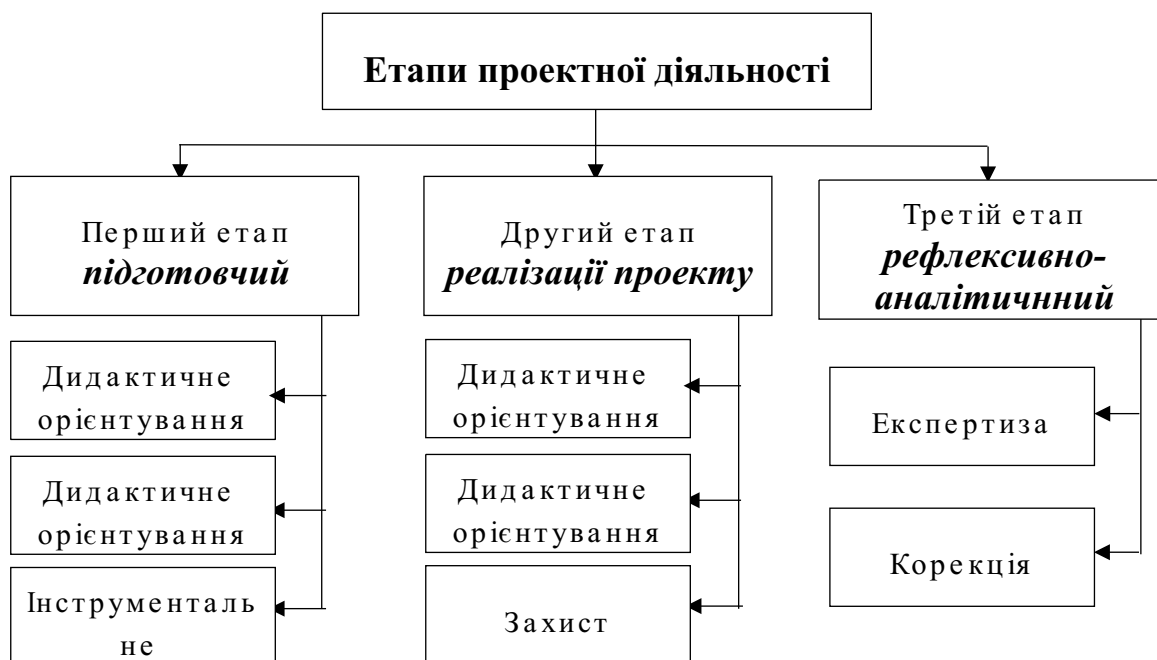

Рис. 4.4 Етапність проектної діяльності МУФК у рамках виконання проблемних, варіативних освітніх завдань під час проходження різних видів практик

Отже, прогнозувалося, що поряд із нормативно передбаченими змістом різноманітних видів практики завданнями (у вигляді розробки конспектів уроків ФК та різноманітних шкільних спортивних заходів відповідно до плану роботи ЗЗСО), МУФК виконуватимуть проблемні спеціальні проектні завдання, що ініціюватимуть розробку різних додаткових фізкультурно-спортивних заходів, пропаганду цінності здоров'я та значущості ФК і ФВ у житті кожної людини.

Упровадження комплексу обґрунтованих педагогічних умов в освітній процес педагогічних ЗВО України спрямовувалося на оновлення ПП МУФК у напрямі формування готовності студентів до організації ІР з учнями. Схарактеризовані педагогічні чинники визначено методичними векторами для організації формувального етапу експериментального дослідження.

4.4 Структурно-функціональна модель експериментальної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

У сучасних педагогічних експериментальних дослідженнях з метою проектування значущих характеристик освітнього процесу науковці (І. Кенсицька [211], Т. Круцевич [238], В. Семиченко [380], А. Чернова [449], В. Язловецький [474] та ін.) застосовують метод *моделювання*. Так, за словами А. Теплицької [423], моделювання дає змогу теоретично відтворювати педагогічні ситуації, беручи до уваги всі структурні складники освітнього процесу [423, с. 183-184]. Більш того, продовжує авторка, завдяки здійсненню моделювання дослідник має змогу розробляти різні варіанти взаємозв'язків, вибудовуючи певні наукові гіпотези, у тому числі прогнозувати не тільки позитивні, а й негативні результати педагогічної експериментальної діяльності. Відтак, припускає В. Семиченко [380], у процесі моделювання характеристик досліджуваного аспекту педагогічної дійсності, науковець отримує істотні переваги, оскільки вивчає особливості проєктованого процесу ще до його реалізації [380, с. 48].

Своєю чергою, О. Пирогов [337] під моделюванням розуміє дослідження педагогічних об'єктів за допомогою відтворення їх понятійних, процесуальних, структурних і концептуальних характеристик та окремих «сторін» освітнього процесу в межах типово визначеного соціокультурного простору на загальноосвітньому, професійно зорієнтованому чи іншому рівнях [337, с. 36].

На думку Є. Лодатко [259], моделювання забезпечує цілеспрямованість і системність управління інноваційними процесами [259, с. 341]. Таким процесом, на наш погляд, є ПП МУФК до організації ІР з учнями. Підтвердження актуальності використання методу моделювання з метою досягнення запланованих результатів педагогічної розвідки

знаходимо в напрацюваннях О. Пєхоти [336]. Авторка відзначає, що моделювання уможлиблює об'єднання емпіричного й теоретичного дослідження в єдине системне ціле [336, с. 45]. Адже в його методологічній площині створюються можливості для ефективного поєднання педагогічного експерименту з побудовою логічних конструкцій і наукових абстракцій. Водночас, моделювання, на переконання Н. Брюханової [97], ретранслює можливості глибокого проникнення в сутність об'єкта дослідження [97, с. 66]. Специфічними особливостями моделювання як методу, за словами методологині, є цілісність вивчення процесу (кристалізуються дослідницькі нагоди виявити не лише елементи досліджуваного явища, але і зв'язки між ними) та пілотність – вивчення процесу до моменту його практичного здійснення (можливість виявити негативні наслідки і ліквідувати або послабити їх до реального прояву) [97, с. 68]. Моделювання в педагогіці завжди здійснюється з певною метою і полягає в заміщенні «експерименту з оригіналом на експеримент з моделлю» [222, с. 248]. Тобто, моделювання – це процес побудови, вивчення та застосування моделей [182, с. 8].

Поняття «модель» має безліч смислових значень: концептуальний інструмент, зорієнтований на управління процесом або явищем, яке моделюється або явищем (А. Фурман, Ю. Фурман [435; 436]); зменшена або збільшена подоба реальних об'єктів педагогічної дійсності (В. Ясвін [479]); подумки спроектована або матеріально реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження і здатна замінювати його таким чином, що її вивчення дає нову інформацію про досліджуваний об'єкт (В. Штофф [462]).

Водночас різноаспектність уявлень про сутність поняття «модель» відбивається в таких визначеннях: уявний або знаковий образ, аналог оригіналу (І. Мельничук [280]); спрощене, певним чином схематизоване відображення об'єкта чи явища (О. Шукатка [463]); засіб отримання нової інформації про прототип (С. Важинський [99]) та ін. У форматі

дослідження розуміння сутності моделі узгоджується з думкою тих дослідників, котрі визначають її як систему, що відображає всі істотні ознаки і зв'язки об'єкта чи явища із зовнішнім середовищем [91].

З метою детально вивчення сутності процесу моделювання здійснено аналіз концептуальних векторів застосування окресленого методу в рамках різних підходів. Так, результатом загальнонаукового підходу до пояснення моделювання нині є той факт, що всі існуючі типи моделей ранжуються залежно від ступеня їх екзистенційних зобов'язань, тобто здатності репрезентувати сутнісні характеристики об'єкта. Тоді як результатом використання узагальненого підходу дослідники вважають системне моделювання, об'єктами якого виступають складні соціально-економічні явища і процеси.

Відтак, у межах проектування структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями основним концептуальним положенням, яке лежить в основі педагогічного моделювання вважали той факт, що застосування методу моделювання передбачає:

- визначення ключових функцій об'єкта, який моделюється (його місця та ролі в системі освіти);
- створення структури досліджуваного об'єкта;
- визначення наскрізних складників досліджуваного явища та виявлення їхніх взаємозв'язків;
- розробку динамічної, відкритої спрощеної моделі об'єкта дослідження.

Традиційно процес моделювання педагогічних явищ здійснюється, в основному, у трьох аспектах: *функціональному* (фіксуються функції системи); *морфологічному* (визначаються структурні складники системи); *інформаційному* (крystalізується характер зв'язків між елементами системи). Тоді як форми моделювання залежать від сфери їх застосування. У педагогіці нині активно використовують предметні та знакові (за характером моделей); дослідні та дидактичні (за способом застосування);

структурні та функціональні (за характером відображення алгоритму функціонування досліджуваного процесу) моделі.

Погоджуємося з думкою О. Шукатки [463], котра, підкреслюючи багатогранність процесу ПП майбутніх фахівців у ЗВО, апелює до застосування структурно-функціональних моделей [464, с. 287]. Припускали, що складність, емерджентність, відкритість, інтегративність авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями адекватно відтворюватиметься саме в структурно-функціональній моделі. Відмінною особливістю такої, як підкреслює Н. Брюханова [97], є можливість розглядати об'єкт як цілісну систему, що містить структурні складники, кожен з яких виконує низку функцій.

У світлі нашої наукової розвідки *структурно-функціональну модель системи* тлумачили як спроектовану логічну схему, репрезентовану конструктором ієрархічно впорядкованих і взаємопов'язаних між собою блоків (елементів), кожен з яких відображає істотні характеристики процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями й спрямований на планування та практичну реалізацію дидактичних дій задля забезпечення досягнення очікуваного результату.

Розроблена структурно-функціональна модель системи складається з п'яти взаємопов'язаних складників, що узгоджуються з поняттям «блок» – *цільовий, теоретико-методологічний, праксеологічно-технологічний, діагностико-оцінювальний, результативний* як «відносно незалежної частини чого-небудь, що виконує будь-яку окрему функцію» [105, с. 105]. Авторське схематичне бачення структурно-функціональної моделі ПП МУФК до організації ІР з учнями презентовано на рис. 4.5. Відзначимо, що розроблена модель створювала можливості для вивчення характеристик об'єкта дослідження як єдиного цілого, поза як моделювання процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачало:

– урахування ключових вимог до підготовки УФК, що відбиваються в соціальному замовленні;

- виявлення суспільно-історичних передумов актуалізації підготовки МУФК до урахування індивідуальних антропометричних характеристик, стану здоров'я та фізичної підготовки учнів ЗЗСО під час проведення уроків ФК;

- конкретизацію гармонійних компонентів, критеріїв, показників готовності МУФК до організації ІР з учнями;

- встановлення змістовних взаємозв'язків між складниками авторської педагогічної системи;

- компонування логічних етапів здійснення експериментальної діяльності, зокрема й в умовах пандемії COVID-19;

- виявлення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов ІІІ МУФК до організації ІР з учнями;

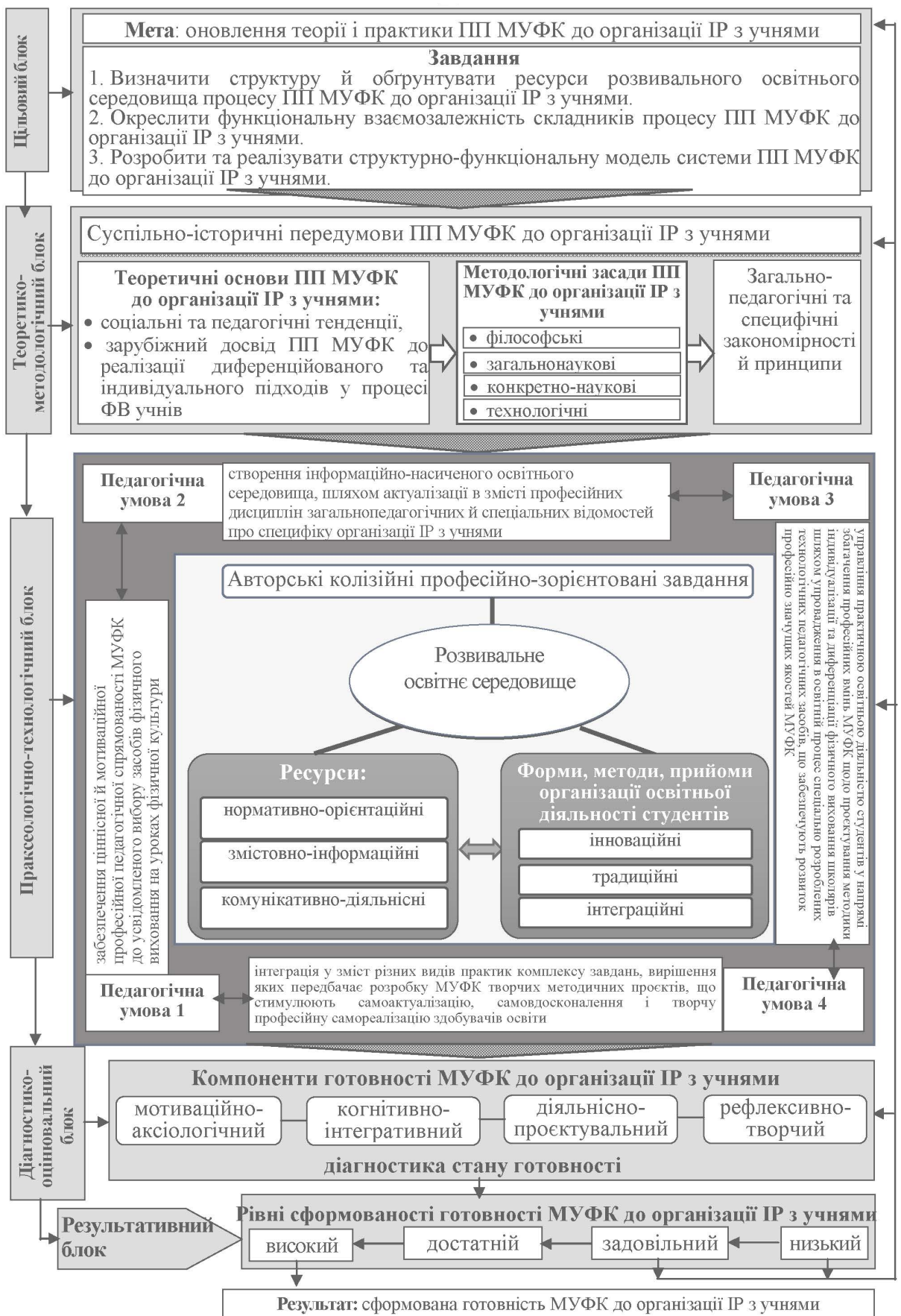

Рис. 4.5 Структурно-функціональна модель експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями

- акумулювання (відбір й композиція) палітри традиційних та інноваційних педагогічних технологій, форм, методів організації освітньої діяльності студентів педагогічних ЗВО з метою досягнення анонсованої мети;

- розробку діагностичного інструментарію для забезпечення систематичного моніторингу сформованості компонентів анонсованої готовності.

Запропонована лінійна схема, в межах якої моделюється досліджуваний педагогічний процес, відбиває змістовну і часову послідовність вирішення завдань дослідження в логіці руху від мети до результату (рис. 4.6.).

Рис. 4.6 Схема досягнення очікуваного результату ІІІ МУФК до організації ІР з учнями в логіці руху від мети до результату

Відзначимо, що ядром розробленої схеми вважали *цільовий блок*. З огляду на те, проектування моделі здійснювалося на основі системного аналізу структури, змісту та здійснення педагогічної й фізкультурно-спортивної діяльності МУФК у ЗЗСО.

Водночас, передбачалося, що практична цінність запропонованої моделі відбиватиметься в адекватності й повноті відображення основних вимог, які нині висуває суспільство і система загальної середньої освіти до сучасного УФК, зокрема того аспекту, що стосується урахування індивідуальних освітніх потреб та можливостей школярів. Тому під час виокремлення ключової мети дослідження брали до уваги:

- кваліфікаційні вимоги до рівня ІІІ сучасного УФК, зумовлені соціальним замовленням;

- зміст державної програми вищої освіти в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт вищої професійної освіти за напрямом підготовки 034300 «Фізична культура».

Застосування ідей системного підходу під час побудови структурно-функціональної моделі забезпечувало цілісність освітнього процесу, сприяючи тим самим його оптимізації, й давало змогу розглядати процес ПП МУФК до організації ІР з учнями як єдину систему з різноманітними внутрішніми зв'язками.

Теоретико-методологічний блок запропонованої схеми ретранслює теоретичні й методологічні основи дослідження. Зазначимо, що вивіреність теоретико-методологічних основ моделі авторської системи забезпечувалася результатами здійсненого структурно-функціонального аналізу особливостей професійної педагогічної діяльності УФК, суб'єктно-функціонального аналізу позицій учасників освітнього простору ЗСО, а також реалізацією закономірностей та принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Апелюючи до наукової позиції Є. Лодатко [259], вважали, що орієнтувально-організаційну основу розробленої моделі складають *принципи*. Запропонована схема опирається на сукупність принципів, презентовану як базовими (загальнопедагогічними), так і спеціальними принципами (див. підрозділ 2.3), які враховують характер і специфіку освітнього середовища педагогічного ЗВО.

Праксеологічно-технологічний блок презентований комплексом традиційних й інноваційних форм, методів, прийомів організації освітньої діяльності МУФК, що використовувалися під час вирішення авторських колізійних змодельованих професійно зорієнтованих завдань. Процеси, поєднані в праксеологічно-технологічному блоці, розгортались у три етапи:

– *превентивно-орієнтаційному*, який передбачав професійно-ціннісне фокусування уваги студентів на значущості ІР учнів на уроках ФК шляхом використання інформаційного, діагностичного, навчально-методичного та технологічного забезпечення педагогічного ЗВО й забезпечував синтезування інтегративних знань МУФК про особливості ФВ учнів з порушеннями опорно-рухового апарату, гіподинамією та іншими проблемами на уроках ФК;

– *практичному* – відбивав безпосереднє вирішення МУФК спроектованих авторських колізійних завдань на основі використання різних педагогічних методів (тренінги, мозковий штурм, дерево рішень, STEM-методи (дослідницькі, творчі, інформаційні проекти тощо), рольові та ділові ігри, розігрування сценаріїв педагогічного інтерактивного театру, педагогічний ринг, проблемний стіл, обмін педагогічним досвідом, банк ідей, моделювання освітньої діяльності, написання педагогічних есе, виконання ролей у змодельованих педагогічних ситуаціях, участь у волонтерському русі та інфо-кампаніях, веб-квести, веб-симпозіуми, виконання завдань педагогічної практики та ін.);

– *рефлексивно-оцінювальному* – етап передбачав підведення підсумків здійсненої освітньої діяльності, оцінку варіантів вирішення анонсованої педагогічної проблеми колег (тут – студентів), рефлексію.

Водночас, праксеологічно-технологічний блок розробленої моделі відбиває потенційні розвивальні ресурси та можливості педагогічного ЗВО, що спрямовувалися на розвиток готовності МУФК до організації ІР з учнями. Зважаючи на той факт, що характерною особливістю педагогічних процесів є їхня динамічність, проектування змісту вищої педагогічної освіти у розрізі збагачення знань, умінь, навичок і досвіду вирішення студентами педагогічних завдань, що стосуються індивідуалізації та диференціації ФВ школярів на уроках ФК, вимагало прогнозування, обґрунтування та реалізації можливих альтернатив організації освітнього процесу. В розрізі дослідження такі альтернативи пов'язувалися з

використанням в освітньому процесі педагогічного ЗВО технології імітаційного моделювання задля розробки та імплементації колізійних професійно зорієнтованих ситуативних завдань у ПП МУФК. Окреслену технологію, апелюючи до думки А. Чернова [449], вважали дієвим педагогічним маркером актуалізації ресурсів і можливостей педагогічного ЗВО, застосування якого сприяло активізації засвоєння МУФК змісту освіти, що кристалізувався в інтеріоризованому досвіді вирішення професійних педагогічних завдань.

Окрім того, таке дослідницьке рішення базувалося на висновках В. Язловецького [474]. Дослідник переконує, що сучасна вища педагогічна фізкультурно-спортивна освіта вимагає реалізації принципів технологізації, що дає можливість вибудовувати і відтворювати складні педагогічні процеси на науковій основі [474, с. 27]. Під час проектування змісту авторських колізійних педагогічних завдань засобами технології імітаційного моделювання в освітньому процесі апелювали до думки І. Мельничук [280], згідно якої педагогічна технологія є системою послідовного розгортання освітньої діяльності майбутнього фахівця, спрямованої на досягнення цілей професійної освіти [280, с. 117].

Оскільки викладач є носієм змісту ПП МУФК, організатором освітньої діяльності студентів, використання засобів технології імітаційного моделювання в освітньому процесі педагогічного ЗВО відбивало логічну алгоритмізовану діяльність викладача, спрямовану на імплементацію розроблених колізійних завдань. Зокрема, йдеться про такі дії:

- 1) емоційно-насичена презентація змісту колізійного професійно зорієнтованого завдання, що спонукало МУФК до виявлення педагогічних колізій та ефективного вибору педагогічної стратегії їхнього вирішення;
- 2) вибір ефективних прийомів мотивування МУФК до використання особистісних ресурсів (знань, умінь, навичок, професійно значущих особистісних характеристик тощо) під час здійснення педагогічної

діяльності у змодельованих умовах освітнього процесу;

3) використання інтерактивних методів навчання, що спрямовувало студентів до зіставлення індивідуального та суспільного досвіду педагогічної діяльності УФК в аспекті організації ІР учнів;

4) визначення тактики підтримки суб'єктної позиції МУФК під час здійснення педагогічної діяльності, що відбувається в *реальному часі* (у період практики), *імітаційно* (у процесі вирішення колізійних завдань шляхом використання методу, наприклад, рольових та ділових ігор) або *подумки* (під час виконання проєктів, вирішення кейсів, аналізу відеозаписів уроків ФК, у дискусіях, полілогах та ін.).

Оскільки в процесі ПП МУФК засвоюють суспільний досвід здійснення педагогічної діяльності на уроках ФК, вступаючи у суб'єкт-суб'єктні відносини з викладачем, застосування засобів технології імітаційного моделювання в освітньому процесі педагогічного ЗВО передбачало здійснення студентами низки освітніх дій. Так, логіка вирішення МУФК колізійних ситуацій відбивається в таких кроках здобувачів освіти:

1) виявлення труднощів організації ІР з учнем на уроках ФК – колізії усвідомлення перешкод, що стоять на завданні досягнення очікуваної педагогічної мети;

2) використання особистісних і професійних ресурсів з метою віднайдення ефективного педагогічного рішення – аналіз актуальних обставин професійно зорієнтованого ситуативного завдання, пошук методично доцільних шляхів організації ІР учнів на уроках ФВ на основі урахування вихідних даних завдання тощо;

3) пошук необхідної додаткової інформації (ідей, підходів, методик) і вибір доцільних засобів ФК, найбільш адекватних у певній конкретній ситуації, зокрема на основі аналізу досвіду педагогічної діяльності;

4) вияв суб'єктної позиції – контроль педагогічної ситуації, коригування педагогічної мети, змісту, способів взаємодії з учасниками

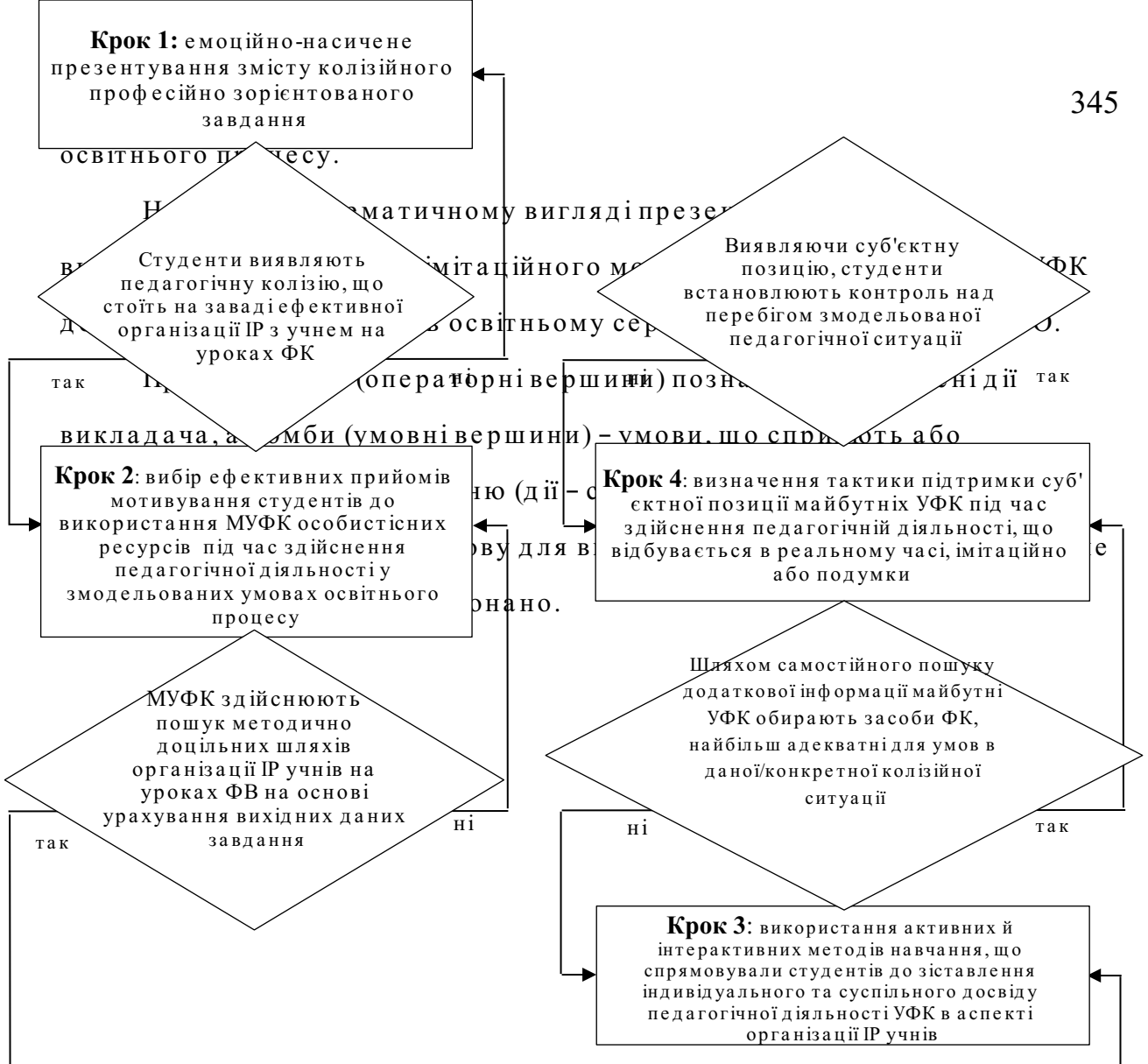

Рис. 4.7 Логіка використання імітаційного моделювання у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями

Зміст авторських завдань спроектовано таким чином, що їх вирішення передбачало збагачення професійних умінь студентів, зокрема конструктивних, комунікативних, організаторських і вияв МУФК *креативності* (швидкість реакції в нестандартних ситуаціях), *ініціативності* (володіння педагогічною стратегією, здатність конструктивно вирішувати складні педагогічні ситуації), *сугестивності* (емоційна стійкість, здатність володіти собою), відповідальності (готовність відповідати за наслідки власних педагогічних рішень), *рефлексивності* (здатність до самоаналізу власної професійної поведінки та самоконтролю в процесі педагогічного спілкування).

Формами організації освітньої, професійно зорієнтованої педагогічної й фізкультурно-спортивної діяльності МУФК у процесі формування готовності до організації ІР з учнями обрано аудиторну та позааудиторну, в тому числі дистанційну (що продиктовано карантинними обмеженнями). Відомо, що провідним видом діяльності здобувачів освітніх організацій будь-якого рівня є навчання, під яким розуміється керована педагогом своєрідна пізнавальна діяльність [222, с. 247], «спрямована на засвоєння знань, умінь і навичок, вироблених людством» [339, с. 127].

Змістом освітньої діяльності, згідно з нормативними документами, що регулюють систему вищої педагогічної освіти, є оволодіння узагальненими способами професійних дій – компетентностями, а її результатом – розвиток особистості студента. Враховувалося, що освітню діяльність у студентському віці, як стверджують В. Загвязінській [182], І. Мельничук [280] та ін., відрізняє *дослідницький характер*, що забезпечує не тільки розширення теоретичних знань студентів, а й оволодіння такими важливими для педагога дослідницькими діями, як самостійне науково-теоретичне та практико-орієнтоване прогнозування, конструювання та проектування, а також готовність до практично-перетворювальної

діяльності.

Позааудиторна діяльність у професійній педагогіці визначається як «організовані та цілеспрямовані різноманітні види та форми роботи освітнього та виховного характеру, які проводяться зі студентами після аудиторних занять» [280, с. 130]. У ПП МУФК до організації ІР з учнями позааудиторна діяльність реалізовувалась у процесі підготовки, проведення та участі студентів у спортивно-фізкультурних змаганнях, студентських олімпіадах, конкурсах, фестивалях, молодіжних форумах, майстер-класах щодо інноватизації ФВ учнів ЗЗСО засобами ФК, в яких брали участь педагоги, тренери, відомі спортсмени, у виступах на науково-практичних конференціях, участі у веб-квестах, спортивному волонтерстві, а також під час організації занять учнів ЗЗСО у спортивних секціях тощо.

Відзначимо, що реалізація розробленої моделі передбачала упровадження в освітній процес обраних для експериментального дослідження педагогічних ЗВО комплексу педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями, теоретичне обґрунтування яких презентовано в підрозділі 4.4, а методика їх реалізації в рамках авторської педагогічної системи – у підрозділі 5.2.

Діагностико-оцінювальний блок структурно-функціональної моделі авторської системи ретранслює можливості отримання достовірної інформації про динаміку формування готовності МУФК до організації ІР з учнями на основі виокремлених компонентів, критеріїв та показників, використання адекватного діагностичного інструментарію з метою завчасного попередження змістовних, особистісних та організаційно-технологічних ризиків функціонування досліджуваного процесу й досягнення анонсованої мети.

На основі отримання оперативного зворотного зв'язку, об'єктивної якісної та кількісної обробки інформації, її аналізу забезпечувалася можливість визначення найбільш раціональних методичних шляхів формування анонсованого педагогічного феномену, що надавало

досліджуваному процесу необхідну оптимальну динамічність і цілеспрямованість. Зазначимо, що діагностичні вимірювання, передбачені в розрізі реалізації моделі авторської системи, здійснювалися з опорою на використання специфічної діагностичної карти (тут – сукупності адаптованих та авторських методик для встановлення стану сформованості компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями).

Таке дослідницьке рішення дало змогу адаптувати нестандартизовані діагностичні матеріали до стандартизованого формату ПП студентів й здійснити поетапний аналіз результатів педагогічного експерименту. Під час розробки діагностичної карти опиралися на методики А. Киверялга [248], використання яких уможливило визначення бальних інтервалів та ідентифікацію рівня сформованості анонсованої готовності, а також статистичні критерії [248].

Реалізація результативного блоку запропонованої схеми забезпечувала досягнення *результативності* ПП МУФК до організації ІР, що відбивалась у відповідності отриманого результату генеральній меті дослідження й відображало успішність теоретичного обґрунтування та експериментальної апробації запропонованих концептуальних засад та авторської педагогічної системи, позаяк результативна компонента моделі відображала рівневу динаміку (низький, задовільний, достатній, високий рівні) досліджуваної готовності майбутніх педагогів окресленої спеціальності.

Розроблена структурно-функціональна модель експериментальної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями інтегрується в систему вищої освіти (перший ступінь) України і спрямована на оптимізацію змісту, форм, методів, засобів професійно-педагогічної підготовки. Впровадження презентованої моделі носило лонгіюдний характер і передбачало комплексне використання ресурсів й смислових (змістовних), інтеграційних, перетворювальних (методологічних й методичних) можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО, традиційних та

інноваційних форм, методів організації освітньої діяльності МУФК, засобів технології імітаційного моделювання задля занурення студентів у змодельовані колізійні професійно зорієнтовані ситуації.

Кожна з позначених організаційно-змістових ліній упровадження структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями спрямовувалася на формування структурних складників готовності студентів до означеного аспекту професійної діяльності, позаяк, інтеграція презентованої схеми в освітній процес педагогічного ЗВО передбачала:

1) органічну інтеграцію інформаційного матеріалу, зорієнтованого на позиціонування цінностей і принципів ІР з учнями на уроках ФК, у зміст і структуру таких дисциплін: «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура» та ін.

2) наповнення обраних освітніх курсів експериментальним змістом методичного характеру (використання професійно зорієнтованих колізійних завдань на лекційних та практичних заняттях);

3) застосування традиційних та інноваційних методів навчання МУФК в освітньому процесі (виконання дослідницьких мініпроектів, розробка методики проектування індивідуальних маршрутів ФВ школярів в умовах класно-урочної системи тощо);

4) використання позааудиторних форм освітньої діяльності майбутніх педагогів та їх методичне забезпечення;

5) виконання студентами освітніх проектів і курсових робіт, які передбачають вирішення педагогічних завдань у розрізі організації ІР з учнями, зумовлених специфікою розвитку фізичних здібностей та стану здоров'я школярів (адаптація змісту уроку ФК і методичних прийомів роботи педагога з урахуванням різних особливостей розвитку учня (порушення психічного розвитку, функцій опорно-рухового апарату; синдром дефіциту уваги і гіперактивності тощо).

Таким чином, спроектована структурно-функціональна модель системи відображає закономірний, цілеспрямований, керований та поступальний характер ПП МУФК до організації ІР з учнями. Водночас, упровадження авторської педагогічної системи передбачало цілеспрямовану реалізацію комплексу педагогічних умов.

Висновки до четвертого розділу

У розділі конкретизовано ключові концептуальні положення ПП МУФК до організації ІР з учнями, які розглянуто на трьох концептуальних рівнях – *теоретичному, методологічному, технологічно-методичному (практичному)*, кожен з яких вважали її інтегративним, вузловим складником, де віддзеркалено ключові авторські ідеї. *Теоретичний концепт* запропонованої концепції відбиває суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища та ін.; популяризації у світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ у ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, яке характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом

використання засобів дистанційної освіти) тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів у зарубіжних країнах; нормативно-правове підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями; перспективні напрями оновлення ПП МУФК (реалізація практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементацію міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізацію й діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки МУФК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО).

Методологічний концепт ПП МУФК до організації ІР з учнями ретранслюється у таких площинах: імплементації сукупності загальнонаукових (системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований) й конкретно-наукових (суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний) методологічних підходів як ключових векторів організації дослідницької роботи; конкретизації загальнопедагогічних та специфічних закономірностей ПП МУФК до організації ІР з учнями й структуризації сукупності засадничих принципів наукової розвідки у три блоки – загальнопедагогічні, організаційні, специфічні, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи; визначення нових особливостей і властивостей досліджуваного об'єкта, що призводить до очікуваного результату – готовності майбутніх МУФК до професійної діяльності; виявленні розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО в контексті формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Практичний концепт розробленої концепції відбиває можливості реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітньому процесі педагогічних ЗВО України, упровадження інноваційних технологій навчання студентів, застосування авторських ситуативних професійно зорієнтованих колізійних завдань, визначення ефективності такого процесу на різних етапах його здійснення. Характеризуючи змістове наповнення площини практичного концепту, зауважимо, що він інтегрує різноманітні процесуальні складники досліджуваного об'єкта, адже містить інформацію про проведення педагогічного експерименту в кількох педагогічних ЗВО. У практичному розрізі використання третього концепту передбачало упровадження педагогічних умов й структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, авторського навчально-методичного забезпечення.

Структуру педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями розглянуто як спеціальним чином організована сукупність підсистем, елементів та зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутніми педагогами певного рівня готовності до індивідуалізації й диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФВ на основі використання ІР і здатності до її адекватного вияву в реальних педагогічних ситуаціях. У межах дослідження авторська педагогічна система є абстрактною, оскільки є опосередкованим результатом відображення дійсності; відкритою, адже пов'язана з навколишнім середовищем мережею зовнішніх зв'язків (матеріально-технічне забезпечення процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВО; педагогічні умови ПП МУФК до організації ІР з учнями; методико-соціальний зріз стану здоров'я учнівської молоді; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК; нормативно-правове регулювання ФВ школярів; соціально-економічні виклики суспільства (зокрема, пандемія COVID-19 тощо); складною, оскільки її структурні елементи неоднорідні, різноякісні; що *безперервно розвивається*, адже з плином часу за умови

трансформації вимог соціального середовища, припускаємо можливість зміни її структури і функцій й *самоорганізується*, адже здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

Структурними елементами (підсистемами) експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено кілька складників. *Цільовий* елемент – відбиває генеральну мету реалізації презентованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями – забезпечення високого рівня готовності МУФК до індивідуалізації й диференціації ФВ школярів шляхом організації ІР на уроках ФК в ЗЗСО. *Теоретико-методологічний* – віддзеркалює засадничі теоретичні (передумови, соціальні та педагогічні тенденції і зарубіжний досвід ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів), нормативно-правові (підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО; нормативне регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК у процесі ФВ учнів; забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп; спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку; дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів у ЗЗСО), методологічні засади дослідження (загальнонаукові та конкретно наукові методологічні підходи, закономірності та принципи дослідження, які відбивають зміст чотирьох рівнів науково-методичного авторського уявлення про досліджуваний процес. *Праксеологічно-технологічний елемент* – знайшов відображення в логіці поетапного використання розвивального потенціалу (ресурси, можливості) освітнього середовища педагогічного ЗВО задля формування готовності МУФК до організації ІР учнів шляхом цілеспрямованого упровадження виокремленого комплексу педагогічних умов і використання палітри традиційних й інноваційних форм, методів засобів організації освітньої діяльності студентів. *Діагностико-оцінювальний*

елемент системи констатує такі структурні складники: *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмінь проектувати методик організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів і безперервної самоосвітньої діяльності в напрямі збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями); *показники* готовності МУФК до організації ІР з учнями й інтегрує засоби педагогічної діагностики стану сформованості окресленого феномену за чотирма рівнями (низький, задовільний, достатній, високий). *Результативний* елемент системи презентує очікуваний результат – високий і достатній рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Синтез розроблених теоретичних і практичних засадничих положень про процес ПП МУФК до організації ІР з учнями відображено у структурно-функціональній моделі експериментальної педагогічної системи, що є її абстрактною характеристикою, спрощеним образом, який відображає основні її складники (цільовий, теоретико-методологічний, праксеологічно-технологічний, діагностико-оцінювальний, результативний

) та зв'язки між ними.

Апелюючи до вимог соціального замовлення на забезпечення якості фізкультурно-спортивної освіти учнів ЗЗСО; особливостей професійно-педагогічної діяльності УФК в умовах організації ІР на уроках ФК в освітньому просторі ЗЗСО; сутності готовності МУФК до організації ІР зі школярами як системного феномена; єдності змістових ліній освітнього стандарту вищої педагогічної освіти та реалізації компетентнісного підходу в підготовці МУФК тощо виокремлено педагогічні умови, реалізація яких забезпечить дієвість авторської експериментальної системи. До педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями належать: забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті професійних дисциплін загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями; управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти. Підґрунтям анонсованих педагогічних умов вважали композицію організаційно-педагогічних, змістовно-педагогічних і процесуально-педагогічних чинників функціонування освітнього процесу в педагогічному ЗВО, що детермінують один одного.

Основний зміст четвертого розділу дисертації відображено у таких публікаціях автора: [8; 9; 14; 15; 24; 32; 37; 315; 486; 490; 553].

РОЗДІЛ 5

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

5.1 Логіка організації експериментального дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснювалося шляхом використання педагогічного експерименту, в рамках якого розгорталися різноманітні дослідницькі дії, спрямовані на виокремлення теоретичних, методологічних та методичних основ підвищення ефективності анонсованого процесу й розробку дієвої цілісності системних знань про нього. За словами сучасних науковців, педагогічний експеримент є однією з найбільш важливих складників науково-педагогічного пошуку [269, с. 222–223] й головним способом одержання нових наукових знань [401, с. 499–500]. У загальному розумінні експеримент тлумачать (від лат. – *experimentum* – спроба, дослід) як науково проведений дослід або спостереження явища у визначених умовах, що дозволяє спостерігати за його ходом, керувати ним, відтворювати його кожного разу при повторенні первинних умов [307, с. 108]. Своєю чергою, П. Підкасітий зазначає, що від звичайного пасивного спостереження експеримент, зокрема й педагогічний, відзначається активним впливом дослідника на явище, що вивчається [330, с. 38]. Адже в умовах експерименту фактор, яким дослідник планомірно маніпулює, називається активним, а ті, що залишилися незмінними – пасивними [456, с. 50]. Авторський погляд на організацію дослідження відображено в

наших публікаціях [8].

Нині в науковій думці побутує позиція, згідно якої педагогічний експеримент доцільно проводити в декілька послідовних етапів, кожен з яких відбиває низку алгоритмізованих кроків, спрямованих на досягнення генеральної мети дослідження.

У межах нашої розвідки, відповідно до висунутих завдань логіка проведення дослідно-експериментальної роботи уможливила обґрунтування її етапів, які характеризувалися певними завданнями, відповідними формами і методами організації: пошуково-теоретичний – 2017 р.; діагностично-констатувальний – 2017–2018 н.р; формувальний – 2018–2020 рр.; аналітично-підсумковий – 2020–2021 н.р, що детально ретрансльовано в наших публікаціях [8].

Упродовж окреслених часових відтинків під час організації експериментальної роботи опиралися на систему наукових принципів, що відображають загальні вимоги до її проведення:

– *принцип динамічності*, що націлював на всебічний і гармонійний розвиток особистості й регулював поступове перенесення акцентів з виховання на самовиховання, з навчання – на самонавчання, з розвитку – на саморозвиток особистості МУФК; з педагогічного управління на самоврядування особистості студента та колективу педагогічного ЗВО; стимулював мобілізацію особистості майбутніх педагогів у процесі участі в різних видах спеціально організованої освітньої діяльності;

– *принцип соціалізації*, що забезпечував зв'язок навчання МУФК з реальною педагогічною практикою, взаємозумовленість освітньої, педагогічної, методичної, науково-дослідної та громадської діяльності студентів і підкреслює суспільну значущість проблеми організації ІР учнів на уроках ФК, яка вимагає обліку сучасних досягнень педагогічної, анатомічної, фізіологічної, фізкультурно-спортивної науки та найбільш ефективно реалізується в ситуаціях співпраці та співтворчості;

– *принцип самопізнання*, згідно якого саморозвиток особистості МУФК базується на здатності рефлексивно мислити, в процесі чого відбувається безперервне усвідомлення студентами сутності індивідуалізації ФВ учнів.

Крім того, під час розробки концептуальних положень педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями керувалися загальноприйнятими дидактичними принципами (науковості, доступності, наочності, міцності знань, систематичності та послідовності, активності та свідомості, зв'язку теорії з практикою, а також наступності й урахування вікових та індивідуальних особливостей студентів та ін.). Відзначимо, що дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності запропонованої експериментальної системи та педагогічних умов її реалізації виконувалася відповідно до принципів *комплексності* (використовувався комплекс методів для отримання валідних експериментальних даних) та *безперервності*, що орієнтував на безперервне відстеження успішності кожного студента в напрямі формування готовності до організації ІР з учнями, про що йдеться в наших публікаціях [8].

Упродовж виокремлених етапів використовували низку методів наукового пізнання, що відображено на рис. 5.1. Розглянемо детальніше ключові віхи окреслених етапів дослідно-експериментальної роботи.

На першому – *пошуково-теоретичному* – етапі (2017 р.):

– здійснювався *теоретичний аналіз* міждисциплінарної (педагогічної, філософської, енциклопедичної, словниково-довідникової) *літератури* щодо стану розв'язання проблеми дослідження, який дав змогу: конкретизувати суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; визначити соціальні та педагогічні тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; здійснити контент-аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів;

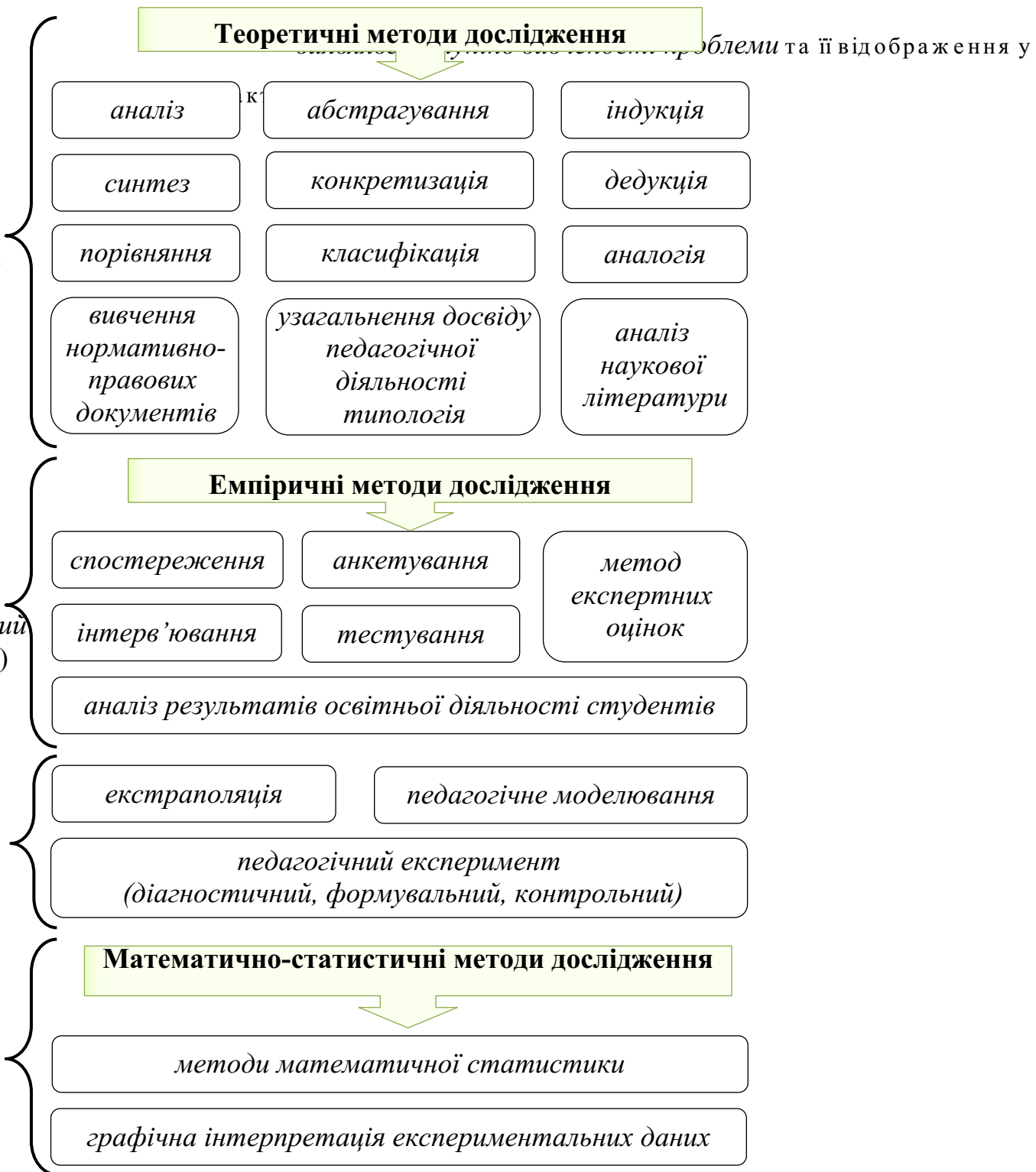

Рис. 5.1 Логіка використання методів наукового пізнання у процесі здійснення дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями

– *визначалися* об'єкт, предмет, мета, завдання, робоча гіпотеза дисертаційного дослідження, теоретико-методологічна база та науковий апарат, що уможливило виокремлення: нормативно-правового підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями; методологічних засад дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями; закономірностей та обґрунтування сукупності загальнопедагогічних і специфічних принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– *конструювався інструментарій* експериментальної роботи, окреслені етапи деталізовано у змісті в наших публікацій [8].

На другому – *діагностично-констатувальному* етапі (2017–2018 н.р.) здійснювалася експериментальна робота з метою уточнення робочої гіпотези, що спрямувало до обґрунтування складників (концептів) авторської концепції та системи ПП МУФК до організації ІР з учнями; конструювання структурно-функціональної моделі ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітньому просторі сучасної загальноосвітньої школи. Водночас, окреслений етап передбачав організацію діагностичного та констатувального підетапів педагогічного експерименту з метою визначення стану готовності МУФК до організації ІР з учнями, де враховували обґрунтовані компоненти, критерії, показники та рівні досліджуваної готовності. Такий моніторинг стану досліджуваного феномену забезпечував можливість здійснення зворотного зв'язку, виявлення слабких сторін розробленої системи й внесення коректив позаяк педагогічний *моніторинг* вважали одним з важливих методів організації дослідно-експериментальної роботи.

Як резюмує Л. Швайка [456] моніторинг характеризується низкою загально визнаних особливостей: «системність, цілісність, науковість, безперервність, діагностичність, інформаційна оперативність та зворотний зв'язок» [456, с. 56]. Тоді як Є. Юдін [471] розглядає «моніторинг з точки зору методології як універсальний тип діяльності, індиферентний предметному змісту» [471, с. 67]. Своєю чергою, Т. Якимович [476] вважає

, що моніторинг можна трактувати як процес відстеження стану об'єкта за допомогою здійснення безперервного або періодичного (повторюваного) збору даних, що відбивають сукупність певних (провідних) характеристик трансформації явища/предмету показників [476, с. 15]. У наукових напрацюваннях Б. Шияна [460] моніторинг витлумачено як безперервне науково обґрунтоване діагностично-прогностичне відстеження процесу перетворення педагогічної реальності [460]. З точки зору О. Шукатки [463], моніторинг необхідний для відстеження реальних змін у стані об'єктів дослідження, щоб науково обґрунтовано керувати таким процесом [463, с. 17]. Окреслені відомості відображено в наших публікаціях [8].

У світлі дослідження педагогічний моніторинг розуміли як діагностику, оцінку та прогнозування стану педагогічного процесу з метою відстеження перспектив його розвитку. Початком такої діяльності вважали педагогічну діагностику стану готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Слід зазначити, що діагностика (від грец. *διαγνωστική* – здатний розпізнавати) у нашому дослідженні розумілась як загальний спосіб отримання випереджальної інформації про досліджуваний об'єкт або процес. У контексті значення діагностики у процесі формування чогось І. Подласий [340] проводить аналогію з фіксацією правильно поставленого діагнозу захворювання в медицині, а саме своєчасність і правильність визначення ознак і причин виникнення недуги сприяє сприятливому результату лікування [340, с. 68].

Зауважимо, що діагностичний підетап експериментального дослідження передбачав використання низки методик для виявлення рівня сформованості компонентів і загалом готовності МУФК до організації ІР з учнями. Задля досягнення такої мети здійснено детальний аналіз науково-методичної літератури, результати якого засвідчили відсутність комплексного діагностичного інструментарію для вимірювання стану сформованості досліджуваної готовності. Тому в рамках наукової розвідки

систематизовано й адаптовано існуючі діагностичні методики й розроблено авторські тестові матеріали, використання яких уможливило здійснення валідної, надійної, достовірної, об'єктивної оцінки стану сформованості готовності майбутніх УФК до організації ІР з учнями.

Діагностичні матеріали добиралися таким чином, щоб забезпечити максимально точну діагностику рівня розвитку кожного компонента окресленого феномена й апелювали до виокремлених критеріїв і показників, що деталізовано в табл. 5.1 й відображено в додатках Б, В, Г, Д. Зазначені методики використовуються на всіх етапах експериментальної роботи з метою виявлення в процесі констатувального та формувального експериментів динаміки формування у МУФК готовності до організації ІР з учнями. Діагностичний етап педагогічного експерименту проводився зі студентами спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт, котрі в 2017–2018 н.р. закінчили 4 курс навчання. Таке рішення базувалося на факті, що МУФК після вивчення дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» повинні володіти розвиненими знаннями, вміннями й навичками організації ІР з учнями на уроках ФК, про що йдеться в наших публікаціях [8].

Для проведення діагностики обрано такі педагогічні ЗВО України: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. В анкетуванні взяли участь по 20 студентів 4 курсу з

шести ЗВО (загалом 120 осіб).

Таблиця 5.1

Експлікація діагностичних матеріалів для визначення стану сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями

Компоненти	Показники	Оцінно-діагностичний інструментарій
Мотиваційно-аксіологічній	<p>систематичний вияв інтересу до розширення та збагачення знань, умінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК; гуманістична ціннісно-орієнтаційна позиція МУФК; розуміння важливості організації ІР з учнями на уроках ФК; професійно-педагогічна спрямованість МУФК на забезпечення гармонійного фізичного розвитку школярів</p>	<p>Тест «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича), Анкетування «Діагностика освітньої мотивації студентів», Опитувальник для діагностики рівня емпатійних здібностей, Методика «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнісній сфері» (адаптовано автором за О. Потьомкіним)</p>
Когнітивно-інтегративний	<p>системність, глибина, міцність знань студентів; здатність МУФК до дотримання педагогічних, етичних, деонтологічних, праксеологічних, ергономічних, санітарно-гігієнічних норм професійної діяльності у процесі організації ІР з учнями; інтегрованість знань МУФК; розвиненість знань про сучасні вектори інноватизації ФВ учнів здатність до здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів</p>	<p>Професійно зорієнтовані когнітивно-проблемні завдання</p>

Діяльнісно-проектувальний	здатність до здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів; раціональне, методично обґрунтоване використання засобів ФВ в процесі генерування ідей щодо організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я; структурованість методичного арсеналу; розвинені вміння проектувати та реалізувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час; креативність у вирішенні професійно зорієнтованих колізійних завдань, спрямованих на індивідуалізацію ФВ учнів ЗЗСО	Педагогічні ситуації
Рефлексивно-творчий	педагогічна рефлексивність; здійснення систематичної самооцінки ефективності власних методичних розробок; здатність до творчої педагогічної імпровізації на уроках ФК; об'єктивна самодіагностика стану сформованості готовності до організації ІР з учнями та безперервна самоосвітня діяльність	Методика «Професійна спрямованість особистості вчителя», Методика «Самооцінка особистості» (за О. Мотковим у модифікації Б. Сосновського), Анкета для виявлення особистісних уявлень про образ ідеального учителя фізичної культури, Методика «Діагностика особистісної креативності» за Є. Тунік

Визначення рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями у процесі реалізації діагностичних засобів здійснювалося під час трансформації якісних характеристик виокремлених показників у кількісні. Задля того використовувалася 5-ти бальна шкала оцінювання. Низькому рівню сформованості окресленої готовності присвоєно оцінку 2 бали, задовільному – 3 бали, достатньому – 4 бали, високому – 5 балів. Кількість обраних показників готовності МУФК до організації ІР з учнями за

чотирма компонентами (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий) свідчило про розмах варіації від 0 до 24 (R min – R max).

Результати визначення рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями серед студентів, які завершували навчання на 4 курсі, відображено в табл. 5.2.

Таблиця 5.2

Узагальнені результати діагностичного етапу експерименту

Компоненти готовності	Рівні готовності МУФК (120 осіб) до організації індивідуальної роботи з учнями								Середній бал (СБ)
	Високий		Достатній		Задовільн.		Низький		
	К	%	КС	%	КС	%	КС	%	
Мотиваційно-аксіологічний	23	19,2	52	43,3	45	37,5	0	0	3,8
Когнітивно-інтегративний	17	14,2	53	44,2	50	41,6	0	0	3,7
Діяльнісно-проектувальний	21	17,5	54	45,0	45	37,5	0	0	3,8
Рефлексивно-творчий	20	16,7	58	48,3	42	35,0	0	0	3,8
Узагальнені показники	20	16,7	54	45,0	46	38,3	0	0	3,8

Для діагностування існуючого стану сформованості мотиваційно-аксіологічного компоненту готовності МУФК до організації ІР з учнями використовувались адаптовані діагностичні методики і анкети (Додаток А).

Систематизація отриманих діагностичних даних засвідчила той факт, що лише 19,2 % студентів виявляють систематичний інтерес до розширення та збагачення знань, умінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК, адже усвідомлюють важливість організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки урахування індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра. Водночас значна частина МУФК (43,3 %) володіють гуманістичною ціннісно-орієнтаційною позицією щодо засад здійснення професійної діяльності, тому розширюють знання про особливості індивідуалізації ФВ школярів, однак роблять це безсистемно. Критичним є той факт, що 37,5 % здобувачів освіти не транслюють професійно-педагогічної спрямованості на забезпечення гармонійного фізичного розвитку школярів засобами ФВ шляхом індивідуалізації на уроках ФК та в позаурочний час, позаяк не здатні оцінити ризики застосування нормативів та зрівнялівки на уроках ФК. Частина студентів продемонстрували опосередковану потребу до збагачення професійних знань, умінь, навичок, оскільки не усвідомлюють важливість збереження та зміцнення здоров'я учнів ЗЗСО засобами ФК.

Задля виявлення стану сформованості когнітивно-інтегративного компоненту готовності МУФК до організації ІР з учнями застосовувалися тестові завдання, змодельовані ситуативні колізійні завдання, методики для діагностування та моніторингу розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО тощо (Додаток Б). Отримані діагностичні листки були детально вивчені та проаналізовані. Систематизація отриманої інформації засвідчила той факт, що лише 14,2 % МУФК виявили системні,

глибокі, міцні знання з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК». Тоді як 44,2 % студентів продемонстрували достатній рівень знань, 41,6 % – задовільний, студентів з низьким рівнем знань не виявлено.

Вивчення отриманої оцінювально-діагностичної інформації дало змогу підсумувати, що в процесі вирішення колізійних педагогічних завдань студенти не завжди здатні дотримуватися педагогічних, етичних, деонтологічних, праксеологічних, ергономічних, санітарно-гігієнічних норм професійної діяльності у процесі організації ІР з учнями. Здобувачі освіти подекуди виявляють розірвані фахові знання, необхідні для проектування методики організації ІР з учнями, котрі мають різні антропометричні дані.

Діагностичні матеріали, які використовувалися для вимірювання стану сформованості діяльно-проектувального компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями, презентовано в додатку В. Резюмування опитувальних листків, діагностичних карт, контрольних робіт, авторських методичних проєктів, результатів педагогічного спостереження за практичною діяльністю студентів підкреслило той факт, що серед учасників діагностичного етапу експерименту лише 17,5 % МУФК здатні продемонструвати розвинені вміння здійснювати діагностику антропометричних характеристик розвитку організму школярів й використовувати отримані дані в процесі розробки програм ІР учнів на уроках ФК, адже переконані що така педагогічна стратегія ФВ забезпечуватиме високий рівень рухової (функціональної), фізичної та психофізичної підготовленості школярів.

Тоді як 45,0 % студентів окресленої спеціальності виявили розвинену здатність до раціонального й методично обґрунтованого

використання засобів ФВ під час проектування методики організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я. Однак здобувачі освіти, що належали до цієї групи, не завжди демонстрували здатність інтегрувати педагогічні, анатомічні, фізкультурно-спортивні фахові знання для вирішення колізійних педагогічних завдань.

Насторожили дані, згідно яких 37,5 % МУФК складно добирати педагогічні прийоми і методи організації ІР з учнями, позаяк студенти потребують допомоги з боку викладачів у структуруванні методичного арсеналу, який використовується на уроках ФК. Відзначимо, частина студентів не впоралася з вирішенням професійно зорієнтованих колізійних завдань без супроводу викладача, що засвідчило низький рівень сформованості вмінь реалізовувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час.

Оцінювально-діагностичні вимірjuвальники сформованості рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями систематизовано в додатку Г.

Здійснені діагностичні процедури дали змогу резюмувати, що 16,7 % МУФК володіють розвинутою здатністю до здійснення об'єктивної самодіагностики стану сформованості готовності до організації ІР з учнями та систематично вдаються до самоосвітньої діяльності, задля збагачення педагогічних, психологічних, фізіологічних, методичних знань про особливості індивідуалізації ФВ учнів. Студенти, які належать до окресленої групи, здатні критично оцінювати власні педагогічні дії з точки зору їх доцільності, демонструють розвинену здатність оцінювати ефективність власних методичних розробок для учнів з різним рівнем фізичної підготовленості, різноманітними відхиленнями у стані здоров'я тощо.

Значна частина (48,3 %) студентів продемонструвала розвинені вміння ціннісного осмислення власних педагогічних дій у змодельованих професійно-зорієнтованих колізійних завданнях, станів, якостей

особистості, однак, здобувачі освіти підкреслили, що вдаються до такої діяльності не часто.

Примітно, що 35,0 % МУФК відзначили, що зрідка вдаються до самодіагностики рівня сформованості готовності до організації ІР з учнями, позаяк їм складно демонструвати творчу педагогічну імпровізацію на уроках ФК.

Отже, отримані результати діагностики засвідчили актуальність і нагальну потребу оновлення ПП МУФК до організації ІР з учнями. З цією метою організовано і проведено формувальний етап експериментального дослідження.

На початку формувального етапу експериментального дослідження його учасниками були студенти третього курсу тих самих шести ЗВО (табл. 5.3, де КС – кількість студентів), у яких відбувалася діагностика стану готовності до організації ІР з учнями на уроках ФК.

Таблиця 5.3

Кількість студентів на початку формувального етапу дослідження

Заклади вищої освіти	КС
1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	51
2. Волинський національний університет імені Лесі Українки	34
3. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	20
4. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди	27
5. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	35
6. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	36
Всього студентів на формувальному етапі дослідження	203

На початку формувального етапу експериментального дослідження студентів-учасників (МУФК) розподілено на контрольні (далі – КГ) та експериментальні групи (далі – ЕГ).

Примітно, що не в усіх ЗВО були контрольні та експериментальні групи. Таке становище зумовлювалося тим, що, наприклад, у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка була лише одна група студентів (20 осіб), яких віднесено в категорію КГ. У Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди також була лише 1 група студентів (27 осіб), яку віднесено до категорії експериментальних груп.

Таким чином кількість студентів у КГ та ЕГ загалом була майже однаковою – відповідно 99 і 104 учасники, що відображено в табл. 5.4.

Таблиця 5.4

Розподіл МУФК на КГ та ЕГ

Заклади вищої освіти	КГ	ЕГ
1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	26	25
2. Волинський національний університет імені Лесі Українки	17	17
3. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	20	-
4. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди	-	27
5. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	18	17
6. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	18	18
Всього	99	104

Розподіл МУФК на КГ і ЕГ здійснювався з опорою на забезпечення не лише кількісної ознаки стосовно однорідності груп, але й з урахуванням

	ЕГ	13	12,5	38	36,5	43	41,4	10	9,6	3,5
--	----	----	------	----	------	----	------	----	-----	-----

Впродовж третього – *формувального* – етапу дослідження відбувалося цілеспрямоване впровадження авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями шляхом реалізації педагогічних умов, що сприяють ефективності досягнення мети дослідження. Проводилися такі дослідно-експериментальні заходи:

- спроектовано, обґрунтовано й апробовано експериментальну методику впровадження авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями;
- організовано й проведено формувальний етап дослідження;
- здійснено практичну апробацію використання розвивального потенціалу педагогічних ЗВО крізь призму реалізації авторської методики з метою формування готовності МУФК до організації ІР з учнями;
- на основі використання діагностичних методів (анкетування, тестування, опитування, вивчення результатів освітньої діяльності учасників експерименту (контрольних робіт, домашніх завдань, самостійних робіт тощо), ранжування, рейтингування та інших емпіричних та статистичних дослідних методів, спрямованих на вивчення реальної педагогічної дійсності, визначено проблемні складники концептуальних засад ПП МУФК до організації ІР з учнями; внесено зміни та відкоректовано навчально-методичне забезпечення функціонування експериментальної педагогічної системи шляхом удосконалення структурно-функціональної моделі, що деталізовано у змісті наших публікацій [8].

Реалізація окресленого етапу здійснювалася в рамках природного освітнього процесу, відтак експеримент не порушував архітектуру ПП МУФК, а лише сприяв її оновленню. Організація формувального етапу дослідження здійснювалася впродовж 2018–2020 рр. Відзначимо, що формувальний етап експерименту передбачав апробацію провідних

концептуальних ідей, закономірностей, принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями шляхом, зокрема, використання можливостей та ресурсів розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічних ЗВО України.

На четвертому – *аналітично-підсумковому* етапі (2020–2021 н.р.) організація експериментальної роботи забезпечувалася шляхом здійснення таких дослідницьких кроків:

- організація контрольного зрізу стану готовності МУФК до організації ІР з учнями, задля доведення ефективності методики реалізації авторської системи;

- узагальнення підсумків експериментальної роботи та систематизація отриманих емпіричних даних підсумкової діагностики рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями;

- уточнення отриманих висновків, перевірка відтворюваності та можливостей упровадження педагогічної концепції системи ПП МУФК до організації ІР з учнями;

- осмислення перспективи реалізації результатів дослідження шляхом внесення змін у державні освітні стандарти загальної та вищої освіти;

- прогностичне обґрунтування розвитку системи ПП МУФК до організації ІР з учнями;

- оформлення результатів дисертаційного дослідження. Окреслені кроки описані в наших публікаціях [8].

Результатом даного етапу стала публікація наукових статей, розробка навчально-методичних посібників та методичних рекомендацій для МУФК та викладачів, серед яких авторські навчально-методичні матеріали, зміст яких алгоритмізує виконання МУФК розроблених колізійних професійно зорієнтованих завдань; посібник «Легка атлетика у програмі фізичного виховання школярів», зміст якого розкриває особливості організації ІР учнів ЗЗСО на уроках ФК шляхом використання

фізкультурно-спортивного потенціалу легкої атлетики; навчальний посібник для студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт – «Тестування ФК та рівня здоров'я школярів засобами контролю та самоконтролю» та ін. Окреслені навчально-методичні матеріали використовувалися під час реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями для цілеспрямованого формування готовності студентів до окресленого аспекту професійної діяльності.

5.2 Методика реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Методика ПП МУФК до організації ІР з учнями відтворювала в практичному вимірі систему, педагогічні умови й структурно-функціональну модель окресленого процесу. Водночас згадана методика лягла в основу організації й логіки реалізації формувального етапу експериментального дослідження.

Підкреслимо, що формувальний етап експерименту передбачав апробацію концептуальних засад авторської педагогічної системи як необхідну умову верифікації результатів науково-педагогічного дослідження, доказовості його актуальності та можливості впровадження в освітній практиці ЗВО України. Відтворення структурно-функціональної моделі формування досліджуваного феномену у природних умовах освітньої організації (педагогічного ЗВО) дозволяло виявити латентні ефекти інноваційної діяльності щодо формування готовності студентів до організації ІР з учнями на уроках ФК у ЗЗСО. Апробація педагогічних умов, презентованих у дослідженні, призвела до виявлення раніше невідомих явищ педагогічної дійсності, фіксації та системного

узагальнення нових фактів і ситуацій, що породжуються експериментальною подією.

Відзначимо, що імплементація авторської методики реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями не порушувала архітектуру природного освітнього процесу, а лише сприяла її оновленню в напрямі формування готовності студентів до усвідомленого вибору індивідуальних засобів ФВ школярів на роках ФК. Платформами для організації формувального етапу експерименту стали Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Учасниками формувального етапу дослідно-експериментальної роботи були студенти ІІІ курсу навчання, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт. МУФК, котрі належали до контрольних груп вивчали дисципліни «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» упродовж 2018–2020 рр. згідно з традиційною методикою, натомість учасники експериментальних груп опанували інформаційні масиви, що містяться у змісті обраних курсів, згідно з логікою організаційно-методичних впливів, що продиктовані реалізацією педагогічних умов і структурно-функціональної моделі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Експериментальні вектори методики реалізації авторської системи передбачали:

– *змістовну «спорідненість»* обраних для експериментального дослідження дисциплін освітнього плану підготовки МУФК, що відображає сенси, цінності фізкультурної освіти учнів, й забезпечує реалізацію аксіологічної функції освіти та реалізується за допомогою вирішення контекстних, колізійних, проєктних завдань і ситуаційних проблемних педагогічних вправ;

– *циклічну* – тимчасову (впродовж III та IV курсу професійної підготовки МУФК) та *просторову – пролонгованість* процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– *позитивну освітню актуалізацію проблеми збереження та зміцнення здоров'я учнів ЗЗСО*, що транслювалась в змістовному та логічному акцентуванні навчального матеріалу на фокусі проблеми індивідуалізації та диференціації ФВ школярів; кристалізує ідеї, цінності та принципи індивідуалізації фізкультурної освіти учнів у змісті низки навчальних курсів, що передбачені планом підготовки МУФК у ЗВО України;

– *діяльнісний характер* процесу опанування МУФК квазіпрофесійного досвіду у процесі здобуття освіти.

Практична реалізація системи ПП МУФК до організації ІР з учнями охоплювала низку етапів формування готовності студентів до ефективного здійснення окресленого аспекту професійної діяльності, що відображено на рис. 5.2.

Упровадження експериментальної методики передбачало використання можливостей освітньої діяльності МУФК (аудиторної та самостійної роботи), навчально-дослідної та науково-дослідної роботи, практичного навчання (педагогічні практики), а також позааудиторної діяльності студентів (участь у тренінгах, веб-квести, форсайт-сесії, дебат-сесії, онлайн-вебінари тощо). Таким чином, авторська методика упровадження системи базувалась на трансформації змісту ПП МУФК до організації ІР з учнями (зовнішній контекст) у зміст вищої педагогічної

Експлікативний етап

орієнтування студентів у майбутній професійній діяльності; внесення до освітніх курсів завдань, зорієнтованих на подолання стереотипних практик ФВ школярів

низький рівень сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями

Репродуктивний етап

спрямування студентів до усвідомлення важливості організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки урахування індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку

задовільний рівень сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями

Квазіпрофесійний етап

етап опанування вмінь раціонального, методично обґрунтованого використання засобів ФВ у процесі генерування ідей щодо організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я, що передбачає використання інтегрованих педагогічних, анатомічних, фізкультурно-спортивних знань

достатній рівень сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями

Професійно-продуктивний етап

етап практичного використання особистісних професійних ресурсів задля творчої педагогічної імпровізації на уроках ФК шляхом компіляції різноманітних засобів сучасних технологій у системі ФВ школярів

високий рівень сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями

*Рис. 5.2 Цілісна архітектура процесу формування готовності
МУФК до організації ІР з учнями*

Дидактичним ядром методики реалізації авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями обрано колізійні проблемні завдання та ситуації, що трактувались у форматі цього дослідження як «узагальнені знакові моделі» [303, с. 132], що трансливали зміст професійно-педагогічної діяльності й відображали проблеми взаємодії учителя й учнів, спілкування, обміну соціальним досвідом ведення ЗСЖ суб'єктів освітнього простору ЗСО, вирішення яких є засобом формування готовності педагога до виокремленого аспекту професійної діяльності УФК.

Колізійний характер завдань і ситуацій забезпечувався наявністю та/або суб'єктивним усвідомленням майбутніми педагогами протиріччя, яке слід вирішити. Зауважимо, що термін колізійні проблемні завдання та ситуації є збірним, відтак у рамках наукової розвідки окреслене поняття охоплювало сукупність *професійних завдань*, що передбачали вирішення проблемних педагогічних ситуацій, *творчі проєктивні завдання* та ін. Відтак використовували різноманітні форми презентації змісту розроблених та систематизованих колізійних завдань, як-от:

- завдання та ситуації у текстовому вигляді;
- дослідна проблема, вирішення якої передбачає виконання міні-дослідження;
- відеофрагменти уроків ФК;
- сценарій нестандартного уроку ФК тощо.

Пошук рішень окреслених колізійних ситуацій і завдань, їхня аргументація вимагала від студентів ЕГ використання міжпредметних знань, умінь і навичок, а також передбачала опору на аналітико-синтетичні операції мислення здобувачів педагогічної освіти. Підкреслимо, що виробленню рішення колізійного завдання передував педагогічний аналіз

ситуації, виокремлення її складових елементів. В рамках методики реалізації експериментальної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями важливими характеристиками колізійних ситуацій і завдань проблемного характеру є:

- медико-соціальна й професійно-педагогічна детермінованість;
- цільові орієнтири – формування компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями;
- варіативність форми презентації змісту (фрагменти відео-уроків, уривки сучасної науково-методичної інформації, таблиці, графіки, схеми тощо);
- використання знань, умінь і навичок студентів з різних наукових сфер (філософія, педагогіка, психологія, ФК, ФВ та ін.) або різних галузей одного наукового поля (дидактика, теорія фізичного виховання, корекційна фізична культура тощо) для вирішення запропонованого колізійного проблемного завдання;
- професійна та особистісна зацікавленість МУФК у вирішення конкретного завдання.

Відзначимо, що запропонована цілісність колізійних професійно зорієнтованих завдань та ситуацій проблемного змісту, яку в процесі формувального етапу експерименту інтегровано в природну архітектуру освітнього середовища педагогічного ЗВО, класифіковано наступним чином:

1) за локалізації проблеми та характеру інформації, необхідної для її вирішення:

мононаукові – умовою виступає проблема, вирішення якої передбачає використання певного роду знань (наприклад, вирішення колізійного професійно зорієнтованого завдання вимагає знань, отриманих під час вивчення освітніх дисциплін педагогічного змісту: «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання» тощо, наприклад, проблема вибору засобів ФК для забезпечення

індивідуальної роботи дитини, що страждає на порушення постави);

інтегративні – в умові подано ситуацію або завдання, вирішення яких передбачає використання знань різних предметних галузей (наприклад, розв'язання проблемної ситуації потребує знань та компетенцій, сформованих під час вивчення дисциплін «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор та ін., наприклад, проблема змісту та напрямів індивідуалізації фізкультурно-спортивної роботи з учнями класу в умовах спортивних ігор тощо);

2) за джерелом виникнення проблемної ситуації:

внутрішньоконтекстні – вправи інтегрують не лише контекст професійно-педагогічної діяльності, але й реконструюють індивідуально-психологічні поведінкові особливості педагога й учнів;

зовнішньоконтекстні – вправа містить відомості про проблему, яку необхідно вирішити (наприклад, проблема організації взаємодії на уроках ФК здорових дітей й дітей, котрі мають певні відхилення у стані здоров'я);

поліконтекстні – умовами завдання чи ситуації визначається проблема, детермінована як внутрішнім, так і зовнішнім контекстами (наприклад, проблема в організації спортивної естафети між класами, коли є школярів, котрі не можуть стати її учасниками);

3) за характером сформованих компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями:

монокомпонентні – вирішення вправи передбачає формування певного/конкретного компоненту досліджуваної готовності;

полікомпетентнісні – в результаті пошуку шляхів вирішення ситуації або розв'язання завдання відбувається формування комплексу професійних та знань, умінь, навичок, що становлять зміст окресленого феномену. Відзначимо, що в рамках упровадження методики реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями використання колізійних завдань характеризувалося деякими особливостями. Зокрема, згадані

дидактичні одиниці варіювались рівнем складності, що давало змогу поступово ускладнювати освітнє завдання студентів, а також враховувати індивідуальні можливості кожного з них.

Зазначимо, що задля реалізації першої педагогічної умови дослідження в межах упровадження системи ПП МУФК до організації ІР з учнями під час лекційних занять з обраних для експериментального дослідження курсів систематично використовували педагогічні прийоми, що забезпечували навчання студентів на «помилках». Наведемо перелік деяких з них:

- «Що робити, якщо...» – прийом, що допомагає усвідомити, якими професійними знання та вміння, необхідними для організації фізкультурно-спортивних індивідуальних занять учнів на уроках ФК у ЗЗСО, студенти вже володіють й конкретизувати фрагменти «незнання»;

- «Аналіз випадку» – прийом, що дозволяв студентам виокремити у досвіді власної професійно-педагогічної діяльності, отриманому під час участі у вирішенні колізійних проблемних завдань й у процесі різних видів практик, неефективні й ефективні педагогічні дії, визначити їх причини та методичні шляхи подолання;

- «Проби» – прийом, що передбачав виконання певних педагогічних дій в умовній колізійній ситуації й акцентування уваги МУФК на труднощах вирішення запропонованого ситуативного завдання та способів їх усунення.

Водночас, під час дослідно-експериментальної роботи забезпечувалася цілеспрямована *підтримка суб'єктної позиції МУФК* у процесі здійснення ними змодельованої професійно-педагогічної діяльності, яка будувалася за принципом поступового ослаблення підтримки викладача, що виявлялося у переході від тактики допомоги на етапі виявлення студентом педагогічної колізії до тактики взаємодії на етапі усвідомлення майбутнім педагогом значущості досвіду організації ІР з учнями на уроках ФК та оволодіння ним.

Тактика допомоги реалізувалася шляхом використання педагогічних прийомів:

- довіри – демонстрації МУФК впевненості у його вчинку, педагогічних діях;
- підтримки прийняття рішення – допомоги майбутньому педагогу у здійсненні вибору конкретного варіанта дій із кількох варіантів шляхом аналізу їх переваг та недоліків;
- прихованої допомоги – натяку, побажання майбутньому педагогові, у яких немає прямої вказівки, на те, в якій послідовності йому необхідно вирішувати те чи інше колізійне завдання.

Свою чергою, тактика взаємодії передбачала використання педагогічних прийомів:

- визначення альтернатив – надання майбутньому педагогу можливості вибору одного з двох або більше варіантів вирішення анонсованої колізійним завданням педагогічної проблеми, які не заперечують один одного;
- складання стратегії вирішення професійно зорієнтованого завдання – своєрідного плану, що сприяє досягненню майбутнім педагогом наміченої мети;
- обміну ролями – зміни майбутнім педагогом та викладачем на короткий час своїх образів (фізичних місць, станів, пози, рухів) для того, щоб подивитися на себе з боку й відчути почуття іншого та ін.

Імплементация окреслених педагогічних прийомів у процес ПП МУФК в ЕГ забезпечувало ціннісну й мотиваційну професійну спрямованість студентів до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК. Саме під час вирішення колізійних ситуативних завдань МУФК усвідомлювали значущість реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів й інтеріоризували, інтегрували професійні знання отримані під час вивчення дисципліни «Теорія та

методика ФВ», зокрема, щодо:

- застосування принципів ФВ (загально-педагогічних і специфічних) у процесі організації ІР з учнями;

- знання специфіки використання методів ФВ під час проведення уроку ФК у ЗЗСО;

- врахування фізіологічних, психолого-педагогічних основ навчання рухових дій на основі знання фізіологічних основ удосконалення (виховання) рухових здібностей дітей різного віку, фізіологічних та психолого-педагогічних основ реалізації індивідуального й диференційованого підходів у ФВ школярів;

- знання структури і змісту процесу навчання рухових дій з урахуванням особливостей методики вдосконалення рухових здібностей школярів різного віку;

- дотримання загальних основ організації і методики проведення занять фізичними вправами урочного і позаурочного типу з використанням технологій, логіки та функцій планування уроків ФК;

- урахування специфіки ведення документів планування навчальної роботи з ФК ЗЗСО, які створює вчитель фізичної культури:

- а) річний план-графік з фізичної культури для учнів різних класів;

- б) календарний план з фізичної культури для учнів різних класів на семестр;

- в) тематичний план з вивчення навчальної теми;

- г) план-конспект уроку фізичної культури для учнів I-XI класів тощо.

Методика реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачала взаємопов'язане впровадження виокремлених педагогічних умов. Тому інтеграція загальнопедагогічних і специфічних знань студентів базувалася на створенні інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації відомостей про специфіку організації ІР з учнями в змісті обраних для дослідно-експериментальної роботи дисциплін.

Повноцінна реалізація другої педагогічної умови зумовлювалася виконанням двох вимог: 1) забезпеченням високої інформаційної насиченості освітньої діяльності та 2) використанням розвивальних ресурсів та можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО.

Висока інформаційна насиченість освітньої діяльності МУФК досягалася шляхом використання на лекційних та практичних заняттях з анонсованих курсів активних та інтерактивних методів навчання, які стимулювали процес отримання студентами загальнопедагогічних й спеціальних фахових знань; формування готовності МУФК до використання та переробки великого обсягу інформації; вдосконалення умінь виокремлювати головне, узагальнювати та робити висновки; перетворення існуючих фахових знань та конструювання на їхній основі власних педагогічних поглядів та переконань на проблему організації ІР з учнями. Задля того використовувалися діалогові методи навчання в процесі участі МУФК у дискусіях, роботи в малих групах, під час інтерактивних лекцій, зокрема: «лекція-діалог», «лекція вдвох» та «лекція в команді» та ін.

Ще однією ефективною формою стимулювання пізнавальної активності МУФК була технологія кооперації, суть якої полягає в організації освітньої діяльності студентів у, так званих, динамічних змінних групах: починаючи з індивідуальної роботи й закінчуючи роботою в групах з чотирьох чи вісьмох осіб. У рамках формувального експерименту застосовувався модернізований варіант технології кооперації, що врахував специфіку ПП МУФК до організації ІР з учнями й передбачав поетапне об'єднання студентів у групи, які динамічно розширюються.

Так, під час вивчення теми 4 «Методика проведення рухливих ігор і забав на заняттях: легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, спеціальних медичних групах, в режимі продовженого дня, продовженої перерви; в оздоровчому таборі, воді, місцевості; у шкільних секціях,

заняттях спортом» з курсу «Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав» студентам пропонувалося для обговорення питання: «Зміст та взаємозв'язок понять «здоров'я» та «рух». На двох практичних заняттях, які проводилися в навчальній аудиторії, студенти, об'єднавшись у дві групи, розробляли одне із запропонованих понять у логіці чотирьох питань системного аналізу. Група, що розробляла поняття «здоров'я», відповідала на запитання: «Що таке здоров'я людини?», «Звідки здоров'я виникає?», «З чого складається здоров'я людини?», «Як і в чому виявляється індивідуальне здоров'я людини?».

Студенти, які працювали над поняттям «рух», відповідали на запитання: «Що таке рух?», «Значення руху в розрізі індивідуального здоров'я людини?», «Рух – запорука фізичного здоров'я?», «Використання потенціалу рухової активності для збереження власного здоров'я?». В межах участі в окресленій інтеграції студенти відповідали на чотири питання індивідуально. На цей етап відводилось, згідно з вимогами технології кооперації, від шести до восьми хвилин. Мета такої індивідуальної роботи полягала в стимулюванні розумової діяльності МУФК та актуалізації обсягу фахових знань, необхідного для засвоєння теми. Після створення індивідуального «продукту», студенти (омінаючи роботу в парах) об'єднувались у чотири групи, дві з яких працювали над поняттям «здоров'я», а дві – над поняттям «рух».

На етап групової роботи відводилося від 10 до 15 хвилин. Після завершення групової роботи на презентування результатів чотирьох груп відводилося від чотирьох до шести хвилин залежно від величини кожної групи (якщо в групі 20-25 студентів, то мікрогрупи склались з чотирьох-п'яти МУФК, якщо в групі від 25 до 30 здобувачів фізкультурно-педагогічної освіти, то мікрогрупи збільшувались на одну-дві особи і тоді, природно, зростав час презентації результатів). Завершувалось обговорення заданої теми індивідуальним рефлексивним аналізом студентами процесу власної освітньої діяльності.

Відзначимо, що у процесі формувального етапу експерименту задля підвищення діалогічності лекцій використовували такі її модифікації як:

– «лекція-діалог», коли зміст лекції насичувався серією запитань, на які МУФК відповідали безпосередньо в ході лекції;

– «лекція вдвох», коли два лектори, доповнюючи один одного, розкривають різні аспекти проблеми, наприклад такої як практична реалізація педагогічних, медико-біологічних, інформаційних технологій, спрямованих на формування в учнів уміння застосовувати набуті знання про базові й нові види рухової діяльності, що передбачені змістом ФК у ЗЗСО під час індивідуальних занять фізичними вправами; зазначимо, що роль першого лектора виконував викладач, який веде конкретний курс. Другим лектором обирали студента або кілька МУФК;

– «лекція в команді», коли кілька студентів беруть участь у проведенні лекції; така лекція організовувалася командою з п'яти-семи студентів ЕГ, кожен з яких готував доповідь, зміст якої відбивав конкретне запитання обраної теми. Викладач заздалегідь визначав перелік питань для студентів-«лекторів», готував картки з кількістю порядкових номерів, що відповідають кількості встановлених питань. Наприкінці попередньої лекції обраним студентам-лекторам пропонувалося методом жеребкування витягнути одну картку з порядковим номером запитання. На наступній лекції студенти виступали на лекції зі своєю частиною повідомлення.

Одним з інтерактивних методів, що використовувався для підготовки МУФК до організації ІР з учнями у процесі упровадження авторської педагогічної системи, був метод модераторів, позаяк необхідність постати перед одногрупниками в ролі консультанта мотивувала майбутніх педагогів на обов'язкове виконання колізійного завдання з високою якістю. Розв'язання авторських проблемних ситуацій на семінарських заняттях у ролі модераторів – організаторів диспутів, прес-конференцій, керівників групової роботи передбачало прийняття МУФК відповідальності за свої дії, що впливали на досягнення загального результату, забезпечувало

розвиток умінь:

- практично реалізовувати педагогічні, медико-біологічні, інформаційні технології, спрямовані на розвиток фізичних (рухових), моральних, вольових якостей учнів під час реалізації різних форм ФК у ЗЗСО;

- під час реалізації різних форм ФК у ЗЗСО практично реалізовувати психолого-педагогічні технології, методики, що сприяють формуванню у школярів позитивної самооцінки, я-ідентичності, мотивації до фізичної активності, критичного мислення у пов'язаних із нею питаннях та вміння організовувати відповідну пізнавальну діяльність;

- прогнозувати результати ФВ учнів, враховуючи їхні вихідні дані, індивідуальні особливості;

- проектувати зміст уроків, позаурочних форм ФК, виконуючи вимоги державного стандарту освіти та враховуючи освітні потреби і попередні результати розвитку та навчання школярів та ін.

Імітаційні ігри, учасниками яких були студенти ЕГ у період формувального етапу педагогічного експерименту, забезпечували контекстність навчання й виступали унікальним способом формування у МУФК досвіду організації ІР з учнями шляхом збагачення палітри педагогічних умінь і навичок. Ефективність імітаційних ігор визначалася такими особливостями: в проблемно-імітаційних іграх, створювалися сприятливі умови для самоорганізації МУФК; імітовані колізійні ситуації вимагали вибору та прийняття відповідних педагогічних рішень; необхідність узгодження різноманітних інтересів учасників передбачала специфічну форму спілкування – діалог тощо.

Так, наприклад, у рамках реалізації третьої педагогічної умови задля розвитку спеціальних фахових умінь МУФК використовувалися різноманітні активні й інтерактивні методи організації освітньої діяльності студентів. Зокрема, йдеться про імітаційні ігри, сценарії яких конструювалися відповідно до низки дидактичних принципів:

- *науковості* (реалізується з опорою на сучасні теорії та концепції ФВ школярів, які дозволяють створювати у свідомості студента цілісне уявлення про процес індивідуалізації занять ФК у ЗЗСО);
- *креативності*, що диктує необхідність проектування змісту гри таким чином, щоб її сценарій спрямовував МУФК до інтеграції фахових знань для генерації творчих методичних фрагментів уроку ФК;
- *гуманістичності* (основною цінністю педагогічної взаємодії в системі «учитель ФК – учень ЗЗСО» виступає людина та турбота про її індивідуальне здоров'я);
- *міждисциплінарності* (зміст розроблених та адаптованих імітаційних ігор інтегрував відомості з обраних для експериментального дослідження дисциплін);
- *проблемності* (кожна імітаційна гра передбачала вирішення певної колізійної педагогічної проблеми, що стосувалася створення здоров'язберезувальних умов для розвитку індивідуальних фізичних здібностей кожного школяра на уроках ФК);
- *наочності* – структурний та інформаційний плани гри повинні візуалізуватись у таблицях, схемах, графіках тощо;
- *автономності* – різноманітна комбінація окремих сюжетів та епізодів імітаційної моделі гри давала змогу організовувати гру відповідно до конкретного складу учасників;
- *модульності* – можливість реалізації окремих елементів імітаційної гри як готових блоків у наступних методичних розробках;
- *технічного забезпечення* – реконструкція сценаріїв імітаційних ігор в умовах освітнього процесу педагогічного ЗВО передбачала використання технічних ресурсів його середовища, необхідних для передачі, зберігання, візуалізації, обробки інформації;
- *діагностичності* – передбачає збирання, систематизацію та узагальнення експертної інформації стосовно дидактичної доцільності кожної гри, що сприяло досягненню її мети.

Зазначимо, що дотримання виокремлених принципів реалізації імітаційних ігор у процесі упровадження методики системи ПП МУФК до організації ІР з учнями забезпечувало:

- повноту занурення учасників гри в ігрову ситуацію;
- поступовість прийняття учасниками гри ігрової ситуації;
- рівномірне ігрове навантаження на учасників гри (на кожному занятті МУФК отримували рівномірні «порції» нової інформації);
- змагальність ігрових груп, що підвищувало відповідальність учасників за колективний продукт ігрової діяльності у руслі необхідності його публічної презентації;
- реалістичність модельованої ситуації (ігровий сюжет і діяльність були автентичні реальним професійним ситуаціям).

Задля ефективного управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів в межах формувального етапу експерименту організовувалась різноспрямована самоосвітня діяльність студентів, що передбачало застосування в освітньому процесі сучасних інформаційних та комунікаційних технологій з метою активізації освітньої діяльності МУФК на аудиторних та позааудиторних заняттях. Адже частина формувального етапу експериментального дослідження припала на час карантинних обмежень, спровокованих швидким поширенням пандемії COVID-19, в рамках яких студентів ЗВО України перевели на дистанційну форму освіти.

У межах дослідження сучасні інформаційні та комунікаційні технології, що забезпечують збирання, зберігання, обробку, виведення та розповсюдження інформації для зниження трудомісткості процесів використання інформаційних ресурсів, підвищення надійності та оперативності, застосовувалися з метою розвитку в МУФК: по-перше, вміння керувати інформацією про організацію ефективного освітнього

процесу на уроках ФК у ЗЗСО, отриманою за допомогою всіх доступних сучасних ресурсів (комп'ютери, програмне забезпечення, мережа інтернет та інші інтернет-ресурси); і, по-друге, самоосвітніх навичок, таких як:

1) самостійне освоєння різноманітних способів роботи з текстами, графічними об'єктами, табличними даними тощо;

2) самостійне використання універсальних офісних прикладних програм та засобів ІКТ як основи для педагогічної творчості під час конструювання методичного матеріалу для конкретного заняття з ФК;

3) розробка презентації з конкретної теми чи проблеми;

4) самостійне освоєння світових інформаційних ресурсів, таких як електронні бібліотеки, бази даних, сховища файлів;

5) самостійне освоєння дистанційного освітнього простору ЗВО. Так, наприклад, на освітньому порталі, що є елементом створеного у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка електронного освітнього середовища, для студентів ЕГ експериментальної групи розміщувалось різноманітне навчально-методичне забезпечення самостійної роботи (наприклад, шаблони та зразки заповнення паспорта здоров'я учнів, макети щоденника особистого зростання, щоденників здоров'я школярів та інші дидактичні та методичні матеріали).

Поряд з тим, освітній портал давав змогу одночасно оперативно контролювати та коригувати самостійну освітню діяльність МУФК. Відповідно до специфіки ПП МУФК аудиторні заняття проводились у двох формах:

1) лекційних та практичних занять у навчальних аудиторіях;

2) практичних занять, що проводяться в спортивному залі чи на стадіоні.

Всі види самостійної роботи учасників ЕГ спрямовувалися на активізацію пізнавальної діяльності та розвиток самостійності, відповідальності, здатності до самоорганізації, самонавчання, а також дослідницьких умінь і творчих здібностей МУФК. Одним з ефективних

прийомів, що стимулювали розвиток рефлексивних умінь МУФК було письмове експрес-опитування, яке проводилося на практичних заняттях з ФК у спортивному залі.

Дослідно-експериментальна робота щодо упровадження системи ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачала використання значних дидактичних можливостей методу проєктів. У практичному вимірі таке дослідницьке рішення реалізувалося шляхом інтеграції у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих проєктів.

Одним із шляхів збагачення професійних умінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів обрано проєктно-дослідницьку діяльність студентів, що передбачала розвиток здатності вирішувати педагогічні проблеми, використовуючи для цієї мети знання з різних предметних сфер, дослідницькі методи, прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів вирішення анонсованої проблеми. У процесі такої діяльності студенти вчилися самостійно мислити, оцінювати результати власної професійно-педагогічної роботи, що сприяло усвідомленню МУФК можливостей самореалізації як основного вектору становлення основ професіоналізму вчителя ФК.

Наприклад, під час конструювання експериментального змісту дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор» з опорою на тематичний зміст робочої програми згаданого курсу (Додаток Д), переслідувалася мета формування у студентів умінь та навичок реалізації в практиці ФВ учнів у ЗЗСО ІР на основі використання освітньої технології «метод проєктів».

У результаті опанування змістом анонсованої дисципліни МУФК, які навчалися в ЕГ, досконало оволоділи методикою використання методу проєктів задля розробки програм ІР зі школярами різного віку; збагатили вміння здійснювати цілепокладання, планування, підготовку та реалізацію

проектної діяльності на уроках ФК під час організації ІР з учнями з урахуванням положень та вимог програмних та нормативних документів; розвинули здатність застосовувати у проектній діяльності сучасний програмний інструментарій.

Під час вивчення курсу «Теорія і методика викладання спортивних ігор» студенти ЕГ виконували різні типи проєктів (дослідницькі, інформаційні, практико-зорієнтовані, ігрові та ін.), у межах роботи над якими МУФК пропонувалося, зокрема: розробити тематику проєктів організації ІР з учнями різного віку на уроках ФК; створити методичний проєкт; написати конспекти уроків ФК та сценаріїв заходів позакласної роботи з використанням розроблених проєктів. Відзначимо, що створені проєкти МУФК використовували під час педагогічної практики, а згодом окреслені дидактико-методичні напрацювання студентів стали практичною частиною кваліфікаційних дипломних робіт.

У процесі вивчення курсу «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» студенти ЕГ виконували дослідження, пов'язані з упровадженням інформаційних технологій на різних етапах уроку ФК, у позаурочних формах роботи та позакласних заходах з можливостями використання можливостей мережі Інтернет задля організації ІР з учнями. Наприклад, після вивчення теми «Характеристика змісту навчальних програм з фізичної культури для учнів I-XI класів ЗЗСО. Технологія планування роботи з фізичної культури» МУФК розробляли авторські веб-квести, зміст яких висвітлював особливості організації ІР з учнями 10-11 класів, звільненими від занять ФК, у домашніх умовах задля використання фізичних вправ для корекції фігури.

Запропоновані студентами веб-квести характеризувалися чіткою структурою й охоплювали такі блоки: вступ, завдання, процес роботи, рефлексія. Використання окресленої педагогічної інновації в межах упровадження методики системи ПП МУФК до організації ІР з учнями дало змогу забезпечити управління самостійною роботою студентів і

створило умови для здійснення здобувачами освіти віртуального дослідження.

У рамках вивчення курсу МУФК, котрі навчалися за експериментальною методикою, виконували такі види завдань: розробляли фрагменти уроку ФК з використанням інтерактивних моделей; створювали мультимедійні презентації на конкретну тему уроку ФК для учнів I-IX класу; розробляли сценарії позакласних фізкультурно-спортивних заходів тощо. Під час практичних занять студенти виступали активними суб'єктами педагогічного процесу, дослідниками, які вміють самостійно і творчо ставити і вирішувати широке коло педагогічних завдань, що стосуються організації ІР з учнями на уроках ФК, виробляти стратегію і тактику педагогічної взаємодії тощо.

Окрім того, апробовано метод групових дослідницьких проєктів, що передбачав організацію науково-дослідної діяльності МУФК у співпраці. Окреслений метод навчання створював сприятливі умови не тільки для розгляду наукової проблеми з різних точок зору (що підвищувало продуктивність засвоєння навчального матеріалу), але й для набуття майбутніми педагогами комунікативних умінь виконання різних соціальних ролей (генератора ідей, координатора роботи, виконавця, «критика», «медіатора» та ін.). Для виконання групового дослідницького проєкту викладач розподіляв студентів ЕГ на мікрогрупи, що склались із 3-5 МУФК. Структура виконуваних майбутніми педагогами групових дослідницьких проєктів передбачала: формулювання значущої у дослідному плані проблеми; висування гіпотези; дослідницький пошук шляхів вирішення проблеми; аналіз, обробку, інтерпретацію, оформлення та презентацію отриманих результатів. Групові дослідницькі проєкти виконувалися МУФК на аудиторних практичних заняттях й у процесі самостійної роботи в позанавчальний час.

Відзначимо, що у процесі реалізації четвертої педагогічної умови викладачами застосовувалися як традиційні засоби навчання, що

передбачають презентацію навчальної інформації на папері, так і електронні освітні ресурси. Так, наприклад, у рамках експериментальної роботи МУФК, котрі були учасниками ЕГ, виконували веб-квести, що є різновидом проєктів, заснованих на пошуку інформації в мережі Інтернеті. Так, студентами ЕГ створено веб-енциклопедію, яка розкриває різноманітні аспекти діяльності УФК у напрямі організації індивідуальної та диференційованої роботи учнів на уроках ФК у ЗЗСО. Над створенням анонсованої енциклопедії студенти працювали впродовж одного семестру. В окресленій навчально-методичній збірці систематизовано й візуалізовано інформацію про окреслений аспект професійної діяльності УФК.

У рамках роботи над веб-квестом студенти ЕГ не тільки збагачували знання про особливості організації ІР з учнями різних вікових категорій на уроках ФК, але й розвивали вміння пошуку, переробки та презентації в електронному форматі важливої інформації. Водночас, у завданнях до веб-квесту наголошувалося, що окрім тексту та зображень, веб-енциклопедія повинна містити медіа-файли (аудіофайли та відеофайли), що дозволяють зробити зміст сторінок веб-енциклопедії більш образним та емоційним.

Основним простором реалізації четвертої педагогічної умови обрано різні види практик (навчальна, виробнича, педагогічна) студентів у ЗЗСО та інших освітніх установах. Так, під час навчальної та виробничої практик в освітніх організаціях студенти ЕГ здійснювали всі встановлені нормативними документами види діяльності в процесі ФВ учнів (проводили уроки ФК; брали участь в організації та проведенні різноманітних шкільних спортивних заходів відповідно до календарного плану: спортивних свят, змагань – «Веселі старти», «Президентські змагання», «Спартакіада школярів» тощо), що не порушувало природних умов ПП МУФК. Разом з тим для МУФК – учасників ЕГ зміст педагогічної практики розширювався, зокрема в напрямі участі у просвітницькій діяльності з пропаганди знань про здоров'я та значущості індивідуальної

ФК у житті людини; самостійної організації різних позакласних заходів: тематичних бесід, майстер-класів, зустрічей школярів різного віку з відомими спортсменами, які знайомили дітей зі своїм досвідом спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності, набутим за час професійної спортивної діяльності.

Сферою самостійної фізкультурно-спортивної та педагогічної діяльності студентів ЕГ була також їхня робота в ролі інструктора зі спорту, що здійснювалася шляхом моделювання та організацію таких заходів:

- 1) повноцінного, розвивального відпочинку дітей та підлітків;
- 2) виховних та культурно-масових заходів, фізкультурно-оздоровчого дозвілля дітей та підлітків з опорою на вихідні фізичні можливості кожного учня;
- 3) систематичних занять спортивних гуртків та секцій;
- 4) туристичних таборів, кемпінгів, екскурсій, семінарів, а також інших оздоровчих та фізкультурно-спортивних заходів: ранкової зарядки, різних видів гімнастики протягом дня, водного та повітряного загартовування тощо.

Різноманітна практична діяльність МУФК під час різних видів практик, спрямована на організацію повноцінного відпочинку дітей та підлітків у літній час з метою зміцнення їхнього здоров'я та фізичного розвитку, передбачала актуалізацію різноманітних фахових знань студентів задля розробки індивідуальних і диференційованих методичних проєктів. Ефективність окресленого виду роботи студентів ЕГ детермінувалася моделюванням і проєктуванням самостійної фізкультурно-спортивної та педагогічної діяльності МУФК і сприяла їх самоактуалізації, самовдосконаленню, творчій професійній самореалізації. Наприклад, предметом проєктування студентів була освітня програма конкретної спрямованості з урахуванням вікової категорії дітей, яка розробляється на весь літній період (червень-липень-серпень) і містить наступні розділи:

- 1) спрямованість програми;
- 2) цілі та завдання програми;
- 3) принципи навчання та виховання;
- 4) організація рухового режиму;
- 5) основні заходи фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи;
- 6) робота спортивних секцій;
- 7) агітаційно-пропагандистська робота;
- 8) очікувані результати.

Поряд з тим, МУФК, котрі стали учасниками ЕГ, під час проходження різних видів практик організували та проводили рухливі ігри з дітьми молодшого, середнього та старшого шкільного віку з урахуванням їхніх індивідуальних, психологічних особливостей та рівня фізичного розвитку. Для підвищення ефективності й забезпечення педагогічної спрямованості окресленої діяльності МУФК розроблено навчально-методичні вказівки з практики, зміст яких містить необхідну інформацію про психофізіологічні особливості дітей молодшого, середнього та старшого шкільного віку, рекомендації з організації ІР з ними; висвітлює питання їхнього індивідуального ФВ засобами рухливих ігор; презентує зразки рухливих ігор (наприклад, «Орли і ворони», «Чарівна паличка», «Підводний світ», «Павук і мухи», «Чаклуни», «Пасажирський поїзд» та ін.).

Виконання таких завдань забезпечувало творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти, стимулювало МУФК до самоактуалізації та педагогічного самовдосконалення. Відзначимо, що з метою забезпечення цілісної реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями проведено такі заходи:

– систематизовано навчально-методичні, дидактичні, розвивальні інформаційні матеріали, які студенти використовували під час проходження різних видів практик з метою діагностування та моніторингу

розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО – «Паспорт здоров'я»;

– розроблено методичні рекомендації для студентів щодо ведення «паспортів здоров'я» учнів;

– узагальнено ключові вектори проведення діагностики індивідуальної фізичної підготовленості школярів;

– структуровано методичні рекомендації щодо проведення комплексу вправ гігієнічної гімнастики, комплексу фізичних вправ для профілактики захворювань опорно-рухового апарату «рух – це здоров'я», вправ для заспокоєння нервів, розслаблення і зміцнення нервової системи; узагальнено гігієнічні основи фізичної культури і спорту (Додаток Ж).

Оновлення професійної підготовки МУФК до організації ІР з учнями в рамках формувального етапу експерименту, що передбачав цілеспрямовану реалізацію основних положень розробленої педагогічної системи, дало змогу обґрунтувати правомірність використання провідних концептуальних ідей, закономірностей, принципів, педагогічних умов й структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу, сенсорних, інтеграційних та перетворювальних ресурсів та можливостей розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО в розрізі формування готовності студентів до ефективного здійснення окресленого аспекту професійної педагогічної діяльності в ЗЗСО.

Таким чином, проектування та функціонування системи ПП МУФК до організації ІР з учнями засноване на реалізації розробленої у дослідженні структурно-функціональної моделі та педагогічних умов її реалізації. Дослідно-експериментальна робота з виявлення результативності авторської педагогічної системи, моделі та педагогічних умов її реалізації презентована в наступному підрозділі.

5.3 Аналіз результатів експериментального дослідження

Доведення достовірності позитивних результатів організованого в рамках експериментальної роботи педагогічного процесу та вірогідності гіпотези дослідження здійснено на основі проведення порівняльного аналізу рівнів готовності МУФК до організації ІР з учнями, отриманих на початку й наприкінці формульованого етапу педагогічного експерименту. Задля детального висвітлення доцільності упровадження запропонованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями порівнювалися цифрові показники сформованості кожного з компонентів досліджуваної готовності і загалом згаданого феномену. Отримані експериментальні дані наведено в табл. 5.6–5.10 та візуалізовано на рис. 5.3–5.8 (де ЕК – етап контролю; ВК – вхідний контроль; ПК – підсумковий контроль).

Таблиця 5.6

Результативність формування мотиваційно-аксіологічного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями

Гр. і КС	ЕК	Сформованість мотиваційно-аксіологічного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями								СБ
		Високий		Достатній		Задовільний		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ – 99 ст.	ВК	11	11,1	40	40,4	39	39,4	9	9,1	3,5
	ПК	18	18,2	43	43,4	38	38,4	0	0	3,8
ЕГ – 104 ст.	ВК	12	11,5	38	36,5	43	41,4	11	10,6	3,5
	ПК	33	31,7	55	52,9	16	15,4	0	0	4,2

Відображені в таблиці цифрові дані свідчать про кращу динаміку формування мотиваційно-аксіологічного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями у студентів ЕГ. Так, за показниками високого рівня кількість здобувачів освіти зросла від 11,5 % до 31,7 %; за показниками достатнього рівня – від 36,5 % до 52,9 %, тоді як кількість студентів, котрі володіють задовільним рівнем сформованості

окресленого компонента істотно зменшилась: від 41,4 % до 15,4 %.

Середній показник зріс від 3,5 до 4,2 (на 0,7 балів), що на 0,4 бали більше ніж в КГ. У контрольних групах динаміка формування мотиваційно-аксіологічного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями була не такою інтенсивною. Адже за показниками високого рівня кількість студентів зросла лише на 7,2 %; за показниками достатнього рівня також спостерігалось незначне зростання (на 3,0 %); за показниками задовільного рівня виявлено дуже слабку динаміку.

Візуальний супровід табл. 5.6 подано на рис. 5.3.

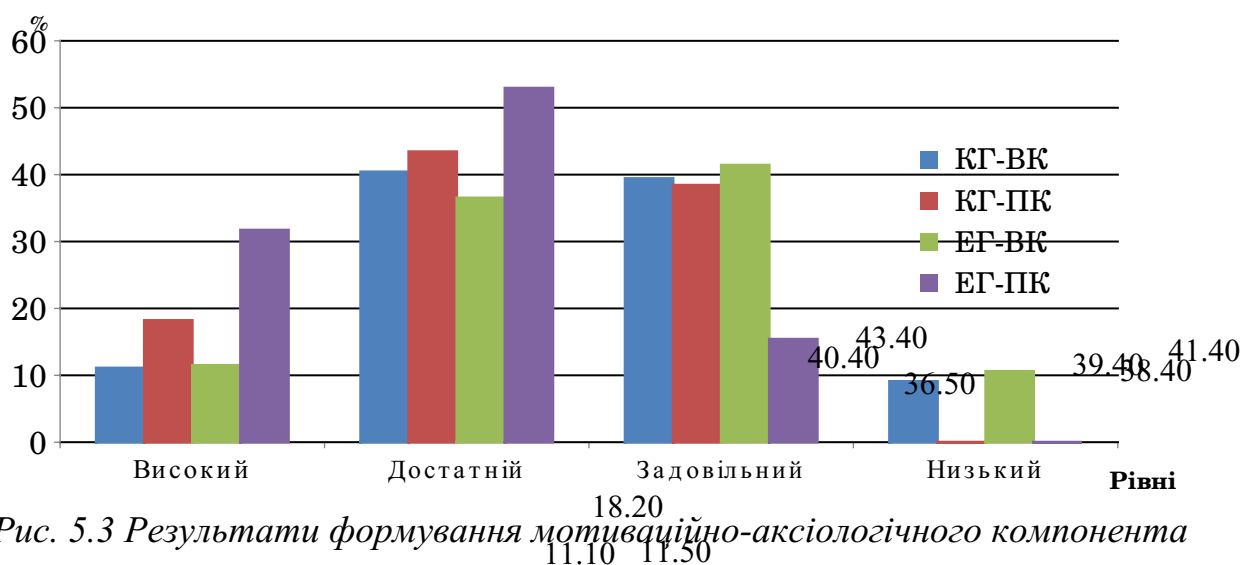

Рис. 5.3 Результати формування мотиваційно-аксіологічного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями

Динаміка формування когнітивно-інтегративного компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями відображена в табл. 5.7.

**Результативність формування когнітивно-інтегративного компонента
готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями**

Гр. і КС	ЕК	Сформованість когнітивно-інтегративного компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями								СБ
		Високий		Достатній		Задовільн.		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ – 99 с.	ВК	8	8,1	37	37,4	44	44,4	10	10,1	3,4
	ПК	14	14,2	43	43,4	42	42,4	0	0	3,7
ЕГ – 104 с.	ВК	11	10,6	35	33,7	46	44,2	12	11,5	3,4
	ПК	31	29,8	54	51,9	19	18,3	0	0	4,1

Аналіз показників табл. 5.7 засвідчує покращення результатів формування готовності МУФК до організації ІР з учнями в умовах упровадження експериментальної педагогічної системи. Адже очевидною є зросла динаміка сформованості когнітивно-інтегративного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями в студентів ЕГ порівняно зі здобувачами освіти КГ. Висловлені тези базуються на цифрових даних, згідно яких: за показниками високого рівня сформованості когнітивно-інтегративного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями кількість студентів збільшилася від 10,6 % до 29,8 %; за показниками достатнього рівня – від 33,7 % до 51,9 %. Тоді як кількість МУФК, котрі виявляють задовільний рівень сформованості окресленого компоненту зменшилася на 25,9 %.

Примітно, що після упровадження експериментальної методики студентів з низьким рівнем сформованості згаданого структурного складника досліджуваного феномену не виявлено. Тоді як на початку експерименту їх кількість сягала 11,5 %. Середній показник зріс від 3,4 до 4,1 (на 0,7 балів),

що на 0,4 бали більше ніж у КГ. Водночас, презентовані дані табл. 5.7 відбивають незначну динаміку змін у сформованості когнітивно-інтегративного компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями студентів КГ.

Візуальний супровід табл. 5.7 подано на рис. 5.4.

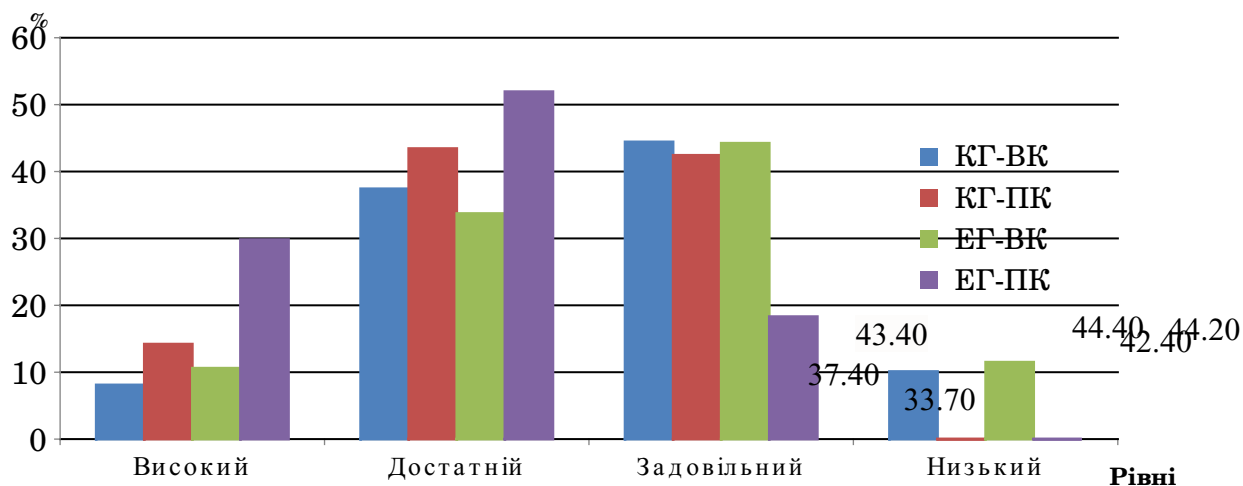

Рис. 5.4 Результати формування когнітивно-інтегративного компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями

Динаміка формування діяльнісно-проектувального компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями відображена в табл. 5.8.

Таблиця 5.8

Результативність формування діяльнісно-проектувального компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями

Гр. і КС	ЕК	Сформованість діяльнісно-проектувального компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями								СБ
		Високий		Достатній		Задовільн.		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
51.90 99 с.	ВК	12	12,1	40	40,4	39	39,4	8	8,1	3,6
	ПК	17	17,2	44	44,4	38	38,4	0	0	3,8
29.80 104 с.	ВК	14	13,4	39	37,5	42	40,4	9	8,7	3,6
	ПК	33	31,7	56	53,9	15	14,4	0	0	4,2

Презентовані у табл. 5.8 цифрові дані відображають відмінність динаміки формування діяльнісно-проектувального складника досліджуваного готовності МУФК ЕГ і КГ. У студентів ЕГ виражена динаміка змін спостерігалася за показниками всіх рівнів, а саме: за показниками високого рівня – від 13,4 % до 31,7 %; достатнього рівня – від 37,5 % до 53,9 %; за показниками задовільного рівня примітним є значне зменшення кількості студентів – від 40,4 % до 14,4 %. Середній показник зріс від 3,6 до 4,2 (на 0,6 балів), що на 0,2 бали більше ніж у КГ. Здобувачі освіти, котрі були учасниками КГ демонстрували не такі значущі зміни стану сформованості діяльнісно-проектувального компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями за показниками усіх рівнів.

Візуальний супровід табл. 5.8 подано на рис. 5.5.

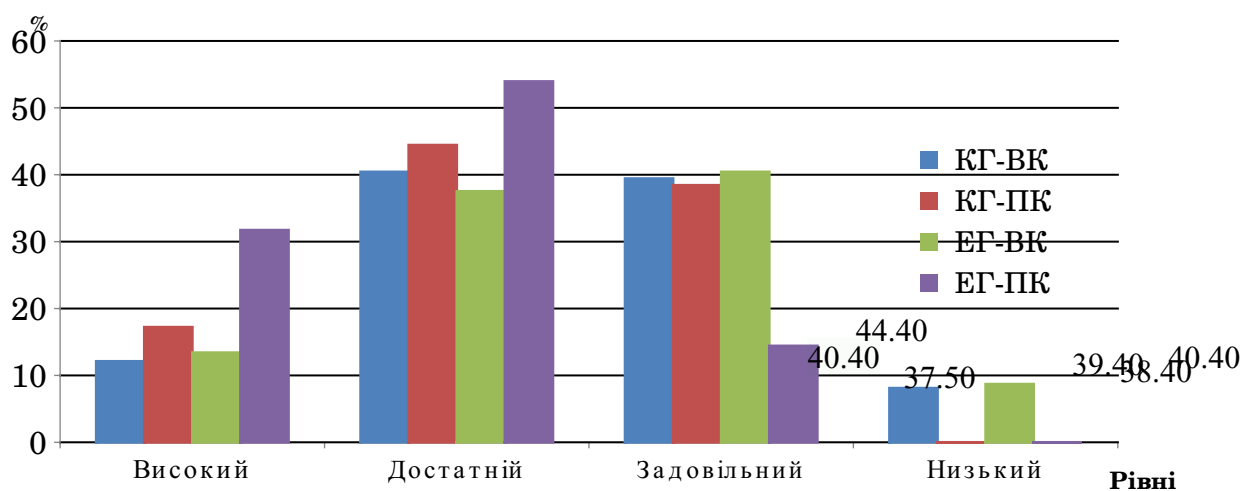

Рис. 5.5 Динаміка результатів формування діяльнісно-проектувального компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями

Динаміка формування рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями відображена в табл. 5.9.

Результати формування рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями

Гр. і КС	ЕК	Сформованість рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями								СБ
		Високий		Достатній		Задовільн.		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ – 99 с.	ВК	13	13,1	43	43,4	37	37,4	6	6,1	3,6
	ПК	16	16,2	48	48,5	35	35,3	0	0	3,8
ЕГ – 104 с.	ВК	15	14,4	42	40,4	39	37,5	8	7,7	3,6
	ПК	37	35,6	53	51,0	14	13,4	0	0	4,2

Порівняльний аналіз цифрових даних табл. 5.9 свідчить, що за показниками *високого рівня* сформованості рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями в КГ збільшилась кількість студентів від 13,1 % до 16,2 %, тоді як в ЕГ – від 14,4 % до 35,6 %, що на 21,2 % більше, ніж у КГ; за показниками *достатнього рівня* в КГ збільшилась кількість здобувачів освіти від 43,4 % до 48,5 %, своєю чергою в ЕГ зросла кількість таких студентів від 40,4 % до 51,0 %, що значно краще, ніж в КГ; за показниками *задовільного рівня* кількість МУФК в обох категоріях груп зменшилась. Однак в ЕГ такі трансформації виявилися більш значущими: кількість студентів, котрі володіли задовільним рівнем сформованості рефлексивно-творчого компонента досліджуваної готовності зменшилась від 37,5 % до 13,4 %, що на 22,0 % більше ніж у КГ. Примітно, що за показниками низького рівня кількість МУФК в ЕГ і КГ істотно зменшилась і на момент закінчення експерименту дорівнювала нулю. Середній показник сформованої готовності в ЕГ зріс від 3,6 до 4,2 (на 0,6 балів), що на 0,2 бали більше ніж у КГ.

Візуальний супровід табл. 5.9 подано на рис. 5.6.

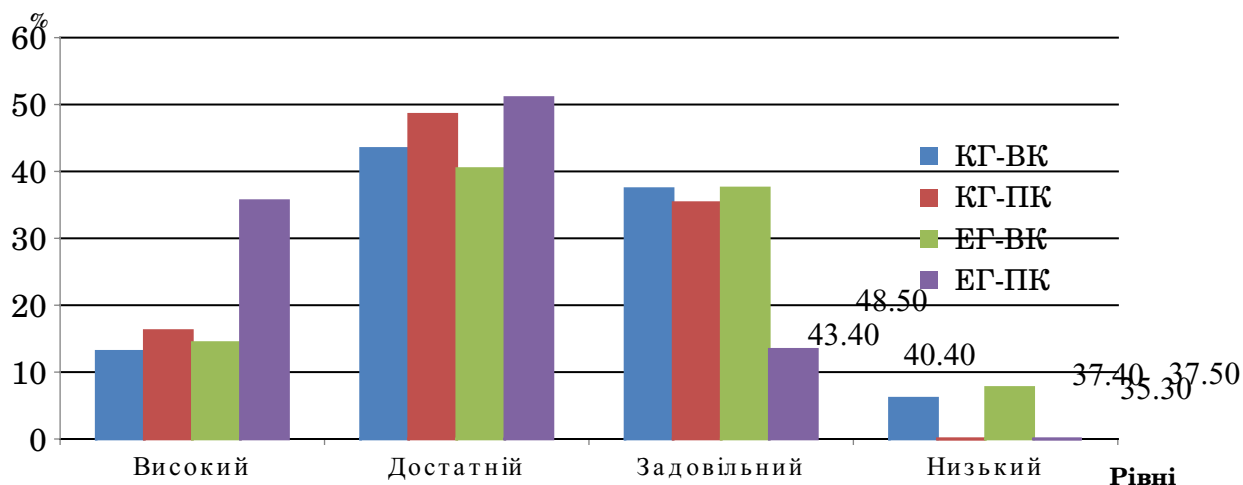

Рис. 5.6 Динаміка результатів формування рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями

Узагальнені цифрові показники сформованої готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями відображено в табл. 5.10.

Таблиця 5.10

Узагальнені показники готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями

Гр. і КС	ЕК	Сформованість готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями								СБ
		Високий		Достатній		Задовільн.		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ – 99 с.	БК	10	10,1	40	40,4	41	41,4	8	8,1	3,5
	ПК	16	16,2	45	45,4	38	38,4	0	0	3,8
ЕГ – 104 с.	БК	13	12,5	38	36,5	43	41,4	10	9,6	3,5
	ПК	34	32,7	54	51,9	16	15,4	0	0	4,2

13.40

Аналіз цифрових даних табл. 5.10 свідчить про істотну позитивну динаміку змін показників сформованої готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями у студентів ЕГ. Так, кількість МУФК,

котрі володіють високим рівнем окресленого феномену наприкінці експерименту склала 32,7 %, тоді як на початку становила лише 12,5 %. Тобто, кількість студентів ЕГ за показниками високого рівня зросла на 20,2 %, що 14,1 % більше ніж у студентів КГ, де кількість МУФК збільшилась від 10,1 % до 16,2 %. Значущою виявилася динаміка змін за показниками достатнього рівня сформованості анонсованої готовності у студентів ЕГ. Оскільки кількість МУФК зросла від 36,5 % (початок формувального етапу експерименту) до 51,9 %, що на 10,4 % більше ніж у КГ. Значно зменшилася кількість МУФК, котрі володіють задовільним рівнем досліджуваної готовності. Зокрема, в ЕГ за показниками задовільного рівня зменшилася кількість студентів від 41,4 % до 15,4 %, що на 23,0 % більше ніж у майбутніх МУФК КГ. Середній показник готовності у студентів ЕГ зріс від 3,5 до 4,2 (на 0,7 балів), що на 0,4 бали більше, ніж у студентів КГ. За показниками низького рівня – кількість студентів знизилась в ЕГ й КГ. Очевидно, що позитивна динаміка змін у результатах підготовки МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями спостерігалася в обох категоріях груп, однак в ЕГ вона була вираженішою.

Візуальний супровід табл. 5.10 подано на рис. 5.7.

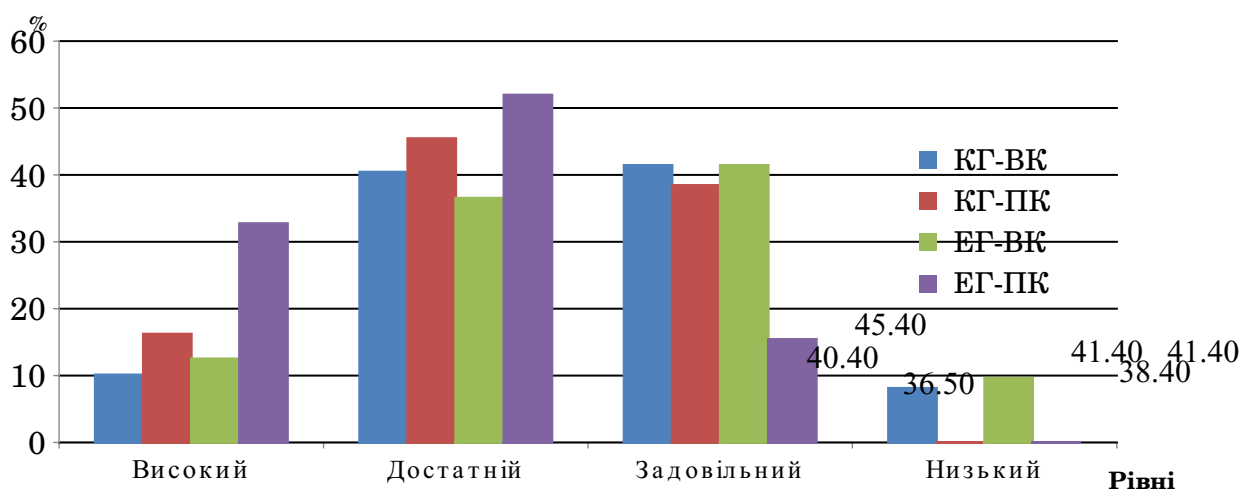

Рис. 5.7 Динаміка готовності МУФК до організації ІР з учнями

Отже, в студентів ЕГ дещо краще відбулося зростання рівнів усіх компонентів готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями, ніж у студентів КГ. Відтак порівняльний аналіз табличних даних дає змогу узагальнити, що реалізація системи ПП МУФК до організації ІР з учнями сприяє формуванню досліджуваної готовності.

Результати, отримані в процесі експерименту, дозволяють вважати експериментальну роботу успішною, а педагогічну систему ПП МУФК до організації ІР з учнями необхідною та достатньою для оновлення фахового навчання студентів окресленої спеціальності.

Достовірність та обґрунтованість результатів дослідження перевірялася за допомогою використання методів математичної статистики шляхом обчислення дисперсій для визначення критерію Фішера за формулою 5.1. [248, с. 277]:

$$(5.1),$$

де s_1^2 – більша дисперсія, а s_2^2 – менша дисперсія, які обчислювалися за формулою 5.2:

$$(5.2),$$

де n_1 – кількість студентів, у яких виявлено певний рівень готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями;

d – різниця між значенням у балах (5, 4, 3, 2), якими позначено кожен з рівнів готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями і величиною середнього бала (СБ);

N – кількість студентів КГ чи ЕГ, де обчислювалася дисперсія.

Достовірність отриманих результатів встановлено шляхом співставлення показників емпіричного критерію Фішера для кожної категорії груп (F_{emp-KG}) та (F_{emp-EG}) з показниками теоретичного F-критерію (F_{krit}) [248, с. 278]. За умови, коли число ступенів свободи

перебуває в межах від 60 до 120 (це $99 - 1 = 98$ для КГ і $104 - 1 = 103$ для ЕГ), то показник F_{krit} має значення від 1,7 до 1,3.

Результати обчислення показників для визначення F-критерію відображені в додатку Ж. Порівняльний аналіз обчисленого емпіричного показника критерію Фішера КГ засвідчив, що F_{emp} -КГ із значенням 1,24; 1,25; 1,26; 1,29 для різних компонентів і загальних показників готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями виходить за вказані межі (1,7 – 1,3). Для експериментальних груп F_{krit} перебуває в межах 1,7 – 1,3. Відтак F_{emp} -ЕГ з показниками 1,47; 1,53; 1,54; 1,56; 1,60 підтверджує достовірність отриманих результатів.

Зростання середнього бала готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями від 3,5 до 3,8 (на 0,3 балів) в КГ і від 3,5 до 4,2 балів (на 0,7 балів) в ЕГ свідчить про те, що в КГ ці зміни зумовлюються природним впливом традиційного процесу навчання, а в ЕГ є результатом реалізації авторської педагогічної системи і запропонованих в дисертаційному дослідженні педагогічних умов. Відтак, результати формульовального етапу експериментального дослідження дають змогу вважати здійснену експериментальну роботу успішною, а педагогічну систему ПП МУФК до організації ІР з учнями – ефективною.

Висновки до п'ятого розділу

Логіка проведення дослідно-експериментальної роботи уможливила обґрунтування її етапів, які характеризувалися певними завданнями, відповідними формами і методами організації: пошуково-теоретичний – 2017 р.; діагностично-констатувальний – 2017–2018 н.р; формульовальний – 2018–2020 рр.; аналітично-підсумковий – 2020–2021 н.р.

Презентовані результати формульовального етапу експериментального дослідження перевірені багаторічною практикою, реалістично відображені та інтерпретовані в контексті предмета дослідження. Апробація педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями дозволила

верифікувати гіпотетичні концептуальні положення дослідження у сфері фізкультурно-педагогічної освіти, виявити проблемні моменти теоретичних позицій, уточнити способи їх вирішення в теорії та практиці. Істотним результатом формувального етапу експерименту є можливість управління (виявлення, оцінка, мінімізація) освітніми ризиками реалізації авторської концепції дослідження. Окрім того, проведений формувальний етап дослідно-експериментальної роботи дозволив окреслити нові горизонти та перспективи підвищення якості фізкультурно-педагогічної освіти, що, своєю чергою, характеризує здійснене дослідження як розробку нового наукового напрямку у професійній педагогіці. Апробація системи ПП МУФК до організації ІР з учнями відбувалася відповідно до реалізації блоків запропонованої структурно-функціональної моделі та шляхом цілеспрямованого упровадження обґрунтованих педагогічних умов згідно з гіпотезою дисертаційного дослідження та в природних умовах освітнього процесу низки педагогічних ЗВО України.

Ефективність запропонованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями доведено методами математичної статистики шляхом обчислення дисперсій для визначення критерію Фішера для кожної категорії груп (F_{emp} -КГ) та (F_{emp} -ЕГ) з показниками теоретичного F-критерію (F_{krit}) [248, с. 278]. За умови, коли число ступенів свободи перебуває в межах від 60 до 120, що відповідає кількості студентів КГ (99 осіб) та ЕГ (104 студ.), то показник F_{krit} має значення від 1,7 до 1,3. Порівняльний аналіз обчисленого емпіричного показника критерію Фішера КГ засвідчив, що F_{emp} -КГ із значенням 1,24; 1,25; 1,26; 1,29 для різних компонентів і загальних показників готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями виходить за вказані межі. Для експериментальних груп F_{krit} перебуває в межах 1,7 – 1,3. Відтак F_{emp} -ЕГ з показниками 1,47; 1,53; 1,54; 1,56; 1,60 підтверджує достовірність отриманих результатів.

Основний зміст п'ятого розділу дисертації відображено в таких публікаціях автора: [1; 3; 6; 8; 9; 18; 19; 23; 27; 30; 35; 38; 45; 191; 541].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-експериментальне дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. У роботі розглянуто один із шляхів вирішення цієї проблеми – впровадження авторської педагогічної системи такої підготовки, яка показала позитивні результати, що дозволило сформулювати висновки:

1. Шляхом компаративного аналізу філософсько-педагогічних ідей забезпечення здорового способу життя молоді виявлено суспільно-історичні передумови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Перша група* суспільно-історичних передумов опирається на емпірико-культурні трансформації змісту фізкультурної освіти відповідно до античного постулату «турботи про себе» в розрізі «турботи про інших». *Друга група* – охарактеризована крізь призму врахування тенденцій розвитку педагогічної думки у фізичному вихованні, що були панівними впродовж *позапарадигмального етапу*. *Третя група* суспільно-історичних причин професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями простежується в розгортанні *гуманітарно зорієнтованого етапу* розвитку спеціальної та неспеціальної фізкультурної підготовки молоді в закладах освіти. *Четверта група* суспільно-історичних передумов – (опосередкованість проблеми «озброєння» учнів стратегіями ведення здорового способу життя, соціокультурною ситуацією розвитку суспільства) простежується в тенденціях, виокремленого в межах дослідження, *соціально зорієнтованого етапу* популяризації знань про особливості організації індивідуальної роботи з учнями. *П'ята група* суспільно-історичних передумов – простежується в розгортанні *інтеграційного етапу* розвитку науково-методичної думки щодо організації індивідуальної роботи з учнями на уроках фізичної культури.

Виявлені суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями забезпечили виокремлення соціальних активів, серед яких визначальними є: актуалізація ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді; популяризація у світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти.

У процесі аналізу закордонного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів конкретизовано тенденції інноватизації окресленого процесу, до яких належать: реалізація практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементація міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізація й діджиталізація навчання студентів.

2. Методологію дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури обґрунтовано на чотирьох рівнях: *філософському*, який базується на законах діалектики і принципах гносеології; *загальнонауковому*, що презентований положеннями системного, синергетичного, епістеміологічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів; *конкретно-науковому*, зміст якого побудований на ключових засадах суб'єктного, культурологічного, аксіологічного, акмеологічного підходів; *технологічному*, що ретранслює комплекс методів дослідження: теоретичні та емпіричні, прогностичні та методи математичної статистики.

Конкретизовано загальнопедагогічні та специфічні закономірності (детермінованість рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи зі школярами, здатністю до використання комплексу академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей у вирішенні практичних завдань індивідуалізації й диференціації фізичного виховання учнів; зумовленість процесу формування готовності майбутніх учителів до організації індивідуальної роботи з учнями з урахуванням рівня особистісного сприйняття ризиків нових освітніх умов; залежність процесу підготовки від особистісного ставлення студентів до цінностей здоров'язберезливої фізкультурної освіти учнівської молоді). Основними принципами обрано: організаційні (гуманістичної спрямованості в навчанні; безперервності і наступності; практичності; єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін.), загальнопедагогічні (науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.), специфічні (нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.).

3. Конкретизовано й обґрунтовано структурні складники готовності розвитку розумових здібностей студентів. Виокремлено: *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі фізичного виховання учнів шляхом індивідуалізації занять фізичною культурою; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання; поведінковий – вияв майбутніми учителями сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмінь проектувати методику організації індивідуальної роботи з учнями на уроках фізичної культури та

в позаурочний час; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій). Визначено *показники рівнів* готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями (низький, задовільний, достатній, високий).

4. Розроблено авторську концепцію професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, яка враховує ідеї неперервності освіти, положення про цілісність професійних, соціальних та педагогічних систем, наукові здобутки закордонних і вітчизняних дослідників. Концепцію розглянуто на трьох концептуальних рівнях – *теоретичному, методологічному, технологічно-методичному (практичному)*. Запропонована концепція є складною, структурованою, конгруентною, динамічною системою загальнопедагогічних й спеціальних знань про професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, ґрунтовно ретранслює відомості про сутність, суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні актуалітети, зміст, особливості функціонування досліджуваного процесу в освітньому середовищі педагогічного ЗВО. Зasadничою метою запропонованої концепції є теоретичне, методологічно-концептуальне й методико-технологічне забезпечення процесу професійної підготовки таких фахівців у системі вищої педагогічної освіти України.

5. Розроблена педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями є сукупністю підсистем, елементів та зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутніми педагогами певного рівня *готовності* до індивідуалізації й диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках фізичного виховання на основі використання індивідуальної роботи. Педагогічна система є *абстрактною*, оскільки є опосередкованим результатом відображення

дійсності; *відкритою*, адже пов'язана з навколишнім середовищем мережею зовнішніх зв'язків (матеріально-технічне забезпечення процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВО; педагогічні умови, методико-соціальний зріз стану здоров'я учнівської молоді; сучасні інтенції інноватизації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; нормативно-правове регулювання фізичного виховання школярів; соціально-економічні виклики суспільства (зокрема, пандемія COVID-19 тощо); *складною*, оскільки її структурні елементи неоднорідні, різноякісні, виконують низку функцій, ретранслюють різноманітні види зв'язків (інформаційні, функціональні, зворотні) й можуть бути розглянуті як підсистеми, що мають власну структуру; що *безперервно розвивається*, адже з плином часу за умови трансформації вимог соціального середовища, забезпечує можливість зміни її структури і функцій й *самоорганізується*, адже здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

За складовими педагогічної системи розроблено її структурно—функціональну модель, яка містить блоки: *цільовий; теоретико-методологічний; праксеологічно-технологічний; діагностико-оцінювальний; результативний*. Кожний з блоків виконує свої функції, які забезпечуються складниками.

6. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями, реалізація яких забезпечила дієвість авторської педагогічної системи (забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості майбутніх учителів фізичної культури до усвідомленого вибору засобів на уроках фізичної культури; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних

ігор на уроках фізичної культури» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації індивідуальної роботи з учнями; управління практичною освітньою (зокрема, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних умінь майбутніх учителів фізичної культури щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації фізичного виховання школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку майбутніми учителями фізичної культури творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти).

7. Задля експериментальної перевірки ефективності педагогічної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями проведено педагогічний експеримент. Для аналізу результатів дослідження проведено порівняння отриманих даних в КГ і ЕГ. Достовірність та обґрунтованість результатів дослідження перевірялась шляхом обчислення дисперсій для визначення критерію Фішера для кожної категорії груп. Результати обчислень підтвердили достовірність отриманих результатів.

У студентів ЕГ кількість студентів, що володіють високим рівнем готовності до індивідуальної роботи з учнями наприкінці експерименту склала 32,7 %, тоді як на початковому етапі становила 12,5 %. Кількість студентів ЕГ за показниками високого рівня готовності зросла на 20,2 %, у студентів КГ різниця становить 6,1%. Значущою виявилася динаміка змін за показниками достатнього рівня сформованості анонсованої готовності у студентів ЕГ. Кількість студентів на достатньому рівні збільшилась на 15,4%. Значно зменшилась кількість студентів на задовільному рівні досліджуваної готовності. Зокрема, в ЕГ за показниками задовільного рівня зменшилась кількість студентів від 41,4 % до 15,4 %, що на 23,0 % більше ніж у КГ. Середній показник готовності у студентів ЕГ зріс від 3,5 до 4,2 (на 0,7 балів), що на 0,4 бали більше, ніж у студентів КГ. За

показниками низького рівня – кількість студентів знизилась в ЕГ й КГ.

Тобто, встановлено позитивний вплив розробленої педагогічної системи на рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Проте авторське дослідження не розкриває всіх можливих аспектів окресленої проблеми і може бути продовжено в напрямі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями в умовах дистанційної освіти за допомогою відповідних технологій, навчальних та діагностичних методик; робота вчителя фізичної культури в умовах інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авінов В. Л., Алексеев О. О. Особливості методики розвитку спритності юних футболістів 11-12 років. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів. (м. Кам'янець-Подільський, 3-4 березня 2020 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19. Т. 2. С. 73–74.
2. Ажиппо О. Ю. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах (теоретичний і методичний аспекти): монографія. Харків : Цифрова друкарня № 1, 2012. 423 с.
3. Алексеев О. О., Авінов В. Л. Характеристика розвитку швидкісних якостей у тенісистів групи спеціалізованої базової підготовки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів. (м. Кам'янець-Подільський, 3-4 березня 2020 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19. Т. 2. С. 72–73.
4. Алексеев О. О. Аксіологічний підхід як методологічний орієнтир професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції інтернет-конференції (м. Переяслав, 30 липня 2021 р.). Переяслав : Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 73. С. 68–70.
5. Алексеев О. О. Актуальність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в напрямі

здоров'язбереження. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 28 лютого 2019 р.). Переяслав-Хмельницький : (електронний журнал), 2019. Вип. 44. С. 110–112.

6. Алексеев О. О. Використання вчителями фізичної культури оздоровчих традицій українського козацтва при формуванні здорового способу життя підлітків з особливими освітніми потребами. *Вектор Поділля*: наук. журнал Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу. Кам'янець-Подільський : видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2019. Вип. 2. С. 281–296.

7. Алексеев О. О. Дидактичні закони, закономірності та принципи як методологічні вектори реалізації педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Одеса, 19 листопада 2021 р.). Одеса : Гальветика, 2021. С. 236–239.

8. Алексеев О. О. Експериментальне дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. Вип. 32 (1-2022). С. 207–217.

9. Алексеев О. О. Експериментальне дослідження розвитку координаційних здібностей та психологічних функцій у бадмінтоністів на етапі початкової підготовки. *Збірник наукових праць «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини»*. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута»», 2018. Вип. 8. С. 17–27.

10. Алексеев О. О. Загальний теоретико-методологічний аналіз педагогічних принципів формування валеологічного світогляду майбутніх

учителів фізичної культури. *Вісник Запорізького національного університету*. 2021. № 7. С. 56–59.

11. Алексеев О. О. Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до диференціації та індивідуалізації фізичного виховання учнів. *Молодь і ринок*. 2022. № 3-4 (201-202). С. 138–145.

12. Алексеев О. О. Здоров'язберігаючі технології у професійній діяльності майбутніх учителів фізичної культури як засоби організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 1-2 жовтня 2021 р.). Одеса : Гальветика, 2021. С. 28–31.

13. Алексеев О. О. Історичні аспекти становлення та розвитку фізичної культури. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти: збірник наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2018. Вип. 8. С. 13–16.

14. Алексеев О. О. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: ключові вектори побудови. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 25 листопада 2021 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 222–225.

15. Алексеев О. О. Логіка добору педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 5. С. 34–39.

16. Алексеев О. О., Марчак Т. А. Здоровий спосіб життя студентської молоді в контексті фізкультурно-оздоровчої діяльності. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді*

засобами освіти: збірник наук. праць. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 9. С. 12–15.

17. Алексеев О. О., Мельничук І. М., Марчак Т. А., Райтаровська І. В. Особистісний підхід як основа в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип 16. Т.1. С. 9–13.

18. Алексеев О. О. Методика упровадження експериментальної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Nauki Społeczno-Humanistyczne. Polsko-ukraińskie czasopismo naukowe / Соціально-Гуманітарні Науки. Польсько-український науковий журнал / Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2021. № 03 (27). С. 56–60.

19. Алексеев О. О. Методично-технологічне забезпечення оновлення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних ЗВО до організації індивідуальної роботи з учнями. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2021. 120 с.

20. Алексеев О. О. Методологія дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічний альманах*. 2022. Вип. 51. С. 76–82.

21. Алексеев О. О. Місце дослідницько-інноваційної діяльності вчителя фізичної культури в організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Переяслав, 30 вересня 2021 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 75. С. 137–139.

22. Алексеев О. О. Нормативно-правове підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Кам'янець-Подільського*

національного університету імені Івана Огієнка. *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 15. С. 5–10.

23. Алексеев О. О. Організація й методика проведення дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Одеського національного університету*. 2021. № 6. С. 45–50.

24. Алексеев О. О. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків в умовах інклюзивної освіти. *Вектор Поділля* : наук. журнал Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу . Кам'янець-Подільський : видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Вип. 1. С. 151–162.

25. Алексеев О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів у 3-х т. (м. Кам'янець-Подільський, 14-15 березня 2017). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Вип. 16. Т. 2. С. 86–87.

26. Алексеев О. О. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницько-інноваційної діяльності в процесі організації індивідуальної роботи з учнями. *Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції*: матеріали регіональної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 12 березня 2021 р.). Тернопіль : Вектор, 2021. С. 32–34.

27. Алексеев О. О. Проблема побудови спортивного тренування з настільного тенісу на основі принципів програмування. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів,

докторантів і аспірантів. (Кам'нець-Подільський, 4-5 квітня 2018). Кам'нець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. 17. Т. 2. С. 97–99.

28. Алексеев О. О. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. (м. Кам'янець-Подільський, 5-6 березня 2019). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Вип. 18. Т. 2. С. 77–78.

29. Алексеев О. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах людиноцентризму у контексті збереження здоров'я учнівської молоді. *Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 12-13 жовтня 2018 р.). Тернопіль : Вектор, 2018. С. 8–9.

30. Алексеев О. О., Райтаровська І. В. Відновлення працездатності у спортивному плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. 2018. Вип. 17. Т. 2. С. 128–129.

31. Алексеев О. О. Розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 2 (116). 2022. С. 80–90.

32. Алексеев О. О. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка. Електронне наукове фахове видання*. 2019. Вип. 2. URL:

https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/visnyk_2.pdf

33. Алексеев О. О. Соціальні та педагогічні актуалітети підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічний дискурс*. 2021. Вип. 31. С. 78–83.

34. Алексеев О. О. Стан здоров'я школярів як актуалітет професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Умань, 7-8 жовтня 2021 р.). Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021. С. 8–11.

35. Алексеев О. О. Статистична обробка результатів експериментального дослідження ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 86–89.

36. Алексеев О. О. Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Академічні студії*. 2021. № 8. С. 78–82.

37. Алексеев О. О. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 39. Том 1. С. 238–242.

38. Алексеев О. О. Сучасні уявлення про спортивне тренування на прикладі настільного тенісу. *Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти*. V Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених. (м. Кам'янець-Подільський, 4 квітня 2019 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

2019. С. 5–10.

39. Алексеев О. О. Теоретико-методологічні засади реалізації системного підходу у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі і загальноосвітній школах. 2021. Вип. 77. Т. 1. С. 98–103.

40. Алексеев О. О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи вчителів фізичної культури в умовах інклюзивної освіти. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 21-22 травня 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 211–213.

41. Алексеев О. О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи учнів учителями фізичної культури. *Danish Scientific Journal.* 2019. № 26. Vol 2. С. 12–16.

42. Алексеев О. О. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі*: матеріали регіональної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 11-12 груд. 2018 р.). Тернопіль : Богдан, 2018. С. 8–9.

43. Алексеев О. О. Філософські принципи професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 квітня 2019 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 402–404.

44. Алексеев О. О. Філософсько-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 3 (117). 2022. С. 55–63.
45. Алексеев О. О. Формування здорового способу життя на заняттях настільним тенісом. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: збірник наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2018. Вип. 7. С. 14–18.
46. Аналитическая справка о проблемах глобальной стратегии Всемирной организации здравоохранения по достижению здоровья для всех в XXI веке. URL: www.concept.com.ru/law/law02/law02s21.html#r2. (дата звернення: 20.10.2020 р.)
47. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. Переяслав-Хмельницький : Лукашевич О. М., 2014. 322 с.
48. Аніскевич С. В. Особливості професійної підготовки викладачів фізичного виховання в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2016. № 1 (11). С. 141–146.
49. Антоненко О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до роботи сучасній загальноосвітній школі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 10. С. 79–81.
50. Антонов О. В. Розвиток рухових якостей старшокласників на заняттях з пішохідного туризму у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02; Держ. заклад «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка». Луганськ, 2014. 20 с.

51. Арефьев В. Г. Здоров'я підлітків і рухова активність. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* 2014. Вип. 118 (3). С. 6–10.
52. Арефьев В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання : підручник. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 268 с.
53. Артюхов В. В. Общая теория систем: самоорганизация, устойчивость, разнообразие, кризисы. Москва : Либроком, 2009. 224 с.
54. Асеев В. Г. Мотивация учебной деятельности и формирование личности. Москва : Академия, 2010. 150 с.
55. Атамась О. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 20 с.
56. Аутопоезис соціальних систем : монографія / за науковою ред. В. П. Бега. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 748 с.
57. Бабак В. І. Акмеологія як галузь наукового знання: концептуально-методологічний вимір. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 14 квітня, 2019 р.). Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 47. С. 188–190.
58. Бабич В. І. Пошук шляхів удосконалення системи середньої освіти в контексті підвищення рівня соціального здоров'я сучасних підлітків. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2015. № 1. С. 100–110.
59. Бабич В. І. Професійна підготовка майбутніх учителів до виховання соціально-здорових підлітків : теорія і практика. Луганськ : Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка», 2015. 488 с.

60. Балахничева Г. В., Заремба Л. В., Цьось А. В. Професійна майстерність учителя фізичного виховання. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 64 с.
61. Балашов Д. І. Інноваційні види рухової активності (воркаут та паркур) : методичні рекомендації / упоряд. Д. І. Балашов. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 52 с.
62. Балашов Д. І. Обґрунтування моделі процесу підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017 . №12 (55). С. 89–93.
63. Баличевцева І. В., Самойленко І. Г., Чернишова О. Є. Перспективи впровадження дистанційного навчання на факультеті післядипломної освіти. *Травма*. 2019. Т. 20. № 4. С. 131–134.
64. Баль А. Середовищний підхід у вихованні особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 50. С. 156–161.
65. Барна Л. С. Педагогічна валеологія : курс лекцій. Навч. посіб. Тернопіль : Терно-граф, 2014. 146 с.
66. Батаєв А. В. Аналіз світового ринку дистанційної освіти. *Молодий вчений*. 2015. № 20. С. 205–208.
67. Батечко Н. Г. Синергетичний підхід до підготовки фахівців в умовах магістратури. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2012. Вип. 4 . С. 5–15.
68. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Умань, 2003. 22 с.
69. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 522 с.

70. Безкопильний О. О., Сущенко Л. П. Про формування готовності учителів фізичної культури до здоров'язбежувальної діяльності як пріоритетний напрям вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 2 (71). С. 27–29.

71. Безкоровайна Л. В., Сватъєв А. В. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт*. 2009. № 1. С. 107–112.

72. Безкоровайна Л. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури та впровадження технології спортивного менеджменту: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2009. 20 с.

73. Безрученков Ю. В. Інтерактивні технології: складова навчального процесу. *Науковий вісник Донбасу*. 2017. № 1–2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2017_1-2_5 (дата звернення: 24.10.2020)

74. Белиева С. Б. Акмеологический подход – новая парадигма в совершенствовании подготовки будущих специалистов. *Успехи современного естествознания*. 2013. № 7. С. 123–126.

75. Беляева П. И. Психологическая безопасность личности младшего школьника в образовательной среде школы : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Санкт-Петербург, 2014. 23 с.

76. Бермудес Д. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2016. Вип. 137. С. 200–203.

77. Бех В. П., Малик І. В. Технократизм у дискурсі проблем вищої школи: монографія / за ред. В. П. Беха. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 263 с.

78. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : навч.-метод. посібн. К. : ІЗМН, 1998. 204 с.
79. Бех Ю. В. Філософія управління соціальними системами: монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 623 с.
80. Бех Ю. В., Слепцов А. І. Філософські проблеми сучасного управління складними системами : ідеї, принципи і моделі : монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 405 с.
81. Белікова Н. О. Досвід використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Сучасні інформаційні технології та методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця, 2014. Ч. 1. С. 19–27.
82. Белікова Н. О. Науково-методологічні підходи до професійної підготовки сучасного фахівця з фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. (44)14. С. 91–96.
83. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 112. Т. 2. С. 52–56.
84. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. К. : Атака, 2008. 684 с.
85. Бицюк В. В. Формування професійної суб'єктності вчителя фізичного виховання як проблема фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 75–82.
86. Бишовець Н. Г. Здоров'язбережувальна технологія навчання майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Східноєвроп. нац. ун-т. ім. Лесі Українки. Луцьк, 2018. 18 с.

87. Боднарук І. І. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на основі реалізації акмеологічного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Нац. ун-т вод. госп-ва і природокористування. Рівне, 2015. 326 с.

88. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. № 10. С. 1–4.

89. Бойко Ю. С. Формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2015. 268 с.

90. Бойчук Ю. Д., Таймасов Ю. С. Компетентнісний підхід у сучасній вищій освіті. *Новий колегіум*. 2015. №4. С. 38–44.

91. Борытко Н. М. Моделирование в психолого-педагогических исследованиях. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. 2006. № 1. С. 11–15.

92. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. Вип. 1–2. С. 11–18.

93. Брик А. В. Визначення взаємозв'язків психомоторних якостей учнів молодших класів на уроках фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 345–351.

94. Бріжаний О. В. Основи наукової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури : навч. посіб. для спец. «Фізичне виховання». Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. 249 с.

95. Бродецька Н. В. Профілактика дитячого травматизму на заняттях фізичної культури та спорту. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/10497/1/Яворська%20Т.Є.Бродецька%2С%20Гненна.pdf> (дата звернення: 20.07.2020).

96. Брокмейер И., Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы. *Вопросы философии*. 2000. № 3. С. 29–42
97. Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2015. Вип. 3. С. 64–71.
98. Без'язичний Б. І. Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2016. 540 с.
99. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
100. Василенко М. М. Професійна підготовка майбутніх фітнес-тренерів у закладах вищої освіти: теорія та методика : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 495 с.
101. Васильев Г. Н., Келасьев В. Н. Самоорганизация целостности: психо- и социогенез. СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. гос. ун-та, 2003. 204 с.
102. Васьков Ю. В. Сучасні педагогічні інновації на уроках фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 3. С. 142–144.
103. Васьков Ю. В. Інноваційні підходи до організації фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2016. № 04. С. 5–12.
104. Вдовиченко Р. Теоретичні аспекти проблеми формування системи ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*.

Педагогічні науки. 2017. № 4 (59). С. 125–129.

105. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

106. Вербицкий А. А. Контекстно-компетентный подход к модернизации образования. *Высшее образование в России*. 2010. № 5. С. 32–37.

107. Веретельнікова Ю. А., Недорубко С. А., Павленко О. Є. Педагогічні інновації у фізичному вихованні студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 419–427.

108. Верховська М. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності: автореф. дис на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04; Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький, 2018. 20 с.

109. Вершинина Н. А. Структура педагогіки: методологія дослідження. СПб.: Знання, 2008. 293 с.

110. Винник Н. М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 20 с.

111. Винник Н. М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький, 2016. 183 с.

112. Вихрущ В. О. Методологія та методика наукового дослідження. Тернопіль: ТАЙП, 2015. 243 с.

113. Вихрущ В. О. Парадигмальний підхід та моделі навчання дорослих у сучасній вищій освіті. *Педагогічний дискурс*. 2017. Вип. 22. С. 35–41.

114. Вихрущ В. О., Козловський Ю. М., Ковальчук Л. І. Основи наукових досліджень у галузі педагогіки: підручник. Тернопіль: Крок, 2017 . 340 с.

115. Відомості про навчально-методичне забезпечення та інформаційне забезпечення підготовки фахівців напряму підготовки б. 010201 «Фізичне виховання». URL: http://luguniv.edu.ua/Attach/public_info/nmz/fv.pdf (дата звернення: 29.07.2020).

116. Вознюк О. В. Педагогічна синергетики: генеза, теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 708 с.

117. Войтовська О. М. Педагогічна діагностика професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення біологічних дисциплін : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 20 с.

118. Волошина Т. В. Використання гібридного хмаро-орієнтованого навчального середовища для формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.10. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. Київ, 2018. 22 с.

119. Воронін Д. Питання готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2011. № 2 (14). С. 24–25.

120. Выготский Л. С. Педагогическая психология; под ред. В. В. Давыдова. М.: АСТ; Астрель; Люкс, 2005. 671 с.

121. Вяла О., Путров С. Сутність формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної самореалізації в оздоровчій діяльності. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2017. № 3. С. 44–51.

122. Габа І. М. Вплив освітнього середовища ВНЗ на професійний розвиток особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2011. № 13 (6). С. 74–82.

123. Гайдук О. В. Основные этапы профессиональной подготовки учителей физической культуры в высших учебных заведениях Германии. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-etapy-professionalnoy-podgotovki-uchiteley-fizicheskoy-kultury-v-vysshih-uchebnyh-zavedeniyah-germanii-1> (дата звернення: 20.10.2020).

124. Гайдук О. Особливості професійної підготовки вчителів фізичного виховання в Німеччині (на прикладі фахових ВНЗ землі Баварія). *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. № 2 (22). С. 10–16.

125. Гаркуша С. В. Характеристика стану здоров'я сучасної молоді в Україні. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт*. 2013. № 107, Т. 1. С. 92–95.

126. Гатеж Н. В. Професійні вміння у структурі креативно-діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. VI (65). С. 15–18.

127. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. Київ. 2011. Вип. 14. С. 184–188.

128. Гауряк О. Д., Киселиця О. М. Формування педагогічної культури майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки у ВНЗ. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт*. 2012. № 2. С. 27–35.

129. Генсерук Г. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04; Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2005. 20 с.
130. Гільова І. Впровадження інноваційних технологій та їх елементів на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в школі*. 2017. № 3. С. 22–24.
131. Гнезділова К. М., Касярум С. О. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. 124 с.
132. Гогунів Е. Н., Мартьянов Б. И. Психология физического воспитания и спорта: учеб. пособ. Москва: Академия, 2000. 288 с.
133. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
134. Гончар Г. І. Особливості та структура професійної діяльності викладача фізичного виховання. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015. № 2. С. 53–55.
135. Гончар Г. Концептуальні підходи до пояснення нового вектора формування особистої фізичної культури студентів у процесі неспеціальної фізкультурної освіти. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. 2015. Вип. 18. С. 43–47.
136. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. К. ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
137. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп. і виправ. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
138. Григоренко Г. В. Здоров'ятворча компетентність підлітків та умови її формування в соціально-педагогічній діяльності

загальноосвітнього навчального закладу: монографія. Слов'янськ : вид-во Б. І. Маторіна, 2016. 315 с.

139. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2014. Вип. 42. С. 39–50.

140. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Європі й Україні. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 2. С. 1–8.

141. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Тематичний випуск : Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. К. : Гнозис, 2011. Додаток 3. Т. VII. С. 84–93.

142. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 64. С. 103–107.

143. Гудим С., Гудим М., Кулик Н. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровчої діяльності – веління часу. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2018. № 2. С. 17–20.

144. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04; Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2007. 577 с.

145. Гуменюк С. Актуальність використання засобів інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2015. № 2 (30). С. 5–9.

146. Давидюк І. В. Теоретичний аналіз впровадження здоров'язберігаючих технологій у початкових класах. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 5 К(61). С. 74–77.
147. Данилевич М. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності: теоретико-методичний аспект : монографія. Львів: ЛА «Піраміда», 2018. 460 с.
148. Данилко М. Упровадження педагогічних технологій фізичного виховання та спорту щодо методологічних основ формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2011. №. 2 (14). С. 26–31.
149. Даниско О. Якість змішаного навчання як чинник підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2019. Вип. 19. С. 176–189.
150. Демінська Л. О. Аксіологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2013. 436 с.
151. Демченко В. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2018. 20 с.
152. Денисова Л. В. Гіпермедійне інформаційне середовище навчання як засіб професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К., 2010. 22 с.
153. Дерка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2017.

548 с.

154. Деркач А. А. Готовность к деятельности как акмеологический феномен. М.: Изд-во Рос. академии гос. службы, 2008. 96 с.

155. Джеджула О. М., Нечепоренко М. А. Професійно-особистісний саморозвиток в контексті актуальних трендів освітньої парадигми сучасності: навчальний посібник. Миколаїв: Формат, 2018. 169 с.

156. Джумирко В. М. Міждисциплінарна інтеграція в навчанні. *Освіта. Технікуми, коледжі*. 2011. № 2 (29). С. 19–21.

157. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2013. 43 с.

158. Джуринський П. Б. Технологічний концепт процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_1_6 (дата звернення: 14.02.2019).

159. Диба Т. Г. Сучасні аспекти формування змісту неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 5-6. С. 16–21.

160. Дикий О. Ю. Сучасні підходи до організації фізичного виховання школярів. *Науковий пошук*. 2019. № 1 (101). С. 24–28.

161. Долинний Ю. Структурні компоненти підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2017. № 2. С. 105–110.

162. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та

практика : монографія. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 475 с.

163. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 12. С. 45–47.

164. Драгнев Ю. Професійний шлях майбутнього вчителя фізичної культури у сучасній вищій освіті. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 2. С. 89–93.

165. Дручик В. Д. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'я збережувальних технологій у старшій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 20 с.

166. Дубовик Ю. М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 20 с.

167. Дутчак Ю. В. Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури : дис. ... доктора пед. наук : спец. 13.00.04; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 539 с.

168. Дутчак Ю. В., Сущенко Л. П. Науковий тезаурус дослідження професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Вип. 67. С. 197–201.

169. Дьоміна І. Проектне навчання: коротко про головне. URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/> (дата звернення: 20.10.2020 р.).

170. Дэвис Дж. Социальная установка. Американская социология. Перспективы. Проблемы. Методы. перев. с англ./ под ред. Г В. Осипова М. : Прогресс, 1972. 398 с.

171. Дяченко-Богун М. М. Теоретичні засади формування культури здорового способу життя. *Фізична реабілітація та здоров'язберезувальні технології : реалії і перспективи* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 7 лист. 2018 р.). Полтава : ПолтНТУ ім. Юрія Кондратюка, 2018. С. 148–150.

172. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / за заг. ред. Н. П. Навалокова. Х. : Основа, 2011. 176 с.

173. Євтодюк А. В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03 / Ін-т вищої освіти АПН України. Київ, 2002. 20 с.

174. Єлісеєва Д. Інноваційна технологія зміцнення здоров'я дітей старшого шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 2. С. 59–63.

175. Єремівська Л. М. Використання здоров'язберезувальних технологій в закладах загальної середньої освіти. *Фізична реабілітація та здоров'язберезувальні технології : реалії і перспективи* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 9 лист. 2017 р.). Полтава : ПолтНТУ ім. Юрія Кондратюка, 2017. С. 98–102.

176. Єрмакова Т. С. Формування здорового способу життя школярів через призму фізичного виховання поза межами школи (історичний аспект). *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 6. С. 50–56.

177. Єфремова М. М. Сучасні підходи у формуванні здорового зберезувального освітнього середовища в процесі фізичного виховання учнів основної школи. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 16. Т. 2. С. 59–64.

178. Жукова О. Л. Акмеология физической культуры и спорта : учеб. пособ. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2004. 122 с.

179. Жуковський Є. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/10449/1/Формування%20готовності%20майбутніх%20учителів%20фізичної%20культури%20до%20організації%20самостійної%20фізкультурно-оздоровчої%20діяльності%20школярівI.pdf> (дата звернення: 22.04.2020).

180. Забіяко Ю. О., Жданкін А. Є., Валескальн А. О. До питання щодо професійної підготовки фахівців фізичної культури та спорту. *International scientific journal*. 2015. Vol. 4. P. 37–41.

181. Завальна І. Інформатизація освіти як чинник розвитку інформаційного суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2017. № 865. С. 211–214.

182. Загвязинский В. И. Моделирование в структуре социально-педагогического проектирования *Моделирование социально-педагогических систем*: региональная науч.-практ. конф. (г. Пермь, 16-17 сентября 2004 г.). Пермь, 2004. С. 6–12.

183. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования. М. : Издательський центр «Академия», 2003. 208 с.

184. Зайцева Ю. Специфіка діяльності вчителя фізичної культури як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Вип. 13. С. 139–144.

185. Заклюжний В. Л. Впровадження інноваційних технологій в системі роботи фізкультурно-оздоровчого комплексу. *Фізичне виховання в школі*. 2018. № 3. С.9–12.

186. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник. К.: Либідь, 2002. 304 с.
187. Захаріна Є. А. Аналіз професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Україні та США. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. 2012. № 1. С. 116–123.
188. Захаріна Є. А. Бельгійський досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчовиховної роботи. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 3. С. 56–61.
189. Захаріна Є. А. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 344–349.
190. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 440 с.
191. Зубаль М. В., Райтаровська І. В., Алексєєв О. О. Дослідження рухливості суглобів в групах навчальної підготовки в плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. (м. Кам'янець-Подільський, 2-3 березня 2021 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Т.2. С. 146–147.
192. Зубченко Л. В. Формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання у фаховій підготовці. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 5. С. 94–98.
193. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища школа, 1997. 349

с.

194. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы: учеб. пособие. СПб.: Питер, 2002. 512 с.
195. Іванніков С. І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування індивідуально-диференційованого підходу у фізичному вихованні учнів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2013. 214 с.
196. Іванова Л. І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я : теорія та методика : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 600 с.
197. Інноваційні педагогічні технології у системі неперервної професійної освіти : монографія / ред. С. С. Вітвицька. Житомир : Полісся, 2015. 358 с.
198. Іщенко О. С. Формування мотивації підлітків до занять фізичною культурою в умовах навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи. дис. ... канд. наук з фіз. вих і спорту : 24.00.02; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2015. 265 с.
199. Іщук В. В. Проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на засадах контекстного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2014. 21 с.
200. Казаріна О. А. Спортивно-орієнтовані технології у фізичному вихованні студентської молоді (на прикладі занять волейболом). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017. Вип. 3. С. 36–39.
201. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.

202. Карасевич С. А. Активізація процесу фізичного самовдосконалення студентів засобами самостійної роботи. *Молодь і ринок*. 2017. № 2. С. 169–173.

203. Карасевич С. А. Використання засобів фізкультурно-спортивної діяльності студентів у процесі їх фахової підготовки. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24–25 лют. 2017 р.). Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. С. 10–14.

204. Карасевич С. А. Здоров'я – основа фізичного виховання. *Професійна педагогічна позиція – ефективна умова формування мотивації культури здорового способу життя в освітньому просторі*: матеріали III Всеукр. наук. практич. інтернет-конф. (м. Умань, 3 груд. 2015 р.). Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. С. 28–33.

205. Карасевич С. А. Медико-біологічні та соціальні проблеми здоров'я людини та здоровий спосіб життя. *Профілактика проявів адаптивної та девіантної поведінки, шкідливих звичок та зловживання психоактивними речовинами*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 6–7 верес. 2016 р.). Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. С. 105–110.

206. Карпюк Р. П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Терноп. держ. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. Тернопіль, 2004. 188 с.

207. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Переяслав-Хмельницький держ. педагогічний ун-т ім. Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2006. 228 с.

208. Качан О. А. Використання новітніх гаджетів на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в рідній школі*. 2014. № 6. С. 12–15.

209. Качан О. А. Упровадження інноваційних технологій у фізкультурнооздоровчу та спортивну діяльність закладів освіти: навчально

-методичний посібник. Слов'янськ: Витоки, 2017. 138 с.

210. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні та рухливопізнавальні технології у фізичному вихованні дітей і підлітків : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. А. Маторіна, 2018 . 260 с.

211. Кенсицька І. Модель формування цінностей здорового способу життя студентів у процесі фізичного виховання. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2017. № 4. С. 69–76.

212. Киричук Т. В. Особистісно орієнтований підхід до дитини в освітньому просторі ДНЗ. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 4(44). С7 28–32.

213. Кищак О. С. Формирование здорового образа жизни студенческой молодежи средствами физической культуры. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 368–372.

214. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : монографія. Запоріжжя : Вид-во Запорізького національного ун-ту, 2010. 386 с.

215. Книга вчителя фізичної культури: довідково-методичне видання /упор. С. І. Операйло, А. І. Ільченко, В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2015. 464 с.

216. Ковальова Ю. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; ЦДПУ ім. Володимира Винниченка. Кіровоград, 2021. 294 с.

217. Ковальова Ю. А. Поетапність підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників. *Pedagogika. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju*.

Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. С. 79–83.

218. Ковальова Т. Є. Індивідуальнісний чинник самоактуалізації особистості. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 41. Ч. 3. С. 68–77.

219. Козак Н. Г. Здоров'язберігаюче виховання підлітків основної школи в навчально-виховному процесі: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07; ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. 240 с.

220. Козіброда Л. В., Гуртова Т. В., Безгребельна О. П., Козак І. Г. Світоглядні орієнтації здорового способу життя у фізкультурно-оздоровчій освіті студентської молоді. *Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні : досвід, проблеми, перспективи*. 2014. Вип. 1. С. 110–113.

221. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. 200 с.

222. Колесник А. Педагогічне керівництво навчально-професійною діяльністю студентів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 246–250.

223. Колесникова И. А., Титова Е. В. Педагогическая праксеология: учеб. пособие для студентов высш. учебных заведений. М.: Академия, 2005. 256 с.

224. Колесниченко Г. Г., Тетерюк С. Г., Коваленко О. Ю., Коваленко-Марченкова Є. В. Дидактичне обґрунтування побудови навчальних систем в освіті студентів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 41. Ч. 3. С. 549–553.

225. Комар О. А. Проблеми готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з молодшими школярами. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи; УДПУ ім. Павла Тичини*. 2015. №5. С. 31–36.

226. Комітет з фізичного виховання та спорту МОН України: проект стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді на період до 2025 року. URL : http://sportmon.org/wp-content/uploads/2021/02/rekomenlaczii-shhodo-strategichnogo-rozvytku-fizychnogo-vyhovannya-ta-sportu-sered-studentskoyi-molodi-na-period-do-2025-roku_compressed.pdf (дата звернення: 29.07.2020).

227. Кондрацька Г., Чепелюк А. Змістове наповнення процесу формування професійної культури майбутнього вчителя фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2015. № 1 (29). С. 12–16.

228. Конституція України : прийн. на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ : Велес, 2011. 48 с.

229. Конох А. П. Інтеграція в системі неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, спорту та туризму. Монографія. Запоріжжя: Кругозор, 2015. 344 с.

230. Коротун О. В. Використання хмаро орієнтованого середовища у навчанні баз даних майбутніх учителів інформатики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. Київ. 2018. 20 с.

231. Котова О. В., Непша О. В. Структурні компоненти підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 81. С. 164–168.

232. Кочерга Є. В. Дослідження проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя у вітчизняній педагогічній науці. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Валеологія : сучасність і майбутнє*. 2016. № 20. С. 101–104.

233. Краевский В. В., Бережнова Е. В. Методология педагогики: новый этап. М.: Академия, 2006. 400 с.
234. Краснобаева Т., Галайдюк М. Формування мотивації студентів до занять фізичними вправами. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2013. Вип. 16. С. 41–46.
235. Кремень В. Г. Педагогічна синергетика: понятійно категоріальний синтез. *Теория и практика управления социальными системами*. 2013. №3. С. 3–19.
236. Кривенцова І. В. Дистанційна освіта з фізичного виховання в період карантину. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. URL: http://journals.uran.ua/frir_journal/article/view/209415 (дата звернення: 12.12. 2020).
237. Круцевич Т. Ю. Концепція удосконалення програм з фізичної культури у загальноосвітній школі. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2012. № 2 (78). С. 8–9.
238. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту. Київ: Олімпійська література. 2017. 456 с.
239. Круцевич Т. Ю., Зайцева М. В. Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 4. С. 41–44.
240. Кудін С. Ф., Нестеров О. С., Артеменко В. В. Вивчення впливу занять фізичними вправами на психічне здоров'я студентів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 155. С. 168–170.
241. Кузнецова А. Г. Развитие методологии системного подхода в отечественной педагогике: моногр. Хабаровск: Изд-во ХК ИППК ПК, 2001 . 152 с.

242. Кузнецова О. В., Одарченко В. І. Метод проектів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*. 2017. № 14. С. 74–77.
243. Кузнецова О. Т. Сутність, взаємозв'язок та місце педагогічних технологій в системі фізичного виховання студентської молоді. *Фізичне виховання і спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи*. 2015. № 2. С. 83–89.
244. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогической системы» и критерии ее оценки. *Методы системного педагогического исследования*. 2002. № 5. С. 7–52.
245. Курнишев Ю. А. Professional self-progress of the future physical education teacher: criteria and components. *Science Rise*. 2014. № 1(14). С. 12–14.
246. Курнишев Ю. А. Проблема професійного саморозвитку вчителя фізкультури в теорії і практиці. *Science Rise*. 2016. №1/5(18). С. 32–36.
247. Куртова Г. Ю. Аналіз сучасної системи професійної підготовки вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2011. № 83. С. 123–127.
248. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин : «Валгус», 1980. 334 с.
249. Лаврентьева О. О. Актуалізація готовності майбутнього вчителя до інноваційного навчання як шлях до збереження й зміцнення психічного здоров'я школярів. *Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології : реалії і перспективи : II Всеук. наук.- практ. інтернет-конф.* (м. Полтава, 24 листопада 2016 р.). Полтава: «Якір», 2016. С. 11–13.
250. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності. Вінниця: Нова Книга, 2011. 448 с.

251. Легенди українського спорту: навч. посіб.: в 2 т. / уклад.: С. А. Карасевич, М. П. Карасевич. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. Т. 1. 448 с.

252. Легенди українського спорту: навч. посіб.: в 2 т. / уклад.: С. А. Карасевич, М. П. Карасевич. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. Т. 2. 452 с.

253. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. Москва: Смысл, 1999. 487 с.

254. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1988. 548 с.

255. Ленкова О. О. Становлення та розвиток поняття «здоровий спосіб життя» у педагогічному процесі. *Вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2015. Т. 15. Вип. 1 (49). С. 214–217.

256. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів: СПОЛОМ, 2014. 76 с.

257. Литвин А. В. Проблема обґрунтування педагогічних умов у наукових дослідженнях. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 44. С. 119–123.

258. Лісова С. В. Проблема забезпечення якості вищої освіти з позицій системного підходу / Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 160–172.

259. Лодатко Є. О. Педагогічні моделі, педагогічне моделювання і педагогічне вимірювання: that is that? *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*. 2011. Вип. 3 (1). С. 339–344.

260. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. Москва: Директ-Медиа, 2008. 1174 с.

261. Маджуга А. Г. Потенціал здоров'я людини як інтегрованого ресурс розвитку. *Journal of Global Pharma Technology*. 2016. Vol. 8. №. 8. P. 24–27.

262. Маджуга А. Г. Педагогическая концепция здоровьесозидающей функции образования : дисс. ... док. пед. наук : 13.00.01; Владимир. гос. пед. ун-т. Стерлитамак, 2011. 494 с.

263. Майерс Д. Социальная психология. СПб. : Питер, 1997. 688 с.

264. Максимчук Б. А. Теоретичні і методичні основи формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2017. 555 с.

265. Максимчук І. А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2017. 268 с.

266. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи: навч. посібник для студентів. Київ : Слово, 2015. 630 с.

267. Манжелей И. В. Инновации в физическом воспитании. Москва-Берлин: Directmedia; 2015. 144 с.

268. Маринич В. Л. Інноваційні підходи в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2014. 23 с.

269. Мариновська О. В. Сутність поняття «моніторинг» у педагогічних дослідженнях. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 15. С. 222–230.

270. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : навч. посібн. Вінниця, 2018. 196 с.

271. Марченко О. Характерні відмінності у виборі факторів здорового способу життя як складових індивідуальної фізичної культури сучасних школярів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2018. № 6. С. 10–15.

272. Маслюк Р. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет»: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Умань, 2015. 286 с.

273. Матвієнко М. І. Формування умінь та навичок до самостійних занять фізичними вправами студентів педагогічних університетів : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 233 с.

274. Матвійчук А. О. Забезпечення якості освітньої діяльності на основі інноваційного підходу. *Магістр медсестринства*. 2018. № 1 (19). С. 11–15.

275. Матвійчук Т. Ф. Інноваційні технології в підготовці студентів напрямку «Фізичне виховання» : метод. рекомендації. Львів : СПОЛОМ, 2013. 36 с.

276. Матвійчук Т. Ф. Основи педагогічної майстерності вчителів фізичної культури : навч.-метод. посібник для ВНЗ. Львів, СПОЛОМ, 2014. 82 с.

277. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця., 2015. 272 с.

278. Мединський С. В. Інноваційний зміст підготовки сучасного фахівця галузі фізичної культури і спорту. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2010. Вип. 26. С. 105–111.

279. Мельник О. Й. Формування професійно-ціннісних орієнтацій як важлива ланка загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Перспективи розвитку науки*: матеріали междунар. науч.-практ. конф. : (г. Гданьск, 28–30 нояб. 2011 г.). Гданьск, 2011. С. 90–95.

280. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2011. 584 с.

281. Мельничук І. М., Шукатка О.В. Розвиток ідей здоров'язбереження в історико-педагогічному контексті. *Освіта і наука*: міжнародний науковий журнал. 2018. Вип. 24 (1). С. 155–160.

282. Мельнік А. О. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури як наукова проблема. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. №2-3. С. 481–484.

283. Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Центр ДЗК, 2014. 127 с.

284. Михно Л. С. Інновації як чинник підвищення ефективності навчально-виховної та фізкультурно-оздоровчої роботи вчителя : стретчинг; фізкультхвилинка. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2012. № 5. С. 13–18.

285. Мілаєв О. І. Дослідження ставлення студентів вищих навчальних закладів до занять фізичною культурою. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі*. 2019. Вип. 22. С. 99–103.

286. Мілаєв О. І. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі. 2018. Вип. 21. С. 130–135.

287. Мінєнко Г. М., Крошка С. А. Аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі фахової підготовки студентів спеціальності «Фізичне виховання». *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : матеріали II Міжнар. науково-практичної онлайн-конференції* (м. Слов'янськ, Україна, 24–25 березня 2016 р.). Слов'янськ: «Вежа», 2016. Т. 1. С. 410–417.

288. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : монографія / Н. Копняк та ін. ; за ред. С. Г. Литвинової. Київ : ЦП «Компринт», 2015. 163 с.

289. Мосейчук Ю. Ю., Курнишев Ю. А. Педагогічні умови адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. Спецвипуск. Причорноморськ. Видавничий дім «Гельветика».* 2020. № 4. С. 150-154.

290. Мосейчук Ю. Ю. Системний та праксеологічний підходи у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури : загальнотеоретичні розвідки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2017. Вип. 1. С. 164–167.

291. Москаленко Н. В. Ефективність інноваційної технології теоретичної підготовки у фізичному вихованні учнів середньої школи. *Спортивний вісник Придніпров'я.* 2015. №1. С. 32–37.

292. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. вих. та спорту: спец. 24.

00.02. Київ, 2019. 42 с.

293. Москаленко Н. Ефективність застосування комплексу «Bodyflex» у самостійних заняттях з фізичного виховання студентів після ГРЗ. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. №1. С. 38–42.

294. Мулик К. В., Носко М. О. Диференційований підхід до підготовки фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму для роботи з дітьми, підлітками та студентською молоддю. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2015. Вип. 129(2). С. 217–222.

295. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту від 28.09.2004 № 1148/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> (дата звернення: 20.09.2020 р.)

296. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (дата звернення 12.06.2020 р.).

297. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. *Офіційний вісник України*. 2013. № 50. С. 18.

298. Неведомська Є. О., Маруненко І. М. Анатомія і фізіологія дітей з основами генетики : навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл. 5-те вид., переробл. і допов. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. 76 с.

299. Неведомська Є. О., Маруненко І. М., Прокопенко Л. І. Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів. Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. 364 с.

300. Нестеров О. С. Фізична культура як навчальна дисципліна та компонент формування здоров'язберігаючої компетентності студентів. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному*

заклад. 2018. Вип. 21.С. 116–124.

301. Никитушкин В. Г. Оздоровительные технологии в системе физического воспитания : учеб. пособие. Москва: Издательство Юрайт; 2018. 274 с.

302. Ніколаї Г. Ю. Інноваційний розвиток фізичного виховання і спорту в університетах республіки Польща. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4 (38). С. 55–65.

303. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Смолук І. О., Педагогічна технологія : підручник. К. : Четверта хвиля, 2003. 164 с.

304. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи; М-во освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 15.05.2020).

305. Новая философская энциклопедия / научно-ред. совет: предс. В. С. Степин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. М.: Мысль, 2010. Т. 3. 1045 с.

306. Новейший философский словарь / сост. и глав. ред. А. А. Грицанов. 3-е изд., исправл. Мн. : Книжный Дом, 2003. 1280 с.

307. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Минск: Изд. В. М. Скакун, 2008. 896 с.

308. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология: словарь системы основных понятий. М.: Либроком, 2013. 208 с.

309. Новосельцев В. И., Тарасов Б. В., Голиков В. К., Демин Б. Е. Теоретические основы системного анализа ; под. ред. В. И. Новосельцева. Москва : Майор, 2006. 592 с.

310. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воеділова О. М. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2018. № 156. С. 88–93.

311. Носко М. О. Проблеми і шляхи підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки . Фізичне виховання та спорт.* 2012. Вип. 92. Т. 1. С. 184–187.

312. Овчаренко Н. А. Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. *Наукові записки Ніжинськ. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки.* 2013. № 2. С. 148–153.

313. Овчарук В. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00. 07. Вінниця, 2019. 23 с.

314. Овчинникова М. В. Особистісний підхід як методологічна основа дослідження особистісно орієнтованої підготовки майбутніх вчителів математики до науково-дослідницької діяльності. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія.* 2012. Вип. 37 (2). С. 264–272.

315. Одайник В. В., Алексєєв О. О. Формування здорового способу життя підлітків в умовах сучасної системи освіти. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти:* збірник наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2021. Вип. 10. С. 74–78.

316. Однолеток Т. В., Лянной М. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема. *Педагогіка , психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.* 2009. № 9. С. 107–109.

317. Омельчук О. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.

наук : спец. 13.00.04. К., 2014. 20 с.

318. Омеляненко В. Г. Формування навчально-програмної бази факультетів фізичного виховання : штрихи, концепції. *Наукові записки : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2007. № 1. С. 7–11.

319. Онищенко В. Д. Фундаментальні педагогічні теорії: монографія. Львів: Норма, 2014. 356 с.

320. Онопрієнко О. В. Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Черкаси, 2009. 20 с.

321. Осадченко І. Термінологічний аналіз дидактичних категорій: «система», «вид», «тип», «модель», «технологія». *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини*. 2010. Ч. 1. С. 217–226.

322. Основи медичних знань. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Вікова фізіологія і шкільна гігієна. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. Переяслав Хмельницький : Лукашевич О. М., 2014. 463 с.

323. Отич О. М. Методологічні принципи наукового дослідження. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2010. Вип. 76. С. 41–43.

324. Павлишинець К. Ю. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до адаптації професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 289–296.

325. Панасюк О. П. Формування моральних цінностей у майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 18 с.

326. Пангелов Б. Організаційно-методичні засади підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту в країнах Європи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. № 2. С. 116–118.
327. Панченко Г. Педагогічні аспекти менеджерської підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до проведення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних умовах. *Наукові записки. Серія. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 97. С. 212–216.
328. Папуча В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.
329. Папуша Г. П. Теорія і методика фізичного виховання у схемах і таблицях : навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 128 с.
330. Педагогика / под ред. П. И. Пидкасистого. Москва : Педагогическое общество России, 2004. 345 с.
331. Педагогика / под ред. Ю. К. Бабанского. Москва : Просвещение, 1988. 479 с.
332. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад ; редкол. М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др. 3-е изд., стереотип. М. : «БРЭ», 2009. 528 с.
333. Педагогіка фізичної культури : навч. посібник / Г. П. Ковальчук, В. В. Присакар. Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2012. 424 с.
334. Печко О. М. Моніторинг рівня сформованості професійного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами педагогічних ситуацій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2016. Вип. 136. С. 164–166.

335. Печко О. М. Формування професійного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами педагогічних ситуацій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Житомирський державний університет імені Івана Франка. Чернігів, 2015. 238 с.

336. Пехота О. М., Єрмаков І. П. Основи педагогічних досліджень : від студента до наукової школи : навчально-методичний посібник. Миколаїв : Іліон, 2012. 340 с.

337. Пирогов О. В. Моделирование в образовании. *Инновации в образовании*. 2004. № 5. С. 36–40.

338. Письменна Н. Особистісно-орієнтований підхід у контексті гуманізації навчально-виховного процесу. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (1). С. 250–254.

339. Пичугина В. К. Антропологический дискурс педагогики: исторические и теоретические аспекты : монография. Волгоград : Флинта; Наука, 2013. 168 с.

340. Подласый И. П. Педагогика. 2-е изд., доп. Москва : Юрайт, 2004. 574 с.

341. Пономарьов О. С. Модель професійної діяльності фахівця. Харків: НТУ «ХП», 2016. 36 с.

342. Прангишвили И. В. Системный подход и общесистемные закономерности. М.: СИНТЕГ, 2000. 528 с.

343. Примарченко Ю. Розвиток організаційної роботи з фізичної культури у загальноосвітніх школах. *Молодь і ринок*. 2019. №11 (178). С. 153–157.

344. Присяжнюк С. І. Фізичне виховання молоді. Київ: Знання, 2017. 504 с.

345. Приходько В. В., Дзюбенко Н. І. Особистісно орієнтований підхід до реформи дисципліни «Фізичне виховання» у вищій школі. *Адаптивні можливості дітей і молоді* : матеріали XI Міжнародної

науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 вересня 2016 р.) : Одеса, 2016. С. 70–73.

346. Приходько В. В., Тимофєєв О. В., Чернігівська С. А. До методології реформування дисципліни «Фізичне виховання» в українській вищій школі. *Гілея. Науковий вісник*. 2018. Вип. 136 (№ 9). С. 226–232.

347. Приходько В. В., Томенко О. А., Михайличенко О. Удосконалення організації та змісту наукових досліджень з фізичної культури і спорту в Україні як важлива передумова їх реформування. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 3 (57). С. 419–429.

348. Приходько Г. І. Проблема нестачі вчителів фізичного виховання в Україні в ХІХ – на початку ХХ століть і деякі шляхи її вирішення. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія. «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 144. С. 203–208.

349. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736-20 від 23.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 20.01.2021 р.).

350. Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо визнання національних видів спорту : Закон України від 25.05.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

351. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки : Постанова КМУ від 15.11.2006 № 1594. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1594-2006-%D0%BF> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

352. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 115. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/115-2017-%D0%BF> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

353. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2005 р. № 458. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05> (дата звернення: 18.10.2020 р.)

354. Про Національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 02.08.2006 № 667. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/667/2006> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

355. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004). Дата оновлення : 20.11.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> (дата звернення : 01.12.2019 р.).

356. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» : Указ Президента України №42/2016. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/422016-19772> (дата звернення: 20.09.2020 р.)

357. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 5.09.2017 р. *Вісник Верховної Ради України (ВВР)*. 2017. № 38-39, ст.380.

358. Про повну середню загальну освіту: Закон України від 16.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 20.05.2020 р.).

359. Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні : Указ Президента України від 21.07.2008 № 640/2008. URL: <https://zakon>.

rada.gov.ua/laws/show/640/2008 (дата звернення: 20.05 2020 р.).

360. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-ХІІ. Дата оновлення: 16.07.2019 р. URL : <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення : 27.11.2019 р.).

361. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncepc.pdf (дата звернення: 12.07.2020 р.).

362. Проектна діяльність учнів професійно-технічних навчальних закладів: тренінг-курс : навч. посібник / В. М. Аніщенко та ін. ; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. Житомир, 2018. 180 с.

363. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 389 с.

364. Проценко А. А. Структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування професійних компетентностей. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2017. Вип. 76. С. 121–125.

365. Проценко А. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04; Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2018. 332 с.

366. Психологический словарь / авт.-сост. В. Н. Копорулина, М. Н. Смирнова, Н. О. Гордеева, Л. М. Балабанова; под общей ред. Ю. Л. Неймера. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 640 с.

367. Психологія фізичного виховання і спорту: навч. посіб. / автор-упор. В. І. Сіткар. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2011. 300 с.

368. Ребер А. Большой толковый психологический словарь : в 2 т.; пер. с англ. Е. Ю. Чеботарева. М. : Вече ; АСТ, 2003. Т. 1. 592 с.
369. Рибак Н. І. Моделювання освітнього середовища. URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2020/08/17-Рибак.pdf> (дата звернення: 20.10.2020 р.).
370. Рибалко П. Ф. Керівні підходи і принципи у підготовці вчителів фізичної культури до оздоровчо-спортивної діяльності. *Збірник наукових праць. Державний вищий навчальний заклад Донбаський державний педагогічний університет(ДДПУ)*. 2019. № 4 (96). С. 66–77.
371. Рибалко П. Ф. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до подальшої фахової діяльності. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 9 (93). С. 235–245.
372. Рибалко П. Ф. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу середньої освіти. *Science and education a new dimension : Pedagogy and Psychology*. 2020. № 4. С. 38–42.
373. Рибалко П. Ф., Хоменко С. В., Хоменко О. С. Особливості та перспективи розвитку сфери фізичного виховання : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. 146 с.
374. Рибалко П., Лянной М., Ганчева В., Красілов А. Методика управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в сучасних закладах середньої освіти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4. С. 280–289.
375. Рибницький А. В. Підготовленість викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі*. 2018. Вип. 21. С. 110–115.

376. Рибницький А. В., Нестеров О. С. Формування здорового способу життя студентів ВНЗ на заняттях фізичного виховання засобами фізкультурно-оздоровчих технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 511–517.
377. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 1999. 720 с.
378. Свасьєв А. В. Аналіз стану вищої фізкультурно-спортивної освіти у країнах Західної Європи та Азіатсько-Тихоокеанського регіону. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер: Педагогіка*. 2014. № 2. С. 84–88.
379. Свірщук Н. С. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи в школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2013. 23 с.
380. Семиченко В. А. Проблема особистісного розвитку й саморозвитку в контексті неперервної професійної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2010. № 2. С. 46–57.
381. Сергієнко В. П. Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності : дис. ... доктора пед. наук : 24.00.02; Національний університет фізичного виховання і спорту України. Київ, 2020. 259 с.
382. Середня С. С. Місце та значення морально-вольових якостей у професіограмі вчителя фізичної культури. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2013. Вип. 14. С. 240–245.
383. Сидорук А. В., Маковецька Н. В. Аналіз стану підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до анімаційної діяльності. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III(28), Issue: 55. С. 49–52.

384. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: навч.-метод. посіб. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 460 с.

385. Сікора В. В. Методологічні підходи щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання»*. 2018. Вип. 44. С. 199–210.

386. Сікора В. В. Педагогічний експеримент з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка*. 2020. Вип № 8 (164). С. 240–247.

387. Сікора В. В. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти: дис. ... докт. філософії: 01 освіта/педагогіка. Харків, 2021. 294 с.

388. Скринник З. Е. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study). Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. 145 с.

389. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

390. Смольнікова О. Г. Категорія автономного навчання у предметному полі педагогіки вищої школи. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 61-62. С. 108–114.

391. Снігур О. М. Взаємозв'язок рефлексії зі самостваленням студента. *Наука і освіта*. 2011. № 9. С. 247–250.

392. Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є. Рекреаційне спрямування фізичного виховання студентів у позанавчальний час. *Перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Умань, 25 березня

2015 р.). Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2015. Ч. 1. С. 88–90.

393. Советов Б. Я., Яковлев С. А. Моделирование систем: учебник для акад. бакалавриата / 7-е изд. Москва : Изд-во Юрайт, 2019. 343 с.

394. Соловйов В. Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці викладачів фізичного виховання. *Психологічні виміри культури, економіки, управління : зб. статей*. Львів : Ліга-Прес, 2013. Вип. № 1. С. 135–141.

395. Соловйов В. Психолого-педагогічні умови підвищення готовності майбутніх викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 3. С. 152–161.

396. Солтик О. О. Формування професійної надійності майбутніх вчителів фізичної культури: теорія і практика : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2018. 371 с.

397. Сопотницька О. В. Критерії, показники та рівні готовності майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності. *Молодий вчений*. 2015. № 5, Ч. 3. С. 147–150.

398. Сопотницька О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту : дис... канд. пед. наук : 13.00.04; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький, 2016. 367 с.

399. Сосницька Н. Л. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 277–381.

400. Стандарт вищої освіти України. Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. Спеціальність 017 Фізична культура і спорт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/017-Fizkultura.sport-bakalavr.28.07>

[.pdf](#) (дата звернення: 12. 07. 2020 р.).

401. Староста В. Педагогічний моніторинг та педагогічна діагностика: сутність і взаємозв'язок понять. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 499–505.

402. Старченко С. О. Неперервна підготовка у формуванні предметнопрофесійної компетентності вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2014. № 2 (36). С. 495–503.

403. Стасенко О. А. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: шляхи та перспективи. *Молодой ученый*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 51–56.

404. Стасенко О. А. Теорія і практика визначення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів. 2014. Вип. 118. Т. 2. С. 213–216.

405. Стасенко О. А. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 73. С. 113–117.

406. Степанова І. В. Концепція інноваційної програми фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. № 2. С. 163–166.

407. Степанченко Н. И. Принципы и концептуальные подходы к проектированию педагогической системы профессиональной подготовки будущих специалистов по физической культуре и спорту. *Problems of knowledge and personal self-actualization in terms of social transformations / International Academy of Science and Higher Education*. London : IASHE,

2015 Vol. XCVI.. P. 21–23.

408. Степанченко Н. І. Вдосконалення загальнопедагогічної підготовки студентів ВНЗ фізкультурного профілю. *Вісник Чернігівського держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* 2011. Вип. 86. Т. 2. С. 439–441.

409. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2017. 629 с.

410. Стоянов В. А. Інформаційна культура майбутнього фахівця фізичної культури як складова освітніх технологій в умовах інформаційного простору. *Вісник Харківської державної академії культури.* 2015. Вип. 47. С. 110–117.

411. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 26.04.2019 р.).

412. Субетто А. И. Сочинения. Ноосферизм : в 13 томах. Т. 7: Системология образования и образованиеведение / под ред. Л. А. Зеленова. Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2007. 520 с.

413. Суровов О. А. Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культури. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Харків, 2017. 20 с.

414. Суровов О. А. Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культур: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Харків / ХНУ імені В. Н. Каразіна., 2017. 235 с.

415. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / уклад. Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник; за ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2009. 1008 с.

416. Табінська С. О. Авторські концепти модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання.

Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2014. Вип. 2. С. 310–318.

417. Табінська С. О. Модернізація професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 23 с.

418. Танасійчук Ю. М. Вплив сучасного освітнього процесу на здоров'я учнів у процесі інклюзивного навчання. *Наукові записки екологічної лабораторії УДПУ.* 2019. Вип. 22. С. 165–172.

419. Танасійчук Ю. М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я: дис. ... докт. філософії: 01 освіта/педагогіка. Умань, 2021. 416 с.

420. Танасійчук Ю. М. Фізична активність як засіб профілактики захворювань опорно-рухового апарату. *Професійна педагогічна позиція – ефективна умова формування мотивації культури здорового способу життя в освітньому просторі та профілактика ВІЛ/СНІДу* : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. (м. Умань, 29 листопада 2018 р.). Умань: УДПУ імені Павла Тичини, 2018. С. 46–52.

421. Танько Є. В. Розвиток поняття «самостійна робота» в зарубіжній педагогіці: досвід Великобританії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2014. № 1 (35). С. 20–27.

422. Теорія і методика фізичного виховання: підручник: у 2 т. / за ред . Т. Ю. Круцевіч. Київ: Олімпійська література, 2012. Т. 1: Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 391 с.

423. Теплицька А. О. Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх вчителів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* 2015. № 6 (69). С. 181–191.

424. Тимошенко О. В. Організація навчального процесу майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту на основі інтегрованих курсів.

Проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 3. С. 105–109.

425. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04. К., 2009. 35 с.

426. Тітова Г. Зміст методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 523–528.

427. Ткаченко В. В. Підготовка вчителя фізичної культури у зарубіжних країнах. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. № 1 (14). С. 124–126.

428. Тлумачний словник-довідник з анатомії, фізіології, патології дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / О. А. Біда та ін. Черкаси, 2011. 170 с.

429. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. / редкол. : В. М. Столетов. К. : Наукова думка, 1983. Т.1. 326 с.

430. Федорова Н. Ф. Про педагогічну експертизу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. Вип. 4 (59). С. 14–22.

431. Философский энциклопедический словарь / главн. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. Н. Ковалев, В. Г. Панов. М. : «Советская энциклопедия», 1983. 576 с.

432. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е.Ф. Губский и др. Москва : ИНФРА, 2001. 576 с.

433. Фізична культура в школі: навчальна програма для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Літера ЛТД; 2018. 368 с.

434. Фунтікова О. О. Історико-педагогічні засади традиційних та інноваційних методів навчання та їх використання у вищих закладах освіти . *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 480–488.

435. Фурман А. В. Методологічне обґрунтування багаторівневості парадигмальних досліджень у соціальній психології. *Психологія і суспільство*. 2012. № 4. С. 78–125.

436. Фурман Ю. М. Перспективні моделі фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів : монограф. Київ : НУФВСУ : Олімп. л-ра, 2013. 174 с.

437. Хакен Г. Синергетика: Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах : пер. с англ. / Г. Хакен. М. : Мир, 1985. 423 с.

438. Хранівська В. В. Міждисциплінарна інтеграція – умова комплексного підходу до підготовки фахівця. *Освіта. Технікуми, коледжі*. 2010. 2(26). С. 41–43.

439. Худякова Н. Д. О структуре философии современного образования. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2017. № 11. С. 79–86.

440. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. М.: Изд-во МГУ, 2013. 416 с.

441. Цар І. О. Педагогічні технології формування індивідуального стилю професійної діяльності у майбутнього вчителя гуманітарного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2011. 20 с.

442. Цвид-Гром О., Носенко М., Резнік В., Боньковський О. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*.

2021. № 38. С. 236–250.

443. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», затверджена Указом Президента України від 1 вересня 1998 р. № 63/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963a/98#Text> (дата звернення : 01.12.2019 р.).

444. Цьось А. В. Сучасні технології викладання спортивних дисциплін : навч. посіб. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. 132 с.

445. Чалий Ю. В. Особливості використання форм дистанційного навчання у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Харків, 21–22 квітня 2020 року). Харків: «Магнолія», 2020. С. 58–61.

446. Чалій Л. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2017. 290 с.

447. Чепелюк А. В. Формування психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2014. 20 с.

448. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : АМСКП, 2010. 484 с.

449. Чернова А. В. Історія становлення поняття педагогічна технологія. *Науковий вісник південноукраїнського педагогічного університету*. 2016. № 2. С. 32–35.

450. Черняков В. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури засобами педагогічних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К., 2011. 20 с.

451. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студентів магістратури ДВНЗ «Національний гірничий університет». Дніпропетровськ: НГУ, 2014. 120 с.
452. Шаповалова І. В. Базові педагогічні принципи підготовки сучасного вчителя фізичного виховання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 33 (86). С. 415–421.
453. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Запорізький пед. ун-т. Запоріжжя, 2016. 246 с.
454. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до самовдосконалення та формування основ здорового способу життя: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 427–437.
455. Шаров С., Постильна О. Інформатизація освіти і виховання як вектор розвитку сучасного суспільства. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2017. № 1. С. 199–204.
456. Швайка Л. А. Педагогічний моніторинг. Х.: ВГ «Основа», 2017. 192 с.
457. Шевченко А. І. Методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 351 с.
458. Шевченко І. Педагогічне проектування та його складові. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки*. 2010. № 91. С. 256–260.

459. Шевченко О., Мельнік А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. URL: [https://www.pulib.](https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Shevchenko_Melnik.pdf)

[sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Shevchenko_Melnik.pdf](https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Shevchenko_Melnik.pdf) (дата звернення: 10.10.2020 р.)

460. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2019. 272 с.

461. Школа О. М., Бойченко А. В., Суровов О. А. Формування готовності впровадження здоров'язбережувальних технологій в процесі професійнопедагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. : Педагогічні науки.* 2019. № 4(327). Ч. 2. С. 139–147.

462. Штофф В. А. Моделирование и философия. М. : Знание, 2006. 152 с.

463. Шукатка О. В. Теорія і практика формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 40 с.

464. Шукатка О. В. Теорія і практика формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький, 2019. 588 с.

465. Шурхал І. А. Компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності учнів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.* 2015. Вип. 5 К(61). С. 280–282.

466. Шутько В. В., Отріщенко В. Ю. Формування дослідницьких здібностей майбутніх вчителів під час проходження педагогічної практики.

Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Краматорськ, 21–22 квітня 2016 р.). Краматорськ : «Ірис», 2016. С. 219–226.

467. Щедровицкий Г. П. Логико-эпистемологические и социальнопсихологические мотивы в современной методологии науки. URL: <https://www.fondgp.ru/publications/логико-эпистемологические-и-социаль/> (дата звернення: 12. 07. 2020 р.).

468. Щедровицкий Г. П. Философия. Наука. Методология. Москва : Школа культ. политики, 1997. 656 с.

469. Щекотиліна Н. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії: дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2019. 260 с.

470. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. Москва : Эдиториал УРСС, 1997. 445 с.

471. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. М. : Наука, 1978. 391 с.

472. Яворська Т. Є. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту засобами міжпредметної інтеграції. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 2 (71). С. 365–368.

473. Язловецька О. В. Педагогіка фізичного виховання : навч. посіб. Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2015. 260 с.

474. Язловецький В. С., Маркова О. В., Язловецька О. В. Новітні технології у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2014. 204 с.

475. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. М. : Сентябрь, 1996. 96 с.

476. Якимович Т. Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки: навч.-метод. посіб. Львів, 2013. 138 с.
477. Яковлев Е. В., Яковлева Н. О. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 239 с.
478. Яловик В. Т. Психологічні основи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Луцьк: Волинь, 2000. 36 с.
479. Ясвин В. А. Образовательная среда. От моделирования к проектированию. Москва : Смысл, 2001. 365 с.
480. Ястремська С. О. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах засобами дистанційного навчання: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Хмельницька гум.-пед. акад. Хмельницький, 2018. 358 с.
481. Ячнюк І. О. Теоретична підготовка майбутніх учителів фізичної культури як один з компонентів професійного становлення. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1 (43.1). С. 316–319.
482. Akareem H. S., Hossain S. S., Determinants of education quality: what makes students' perception different? *Open Review of Educational Research*. 2016. Volume 3. P. 52–67.
483. Akimova L. A. Safe educational environment as an object of pedagogical design. *Humanities Social Sciences Reviews*. 2019. Vol. 7 (1). P. 1–10.
484. Akseonova E., Varetska O., Klopov R., Bida O. Efficiency of Social and Educational Experimental Training New Physical Culture for the New Ukrainian School. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020, Vol. 12, No 1 Sup.1. P. 1–18.
485. Aizman R.I. et al. Valeology: curriculum for secondary schools. Novosibirsk: NGPU, 1996. 19 p.

486. Aliksieiev Oleksandr Conceptual principles of vocational training of future physical culture teachers for organization of individual work with pupils. *Scientific journal of polonia university*. 2020. № 40. nr 3. S. 115–121.
487. Almond L. *Physical Education in Scholls*. London: Kogan Page, 1997. 187 p.
488. Almond L. *Physical Education and Primary Schools: Teaching Physical Education 5–11*. London: Continuum, 2000. P. 22–27.
489. Anatolii Konokh, Vadym Shemchuk, Olena Konokh, Srina Bud, Irina Buzhyna Use of symbiosis of innovative-traditional methods of teaching special disciplines. *Journal of Critical Reviews*. 2019. Vol 7, Issue 13, pp. 113–115.
490. Bakhmat N., Maksymchuk B., Voloshyna O., Kuzmenko V., Matviichuk T., Kovalchuk A., Martynets L., Uchytel I., Solovyov V., Manzhos E., Sheian M., Aliksieiev O., Slyusarenko N., Zhorova I., Maksymchuk I. Designing Cloud-oriented University Environment in Teacher Training of Future Physical Education Teachers / *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol 19. № 4. P. 1323–1332. DOI:10.7752/jpes. 2019. 4192 s.
491. Bahr N. Thinking Critically about Critical Thinking in Higher Education. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*. 2010. Vol. 4. №. 2. Pp. 11–16.
492. Baranauskienė I. Innovative study methods in the second cycle study programme of social work Methodical guidebook for teachers / Editor Prof. Dr. Ingrida Baranauskienė . JSC «BMK Leidykla» Vilnius, 2013. 110 p.
493. Bedriy Ya. I. *Life safety*. Lviv : Magnolia-2006, 2007. 499 p.
494. Bezcopylny O. O., Dutchak Y. V., Sushchenko L. P. The application of the electronic educational resources in the future teachers of physical culture's preparation in the higher education establishment. *The scientific heritage*. 2020. No 45, Vol. 6. P. 56–60.

495. Biktagirova G. F., Kasimova R. Sh. Formation of University Students' Healthy Lifestyle. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016. Vol. 11, Is. 6. P. 1159–1166.
496. Block M. E., Taliaferro A., Campbell A. L. Teaching the Self-Contained Adapted Physical Education Class. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 2011. Vol. 82, No. 4. P. 47–52.
497. Bond M., Marín V., Dolch C., Bedenlier S. Digital transformation in German higher education: student and teacher perceptions and usage of digital media. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2018. Vol. 15. No. 48. P. 1–20.
498. Boyce A. B. Physical Education – overview, preparation of teachers. *Journal of National, Health, Sport, and Programs*. 2013. № 68(4). P. 25–33.
499. Brammer S., Clark T. COVID-19 and Management Education: Reflections on Challenges, Opportunities, and Potential Futures. *British Journal of Management*. 2020. Vol. 31. P. 453–456.
500. Cagran B., Schmidt M. Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary school. *Educational Studies*. 2011. Vol. 37. Issue 2. P. 171–195.
501. Carnahan S. I. College Mission Alignment: Lessons for Laboratory Schools. *National Association Of Laboratory Schools*. 2016. Vol. 4. № 1. P. 1–16.
502. Chopyk T. V., Pavliuk O. S., Pavliuk Ye. O. Model of Future Coaches-Teachers' Professional Competence Formation in Terms of Higher Educational Institution. *Science and Education*. 2017. №10. P. 5–12.
503. Christian H., Zubrick S. R., Foster S. The influence of the neighborhood physical environment on early child health and development : A review and call for research. *Health & Place*. 2015. Vol. 33. P. 25–36.
504. Coates J. K. Teaching inclusively : are secondary physical education student teachers sufficiently prepared to teach in inclusive environments?

Physical Education and Sport Pedagogy. 2012. Vol. 17. No. 4. P. 349–365.

505. Conroy J. Developing a «Clinical» Model for Teacher Education. *Journal of Education for Teaching*. 2013. Vol. 39(5). P. 557–573. URL: https://www.researchgate.net/publication/331586184_Developing_a_'Clinical'_Model_for_Teacher_Education (дата звернення: 06.10.2020 р.).

506. Cohen A.D. *Strategies in Learning and Using a Second Language*. Harlow, Essex: Pearson Education Ltd, 2011. 440 p.

507. Collatos A., Morrell E., Nuno A., Lara R. Critical Sociology in K-16 Early Intervention: Remaking Latino Pathways to Higher Education. *Journal of Hispanic Higher Education*. 2004. Vol. 3, №. 2. Pp. 164–179.

508. Curwood J. S. Between Continuity and Change: Identities and Narratives within Teacher Professional Development. *Teaching Education*. 2014. Vol. 25. № 2. P. 156–183.

509. Darling-Hammond L. Policies That Support Professional Development in an Era of Reform. *Kappan*. 2017. Vol. 92. № 6. P. 81–92.

510. De Boer A., Pijl S. J., Minnaert A. Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: a review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*. 2011. Vol. 15. Iss. 3. P. 331–353.

511. Demont-Heinrich C. The problem of organizing physical culture of secondary school students. *Health Watch*. 2007. V. 55. P. 17–21.

512. Demont-Heinrich C. The association between physical activity, mental health and quality of life: a population-based study. *Health Watch*. 2009. V. 71. P. 1–4.

513. Deniz H. Exploring the factors related to acceptance of evolutionary theory among Turkish preservice biology teachers: toward a more informative conceptual ecology for biological evolution. *Journal of Research in Science Teaching*. 2008. № 45(4). P. 420–443.

514. Demianchuk M. R. Terminological analysis of the basic definitions of studying vocational training of future junior specialists in nursing in colleges.

Медицина освіти. 2020. № 1. С. 102–105.

515. Denisova V. V. Social and educational environment as a factor of safety culture teens. *Science and Education: materials of the international research and practice conference* (June 27–28, 2012, Wiesbaden). Germany: «Bildungs zentrum Rodnik e. V.»., 2012. P. 391–395.

516. Dewey J. The Relation of Theory to Practice. *The University of Chicago Press*. 1974. Vol. 3. P. 313–338.

517. Dutchak Y. V., Bezcopylny O. O. Modern tendencies in quality assurance for professional training of future pedagogical specialists in physical culture in Ukraine. *The International Scientific Periodical Journal «Modern engineering and innovative technologies»*. 2020. Issue 13. Part 5. P. 6–12.

518. Dweck C. S. Self-theories: Their Role in Motivation, Personality, and Development. Psychology Press. New York. 2000. 126 p.

519. Edwards W. The theory of decision-making. *Psychology Bulletin*. 1954. № 51. P. 380–417.

520. Festinger L. A theory of cognitive dissonance. Stanford. CA: Stanford University Press, 1957. 345 p.

521. Foerster H. von. Wahrheit ist die Erfindung eines Lügners : Gespräche für Skeptiker. Auf. Heidelberg : Carl-Auer-Systeme Verlag, 1998. 161 p.

522. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. Fourth Edition – New York : Teacher College, Columbia University, 2007. 338 p.

523. Gafurov I. Editorial : teachers professional development in global contexts. *Education and Self-Development*. 2019. Vol. 14. №. 3. P. 6–10.

524. Gaj J. Dzieje kultury fizycznej w Polsce. Poznań, 1997. 293 s.

525. Giesler M. Fire and Life Safety Educator. Boston : Cengage Learning, 2010. 416 p.

526. Glatthorn A. Teacher development : international Encyclopedia of Teaching and Teacher Education; ed. by L. Anderson. London : Pergamon Press

, 1995. 198 p.

527. Goodson-Espy T. Using 3D computer graphics multimedia to Motivate preservice teachers' learning of geometry and pedagogy. *Srate Journal* . 2010. № 19(2). Pp. 23–35.

528. Hadwin A. F., Miller M. Self-regulated, co-regulated and socially shared regulation of learning. New York, NY: Routledge, 2011. 178 p.

529. Heider F. The psychology of interpersonal relations. N.Y. Publisher: Psychology Press . 1982. 336 p.

530. Hinchenko I. Tendency to students' professional training in the field of physical education in Ukraine and European countries. *Central European Journal for Science and Research. Pedagogika, hpsychologie, sociologie. Stredoevropsky Vestnik pro vedu a vyzkum.* : Praha, Publishing house Education and Science. 2014. №6 (8). P. 25–31.

531. Hill L. Factors of Success: Building and Sustaining Teaching Professional Development Opportunities for Doctoral Students and Postdocs. *Higher Education Research and Development*. 2019. Vol. 38. №. 6. P. 1168–1182.

532. Hoadley U. Specialization and School Organization: Investigating Pedagogic Culture. *British Journal of Sociology of Education*. 2016. Vol. 37. №. 8. P. 1187–1210.

533. Holubnycha L., Kostikova I., Maslova N., Tanko A. Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2019. № 11(2). P. 326–340.

534. Hutler D.M., Lleras-Muney, A. Education and Health: Evaluating Theories and Evidence. *NBER Working Paper*. June 2006. №. 12352. №. 11, 12.

535. International Handbook on the Continuing Professional Development of Teachers / ed. by C. Day, J. Sachs. Reprinted 2008, 2009. London : Open University Press. 320 p.

536. ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html> (дата звернення: 22.01.2020 р.).
537. Jaquith A. Developing a School Culture of Meaningful Feedback Deepens Everyone's Learning. Field Facing Memo. Stanford : Center for Opportunity Policy in Education, 2019. 11 p.
538. Jooyeon J. Changing Physical Education Teacher Education Curriculum to Promote Inclusion. *NAKHE*. 2013. № 65. P. 372–383.
539. Kayumova L. R. Formation of the pedagogical educational environment in elementary school: application of moderation technology. *International Electronic Journal of Mathematics Education*. 2016. Vol. 11. №. 4. P. 779–786.
540. Keyes C. L. M. Atlanta : Brief Description of the Mental Health Continuum Short Form (MHC-SF). URL: [https://www.scirp.org/\(S\(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45\)\)/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2323626](https://www.scirp.org/(S(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45))/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2323626) (дата звернення: 15.01.2020 р.).
541. Khmara M., Mozolev O., Yashchuk I., Aliksieiev O., Kravchuk V., Dolynniy Y., Tomkiv I., Binkovskyi O., Pronenko V. Effectiveness of the Fitness Program «WAY TO A HEALTHY LIFE». *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. Vol. 9, No. 5, pp. 833-840, 2021. DOI:10.13189/saj.2021.090501. Scopus.
542. Lapin V. Safety of human life. Kiev : Knowledge, 2007. 332 p.
543. Lawlor E. Methodological Innovations in Public Health Education: Transdisciplinary Problem Solving. *Am J Public Health*. 2015. Supplement 1. Vol. 105. №. 1 (March). S. 99–103.
544. Liu L. B. Navigating Individual and Collective notions of Teacher Wellbeing as a Complex Phenomenon Shaped by National Context. *Journal of Comparative and International Education*. 2018. Vol. 48. №. 1. P. 128–146.
545. Loyola University Maryland School of Education (official website). URL: [URL:https://www.loyola.edu/school-education/community/professional-development-schools](https://www.loyola.edu/school-education/community/professional-development-schools) (дата звернення: 25.09.2020 р.).

546. Loyens S. M., Rikers R. M., Schmidt H. G. Students' conceptions of constructivist learning in different programme years and different learning environments. *British Journal of Educational Psychology*. 2009. № 79(3), P. 501–514.

547. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. New York : Harpaer& Row, 1954. 31 p.

548. Masurier G. Top 10 Reasons for quality physical education / Guy le Masurier, Charles B. Corbin. *JOPERD*. 2006. V. 77, № 6. P. 44–53.

549. Meiers M. *Teacher Professional Learning, Teaching Practice and Student Learning Outcomes*. Netherlands: Springer. 2017. 122 p.

550. Malechko T., Domina Zh., Bezkopylny O., Dutchak Yu., Riabchenko V., Garmata O., Griban G., Rusanivskyi S., Melnychuk V., Bloschynskyi I. & Prontenko K., Arefiev V., Tymoshenko O. Methodology of differentiation of health-improving classes in physical education for primary school students / *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9(7). P. 134–143.

551. Mont O. Sustainable lifestyles 2050 : stakeholder visions, emerging practices and future research. *Journal of Cleaner Production*. 2014. Vol. 63. P. 24–32.

552. Mozolev O., Bloschynskyi I., Aliksieiev O., Romanyshyna L., Zdanevych L., Melnychuk I., Prontenko K., Prontenko V. Influence of modern fitness technologies on the state of health and development of motor abilities of 17-19-year-old female students / *Journal of Physical Education and Sport*. 2019 . Vol 19, No 3. P. 917–924. DOI:10.7752/jpes.2019.

553. Mozolev O., Dolynska O., Khmara M., Shorobura I., Romanyshyna O., Aliksieiev O., Kravchuk L. Research of Priorities in Providing Animation Services for Different Age Groups of Tourists from Ukraine / *Open Journal of Social Sciences*. 2021. Vol. 9. P. 97–108. doi: 10.4236/jss.2021.910007

554. Nikolay Malikov, Anatoly Konoh, Georgiy Korobeynikov, Lesia Korobeynikova, Oleksandr Dudnyk, Elena Ivaschenko Vadim Physical condition improvement in elite volleyball players. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol.20 (5), Art 366, pp. 2686–2694.

555. Oksana Bespalova, Anna Liakisheva, Anatolii Silveistr, Andrii Konokh, Anatolii Konokh, Maksym Iasechko The place and role of independent work in the modern education system. *International Journal of Mechanical and Production Engineering Research and Development*. 2020. Vol. 10, Issue 3, Jun 2020, 7379-7388.

556. Oleksandr Soltyk, Yevgen Pavlyuk, Bogdan Vynogradskyi, Oksana Pavlyuk, Tetyana Chopyk, Oleksandr Antoniuk. Improvement of professional competence of future specialists in physical education and sports during the process of vocational training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. Art 148. Pp. 964–969.

557. Organization of training of future specialists in sports and physical culture / Sovhira S., Karasievych S., Boiko Y., Tanasiichuk Y., Horbatiuk N. *Revista de Ciencias Humanas y Sociales*. 2019. Ano 35, Especial № 22. P. 176–191.

558. Paska, Anatolii Konokh, Viktoriia Kiptenko, Serhii Bodnar The Influence of the Third Parties Organizations Activities on the Efficiency of the Tourism Services Market Entities. *The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development: In The Context of Economic Diversity in Developing Countries*. 2021. Vol. 194. Pp. 731–741.

559. Pavliuk O. S., Chopyk T. V., Antoniuk O. V., Pavliuk Ye. O., Soltyk O. O., Biliński J. Pedagogical Technology of Physical Education Teachers' Professional Self-Improvement. *Science and Education*. 2017. №4. P. 101–106.

560. Pavlyuk O., Pavlyuk Y., Soltyk O., Chopyk T., Antoniuk O. Self-Improvement of Teachers of Physical Education at Various Stages of Professional

Development. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. № 12(4). Pp. 38–52.

561. Pavlyuk Y., Soltyk O., Pavlyuk O., Chopyk T., Antoniuk O., Bazylchuk O. Empirical Analysis of the Level of Formation of Professional Reliability of a Teacher of Physical Culture. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. 12(1Sup1). Pp. 251–266.

562. Ross A. M. Some considerations of the antithesis between a liberal and a technical education. *The Vocational Aspect of Education*. 1953. Vol. 5. № 11. P. 96–105.

563. Rychen D. S. Defining and selecting key competencies: theoretical and conceptual foundations. Göttingen: Hogrefe and Huber, 2001. 112 p.

564. Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften (Beschluss der Kultus minister konferenz vom 16.12.2004). URL: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16-Standards-Lehrerbildung.pdf (дата звернення: 17.08.2020 р.)

565. Stankevich P. V. Oxological competence as a basis for professional activities of bachelor of education in the field of health and safety. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016. Т. 11. №. 17. P. 1123–1135.

566. Steinberg M. P. Student and Teacher Safety in Chicago Public Schools. The Roles of Community Context and School Social Organization. Chicago : University of Chicago, 2011. 72 p.

567. Stillman D. Gen Z @ Work : How the Next Generation Is Transforming the Workplace. USA : HarperCollins USA, 2017. 320 p.

568. Svitlana Yakymenko, Marianna Sukholova, Vira Drahunova, Anatolii Konokh, Nataliia Levchenko, Nataliia Bozhok Theoretical Problems of Designing Pedagogical Technologies in Higher Education Institutions. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. VOL. 21. №.12. S 469-472.

569. Tanasiichuk I., Boyko J., Sokolenko L. Formation of Desire for a Healthy Lifestyle of Preschool Children. *Physical culture, health education and safety*. Kultura fizyczna, edukacja zdrowotna i bezpieczeństwo Współczesne wybrane zagadnienia. 2020. Tom 1. P. 43–57.

570. Training teachers to deliver risk education – Examples of mainstreaming OSH into teacher training programmes. URL: https://osha.europa.eu/en/publications/reports/teachers-training-risk-education_TE3111358ENN/view (дата звернення: 18.02.2020 р.).

571. Unece strategy for education for sustainable development. URL: <https://unece.org/environment-policy/education-sustainable-development> (дата звернення: 18.02.2020 р.).

572. Veblen T. The Engineers and the Price System. New York, 2010. 115 p.

573. Weinstein C. S. Teacher education students' preconceptions of teaching. *Journal of teacher education*. 1989. № 40(2). Pp. 53-60.

574. Williamson M. Grading the War Colleges. *The National Interest*. 1986/7. № 6. P. 12–19.

575. Yasvin V. A. Assessment of school and university environments by high school and college students. *Biomedical and Pharmacology Journal*. 2015. Vol. 8. №. 2. P. 761–772.

576. Yevgen Pavlyuk, Oksana Pavlyuk, Olena Chovgan, Bogdan Vynogradskyi, Iuliia Pavlova, Tetyana Chopyk, Oleksandr Antoniuk, Oleksandr Soltyk. The role of various types of field training in development of health-formation competence of future specialists in physical culture and sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. Vol. 18(4). Art 362. Pp. 2404–2409.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичні матеріали для визначення стану сформованості мотиваційно-аксіологічного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Тест «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича)

[адаптовано автором]

Методика «Ціннісні орієнтації», розроблена Мілтоном Рокичем як тест особистості, спрямований на вивчення ціннісно-мотиваційної сфери людини. Ціннісні орієнтації визначають змістовну сторону спрямованості особистості і складають основу її ставлень до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції та «філософії життя».

Тестування базується на прямому ранжуванні списку цінностей. Автор розрізняє два класи цінностей: 1) *Термінальні* – переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути. Вони представлені набором із 18 цінностей; 2) *Інструментальні* – переконання в тому, що певний спосіб дій або властивість особистості є кращим у будь-якій ситуації. Матеріал також представлений набором із 18 цінностей.

Обстеження краще проводити індивідуально, але можливо і групове тестування. Респонденту пред'явлені два списки цінностей (по 18 у кожному): або на аркушах паперу в алфавітному порядку, або на картках. У списках учасник присвоює кожній цінності ранговий номер, а картки розкладає по порядку значущості.

Спочатку пред'являється набір термінальних, а потім набір інструментальних цінностей. Робити потрібно не поспішаючи, вдумливо.

Якщо в процесі роботи Ви зміните свою думку, то можете виправити свої відповіді, помінявши картки місцями. Кінцевий результат повинен відображати Вашу справжню позицію.

Список А (термінальні цінності):

- 1) активне діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя);
- 2) життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
- 3) здоров'я (фізичне і психічне);
- 4) цікава робота;
- 5) краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі та в мистецтві);
- 6) любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);
- 7) матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);
- 8) наявність хороших і вірних друзів;
- 9) суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);
- 10) пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури; інтелектуальний розвиток);
- 11) продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей);
- 12) розвиток (робота над собою, постійне фізичне й духовне вдосконалення);
- 13) розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);
- 14) свобода (самостійність, незалежність у судженнях вчинках);
- 15) щасливе сімейне життя;
- 16) щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);

17) творчість (можливість творчої діяльності);

18) впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

Список Б (інструментальні цінності):

1) акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;

2) вихованість (хороші манери);

3) високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);

4) життєрадісність (почуття гумору);

5) старанність (дисциплінованість);

6) незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);

7) непримиренність до недоліків у собі та інших;

8) освіченість (широта знань, висока загальна культура);

9) відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);

10) раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);

11) самоконтроль (стриманість, самодисципліна);

12) сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;

13) тверда воля (вміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);

14) терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки);

15) широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);

16) чесність (правдивість, щирість);

17) ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі);

18) чуйність (дбайливість).

Анкетування «Діагностика освітньої мотивації студентів»

(модифікована автором за А. Реаном, В. Якуніним [366])

Шановний студенте, з метою визначення навчальної мотивації просимо вас дати відповіді на запитання анкети:

Інструкція

Оцініть за 5-бальною шкалою наведені мотиви навчальної діяльності за значущістю для Вас: 1-бал відповідає мінімальній значущості, 5-балів максимальній.

1. Вчуся, тому, що мені подобається.
2. Щоб забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.
3. Хочу стати хорошим фахівцем.
4. Щоб дати відповіді на актуальні питання, що належать до сфери майбутньої професійної діяльності.
5. Хочу повною мірою використовувати наявні у мене задатки, здібності і схильності до обраної професії.
6. Щоб не відставати від друзів.
7. Щоб працювати з людьми треба мати глибокі, всебічні знання.
8. Тому, що хочу бути в числі кращих студентів.
9. Тому що хочу, щоб моя група стала кращою.
10. Щоб спілкуватися з цікавими людьми.
11. Тому що отримані знання дозволяють мені досягнути поставленої мети.
12. Після закінчення навчання хочу бути перспективним учителем та влаштуватися на роботу.
13. Щоб уникнути осуду і покарання за погане навчання.
14. Хочу, щоб мене поважали в навчальному колективі.
15. Не хочу відставати від однокурсників, не хочу опинитися серед відстаючих.

16. Тому що від успіхів у навчанні залежить рівень моєї матеріальної забезпеченості в майбутньому.

17. Успішно вчитися, скласти іспити на «добре» і «відмінно».

18. Хочу максимальної творчої реалізації.

19. Попав на навчання у ЗВО, тому змушений вчитися, щоб закінчити його.

20. Бути постійно готовим до навчальних занять.

21. Щоб отримати міцні та глибокі знання.

22. Успішно продовжити навчання після закінчення, щоб підвищити свій рівень професійної освіти.

23. Брати участь у студентських професійних конференціях, займатися дослідницькою діяльністю.

24. Виконувати проектні роботи, готувати реферативні доповіді, проводити виступи з досліджуваної проблеми.

Обробка результатів тесту

Шкала 1. Комунікативні мотиви: 7,10,14.

Шкала 2. Мотив уникнення: 6,12,13,15,19.

Шкала 3. Мотиви престижу: 8,9,16,19.

Шкала 4. Професійні мотиви: 1,2,3,4,5,12,22

Шкала 5. Мотиви творчої реалізації: 18,23, 24

Шкала 6. Навчально-пізнавальні мотиви: 7,8,9,10,11,17,20,21.

Опитувальник для діагностики рівня емпатійних здібностей

Інструкція. Шановні студенти! Уважно прочитайте твердження.

Якщо Ви згодні з цими твердженнями, поставте в бланку відповідей поруч з їхніми номерами знак «+», якщо не згодні – знак «-».

Текст анкети

1. У мене є звичка уважно вивчати обличчя й поведінку людей, щоб зрозуміти їхній характер, нахили, здібності.
2. Якщо інші виявляють ознаки нервозності, я залишаюся спокійним.
3. Я більше довіряю доводам свого розуму, ніж інтуїції.
4. Я вважаю цілком доречним для себе цікавитися домашніми проблемами одногрупників.
5. Я можу легко ввійти в довіру до людини, якщо це буде потрібно.
6. Зазвичай я з першої зустрічі вгадую «споріднену душу» в новій людині.
7. Я з цікавості зазвичай заводжу розмову про життя, роботу, політику з випадковими попутниками в потязі, автобусі, літаку.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо інші чимось пригнічені.
9. Моя інтуїція – найнадійніший засіб розуміння інших, ніж знання, вміння та досвід.
10. Виявляти цікавість до внутрішнього світу іншої особистості – нетактовно.
11. Часто словами я ображаю близьких мені людей, не помічаючи цього.
12. Я легко можу уявити себе якоюсь твариною, відчувати її звички і стан.
13. Я лише інколи розмірковую про причини вчинків людей, які мене безпосередньо не стосуються.
14. Я не завжди приймаю близько до серця проблеми своїх друзів.
15. Зазвичай за кілька днів я відчуваю, що щось повинно трапитися з близькою мені людиною, й очікування виправдовуються.
16. У спілкуванні з діловими партнерами зазвичай намагаюсь уникати розмов про особисте.
17. Іноді близькі дорікають мені в черствості, неуважності до них.

18. Мені легко копіювати інтонацію, міміку людей, наслідуючи їх.
19. Мій допитливий погляд часто бентежить нових для мене людей.
20. Чужий сміх зазвичай заражає мене.
21. Часто, діючи навмання, я знаходжу правильний підхід до людини .
22. Плакати від щастя недоречно.
23. Я здатний повністю злитися з коханою людиною, розчинитися в ній.
24. Мені рідко трапляються люди, яких я розумію без зайвих слів.
25. Я мимоволі чи з цікавості підслуховую розмови сторонніх людей.
26. Я залишаюся спокійним, навіть якщо всі навколо мене хвилюються.
27. Мені простіше підсвідомо відчутти сутність людини, ніж зрозуміти її.
28. Я спокійно ставлюся до дрібних неприємностей, що трапляються з членами моєї родини.
29. Мені було б важко широко, довірливо розмовляти з настороженою, замкненою людиною.
30. У мене творча натура – поетична, художня, артистична.
31. Я без особливої цікавості вислуховую сповіді нових знайомих.
32. Я засмучуюсь, якщо бачу людину, яка плаче.
33. Моє мислення більше відрізняється конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїція.
34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я намагаюся перевести розмову на іншу тему.
35. Якщо я бачу, що в когось із близьких погано на душі, то зазвичай утримуюся від розпитувань.
36. Мені важко зрозуміти, чому дрібниці так сильно засмучують людей.

Ключ

Номери тверджень і варіанти відповідей						Кількість балів
1 +	7 +	13 -	19 +	25 +	31 -	
2 -	8 +	14 -	20 +	26 -	32 +	
3 -	9 +	15 +	21 +	27 +	33 -	
4 +	10 -	16 -	22 -	28 -	34 -	
5 +	11 -	17 -	23 -	29 -	35 -	
6 +	12 +	18 +	24 -	30 +	36 -	
Загальна сума балів:						

Обробка результатів

Номери першого стовпчика в бланку для відповідей відповідають номеру шкали. Підраховується число відповідей, що відповідають «ключу» кожної шкали (по горизонталі), і записується в графу «кількість балів». Кожна відповідь, що збіглася, з урахуванням знака оцінюється в 1 бал. Потім визначається загальна сума балів. При сумарному рівні по всіх шкалах діагностується:

- високий рівень – 30 балів і більше;
- достатній рівень – 29-24 бали;
- задовільний рівень – 23-18 балів;
- низький рівень – 17 балів і нижче.

Методика «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнісній сфері»

(адаптовано автором за О. Потьомкіним [172])

Мета – виявлення рівня вираження соціально-психологічних ціннісно-мотиваційних установок, спрямованих на «альтруїзм – егоїзм», «процес – результат», «свободу – владу», «працю – гроші».

Інструкція: дайте відповідь на кожне запитання «так», якщо воно чітко визначає вашу поведінку, та відповідь «ні», якщо ваша поведінка не відповідає тому, про що йдеться в запитанні.

Стимульний матеріал (запитання):

Частина I (виявлення рівня вияву соціально-психологічних установок, спрямованих на «альтруїзм – егоїзм»).

1. Сам процес виконуваної роботи захоплює Вас більше, ніж етап її завершення?
2. Для досягнення мети Ви зазвичай не шкодуєте сил?
3. Вам часто говорять, що Ви більше думаєте про інших, ніж про себе?

4. Ви зазвичай багато часу приділяєте собі?

5. Ви зазвичай довго не наважуєтеся почати робити те, що Вам не цікаво, навіть якщо це необхідно?
6. Ви впевнені, що наполегливості у Вас більше, ніж здібностей?
7. Вам легше просити за інших, ніж за себе?
8. Ви вважаєте, що людина спочатку повинна думати про себе, а потім вже про інших?
9. Закінчуючи цікаву справу, Ви часто шкодуєте про те, що цікава робота вже завершена, а з нею шкода розлучатися?
10. Вам більше подобаються активні люди, здатні досягати результату, ніж просто добрі і чуйні?
11. Вам важко відмовити людям, коли вони Вас про що-небудь просять?
12. Для себе Ви робите що-небудь з великим задоволенням, ніж для інших?
13. Ви відчуваєте задоволення від діяльності, в якій не потрібно думати про результат?
14. Ви вважаєте, що успіхів у Вашому житті більше, ніж невдач?
15. Ви часто намагаєтеся надати людям послугу, якщо у них трапилася біда або неприємності?
16. Ви переконані, що не потрібно для кого-небудь сильно напружуватися?
17. Ви дуже поважаєте людей, здатних захопитися справою по-справжньому?
18. Ви часто завершуєте роботу всупереч несприятливим умовам, нестачі часу, зовнішнім труднощам?
19. Для себе у Вас зазвичай не вистачає ні часу, ні сил?
20. Вам важко змусити себе зробити щось для інших?
21. Ви часто починаєте одночасно багато справ і не встигаєте закінчити їх до кінця?

22. Ви вважаєте, що маєте достатньо сил, щоб розраховувати на успіх в житті?
23. Ви прагнете, якомога більше зробити для інших людей?
24. Ви переконані, що турбота про інших часто йде на шкоду собі?
25. Чи можете Ви захопитися справою настільки, що забуваєте про час і про себе?
26. Вам часто вдається довести розпочату справу до кінця?
27. Ви переконані, що найбільша цінність у житті – жити інтересами інших людей?
28. Ви можете назвати себе егоїстом?
29. Буває, що Ви, захоплюючись деталями, заглиблюючись в них, не можете закінчити розпочату справу?
30. Ви уникаєте зустрічей з людьми, що не володіють діловими якостями?
31. Ваша відмінна риса – безкорисливість?
32. Вільний час Ви використовуєте для своїх захоплень?
33. Ви часто завантажуєте свою відпустку або вихідні дні роботою через те, що комусь обіцяли щось зробити?
34. Ви засуджуєте людей, які не вмють подбати про себе?
35. Вам важко зважитися використовувати зусилля інших у власних інтересах?
36. Ви часто просите людей зробити що-небудь з корисливих мотивів?
37. Погоджуючись на будь-яку справу, Ви більше думаєте про те, наскільки вона Вам цікава?
38. Прагнення до результату в будь-якій справі Ваша відмінна риса?
39. Ваша відмінна риса – вміння допомогти іншим людям?
40. Ви здатні зробити максимальні зусилля лише за гарну винагороду?

Інтерпретація результатів:

Орієнтація на процес: 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37

Орієнтація на результат: 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38

Орієнтація на альтруїзм: 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39

Орієнтація на егоїзм: 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

Обробка та аналіз тесту.

За кожну відповідь «так» нараховується 1 бал. Обчислюється сума значень з кожної із чотирьох установок особистості.

Додаток Б

Діагностичні матеріали для визначення стану сформованості когнітивно-інтегративного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

1. Розробити комплекс вправ для фізкультурної паузи.
2. Розробити комплекс ранкової гігієнічної гімнастики без предмета для дітей молодшого шкільного віку.
3. Розробити комплекс ранкової гігієнічної гімнастики без предмета для учнів середнього шкільного віку.
4. Розробити комплекс ранкової гігієнічної гімнастики без предмета для учнів старшого шкільного віку.
5. Розробити комплекс ранкової гігієнічної гімнастики з гімнастичною палицею для дітей молодшого шкільного віку.
6. Розробити комплекс ранкової гігієнічної гімнастики з великим м'ячем для дітей молодшого шкільного віку.
7. Розробити комплекс ранкової гігієнічної гімнастики з малим м'ячем для учнів середнього шкільного віку.
8. Розробити комплекс ранкової гігієнічної гімнастики з гантелями для учнів старшого шкільного віку.
9. Підготувати 8-10 вправ для розвитку швидкості та вказати дозування.
10. Підготувати 8-10 вправ для розвитку сили та вказати дозування.
11. Підготувати 8-10 вправ для розвитку витривалості та вказати дозування.
12. Підготувати 8-10 вправ для розвитку гнучкості та вказати дозування.
13. Підготувати 8-10 вправ для розвитку координаційних здібностей та вказати дозування.
14. Розробити комплекс вправ для профілактики порушень постави.

15. Розробити комплекс вправ для профілактики плоскостопості.
16. Скласти комплекс загально-розвивальних вправ з гімнастичною палицею.
17. Скласти комплекс загально-розвивальних вправ зі скакалкою.
18. Скласти комплекс загально-розвивальних вправ з гантелями.
19. Скласти комплекс загально-розвивальних вправ з набивними м'ячами.
20. Скласти комплекс загально-розвивальних вправ з гімнастичною лавою.
21. Скласти комплекс загально-розвивальних вправ біля гімнастичної стінки.
22. Скласти комплекс загально-розвивальних вправ у парах.
23. Скласти комплекс вправ, спрямованих на розвиток швидкісно-силових якостей.
24. Скласти комплекс вправ, спрямованих на розвиток спритності.
25. Скласти комплекс вправ, спрямованих на розвиток рівноваги.
26. Скласти комплекс вправ, спрямованих на розвиток вибухової сили.
27. Скласти комплекс вправ, спрямованих на розвиток відносної сили.
28. Скласти комплекс вправ, спрямованих на розвиток швидкості рухових реакцій.
29. Скласти комплекс вправ, спрямованих на розвиток гнучкості.

Додаток В

Діагностичні матеріали для визначення стану сформованості діяльнісно-проектувального компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

(за О. Печко [335])

Варіанти педагогічних ситуацій для діагностування стану сформованості діяльнісно-проектувального компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Ситуація 1.

На одному з уроків фізичної культури учні 8 класу складають норматив з кросової підготовки. Заняття відбуваються в міському парку культури та відпочинку. Учні налаштовані на змагальну атмосферу і одразу ж після старту включились у боротьбу. На фініші вчитель задоволений результатами багатьох учнів і в кінці уроку коментує показники і виставляє оцінки. Згідно списку в журналі вчитель називає прізвище учня М., схвально відзивається про нього, відмічає старанність і виставляє високу оцінку. У цей час один з учнів голосно зауважив: «Не дуже хвалить його, він же зрізав дистанцію». Ще декілька учнів підтверджують порушення правил на дистанції учнем М., вчитель звертається до винуватця. Той спочатку заперечує, але зрозумівши, що порушення відбувалось у полі зору учнів, зізнається в порушенні. Здійсніть аналіз ситуації. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 2.

У підготовчій частині уроку учні 6-го класу виконують комплекс загально розвивальних вправ у русі. Під час виконання вправи один, з учнів

навмисне виконав широкий крок, внаслідок чого втратив рівновагу та штовхнув учня, що рухався попереду. Це призвело до зіткнення кількох учнів, які виконували вправи. Вчитель не помітив винуватця і підвищеним тоном назвав прізвище одного з потерпілих, на що від школяра отримав відповідь: «Дивитись треба!...». Як діяти вчителю в даному випадку?

Ситуація 3.

Учитель уперше йде на урок фізкультури до 8 класу. З попередньої бесіди йому відомо, що клас із спортивного погляду підготовний, але щодо дисципліни «важкий». Коли вчитель зайшов до залу, учні вишикувались без поспіху і майже всі про щось розмовляють. Черговий доповідає про готовність занять. Привітавшись, відпустивши чергового, вчитель подає команди «рівняйсь», «струнко», розраховуючи таким чином заспокоїти У цей час із середини строю наперед виштовхують учня. Той мало не падає і клас реагує дружним сміхом. Учитель ставить учня перед строем, на що учень відповідає: «А при чому тут я?!» Здійсніть аналіз ситуації. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 4.

Урок фізичної культури у 8 класі. Діти старанно виконують завдання, вчитель уважно спостерігає. Під час зміни місця занять учениця М., голосно звертається до подруги. Вчитель, почувши це, з окриком називає її прізвище. На таке звертання дівчина різко відповідає вчителю: «Підлікуйте нерви». Виконайте аналіз ситуації. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 5.

Відношення учнів до шкільного майна, обладнання потребує постійної уваги з боку вчителів, шкільної адміністрації. Урок фізкультури в 9 класі проводиться останнім часом за розкладом. Завдання уроку вирішується з використанням гімнастичних матів. Наприкінці уроку учні

прибирають місця занять і відносить гімнастичні мати у відведений кут спортивного залу. Вчитель фізкультури контролює акуратність складання і помічає, що один з матів має значне свіже пошкодження. Вчитель вишикував клас, вказавши на скоєне і звертається до учнів із вимогою зізнатись у вчинку. Клас мовчить. Здійсніть аналіз ситуації. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 6.

Зміст і характер учнівського спілкування зазвичай викликають обурення з боку вчителів, батьків, людей старшого покоління. Ці симптоми все більше заявляють про себе і в процесі фізичного виховання. Кабінет учителя фізкультури знаходиться поряд з роздягальнею для дівчат. Перед початком уроку в 9 класі дівчата переодягаються і вчитель досить добре чує їхні розмови. Найголосніше і збуджено розмовляє учениця П. Одна з дівчат застерігає говорити тихіше, «адже не в лісі знаходимося, може і вчитель почути». На доброзичливе застереження учениця П., зухвало відізвалася про вчителя, закінчивши словами, від яких, як кажуть, і вуха в'януть. Як відреагує вчитель на почуте?

Ситуація 7.

Навесні значна кількість уроків з біології у 9 класі проводиться на території парку. Шлях від парку до школи займає 5 хвилин. Вчителька біології, пам'ятаючи, що на минулому тижні учні запізнилися на урок фізкультури і про це їй зауважив завуч школи, відпустила клас задалегідь. Однак на початок уроку фізкультури знову з'явилася лише половина учнів класу. Зробіть аналіз ситуації. Що Ви зробите на місці вчителя фізкультури?

Ситуація 8.

На уроці фізичної культури вивчається стрибок через гімнастичного козла. Після відповідного навчання переважна більшість дівчат

справляється із завданням. Але учениця М., уже вкотре розбігається, а виконати вправу не може. Втративши впевненість у можливості виконати вправу, дівчина сідає на гімнастичну лаву. Вчитель вимагає стати, сам займає місце для підстраховки, дівчина знову розбігається, але виконати завдання не може і відмовляється від подальших спроб. Виконайте аналіз ситуації. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 9.

Перед початком уроку фізкультури учні 7 класу зібрались у роздягальні. Жваво обмінюючись думками після контрольної роботи з математики, діти переодягаються. Пролунав дзвоник на урок, і хлопці майже одночасно покинули роздягальню. Навздогін їм учень Н. у розпачі вигукнув: «Хто взяв мої кросівки!» Відчувши, що хлопці в цей час повертати кросівки не збираються, учень повідомив учителя про вчинене однокласниками. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 10.

Організований початок уроку фізичної культури є важливою передумовою його ефективності. Учні 7 класу прийшли на урок після контрольної роботи з математики. Діти збуджені, сперечаються, щось доводять один одному. Учитель намагається пояснити завдання уроку, проте більшість дітей не уважні, мимоволі продовжують обмін думками. Зауваження кільком учням дотримуватися дисципліни не заспокоїло клас. Учитель раптово замовк, сподіваючись таким чином привернути увагу учнів, проте і це не допомогло. Дорогоцінний час уроку витрачається не за призначенням. Виконайте аналіз ситуації.

Ситуація 11.

На перерві вчитель фізкультури заповняє журнал біля вікна спортивного залу і на прохання учнів 6 класу дозволяє їм зайти до залу за кілька хвилин до початку уроку. Два хлопчики, які відвідують секцію з

боротьби, одразу ж почали енергійний поєдинок. Пролунав дзвоник на урок, діти вишикувались у шеренгу, але ті двоє продовжують боротися. Вчитель голосно назвав прізвище одного, потім іншого з «борців», та це на них не вплинуло. Повторне звертання не досягло мети. Час іде, учні зосереджено чекають дій учителя. Здійсніть аналіз ситуації. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 12.

Одним з найважливіших елементів гри в баскетбол є кидок м'яча в кошик. Завдання уроку фізичної культури передбачає вивчення цієї вправи. Після пояснення основних елементів техніки кидка вчитель просить учня С., який займається в секції баскетболу продемонструвати, проте учень відмовляється. Вчитель особисто стає на відведену позначку і намагається продемонструвати вправу. Перша спроба невдала. Вчитель просить подати м'яч і виконує вправу вдруге. Проте кидок не результативний. Не досягла мети і третя спроба. Учні посміхаються. Проаналізуйте ситуацію. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 13.

Учень 10 класу вже декілька років займається в ДЮСШ з волейболу. На шкільному уроці фізичної культури 10 клас готується до змагань на першість школи з цього виду спорту. Учень присутній на уроці і активно бере участь у тренувальній грі, суддівство якої здійснює сам учитель фізичної культури. Команда, в якій грає зазначений учень, прийняла подачу і повинна розіграти комбінацію, розраховуючи на його завершальний удар, (хлопець зосередився і приготувався виконувати нападаючі дії, але в останню мить гравець цієї команди замість пасу під удар відправив м'яч через сітку супернику. Учень незадоволено щось пробурмотів, наблизився до цього гравця і плюнув йому в обличчя. Виконайте аналіз ситуації. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 14.

Учень М., навчається 8 класі. На уроках фізкультури не проявляє інтересу та активності під час вивчення програмового матеріалу з легкої атлетики, гімнастики та ін. Але фанатично захоплюється грою у футбол. На одному з уроків фізичної культури вчитель попередив учня, що в разі безвідповідального ставлення до запланованих завдань уроку учень буде позбавлений можливості грати у футбол. Але поведінка учня на уроці не поліпшилася. У той же час, коли клас розділявся на команди для гри в футбол, учень рішуче зайняв місце в одній з команд, і на вимогу вчителя залишити гру відмовляється виконати. Проаналізуйте ситуацію. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 15.

Проводиться урок фізичної культури у 8 класі. З метою розвитку фізичних якостей учитель використовує метод колового тренування. На одній із «станцій» передбачається виконання вправ з набивними м'ячами. Першою на цій «станції» займалась група хлопців. Через кілька хвилин за командою вчителя учні змінили місця занять і до «станції» з м'ячами підійшла група дівчат. На одному з м'ячів крейдою було написано спотворене прізвище учениці Н. Дівчинка вирішила не витирати написане, повідомила про це вчителя і відмовляється виконувати завдання з м'ячами. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 16.

Учитель вперше прийшов на урок у 8 клас. Відрекомендувавшись учням, він почав знайомитись з ними. Називаючи прізвище, учитель просить кожного з них зробити крок вперед. Дійшовши до середини списку, учитель неправильно називає прізвище одного з учнів. Клас відповів вибухом сміху, і учень, прізвище якого було неправильно прочитано, не зрушив з місця. Діти голосно продовжували повторювати

назване учителем прізвище. Учитель, боячись повторити прізвище з помилкою, розгубився. Виконайте аналіз ситуації. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 17.

У школу прийшов молодий учитель фізичного виховання. Директор школи познайомив його з учнями 10 класу, і почався урок. У підготовчій частині уроку вчителя занепокоїла відкрита пасивність учнів під час виконання команд. Подавши розпорядження зупинити рухову діяльність, він звертається до учня П. пояснити, у чому справа, але помилково неправильно називає його прізвище. Клас вибухнув сміхом. Учень П. ображено проігнорував питання. Учитель розгубився. Зробіть аналіз ситуації. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 18.

Після відповідної підготовчої роботи проводиться туристичний похід учнів у 8 класі. Учні Н., який займається в шкільному фотогуртку доручили зробити цікаві фотографії для участі в фотоконкурсі. У першу половину дня учень виконав кілька знімків у поході та на привалі. Продовжуючи рух після відпочинку, вчитель звернувся до хлопця з проханням зробити знімок подолання річки. У першу мить учень розгубився. Потім зосередився і згадав, що залишив фотоапарат на місці відпочинку. Скориставшись непередбаченим привалом, хлопець побіг. Він повернувся і повідомив, що фотоапарата не знайшов. Проаналізуйте ситуацію. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 19.

У сільській школі учень 7 класу захоплюється спортивним самовдосконаленням. У домашніх умовах сам виготовив перекладину, придбав гирі, еспандер. Учитель схвалює захоплення учня. Прикрий випадок стався одного дня. Вчитель фізичної культури проходив через

роздягальню. Його увагу привернула куртка, кишені якої непомірно обвисали. З цікавістю доторкнувся до підозри і впевнився, що у кожній кишені знаходиться по гантелі, за формою схожі з тими, які зберігаються в шкільному сховищі спортивного інвентарю. Уважно оглянувши куртку, вчитель впевнився, що вона належить згаданому учню. Проаналізуйте ситуацію. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 20.

Вчителю-початківцю довелося проводити заміну уроків фізичної культури в 7 класі, де працює досвідчений учитель (той, наприклад, терміново виїхав на семінар). На уроці вивчається тема «Баскетбол» і діти повторюють прийом і передачу м'яча.

Вчитель уважно спостерігає за класом, водячи погляд з однієї пари гравців на іншу. Помітивши грубу помилку учня М., підійшов до нього з наміром дати пораду, як її виправити. На це учень збуджено відповів: «А нас так учили». Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 21.

Одним із важливих компонентів професійної діяльності вчителя фізичної культури вважається необхідність і вміння особисто показати техніку виконання фізичних вправ. Але трапляється, що за станом здоров'я або за віком учитель не може показати окремі вправи, наприклад, стійку на голові та руках, стрибок через коня та деякі інші. На уроці 8 класу вивчається перекид вперед. Пояснивши вправу, вчитель звертається до фізично тренованого учня Н., з проханням продемонструвати її. Після коротких роздумів учень відмовляється показувати, сказавши, що на останньому тренуванні одержав травму. Вчитель доброзичливо звертається до іншого учня, але хлопець відмовляється мотивуючи тим, що не зовсім зрозумів пояснення і не хоче осоромитися. Звертання ще до декількох учнів на штовхувалися на таку ж відповідь. Виконайте аналіз ситуації. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 22.

Початок уроку фізкультури в 7 класі. Діти вишикувались у шеренгу. Черговий доповів про готовність до занять. Учитель вирішив повторити прийом «перешикуння» і подається команда розрахуватись по-порядку. Учні виконують команду вчителя. Черга доходить до зухвалого учня Н. і той спотворює точність розрахунку. Вчитель змушений повторити команду знову, але той же учень навмисне робить помилку. Проаналізуйте ситуацію. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 23.

Важливе місце в фізичному вихованні відводиться туризму. В призначений час проводиться туристичний похід для учнів 7 класу. Подолавши без пригод заплановану відстань, учні зробили зупинку.

Хлопці розбили палатки і почали готувати для всіх вечерю. У цей час двоє дівчат у своїй палатці затіяли сварку. Одна з них за кілька хвилин залишила палатку і зі сльозами на очах побігла до лісу, що був поряд. Хлопці повідомили вчителя про сварку. Вчитель з'явився на місце події і застав однокласницю в збудженому стані. На звертання вчителя дівчина відповіла: «Вона сама винна, сама повернеться і взагалі це її проблеми». Здійсніть аналіз ситуації. Що Ви зробите на місці вчителя?

Ситуація 24.

Прибирання спортивного залу в окремих школах проводиться силами самих учнів. За належної організації це стає суттєвою допомогою в житті школи. У кінці останнього уроку фізкультури у 8 класі вчитель нагадав про чергове прибирання залу та назвав прізвища учнів, яким випала черга працювати. Після дзвоника з уроку діти почали розподіляти обов'язки і помітили, що двоє з названих учнів встигли зникнути. Почалися репліки, обурення. Учень К., безперервно повторюючи: «Чим вони кращі?» – категорично відмовився працювати і оглядаючись,

повільно залишив зал. Ті, що залишились, переглянулись і стримано очікують дій вчителя. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 25.

Діяльність учнів на уроках фізкультури передбачає виконання фізичних вправ з різних вихідних положень, різку зміну характеру вправ. Це вимагає від учителя відповідної підготовки до уроку і вміння передбачати наслідки такої діяльності кожного учня. В осінній день, під час великої перерви, старшокласники забігли у спортивний зал у повсякденному взутті та почпали грати в баскетбол. На наступному уроці у 8 класі, для виконання чергової вправи, вчитель подає команду, що передбачає прийняття вихідного положення упору лежачи на підлозі. Більшість дітей приймають вихідне положення, але 4 дівчат не виконують вимоги вчителя.

На запитання: «В чому справа?» – учениця К. відповіла: «Ми не будемо витирати брудну підлогу спортивним одягом». Як би Ви поступили у такому випадку?

Ситуація 26.

У практичній діяльності значної частини вчителів фізичної культури застосовується покарання учнів, що запізнюються, порушують дисципліну, додатковими фізичними навантаженнями. Однозначної оцінки доцільності використання такого методу серед педагогів не існує. Під час уроку у 8 класі учень М. навмисне виконує вправи так, щоб викликати сміх у оточуючих. Після декількох зауважень учитель наказує учню виконати по 10 присідань на кожній нозі. Учень стає на відведене місце. Приймає вихідне положення для присідання і після 4 спроб, виконаних з максимальним напруженням, відмовляється продовжувати виконання вправи. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 27.

На одному з уроків фізкультури в закріпленому 9 класі студент приймає залікові нормативи з підтягування. Частина учнів не вкладається в заліковий норматив, їм виставляється незадовільна оцінка. Традиційно в школі в цей період проходить першість з баскетболу. Студент приймає участь у підготовці до змагань і призначив чергове тренування свого 9-го класу. Хлопці вчасно з'явилися, але тренуватися не збираються і з обуренням відмовляються від участі в іграх, мотивуючи тим, що виставлені двійки за підтягування свідчать про їхню нездатність до спорту. Наступного дня студент-практикант доповів про це вчителю фізкультури. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 28.

Проводиться урок з фізичної культури у 9 класі. Серед уроку до залу зайшов завуч школи і звертається до учнів з проханням допомагати розвантажити машину зі шкільним обладнанням.

Учні переглянулись, але бажаних не знайшлося. Завуч з видимою образою вийшов з залу. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 29.

Учні звикли до того, що вчитель фізкультури вимогливий та принциповий, тому порушення дисципліни на уроках сприймається як ЧП. На одному з уроків у 8 класі під час підготовчої частини виконуються бігові вправи. Учитель послабив увагу і не помітив, хто з хлопців зробив підніжку дівчині. Повернувшись обличчям у бік скоєного, він побачив як та втратила рівновагу і впала на підлогу. Вчитель подав свисток і зупинив виконання вправи. Підвищеним голосом запитав: «Хто це зробив?». Клас мовчить. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Ситуація 30.

Декілька разів учень приходить на урок фізкультури без спортивної

форми. Вчитель вирішує повідомити про це батькові вимагає в учня щоденник. Хлопець не виконує цю вимогу, мотивуючи це різними причинами. Вчитель упевнений у тому, що в учня щоденник є, але час на уроці не дозволяє затягувати діалог. Після підведення підсумків уроку учень з поспіхом залишив зал. Перед початком наступного уроку вчитель зайшов у клас і звернувся до класного керівника, щоб з'ясувати справу з щоденником. На вимогу класного керівника учень без зайвих слів поклав щоденник на стіл. Як би Ви поступили на місці вчителя?

Додаток Г

Діагностичні матеріали для визначення стану сформованості рефлексивно-творчого компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Методика «Професійна спрямованість особистості вчителя»

Методика дає змогу вчителю виявити значущість деяких аспектів педагогічної діяльності (схильність до організаційної діяльності, спрямованість на предмет), свою потребу в спілкуванні, схваленні, а також важливість інтелігентності своєї поведінки.

Інструкція

Прочитайте твердження, що відображають певні характеристики, які можуть бути притаманні вам більшою чи меншою мірою. Укажіть цю міру. При цьому можливі два варіанти відповідей:

а) правильно, описана якість типова для моєї поведінки або властива мені більшою мірою;

б) неправильно, описана якість нетипова для моєї поведінки або властива мені мінімально.

Обравши один із варіантів, зазначте його в бланку відповідей, обвівши кружечком букву «а» чи «б» біля номера відповідного твердження.

Текст опитувальника

1. Я б міг жити один, подалі від людей.
2. Я часто пригнічую інших своєю самовпевненістю.
3. Міцні знання з мого предмета можуть істотно полегшити життя людини.
4. Сьогодні люди повинні більше дотримуватися законів моралі.
5. Я уважно читаю кожну книгу, перш ніж повернути її до бібліотеки.
6. Мій ідеал робочої обстановки – тиха кімната з робочим столом.

7. Люди кажуть, що мені подобається робити усе оригінальним способом.
8. Серед моїх ідеалів чільне місце посідають особистості вчених, які зробили істотний внесок у дисципліну, яку я викладаю.
9. Усі вважають, що на брутальність я просто не здатний.
10. Я завжди уважно стежу за тим, як одягнений.
11. Трапляється, що весь ранок я ні з ким не хочу розмовляти.
12. Мені важливо, щоб в усьому, що мене оточує, не було безладу.
13. Більшість моїх друзів – люди, інтереси яких мають багато спільного з моєю професією.
14. Я часто аналізую свою поведінку.
15. Удома я поводжуся за столом так само, як у ресторані.
16. У компанії я надаю іншим можливість жартувати й розповідати всілякі історії.
17. Мене дратують люди, які не можуть швидко прийняти рішення.
18. Якщо в мене є трохи вільного часу, то я намагаюся прочитати що-небудь із моєї дисципліни.
19. Мені не подобається розважатися в компанії, навіть якщо інші це роблять.
20. Іноді я люблю позлословити про відсутніх.
21. Мені дуже подобається запрошувати гостей і розважати їх.
22. Моя думка рідко суперечить думці колективу.
23. Мені більше подобаються люди, які добре знають свою професію, незалежно від їхніх особистісних якостей.
24. Я не можу бути байдужим до проблем інших.
25. Я завжди охоче визнаю свої помилки.
26. Найгірше покарання для мене – самотність.
27. Зусилля, витрачені на складання планів, не варті того.

28. У шкільні роки я поповнював свої знання зі спеціальної літератури.
29. Я не засуджую людину за обман тих, хто дозволяє себе обманювати.
30. У мене не виникає внутрішнього протесту, коли мене просять зробити послугу.
31. Можливо, деякі люди вважають, що я занадто багато говорю.
32. Я уникаю суспільної роботи і пов'язаної з нею відповідальності.
33. Наука – це те, що найбільше цікавить мене в житті.
34. Усі мої знайомі вважають мою родину інтелігентною.
35. Перед тривалою поїздкою я завжди ретельно обмірковую, що із собою взяти.
36. Я живу сьогоднішнім днем більшою мірою, ніж інші люди.
37. Якщо є можливість, то я оберу позакласний захід, а не подання учням якогось матеріалу з предмета.
38. Основне завдання вчителя – передати учневі знання з предмета.
39. Я люблю читати книги і статті на теми моральності, моралі, етики.
40. Іноді мене дратують люди, які звертаються до мене з якимись питаннями.
41. Більшість людей, з якими я буваю в компаніях, безперечно, раді мене бачити.
42. Думаю, мені сподобалася б робота, пов'язана з відповідальною адміністративно-господарською діяльністю.
43. Я навряд чи пошкодую, якщо доведеться провести свою відпустку на курсах підвищення кваліфікації.
44. Моя люб'язність часто не подобається іншим людям.
45. Були випадки, коли я заздрив успіху інших.

46. Якщо мені хто-небудь нагрубіє, я можу швидко забути про це.
47. Як правило, люди прислухаються до моїх пропозицій.
48. Якби мені вдалося перенестися на короткий час у майбутнє, то я насамперед набрав би книг із мого предмета.
49. Я виявляю велику цікавість до долі інших.
50. Я ніколи з посмішкою не говорив неприємних речей.

Опрацювання результатів

Кожна відповідь оцінюється одним балом. Залежно від спрямованості педагогічної діяльності усі твердження опитувальника (з урахуванням можливої відповіді – «а» або «б») розбиті на шкали. За кожною шкалою можна набрати максимум 10 балів. Нижче перелічено шкали і відповідні їм позиції питальника:

- «Комунікативність» – 1б, 6б, 11б, 16б, 21а, 26а, 31а, 36а, 41а, 46а;
- «Організованість» – 2а, 7а, 12а, 17а, 22б, 27б, 32б, 37а, 42а, 47а;
- «Спрямованість на предмет» – 3а, 8а, 13а, 18а, 23а, 28а, 33а, 39а, 43а, 48а;
- «Інтелігентність» – 4а, 9а, 14а, 19а, 24а, 29б, 34а, 39а, 44а, 49а.
- «Мотивація схвалення» – 5а, 10а, 15а, 20б, 25а, 30а, 35а, 40б, 45б, 50а.

Інтерпретація результатів

Перш ніж приступити до визначення типу спрямованості, зверніть увагу на оцінку за шкалою «Мотивація схвалення». Якщо вона вище 7 балів, ваші відповіді на питання є сумнівними. Ви надто намагалися виглядати добре, деколи були нещирі. У цьому випадку той тип, за яким у вас вийшла максимальна оцінка, – не ваш реальний портрет, а радше портрет ідеального вчителя у вашому розумінні, такого, яким ви хотіли б бути.

Якщо хочете одержати більш об'єктивний результат, поверніться до цього тесту через деякий час і намагайтеся відповідати широко.

Максимальна оцінка, отримана за шкалою «Комунікабельність»: тип «учитель-комунікатор». Ви відрізняєтесь екстравертністю, низькою конфліктністю, доброзичливістю, здатністю до емпатії, любов'ю до дітей, реалізуєте свої виховні впливи шляхом пошуку механізмів сумісності з учнем, знаходження точок дотику в неформальному спілкуванні.

Максимальна оцінка, отримана за шкалою «Організованість»: тип «учитель-організатор». Ви нерідко є лідером не тільки у дітей, а й у всьому педагогічному колективі, транслюєте свої особистісні особливості переважно в процесі різних позакласних заходів, тому результат ваших педагогічних впливів, швидше за все, виявиться у сфері ділового співробітництва, колективної зацікавленості, дисципліни.

Максимальна оцінка за шкалою «Спрямованість на предмет»: тип «учитель-предметник». Ви твердо впевнені в необхідності знань та їх значущості в житті. Для вас характерне виховання учня засобами ФВ, шляхом зміни його сприйняття наукової картини світу, залучення до роботи в гуртку тощо.

Максимальна оцінка, отримана за шкалою «Інтелігентність»: тип «учитель-інтелігент», або «просвітитель». Ви відрізняєтесь принциповістю

, дотриманням моральних норм, реалізуєте себе за допомогою високоінтелектуальної просвітительської діяльності, несучи учням моральність, духовність, відчуття свободи. Якщо ваші оцінки за двома напрямками однакові або майже однакові, то можливе існування комбінованих типів. Найпоширеніші з них такі: «предметник-організатор», «предметник-комунікатор», «предметник-просвітитель».

Методика «Самооцінка особистості»

(за О. Мотковим у модифікації Б. Сосновського)

Мета – оцінювання загального рівня самооцінки позитивного розвитку особистості, самооцінки окремих чинників і якостей особистості, а також її адекватності або неадекватності.

Інструкція: оцініть, будь ласка, рівень вияву у Вас особистісних якостей, наведений у списку. Оцінюйте найближчий рік життя.

Обирайте одну відповідь з п'яти можливих, представлених в Шкалі можливих відповідей та оцініть щиро рівень Вашої згоди або незгоди з кожним із тверджень.

Шкала можливих відповідей:

1 – дуже слабкий вияв якості;

2 – слабкий вияв якості;

3 – середній вияв якості;

4 – високий вияв якості;

5 – дуже високий вияв якості.

Список особистісних якостей

1. Активність. 2. Вихованість (повага до людей). 3. Доброзичливість. 4. Життєстійкість. 5. Ініціативність (генерація ідей). 6 Щирість, правдивість. 7. Наполегливість. 8. Товариськість. 9. Чуйність (співчуття, допомога іншому). 10. Оптимізм, життєрадісність (віра в краще). 11. Поступливий характер (легкий, гнучкий, прагнення до співпраці і компромісів). 12. Розумність (врахування реальної ситуації). 13. Самокритичність (здатність бачити в собі позитивні та негативні характеристики). 14. Самостійність (опора лише на себе). 15. Стриманість. 16. Зібраність. 17. Творчість (оригінальність). 18. Упевненість. 19. Захопленість чимось цікавим. 20. Врівноваженість (спокій). 21. Почуття краси. 22. Почуття міри (в бажаннях, поведінці).

23. Гармонійність (гармонія з собою і з зовнішнім світом). 24.

Незалежність суджень.

Обробка результатів.

Підраховуємо середнє арифметичне всіх відповідей: визначаємо загальну суму балів і ділимо її на кількість пунктів методики, тобто на 24. Отримуємо показник загальної самооцінки позитивності розвитку особистості. Визначаємо показники вияву самооцінки окремих чинників особистості, тобто специфічних груп якостей за допомогою Ключа. Підсумовуємо з кожної категорії і ділимо суму на число пунктів – отримуємо середнє арифметичне (зберігати не менше двох знаків після коми). Це число і відображає самооцінку своїх якостей з цієї категорії особистості. Таким чином підраховуємо середні з кожного чинника.

Інтерпретація результатів

- 1) моральність – 2, 3, 6, 9;
- 2) воля – 4, 7, 15, 16;
- 3) самостійність і почуття реальності – 12, 13, 14, 24;
- 4) креативність – 5, 17, 19, 21;
- 5) гармонійність – 11, 20, 22, 23;
- 6) екстраверсія – 1, 8, 10, 18;
- 7) загальна самооцінка позитивних аспектів особистості – пункти 1-24.

Співвідносимо отримані результати з табличними рівнями самооцінки (табл. 1) і визначаємо рівні вияву загальної самооцінки та її окремих чинників. Найоптимальнішим, гармонійним є високий рівень її вияву.

**Анкета для виявлення особистісних уявлень про образ
ідеального учителя фізичної культури**

Мета: з'ясувати, яким студенти бачать ідеал учителя фізичної культури, як вони оцінюють свою відповідність даному ідеалові та наскільки їм властиві ключові компоненти готовності до організації ІР з учнями.

1. Чому Ви вирішили стати вчителем фізичної культури?
2. Закінчіть речення: «Професійний учитель фізичної культури – це людина, яка ...».
3. Перелічіть якості ідеального вчителя фізичної культури.
4. Якими з якостей майбутнього вчителя Ви володієте?
5. Які якості майбутнього вчителя Вам ще необхідно в собі розвинути?
6. Що відрізняє вчителя фізичної культури від учителів інших дисциплін?
7. Скільки часу на тиждень Ви витрачаєте на самоосвіту?
8. Що саме Ви робите для самоосвіти?
9. Які складності, на Ваш погляд, чекатимуть Вас під час викладання фізичної культури у школі?
10. Які 3 предмети, на Ваш погляд, є найбільш важливими для вас у майбутній професії?
11. Які предмети, що передбачені Вашим навчальним планом, не є важливими для опанування професії вчителя фізичної культури?
12. Чи є Ваш рівень володіння засобами ФК достатнім для організації індивідуальної роботи учнів ЗЗСО?
13. Які мовні помилки неприпустимі для вчителя фізичної культури?
14. Що має демонструвати вчитель фізичної культури учням своєю поведінкою?
15. Яка поведінка вчителя фізичної культури є непринятною?

16. Чи вважаєте Ви себе комунікабельною людиною?

17. Який спосіб комунікації з однолітками є для Вас найбільш зручним?

18. Чи очолювали Ви роботу над будь-яким проектом, над яким працювало більше 5 осіб? Якщо так, то що це був за проект?

19. Як часто Вам доводиться вирішувати конфлікти?

20. Якщо Ваші друзі вступають у суперечку, Ви допомагаєте їм дійти згоди, чи займаєте нейтральну позицію?

21. Який тип лідерства Вам притаманний (авторитарний, демократичний, ліберальний)?

22. Які ситуації вимагають від учителя застосування авторитарного стилю лідерства, якщо такі ситуації, на Вашу думку, існують?

Методика «Діагностика особистісної креативності» за Є. Тунік

Інструкція. Це завдання допоможе Вам з'ясувати, наскільки творчою особистістю ви себе вважаєте. Серед наступних коротких пропозицій Ви знайдете такі, які підходять Вам краще, ніж інші. Їх слід відзначити знаком «Х» в колонці «Переважно вірно». Деякі твердження підходять вам лише частково, їх слід позначити знаком «Х» у колонці «Частково вірно». Інші твердження не підійдуть вам зовсім, їх потрібно відзначити знаком «Х» у колонці «Ні». Ті твердження, щодо яких ви не можете остаточно визначитися, потрібно позначити знаком «Х» в колонці «Не можу вирішити».

Питання тесту

1. Якщо я не знаю правильної відповіді, спробую здогадатися про неї .
2. Я люблю розглядати предмет ретельно, щоб виявити деталі, яких не бачив раніше.
3. Зазвичай я ставлю питання, якщо чогось не знаю.
4. Мені не подобається планувати справи заздалегідь.
5. Перед тим як грати в нову гру, я повинен переконатися, що зможу виграти.
6. Мені подобається уявляти собі те, що потрібно буде дізнатися чи зробити.
7. Якщо щось не вдається з першого разу, я буду працювати до тих пір, поки не вдасться зробити це.
8. Я ніколи не виберу гру, з якою інші не знайомі.
9. Краще я буду робити все як завжди, ніж шукати нові способи.
10. Я люблю з'ясовувати, чи так все насправді.
11. Мені подобається займатися чимось новим.
12. Я люблю заводити нових друзів.
13. Мені подобається думати про те, чого зі мною ніколи не траплялося.

14. Зазвичай я не витрачаю час на мрії про те, що коли-небудь стану відомим артистом, музикантом, поетом, спортсменом, тренером, вчителем.

15. Деякі мої ідеї так захоплюють мене, що я забуваю про все на світі

.

16. Мені більше сподобалося б жити і працювати на космічній станції, ніж тут, на Землі.

17. Я нервую, якщо не знаю, що станеться далі. Я люблю невизначеність.

18. Я часто намагаюся уявити, про що думають інші люди.

19. Мені подобаються розповіді або телевізійні передачі про події, що сталися в минулому.

20. Мені подобається обговорювати мої ідеї в компанії друзів.

21. Я зазвичай зберігаю спокій, коли роблю щось не так або помиляюся.

22. Мені хотілося зробити щось таке, що нікому не вдавалося до мене.

23. Я вибираю друзів, які завжди роблять все звичним способом.

24. Багато існуючих правил мене зазвичай не влаштовують.

25. Мені подобається вирішувати навіть таку проблему, яка не має правильної відповіді.

26. Існує багато речей, з якими мені хотілося б поекспериментувати.

27. Якщо я одного разу знайшов відповідь на питання, я буду дотримуватися її, а не шукати інші відповіді.

28. Я не люблю виступати перед групою.

29. Коли я читаю або дивлюся телевізор, я уявляю себе будь-ким із героїв.

30. Я люблю уявляти собі, як жили люди 200 років тому.

31. Мені не подобається, коли мої друзі нерішучі.

32. Я люблю досліджувати старі валізи і коробки, щоб просто подивитися, що в них може бути.

33. Мені хотілося б, щоб мої батьки і керівники робили все як завжди і не змінювалися.

34. Я довіряю своїм почуттям, передчуттям.

35. Цікаво припустити що-небудь, щоб переглянути, чи правий я.

36. Цікаво братися за головоломки та ігри, в яких необхідно розраховувати свої подальші ходи.

37. Мене цікавлять механізми, цікаво подивитися, що у них всередині і як вони працюють.

38. Моїм друзям не подобаються дурні ідеї.

39. Я люблю вигадувати щось нове, навіть якщо це неможливо застосувати на практиці.

40. Мені подобається, коли всі речі лежать на своїх місцях.

41. Мені було б цікаво шукати відповіді на питання, які виникнуть в майбутньому.

42. Я люблю братися за нове, щоб подивитися, що з цього вийде.

43. Мені цікавіше грати в улюблені ігри просто заради задоволення, а не заради виграшу.

44. Мені подобається міркувати про щось цікаве, про те, що ще нікому не приходило в голову.

45. Коли я бачу картину, на якій зображений хто-небудь незнайомий, мені цікаво дізнатися, хто це.

46. Я люблю гортати нові книги і журнали.

47. Я думаю, що на більшість питань існує одна правильна відповідь.

48. Я люблю задавати питання про такі речі, про які інші люди не замислюються.

49. У мене є багато цікавих справ як у освітньому закладі, так і вдома

Обробка і інтерпретація результатів тесту. При оцінюванні даних опитувальника використовуються чотири чинники, що тісно корелюють з творчими проявами особистості. Вони включають Допитливість (Д), Уяву (У), Складність (С) і Схильність до ризику (Р). Ми отримуємо чотири «сирих» показника з кожного фактора, а також загальний сумарний показник.

При обробці даних використовується або шаблон, який можна накладати на картку відповідей тесту, або зіставлення відповідей випробуваного з ключем у звичайній формі.

Ключ до тесту. Схильність до ризику (відповіді оцінюються в 2 бали):

- позитивні відповіді: 1, 21, 25, 35, 36, 43, 44;
- негативні відповіді: 5, 8, 22, 29, 32, 34;
- всі відповіді на питання в формі «може бути» оцінюються в 1 бал;
- всі відповіді «не знаю» на питання оцінюються в – 1 бал і

віднімаються із загальної суми.

Допитливість (відповіді, що оцінюються в 2 бали):

- позитивні відповіді: 2, 3, 11, 12, 19, 27, 33, 37, 38, 47, 49;
- негативні відповіді: 28;
- всі відповіді «може бути» +1 бал, а відповіді «не знаю» – 1 бал.

Складність (відповіді, що оцінюються в 2 бали):

- позитивні відповіді: 7, 15, 18, 26, 42, 50;
- негативні: 4, 9, 10, 17, 24, 41, 48;
- відповіді у формі «може бути» +1 бал, а відповіді «не знаю» – 1 бал.

Уява (відповіді, що оцінюються в 2 бали):

- позитивні: 13, 16, 23, 30, 31, 40, 45, 46;
- негативні: 14, 20, 39;
- відповіді «може бути» оцінюються в +1 бал, а відповіді «не знаю» в

– 1 бал.

№	Так	Частково (можливо)	Ні	Не можу визначитись	№	Так	Частково (можливо)	Ні	Не можу визначитись
1					26				
2					27				
3					28				
4					29				
5					30				
6					31				
7					32				
8					33				
9					34				
10					35				
11					36				
12					37				
13					38				
14					39				
15					40				
16					41				
17					42				
18					43				
19					44				
20					45				
21					46				
22					47				
23					48				
24					49				
25					50				

У цьому випадку визначення кожного з чотирьох чинників креативності особистості здійснюється на основі позитивних і негативних відповідей, оцінюваних в 2 бали, котрі частково збігаються з ключем (у формі «може бути»), оцінюваних в 1 бал, і відповідей «не знаю», оцінюваних в – 1 бал.

Цей опитувальник розроблений для того, щоб оцінити, якою мірою Ви є здатними на ризик (Р), допитливими (Д), такими, що володіють уявою (У) і полюбляють складні ідеї (С).

З 50 пунктів 12 тверджень відносяться до допитливості, 12 – до уяви, 13 – до здатності йти на ризик, 13 тверджень – до фактору складності.

Якщо всі відповіді збігаються з ключем, то сумарний «сирий» бал може дорівнювати 100.

Якщо учасник дає всі відповіді у формі «може бути», то його «сира» оцінка може скласти 50 балів у разі відсутності відповідей «не знаю».

Кінцева кількісна вираженість того чи іншого фактора визначається шляхом підсумовування всіх відповідей, які співпадають з ключем, і відповідей «може бути» (+1) і вирахування з цієї суми всіх відповідей «не знаю» (-1 бал).

Чим вище «сира» оцінка людини, що зазнає позитивні почуття у ставленні до себе, тим більше творчою особистістю, допитливою, з уявою, здатної йти на ризик і розібратися в складних проблемах, вона є; всі означені особистісні фактори тісно пов'язані з творчими здібностями.

Додаток Д

**Витяги з робочих програм навчальних дисциплін, обраних для
експериментального дослідження**

**Програма навчальної дисципліни «Анатомія людини з основами
спортивної морфології»**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	разом	у тому числі		
		лекційні заняття	лабораторні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Рівні організації організму. Анатомія опорно-рухового апарату. Спланхнологія				
Тема 1.Поняття про зовнішню форму і будову тіла людини. Тканинна будова організму	7	1	2	4
Тема 2. Будова, розвиток і зчленування кісток.	8	1	2	5
Тема 3.Будова скелету тулуба, кінцівок, голови	9	2	2	5
Тема 4. Міологія. Будова м'язової тканини. М'язи шиї та голови.	8	1	2	5
Тема 5. Будова м'язів тулуба, кінцівок	11	2	4	5
Тема 6. Особливості кістково-м'язової системи при активній фізичній діяльності.	7	1		6
Тема 7.Будова систем органів травлення, дихання, залоз внутрішньої секреції.	10	2	2	6
Разом за змістовим модулем 1	60	10	14	36
Змістовий модуль 2. Анатомія серцево-судинної, нервової, сенсорних систем. Основи спортивної морфології				
Тема 8. Будова серцево-судинної системи	10	2	2	6
Тема 9. Будова спинного і головного мозку	12	2	4	6
Тема 10. Анатомія периферичної нервової системи. Особливості будови вегетативної нервової системи	9	2	2	5
Тема 11. Будова органів чуттів.	10	1	2	7
Тема 12. Основи спортивної морфології	7	1		6
Тема 13. Визначення типу пропорцій тіла та фізичного розвитку спортсменів різної спеціалізації та кваліфікації	6	1	2	3
Тема 14. Визначення виду постави тіла	6	1	2	3
Разом за змістовим модулем 2	60	10	14	36
Разом годин	120	20	28	72

Програма навчальної дисципліни «Лікувальна фізична культура»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Основи лікувальної фізичної культури												
Тема 1. Вступ у курс лікувальної фізичної культури. Загальна характеристика методів ЛФК	8	2	2			4	8					8
Тема 2. Клініко-фізіологічне обґрунтування лікувального застосування фізичних вправ	9	2	2		1	4	10	1			1	8
Тема 3. Засоби, форми і методи ЛФК	9	2	2		1	4	10	1			1	8
Тема 4. Рухові режими. Лікувальний масаж в ЛФК	9	2	2		1	4	11		2		1	8
Тема 5. Оцінка ефективності використання ЛФК у комплексному лікуванні	7	2	2		1	2	9				1	8
Разом за змістовим модулем 1	42	10	10		4	18	48	2	2		4	40
Змістовий модуль 2. Лікувальна фізична культура при захворюваннях серцево-судинної системи												
Тема 1. Лікувальна фізична культура при захворюваннях серцево-судинної системи	11	2	4		1	4	12	1			1	10

Продовж. додатка Д

б

Тема 2. Лікувальна фізична культура при захворюваннях органів дихання	11	2	4		1	4	12	1			1	10
Тема 3. Лікувальна фізична культура при захворюваннях органів травлення	11	2	4		1	4	11				1	10
Тема 4. Лікувальна фізична культура при порушеннях обміну речовин	11	2	4		1	4	11				1	10
Разом за змістовим модулем 2	44	8	16		4	16	46	2			4	40
Змістовий модуль 3. Лікувальна фізична культура в клініці внутрішніх хвороб												
Тема 1. Лікувальна фізична культура в травматології	9	2	2		1	4	10	1	2		1	6
Тема 2. Лікувальна фізична культура при травмах кінцівок	9	2	2		1	4	8	1			1	6
Тема 3. Лікувальна фізична культура при ушкодженнях хребта	9	2	2		1	4	8	1			1	6
Тема 4. Лікувальна фізична культура при травмах кісток таза	9	2	2		1	4	8	1			1	6
Тема 5. Лікувальна фізична культура при	8	2	2			4	6					6

Продовж. додатка Д

термічних ураженнях												
Тема 6. Засоби і форми ЛФК при сколіозах	7	1	2			4	5					5
Тема 7. Osteохондроз різних відділів хребта та ЛФК при ньому	7	1	2			4	5					5
Разом за змістовим модулем 3	54	12	14		4	24	50	4	2		4	40
Модуль 2												
ІНДЗ	12		-	-		-	12		-	-	-	
Усього годин	144	32	40		12	60	144	8	4		12	120

**Програма навчальної дисципліни «Теорія і методика
викладання рухливих ігор і забав»**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
	лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль 1. Основні поняття про гру і вікові особливості дітей (ігри для I-IV-го класу)						
Тема 1. Рухливі ігри як засіб фізичного виховання школярів: зміст, форма, методичні особливості гри; схожість і відмінність спортивних та рухливих ігор; педагогічна класифікація рухливих ігор та забав.	5	2	-			3
Ознайомлення з сюжетними та імітаційними іграми і забавами для дітей від народження до школи у 1 місяць, 2-3 місяці, 4-5 місяців, від 6-12 місяців, 1-2 роки, 2-3 роки.	5		2			3
Ознайомлення з сюжетними та імітаційними іграми і забавами для дітей від народження до школи із 3-5 років, 5-7 років.	5		2			3
Тема 2. Педагогічне значення рухливих ігор і забав у зв'язку з віком дітей: освітнє, виховне, оздоровче значення рухливих ігор і забав. Педагогічна характеристика ігор для дітей у зв'язку з віковими особливостями їх фізичного розвитку.	5	2	-			3
Загальна характеристика рухливих ігор і забав для дітей 1-го класу.	5		2			3
Загальна характеристика рухливих ігор і забав для дітей 2-го класу.	5		2			3
Тема 3. Загальні основи організації і методики проведення занять у школі: вибір гри, підготовка майданчика та інвентаря; організація, шиккування гравців та пояснення гри; визначення ведучих, розподіл на команди; керівництво грою, визначення її результатів.	6	2	-			4

Загальні основи організації і методики проведення занять для учнів 3-го класу	5		2			3	
Загальні основи організації і методики проведення занять для учнів 4-го класу	<i>Продовж. додатка Д</i>						
Загальні основи організації і методики проведення занять для учнів 5-9-го класу.	5		2			3	
Загальні основи організації і методики проведення занять для учнів старших класів.	5		2			3	
Разом	56	6	16			34	
Методика проведення рухливих ігор та забав в процесі різних форм їх організації							
Тема 4. Методика проведення рухливих ігор і забав на заняттях: легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, у спеціальних медичних групах, в режимі продовженого дня, продовженій перерві; в оздоровчому таборі, воді, місцевості; у шкільних секціях, заняттях спортом.	8	4				4	
Методика проведення рухливих ігор і забав на заняттях спортивними іграми, легкою атлетикою, гімнастикою.	5		2			3	
Методика проведення рухливих ігор і забав на заняттях з учнями віднесеними до спеціальної медичної групи, у режимі продовженого дня, продовженій перерві.	5		2			3	
Методика проведення рухливих ігор і забав на заняттях в оздоровчому таборі, воді, місцевості, шкільних секціях, заняттях спортом.	5		2			3	
Тема 5. Організація та проведення змагань з рухливих ігор: формування організаційного комітету і його обов'язки (агітація, документація); підготовка команд та місця проведення змагань; початок та послідовність проведення змагань; обов'язки журі, суддів та ведучого програми; заходи після завершення змагань.	8	4				4	
Особливості навчання організації проведення змагань у молодших класах.	6		2			4	
Особливості навчання організації проведення змагань у середніх класах.	6		2			4	
Вміти організувати і повести змагання з рухливих ігор та забав (на прикладі групи за заданим сценарієм).	6		2			4	
Тема 6. Застосування українських ігор та забав: традиції українських народних ігор, забав, розваг; класифікація та застосування їх за народним календарем.	5	2				3	
Особливості навчання і використання національних ігор за народним календарем весняного і осіннього циклу.	5		2			3	
	5		2			3	

Особливості навчання і використання національних ігор за народним календарем зимового циклу та провести змагання з національних рухливих ігор за народним календарем (на прикладі групи за заданим сценарієм).							
Разом	64	10	16			38	
Разом годин	120	16	32			72	

Програма навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Р а з о м	у тому числі				Р а з о м	у тому числі			
		лк	пз	інд	с.р.		лк	пз	інд	с.р.
ЗМ 1. Аналіз техніки і тактики гри у волейбол										
Тема 1. Історія і розвиток волейболу у світі та в Україні.	6	3		-	3	4,5	0,5		-	4
Тема 2. Аналіз техніки стійок та переміщень гравця у нападі та захисті. Аналіз техніки передачі м'яча двома руками зверху.	5	-	2	-	3	22	-	2	-	2
Тема 3. Аналіз техніки прийому-передачі м'яча двома руками знизу. Аналіз техніки нижньої прямої подачі.	5	-	2	-	3		-		-	2
Тема 4. Аналіз техніки верхньої прямої подачі.	5	-	2	-	3		-		-	2
Тема 5. Аналіз техніки прямого нападаючого удару.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 6. Аналіз техніки одиночного та групового блокування. Аналіз техніки переднього та бокового падіння.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 7. Аналіз командних тактичних дій у захисті: за системами захисту 3:1:2 та 3:2:1.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 8. Аналіз командних тактичних дій у нападі: за системами нападу через гравця передньої лінії та гравця, який виходить з задньої лінії.	7	-	4	-	3		-		-	4
Разом за змістовим модулем 1	42	2	16		24		28,5		0,5	2
ЗМ 2. Аналіз техніки і тактики гри у баскетбол										
Тема 1. Історія і розвиток баскетболу у світі та в Україні.	6	3		-	3	4,5	0,5		-	4

Тема 2. Аналіз техніки стійок та переміщень гравця у нападі та захисті. Аналіз техніки ловіння та передачі м'яча двома руками від грудей на місці. Аналіз техніки передачі м'яча однією рукою від плеча на місці.	5	-	2	-	3	22	-	2	-	2
Тема 3. Аналіз техніки передачі м'яча двома руками від грудей в русі. Аналіз техніки ведення м'яча.	5	-	2	-	3		-		-	2
Тема 4. Аналіз техніки кидка м'яча однією рукою від плеча з місця. Аналіз техніки кидка м'яча однією рукою від плеча в русі (подвійний крок).	5	-	2	-	3		-		-	2
Тема 5. Аналіз техніки фінтів з м'ячем та без м'яча.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 6. Аналіз техніки кидка м'яча однією рукою від плеча у стрибку після ведення та зупинки кроком або стрибком. Аналіз техніки заслонів.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 7. Аналіз групових тактичних дій у нападі: «мала вісімка», «трійка», «трикутник». Аналіз командних тактичних дій у нападі - швидкий прорив (довгою передачею, серією коротких передач зі зміною місць).	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 8. Аналіз командних тактичних дій у захисті, система зонного захисту: 2:3, 3:2, 1:3:1, 2:1:2. Аналіз командних тактичних дій у захисті - особистий захист та змішана система захисту.	5	-	2	-	3		-		-	4
Разом за змістовим модулем 2	41	2	14	-	24	28,5	0,5	2		26
ЗМ 3. Аналіз техніки і тактики гри у гандбол										
Тема 1. Історія та розвиток гандболу у світі та в Україні.	6	3		-	3	4,5	0,5		-	4
Тема 2. Аналіз техніки стійок та переміщень гравця у нападі та захисті. Аналіз техніки ловіння м'яча двома руками та передачі м'яча зігнутою рукою зверху на місці.	5	-	2	-	3				-	2
Тема 3. Аналіз техніки передачі м'яча зігнутою рукою зверху у русі. Аналіз техніки ведення м'яча.	5	-	2	-	3		-		-	2

Тема 4. Аналіз техніки кидка м'яча у ворота зігнутою рукою зверху у русі після схресних кроків. Аналіз техніки блокування та вибивання м'ячів.	5	-	2	-	3	21	-	1	-	2
<i>Продовж. додатка Д</i>										
Тема 5. Аналіз техніки гри воротаря. Аналіз техніки прихованих передач.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 6. Аналіз техніки кидка м'яча у ворота зігнутою рукою зверху у стрибку.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 7. Аналіз командних тактичних дій у нападі: швидкий прорив (довгою передачею, серією коротких передач). Аналіз командних тактичних дій у нападі: позиційний напад «3-3», «4-2».	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 8. Аналіз командних тактичних дій у захисті: особистий та зонний захист. Аналіз командних тактичних дій у захисті. Змішана система захисту «5+1», «4+2».	5	-	2	-	3		-		-	4
Разом за змістовим модулем 3	41	2	14	-	24	27,5	0,5	1	-	26
ЗМ. 4 Аналіз техніки і тактики гри у футбол										
Тема 1. Історія та розвиток футболу у світі та в Україні.	7	3		-	4	4,5	0,5		-	4
Тема 2. Аналіз техніки пересувань та жонгливання м'ячем. Аналіз техніки ударів по м'ячу ногою.	5	-	2	-	3	21	-	1	-	2
Тема 3. Аналіз техніки зупинки м'яча. Аналіз техніки ведення м'яча.	5	-	2	-	3		-		-	2
Тема 4. Аналіз техніки відволікаючих дій (фінтів). Аналіз техніки відбирання м'яча.	5	-	2	-	3		-		-	2
Тема 5. Аналіз техніки вкидання м'яча із-за бічної лінії.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 6. Аналіз техніки гри воротаря.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 7. Аналіз індивідуальних, групових та командних тактичних дій у нападі.	5	-	2	-	3		-		-	4
Тема 8. Аналіз індивідуальних, групових та командних тактичних дій у захисті.	5	-	2	-	3		-		-	4
Разом за змістовим модулем 4	42	2	14	-	25	27,5	2	1	-	26
Разом годин	165	12	58	-	95	112	2	6	-	104

Програма навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	у сьогото	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. «Загальні основи теорії і методики фізичного виховання»												
Теорія і методика фізичного виховання як наукова і навчальна дисципліна.	10	1	2	-	-	7	19	2	2	-	-	15
Система фізичного виховання: основні складові, критичний огляд та деякі перспективи розвитку.	10	1	2	-	-	7	15	-	-	-	-	15
Принципи, регламентуючі діяльність з фізичного виховання.	13	2	4	-	-	7	12	2	-	-	-	10
Засоби фізичного виховання.	10	1	2	-	-	7	12	2	-	-	-	10
Методи фізичного виховання.	10	1	2	-	-	7	10	-	2	-	-	10
Процес навчання рухових дій: передумови та структура.	14	3	4	-	-	7	20	2	-	-	-	18
Розвиток фізичних якостей.	16	3	6	-	-	7	28	6	2	-	-	20
Фізичне виховання дітей раннього і дошкільного віку	16	2	4	-	-	10	7	2	2	-	-	5
Фізична культура у системі загальної освіти дітей шкільного віку	14	3	4			7			2			
Форми фізичного виховання школярів. Особливості сучасного уроку фізичної культури	12	1	4			7						
Характеристика змісту навчальних програм з фізичної культури для учнів I-XI класів ЗНЗ Технологія планування роботи з фізичної	11	2	2	-	-	7	12	2	-	-	-	10

Продовж. додатка Д

культури												
Особливості фізичного виховання школярів з ослабленим здоров'ям	16	2	4	-	-	10	5	-	2	-	-	5
Фізичне виховання студентської молоді	11	2	2	-	-	7	5	-	-	-	-	5
Фізичне виховання дорослого населення	17	2	4	-	-	11	5	-	-	-	-	5
Разом за змістовим модулем 1	180	26	46	-	-	108	15	-	12	-	-	15
Разом	180	26	46	-	-	108	180		12	-	-	

Програма навчальної дисципліни «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної культури»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	р а з о м	у тому числі				р а з о м	у тому числі			
		л е к ці ї	п р а к т и ч н і з а н я т я	л а б о р а т о р н і з а н я т я	с а м о с т ї й н а р о б о т а		л е к ці ї	п р а к т и ч н і з а н я т т я	л а б о р а т о р н і з а н я т т я	с а м о с т ї й н а р о б о т а
Змістовий модуль 1. Техніка і тактика гри настільний теніс										
Тема 1. Історія виникнення та основні етапи розвитку настільного тенісу.	7	1	1	-	5	8	2	-	-	6
Тема 2. Інвентар та обладнання.	7	1	1	-	5	6	-	-	-	6
Тема 3. Характеристика основних технічних прийомів.	6	1	1	-	4	6	-	-	-	6
Тема 4. Організація і проведення змагань, правила змагань.	7	1	2	-	4	7	-	1	-	6
Разом за змістовим модулем 1	27	4	5	-	18	27	2	1	-	24
Змістовий модуль 2. Техніка і тактика гри бадмінтон										
Тема 1. Історія виникнення бадмінтону та його характерні специфічні особливості.	7	1	1	-	5	8	2	-	-	6
Тема 2. Термінологія, інвентар, майданчик.	7	1	1	-	5	6	-	-	-	6
Тема 3. Характеристика основних технічних прийомів.	6	1	1	-	4	6	-	-	-	6
Тема 4. Організація і проведення змагань, правила змагань.	7	1	2	-	4	7	-	1	-	6
Разом за змістовим модулем 2	27	4	5	-	18	27	2	1	-	24
Разом годин	54	8	10	-	36	54	4	2	-	48

Додаток Е

Навчально-методичні матеріали, які студенти використовували під час проходження різних видів практик з метою діагностування та моніторингу розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО

«Паспорт здоров'я»

___ (прізвище, ім'я, по батькові)

___ (число, місяць, рік народження)

№п/п	Група	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
1.	Основна				
2.	Підготовча				
3.	Спец. мед.				

___ (домашня адреса)

___ (спортивний розряд, види спорту)

(клас)

До якої групи належить

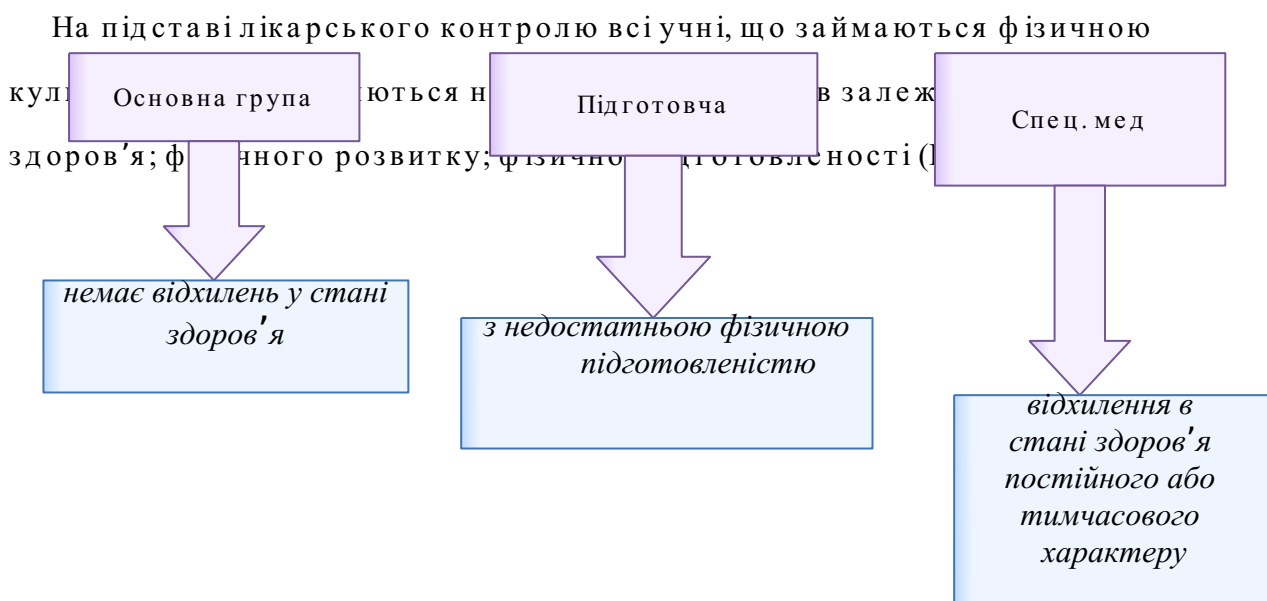

Рис. 1. Характеристики медичних груп

**Хронічні захворювання (вказати які або встановлений діагноз,
назвати групу інвалідності, категорію захворювання)**

Що таке здоров'я?

«Здоров'я – це нічого, але все без здоров'я – ніщо». Такий афоризм дійшов до нас ще з давніх часів, і він не потребує коментарів. Але дамо ще одне класичне визначення: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних вад».

Хто така здорова людина? Здорова людина – це така людина, яка життєрадісно й охоче виконує обов'язки, які покладає на неї життя, та повністю реалізує свої фізичні й розумові здібності. Від чого залежить наше здоров'я? Чи залежить воно від нас? Наше здоров'я залежить від таких основних чинників:

- спадковості – на 20 %,
- рівня медицини – на 10 %,
- екології – на 20 %,
- способу життя – на 50 %.

Спосіб життя – це той чинник здоров'я, який майже цілком залежить від нашої поведінки. Так що половина здоров'я залежить від тебе, тому своє здоров'я можна покращувати або псувати.

Що таке здоровий спосіб життя? Це такий спосіб життя, який зберігає і покращує здоров'я. Які **основні складові здорового способу життя?**

- Фізкультура – це і біг, і ранкова зарядка, і різноманітні види спорту, і аеробіка, і фітнес, і туризм, і...

- Здорове харчування.

- Особиста гігієна, режим навчання та відпочинку.

- Загартування.

- Які чинники поведінки псують здоров'я?

- Вживання алкоголю.

- Тютюнопаління.

- Вживання наркотиків.

Фізкультура: з чого починати і про що пам'ятати?

- Відвідувати заняття фізкультури. Недарма це слово походить від двох слів: «фізична» і «культура». Якщо людина вважає себе культурною, то вона буде підтримувати свою фізичну форму.

- Робити ранкову зарядку. Це дає бадьорість та остаточне пробудження.

- Кожен день знаходити 20-30 хвилин на активний рух.

- У вихідні «дозволяти» собі кілька годин присвятити спортивним іграм на свіжому повітрі, туристичним походам тощо.

Що таке **здорове харчування**? Це коли два-три рази на день ти вживаєш гарячу страву, а щодня – фрукти та овочі.

Як організувати **режим** навчання та відпочинку?

- Через 45 хвилин навчання робити 10-хвилинні перерви та переключатися з одного виду діяльності на інший.

- Спати не менше 8 годин на добу.
- Володіти основами релаксації (розслаблення) та аутотренінгу.

Як можна **загартуватися?**

- Починати з умивання холодною водою.
- Влітку не забувати ходити на природі босоніж.
- Засмагати на сонці.
- Приймати контрастний душ та обливатися холодною водою.
- Спати з відчиненою кватиркою цілий рік.
- Не забувати, що загартування дають також баня та сауна.
- Бігати за будь-якої погоди легко одягненим.

Які **додаткові заходи** можуть **зміцнити здоров'я?**

- Масаж або самомасаж.
- Дихальні вправи на затримку та поглиблене дихання.
- Вправи для хребта та постави.
- Внутрішня врівноваженість, спокійний душевний стан.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УЧНІВ ЩОДО ВЕДЕННЯ ЗОШИТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Основні тенденції розвитку сучасної держави і суспільства виявляють дедалі більшу значущість людини як активного суб'єкта формування самого себе і умов своєї життєдіяльності, що вимагає від нього значних енергетичних витрат і достатнього рівня стану здоров'я. Системна взаємодія законів держави і суспільства, її результати у формі позитивних або негативних соціальних і професійних наслідків істотно впливають на успішність та ефективність діяльності людини і її розвитку як здорової особистості. Тоді як нині здоров'я людини належить до числа глобальних проблем, тобто тих, що мають життєво важливе значення для всього людства. Тому сьогодні, що охарактеризовано як століття диференціації і спеціалізації наук, та реалії стану здоров'я студентської

молоді актуалізують необхідність вирішення питання виокремлення загальних здоров'язбережувальних ідей у прородничому знанні, дотримання яких сприятиме об'єднанню майбутніх фахівців не лише навколо проблеми збереження індивідуального здоров'я, але й дотримання здорової повсякденної життєдіяльності з метою ощадливого використання природних ресурсів.

Ефективність діяльності людини у всіх сферах життя визначається станом її здоров'я. Сьогодні лікарі визнають здоровими людьми лише 5-7 % українських громадян. Тоді як більшість населення нашої держави перебуває в так званому «третьому стані», що виникає внаслідок втрати частини здоров'я. Загальновідомо, що здоров'я людини на 20 % залежить від спадкових факторів, на 20 % – від природного оточення, на 7-10 % – від рівня охорони здоров'я (табл. 3). Соціально-генетичні, епідеміологічні, клініко-соціальні та інші дослідження довели, що стан здоров'я людини в першу чергу залежить від способу життя, який у відсотковому значення становить 50-55 % питомої ваги всіх чинників, що зумовлюють рівень здоров'я населення.

Тому свою увагу слід спрямовувати на вирішення проблеми збереження та зміцнення здоров'я на основі розробки та реалізації індивідуальних маршрутів ЗСЖ з урахуванням фізичних резервів власного організму.

У широкому сенсі стратегія – це принципова здатність особистості до з'єднання своєї індивідуальності з умовами життя, до її відтворення і розвитку, що реалізується в різних життєвих умовах, обставинах. Стратегія життя є інтегральною характеристикою, зміст якої віддзеркалюється в трьох факторах. Перший – це вибір людиною способу життя, визначення головних цілей життєвої активності, етапів їх досягнення тощо. Виникаючи спочатку як ідеальний план життя у свідомості індивіда, стратегія вимагає практичної реалізації.

Другою ознакою стратегії є здатність суб'єкта до вирішення протиріч життєдіяльності, досягнення нових життєвих цілей. При цьому способи вирішення протиріч виробляються в процесі життя й детермінуються особистісними здібностями і навіть характером.

Третя ознака стратегії простежується в усвідомленні цінності творення свого життя.

Таблиця 2 Е

Основні фактори, які впливають на стан здоров'я людини

Сфера впливу	Фактори, що впливають на стан здоров'я	
	Фактори зміцнення здоров'я	Фактори ризику
1. Спосіб життя (50%)	Відсутність шкідливих звичок	Куріння, алкоголь, наркоманія, токсикоманія, зловживання лікарськими засобами
	Раціональне харчування	Незбалансоване в якісному і кількісному відношеннях харчування
	Адекватна фізична активність	Гіподинамія і гіпердинамія
	Здоровий психологічний клімат в сім'ї та на роботі	Стресові ситуації
	Уважне та усвідомлене ставлення до свого здоров'я як найвищої цінності	Недостатня медична активність
2. Зовнішнє середовище (20%)	Мікросередовище	
	Відсутність шкідливих факторів виробництва. Хороші матеріально-побутові умови	Шкідливі умови праці і навчання. Погані матеріально-побутові умови
	Осілий спосіб життя	Міграційні процеси
	Макросередовище	
	Сприятливі кліматичні і природні умови	Несприятливі кліматичні та природні умови
	Екологічно чисте середовище проживання	Забруднення навколишнього середовища
	Популяризація ідей здоров'язбереження на державному рівні	Низький рівень престижу
3. Біологічні фактори (20%)	Здорова спадковість	Спадкова схильність до певних захворювань
	Відсутність віково-статевих і конституційних особливостей, що сприяють виникненню захворювань	Статеві-вікові і конституційні особливості, що впливають на виникнення захворювань
4. Організація медичної допомоги (10%)	Високий рівень розвитку медичної допомоги	Неякісне медичне обслуговування

Ведення зошита індивідуального здоров'язбереження – це багатоплановий процес, метою якого є забезпечення розвитку Вашої самостійності та ініціативності щодо збереження та зміцнення власного здоров'я; можливостей для повної реалізації власного особистісного психофізіологічного потенціалу в навчальному процесі; збагачення досвіду вибору цілей ЗСЖ, фізкультурно-спортивної діяльності; спрямування до самостійної організації власної життєдіяльності з опорою на дотримання античного ідеалу здоров'ятворення.

Відтак ведення зошита індивідуального здоров'язбереження безпосередньо пов'язане з необхідністю робити усвідомлений вибір маршрутів земного буття на користь здоров'язбереження. Адже без належної готовності до життєвого самовизначення, орієнтуючий вектор якого спрямований на ЗСЖ, ти втрачаєш можливість реалізувати себе в сучасних кризових умовах зниження рівня здоров'я. Твій зошит індивідуального здоров'язбереження повинен відображати елементи індивідуальної програми здоров'язбереження.

У зошиті пропонується окреслити особистісні фізичні показники; здійснити суб'єктивну оцінку стану власного здоров'я; спланувати свою здоров'язбережувальну діяльність; здійснити моніторинг власного способу життя; спроектувати систематичні самостійні заняття фізичною культурою тощо. Адже власне самостійні заняття, допомагають заповнити дефіцит рухової активності, сприяють успішному оволодінню життєво необхідними руховими навичками і розвитку основних фізичних якостей; вихованню свідомого ставлення до свого здоров'я. Така робота передбачає з'ясування індивідуальних особливостей функціонування власного організму, специфіки його фізичного розвитку та фізичної підготовленості, розроблення змісту самостійних занять (характер вправ, їхня поступовість,

дозування фізичного навантаження, формування індивідуального типу тілобудови, профілактика порушення постави, вибіркового розвитку фізичних якостей тощо).

ДІАГНОСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ

Завдання 1. *Користуючись вихідними даними визначете Ваш тип статури* _____

Типи статур визначають за співвідношенням поздовжніх і обхоплювальних розмірів, а також з розвитку м'язової маси тіла. Виділяють три основні типи: астенік, нормостенік, гіперстенік (Рис. 1 Ж.).

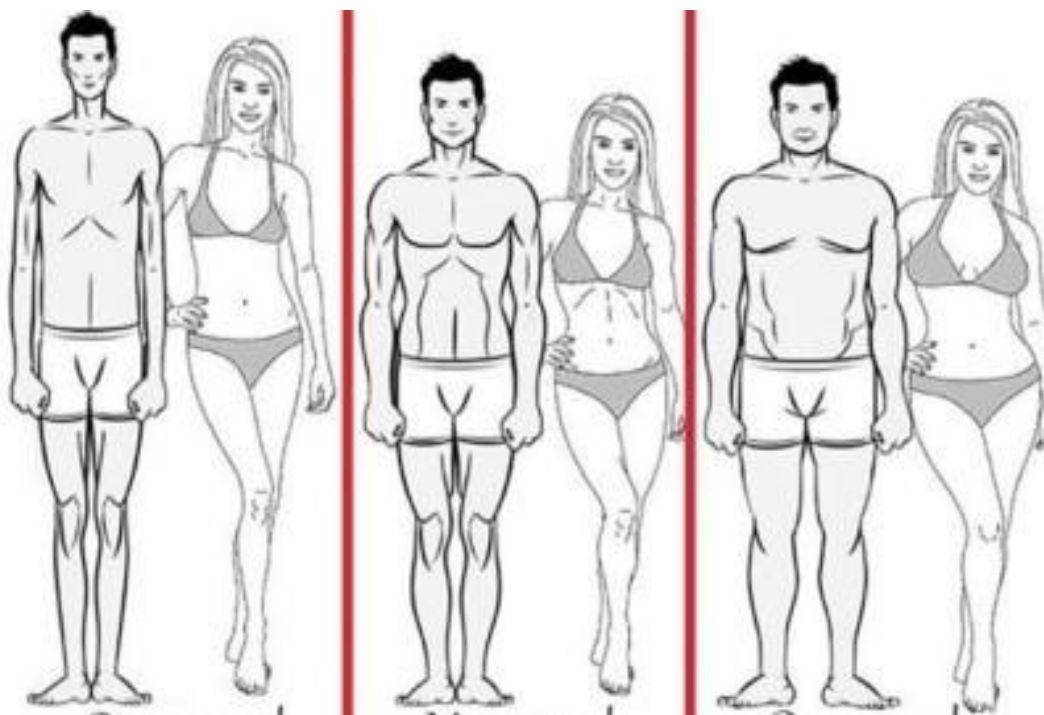

Рис. 1 Ж. Основні типи статури

Як будь-яка наукова класифікація, ці типи статури умовні (Рис. 2 Ж.). Є перехідні варіанти між астеніком, нормостеніком, гіперстеніком. Для найпростішої діагностики типу орієнтуйтеся на опис і результати вимірів. Великим і вказівним пальцями правої руки обхопіть зап'ястя лівої

в тому місці, де виступає кісточка. Обхопив легко, навіть з перебором – астеник (А). Ледве обхопили, навіть напружитися довелося – нормостеник (Б). Обхват не вийшов. Як не старалися – гіперстеник (В).

Завдання 2. *Визначте свій ваговий та ростовий індекс. Результати внесіть узагальну таблицю.*

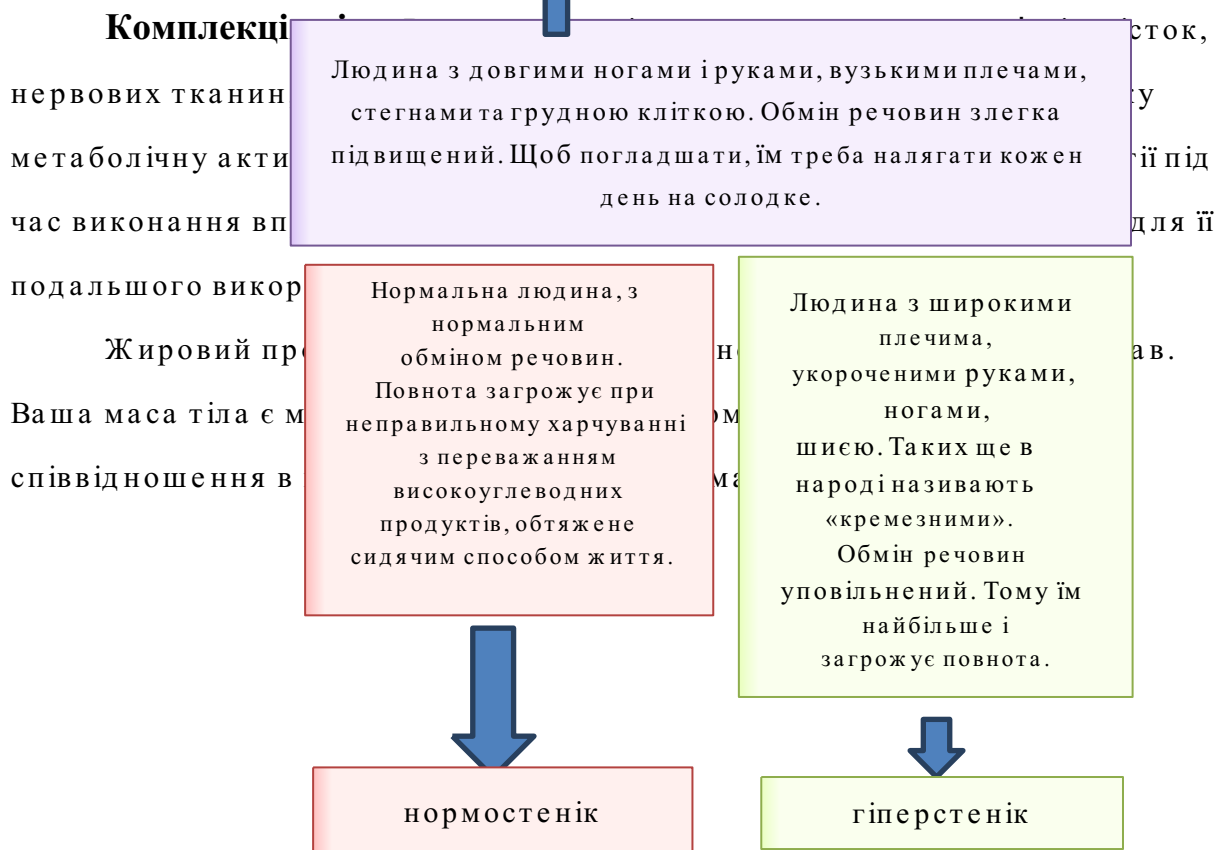

Рис. 2 Е. Деталізовані характеристики основних типів статури

Індекс ваги тіла (індекс Кетле) — це відношення ваги (кг.) до квадрату зросту (м.): Вага (кг.): Зріст² (м.). Найоптимальніший індекс — 21. Якщо значення переважає навіть на одиницю, то маса тіла надмірна.

Ваго-ростовий індекс — це відношення ваги (г.) до зросту (см.), тобто вага (г.): зріст (см.). На кожен сантиметр зросту має припадати: жінки: 325-375 (г.), чоловіки: 350-400 (г.).

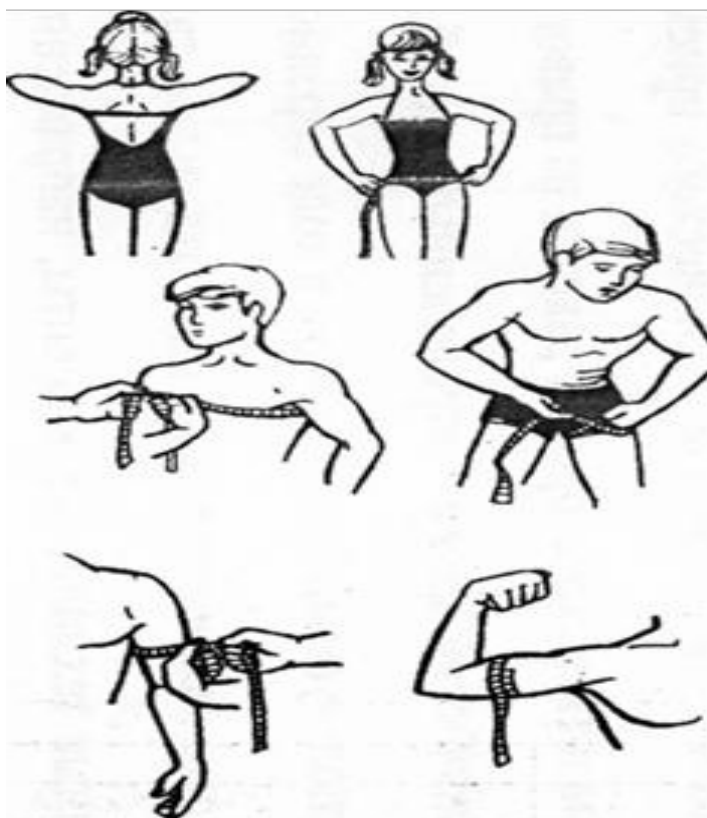

Рис. 3 Е. Вимірювання кіл

Завдання 3. Вимірювання кіл (виконується кожен семестр, результати слід внести в загальну таблицю.)

Вимірювання кіл:

1. Округність грудної клітини (стрічка розташовується під грудьми – в см.).
2. Округність талії(в см.).

3. Округність таза (стрічка розташовується на найбільш виступаючій частині сідниць – в см.).

4. Округність правого і лівого стегна (вимірюється по найбільш об'ємній її частині – в см.).

5. Коло правого / лівого біцепса (вимірюється у юнаків округність руки у верхній її третині, приблизно на рівні грудей) в стані: спокою ... см.; напруги ... см.

6. Коло правої і лівої гомілки (вимірюється найбільша за обсягом частина гомілки) ... см.

Завдання 4. Підрахуйте свою частоту серцевих скорочень у спокої.

Ваша ЧСС в спокої ударів за хвилину.

ЧСС залежить не від віку, а від сили серцевого м'яза, яка збільшується з підвищенням рівня тренуваності

ЧСС навіть при легкій роботі підвищується миттєво. Так, зокрема, якщо ви з положення сидячи повільно встанете, то ЧСС збільшиться, причому у деякого значно: на 15-20 ударів за хвилину, що говорить про неадекватні реакції організму (серцево-судинної системи) на настільки незначне навантаження (в нормі збільшення повинно бути на 6-12 уд./хв).

Завдання 5. Повільно встаньте. Підрахуйте свій пульс за 15 сек.

$N \times 4 = \dots$ ударів за хв.

Визначте різницю між ЧСС (стоячи) і ЧСС (сидячи) = _____

Примітка. Для домашнього самоконтролю можна використовувати тест зі сходженням звичайними сходами в під'їзді багатоповерхового будинку (час підйому обмежити 2 хвилинами).

Завдання 6. *Сходова» проба (проба із задишкою).* 1-й ступінь.

Піднятися в середньому темпі на 4-й поверх і відразу підрахувати пульс. Якщо ви пройшли без зупинок, не відчуваючи задишки і при цьому пульс:

- нижче 100 уд./хв. – відмінна працездатність;
- 100-119 уд./хв. – хороша працездатність;
- з легкої задишкою і при цьому пульс 120-139 уд./хв. – задовільна працездатність;
- вище 140 уд./хв. і виражена задишка – погана працездатність.

2-й ступінь. Піднятися за 1,5 хв на 6-й поверх. Якщо величина пульсу:

- менше 100 уд./хв. – відмінно;
- 100-119 – добре;
- 120-139 – задовільно;
- більше 140 – погано.

Ваша величина ЧСС на сходову пробу:

1 семестр ... ударів в хвилину; 2 семестр ... ударів в хвилину. *Результати занести в таблицю.*

Завдання 7. Розрахуйте свій індекс Руф'є. *Проба Руф'є є незначним (стандартним) навантаженням. Всі підрахунки проводяться в 15-секундному інтервалі і виконуються в 1,2,3, 4, 5, 6, 7, 8 семестрах.*

У положенні сидячи після 3-хвилинного відпочинку виміряйте пульс Потім виконайте 30 присідань за 45 секунд, після чого відразу ж в положенні стоячи виміряйте свій пульс за 15 секунд (P2)__. Відпочиньте, сидячи рівно одну хвилину, і знову підрахуйте пульс за 15 секунд (P3)_.

Розрахуйте індекс Руф'є за формулою:

$$J_p = \frac{4(P1+P2+P3)-200}{10} = \frac{4(\underline{\quad} + \underline{\quad} + \underline{\quad})-200}{10}$$

Оціни свою пристосованість до фізичного навантаження: величина індексу від 0 до 5.0 одиниць «Відмінна» пристосованість, від 5.1 до 10.0 од. – «Хороша» від 10.1 до 15.0 од. – «Задовільна», більше 15.1 од. – «Незадовільна».

Величина індексу Руф'є збільшується при фізичній, розумовій перевтомі, при нездужанні і поліпшується, тобто знижується при систематичному тренуванні на витривалість (біг, плавання, спортивні ігри та ін. види).

Зробіть висновок:

Завдання 8. Виконайте затримку дихання на вдиху.

Існує досить простий метод самоконтролю «за допомогою дихання» – так звана проба Штанге (за іменем російського лікаря, який запропонував цей метод у 1913 р.)

Методика виконання. У положенні сидячи зробіть вдих і затримайте дихання, затиснувши ніс великим і вказівним пальцями. За секундоміром (або секундної стрілки годинника) фіксується час затримки дихання в секундах, відпочиньте 5-6 хв. Виконайте затримку дихання і на видиху. Це проба Генчі (по імені угорського лікаря який запропонував цей метод в 1926 г.). Результати затримок дихання перенести в таблицю.

Таблиця 2.Е

Оцінка тривалості затримка дихання (апное)

Оцінка	Апное, с	
	На вдиху (проба Штанге)	На видиху (проба Генчі)
Незадовільно	Менше 39	Менше 34
Задовільно	40-49	35-39
Добре	50-60	40-50
Відмінно	Більше 60	Більше 50

ГІГІЄНІЧНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Гігієна – це наука про здоров'я, про створення умов, сприятливих для збереження людиною здоров'я, про правильну організацію її праці і

Продовж. додатка Е

відпочинку, про попередження хвороби. Природа нагородила людину чудовим досконалим організмом. За час життя він виконує величезну, важку і різноманітну роботу.

Ми не замислюємося над тим, як він справляється з різними завданнями, які ми перед ним ставимо. А завдання ці складні, серед них і опанування великого обсягу знань під час навчання. Ми не думаємо, як берегти наш організм, перевантажуємо його і перенапружуємо, порушуємо режим праці, відпочинку і харчування; отруюємо організм ніотином, алкоголем, наркотиками. А потім дивуємося, що серйозно захворіли. Працездатність можна збільшити тільки за умов дотримання особистої і громадської гігієни праці і побуту, розумного використання сил, організації правильного режиму праці, відпочинку, раціонального харчування, достатньо рухливого способу життя, відмови від шкідливих звичок.

Вплив занять фізичними вправами на організм людини.

«Ніщо так не виснажує і не руйнує організм, як довготривала фізична бездіяльність», – вважав Аристотель. Фізичні вправи позитивно впливають на людський організм. Збільшується життєва ємність легень, покращується діяльність органів травлення, стимулюється діяльність залоз внутрішньої секреції, підвищується активність процесу обміну речовин в організмі, здійснюється обмін речовин і енергії, укріплюється опорно-руховий апарат – кістки, зв'язки; збільшується рухомість суглобів, виробляються правильна постава, пропорційний розвиток тіла. Систематичне заняття фізичними вправами і спортом сприятливо впливають на нервову систему, підвищують опірність організму.

Відомий французький медик Тіссо писав: «Рух замінить будь-які ліки, але всі ліки світу не можуть замінити дію руху».

Особиста гігієна

1. Розпорядок дня. Для студентів, які навчаються на денному відділенні, та учнів можна рекомендувати наступний розпорядок дня:

- вставати в один і той же час;
- виконувати ранкову гімнастику і приймати водні процедури;
- приймати їжу у визначені години не менше 3 разів на день;
- перебувати на свіжому повітрі не менше 2 годин;
- займатися фізичними вправами не менше 3 разів на тиждень по 2 години;
- лягати спати у визначену годину, сон повинен тривати не менше 8 годин на добу.

Кращим відпочинком для студентів є відпочинок на свіжому повітрі.

2. Гігієна сну. Сон має велике значення для здоров'я людини. Під час сну відновлюється організм людини. За 2 години перед сном потрібно зробити прогулянку. Треба також провітрити кімнату. Температура повітря в ній повинна становити $+16^{\circ}$ - 18° С Під час сну повинна бути ідеальна тиша.

3. Раціональне харчування. Правильне та раціональне харчування має велике значення для здоров'я людини, воно є одним із найважливіших чинників успішного опанування спортивної майстерності. Їжу необхідно вживати 3-4 рази на добу. Добовий раціон потрібно розподіляти наступним чином: сніданок – 35 %, обід – 40 %, вечеря – 25 %. Вечеряти – за 1,5-2 години перед сном. Питний режим – 2,5-3 літра води на день. Не варто пити холодну воду (після занять). Краще прополоскати рот, зробити 2-3 ковтки, щоб утамувати спрагу. Тим, хто активно займається спортом, потрібно вживати до 800 г., вуглеводів, до 140 г., жирів і стільки ж білків; їхня загальна добова калорійність становить 5000 калорій. Особливо повноцінним має бути харчування напередодні і під час змагань. У ці дні в раціоні повинні переважати вуглеводи, вітаміни, багаті на білки продукти

(м'ясо, печінка, сир, яйця, молоко, ікра, риба). За 15-20 хвилин перед стартом слід прийняти 50-100 г., глюкози, розведеної ягідним чи іншими фруктовими соками або міцним чаєм. Вітаміни (2-3 таблетки на день перед вживанням їжі) необхідно приймати протягом 5-7 днів до змагань, а вітамін В – за 3-4 дні, а також під час змагань.

4. Догляд за шкірою. Шкіра – це зовнішній покрив нашого тіла, який захищає глибше розташовані тканини від несприятливого впливу навколишнього середовища, бере участь у процесах терморегуляції та обміну речовин. Вона містить значну кількість нервових закінчень і є одним із органів чуття. Постійний контакт із зовнішнім середовищем зумовлює необхідність дуже дбайливого догляду за шкірою. Кожен зобов'язаний щоденно обтирати або обливати водою своє тіло до пояса, щотижня митися в лазні і паритись, щоразу після тренування приймати теплий душ.

Особливого догляду потребують ноги, їх слід щодня мити перед сном у холодній воді. Так само ретельно доглядати волосся, нігті рук і ніг, порожнину рота й зуби. Волосся треба регулярно раз на тиждень мити і кілька разів на день розчісувати. Двічі на день (уранці й увечері) чистити зуби, а після приймання їжі – полоскати рот водою кімнатної температури.

5. Масаж і самомасаж – це прийоми, якими діють безпосередньо на шкіру, м'язи і суглоби, сприяючи поліпшенню кровообігу і лімфообігу, стимулюють роботу дихальної системи, обміну речовин. Самомасаж і масаж роблять після ранкової гімнастики протягом 10-15 хв., перед тренуванням або змаганнями (особливо в холодну погоду); в період тренування і змагання з метою швидкого відновлення працездатності; для відновлення після великих фізичних навантажень; для лікування деяких травм. Масаж роблять тоді, коли м'язи розслаблені від периферії до центру. Основними прийомами самомасажу є: прогладжування,

розминання, розтирання, струшування та ін. їх поділяють на такі дві групи: прийоми, що викликають збудження (розминання, розтирання, калатання); прийоми, що сприяють заспокоєнню (прогладжування, розслаблення, струшування). Всі види масажу та самомасажу закінчують прогладжуванням. При підвищеній температурі, значній втомі або збудженні, безпосередньо перед прийманням їжі і після масажу і самомасажу робити не можна.

6. Гігієна одягу і взуття. Одяг має бути легкий, зручний (тобто не заважати рухам, диханню й кровообігу і відповідати специфіці занять та правилам змагань. Влітку зручніше тренуватись у трусах і майці. Легким та зручним має бути і взуття. Воно повинно відповідати розміру ноги і ні в якому разі не муляти. На змаганнях з бігу слід взувати тільки ношене взуття. Одяг і взуття повинні бути ідеально чистими; спортивну форму після тренування необхідно випрати і добре висушити, регулярно міняти шкарпетки.

7. Загартування. Велику роль у зміцненні й загартуванні організму відіграють природні фактори – сонце, повітря і вода. Вони не лише оздоровлюють, а й підвищують розумову та фізичну працездатність, дають людині втіху, наснажують бадьорістю, гарним настроєм; однак, користуючись цими дарами природи, не можна забувати про розумну, гігієнічно обґрунтовану міру. Основні вимоги до загартовування: поступовість, систематичність, інтенсивність, урізноманітнення засобів, зважання на індивідуальні особливості, а також стан здоров'я.

Загартування сонцем. Сонце – найголовніше джерело життя на Землі. Його проміння чудово загартовує організм людини, створює в неї життєрадісний настрій, поглиблює дихання, посилює обмін речовин. Важливо пам'ятати, що сонячне проміння краще впливає на людину в русі. Лежачи або сидячи, слід кожні 5-10 хвилин змінювати положення тіла під

сонячними променями. Найбільш цілющими є сонячні ванни з 9 до 12 год., особливо біля водойм, однак до цієї процедури можна вдаватися тільки через 2-2,5 год.: після приймання їжі. Добре, коли сонячні ванни чергуються з купанням, обливанням водою або прийманням душу.

Недодержання цих обов'язкових правил може спричинити сонячний опік, перегрівання організму, а також тепловий удар. Повітряні ванни приймають у затінку за температури $+20^{\circ}\text{C}$ і вище. Тривалість повітряної ванни становить 8-10 хвилин, поступово її доводять до 1,5-2 год.

Так само поступово переходять до приймання ванн при низькій температурі повітря ($+12-15^{\circ}\text{C}$). Бажано поєднувати їх з рухом: бігом у повільному темпі, ходьбою, грою.

Вода. Загартування водою найдоцільніше розпочинати влітку з обтирання. В перші дні вода повинна бути теплою, поступово її температуру знижують до $+14^{\circ}-15^{\circ}\text{C}$. Наступний етап – обливання або душ: спершу протягом 20-30 сек., а згодом – до декількох хвилин. Після обливання швидко і насухо обтираються. Бажано починати купатися при температурі води не нижчій від 20°C . Тривалість залежить від температури води. Ознакою переохолодження є сині губи, «гусяча» шкіра. У цьому разі треба вийти з води, розтерти тіло рушником, зробити декілька фізичних вправ і вдягнутися.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСУ ВПРАВ ГІГІЄНИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ (ГГ)

1. Комплекс ГГ необхідно виконувати в одні і ті ж години, перед сніданком. Перерва в заняттях допускається лише у разі гострих захворювань.

2. По можливості ГГ рекомендується проводити впродовж року на відкритому повітрі, що забезпечує найбільший оздоровчий ефект.

3. У випадку виконання комплексу ГГ у приміщенні, його необхідно добре провітрити.

4. Найкраще комплекс вправ виконувати в легкій і зручній спортивній формі.

5. Тривалість виконання комплексу залежить від ступеня фізичної підготовленості та наявного у студента (учня) вільного часу, проте найбільш оптимальною є тривалість ранкової гімнастики, яка становить 10-15 хвилин.

6. У комплекс вправ ранкової гімнастики слід включити 10-16 вправ для основних груп м'язів, а саме: вправи на гнучкість, рухливість, дихальні вправи.

7. Не рекомендується виконувати вправи статичного характеру, зі значними обтяженнями та на витривалість.

8. Складність комплексу ранкової гімнастики та загальне фізичне навантаження мають підвищуватися поступово, відповідно до можливостей студента. Комплекс не повинен викликати втоми.

9. Під час виконання комплексу вправ ранкової гімнастики велике значення необхідно звертати на правильне дихання.

10. При хорошому засвоєнні комплексу вправ ранкової гімнастики, його бажано виконувати під музику.

11. Якщо під час або після занять ранкової гімнастики з'являються головні болі або інші неприємні відчуття, рекомендується порадитися з лікарем.

Комплекс вправ гігієнічної гімнастики

Час проведення: 12-15 хвилин.

1. Вихідне положення (в.п.) – руки в боки долонями доверху, прогнутися, глибокий вдих 8-4 та повернутися у в.п. – видих. Повторити 8-12 разів.

2. В. п. – руки на бедрах. Ходьба на місці, високо піднімаючи коліна – дихання ритмічне. Повторювати протягом 20-30 с.

3. В. п. – руки вверху. Опустити руки вперед – вниз, відвести назад – повний вдих. Вернутися у в.п. – видих. Повторити 16 разів.

4. В. п. – стоячи. Ліву ногу в бік, ліву руку на пояс, праву руку вверху, нахил вліво – видих. Повернутися у в.п. – вдих. Так само повторити у правий бік. Повторити 8-12 разів в обидва боки.

5. В. п. – руки на бедрах. Прогнувшись вперед – нахил, руки в боки, дивитися вперед. Повернутися у в.п. – вдих. Повторити 16 разів.

6. В. п. – стоячи рівно. Присісти на носках, руки вгору – вдих. Повернутися у в.п. – видих. Повторити 12-16 разів.

7. В. п. – руки в боки. Мах правою ногою, сплеск під ногою – видих. Повернутись у в.п. Повторити те ж саме лівою ногою. Повторити 12-16 разів.

8. В. п. – наги нарізно, руки за головою. Три пружинних повороти вправо – видих. Повернутися у в.п. – вдих. Повторити ці самі рухи вліво. Повторити вправу по 8 разів у кожен бік.

9. В. п. – ноги нарізно. Повільно через боки підняти руки вверху – вдих. Розслабити і ривком опустити руки. Напівнахил вперед – видих. Повторити 8 разів.

10. Спокійний біг на місці з переходом на ходьбу – дихання поглиблене, ритмічні. Повторювати 1,5-2 хв.

КОМПЛЕКС ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ «РУХ – ЦЕ ЗДОРОВ'Я»

Даний комплекс допомагає зняти м'язову напругу, покращити гнучкість та рухливість хребців поперекового та крижового відділу хребта,

а також сприяє усуненню больових відчуттів у цих ділянках. Комплекс виконується в положенні стоячи, що робить можливим його використання на різних програмових та самостійних заняттях з фізичного виховання.

Методичні вказівки щодо розвитку рухливості хребта та профілактики його викривлень.

1. Систематично та регулярно виконуйте комплекси вправ для покращення рухливості хребта, а також комплекси вправ на зміцнення м'язів черевного пресу та спини.

2. Не втрачайте жодної можливості порухатись, адже малорухливий спосіб життя є основною причиною проблем із хребтом.

3. Намагайтеся більше ходити пішки.

4. Під час обідньої перерви обов'язково виходьте на свіже повітря.

5. По можливості відвідуйте басейн і плавайте у відкритих водоймах, оскільки цей вид спорту позитивно впливає на весь опорно-руховий апарат і хребет зокрема. Цей позитивний вплив полягає у тому, що заняття з плавання сприяють розвантаженню хребта і відновленню міжхребцевих дисків, адже у воді людина виявляється майже в стані невагомості і важить дуже мало.

6. Підберіть розмір навчального стільця та столу відповідно до власних антропометричних показників.

7. Уникайте активності, яка навантажує лише одну сторону вашого тіла, наприклад сумку слід носити попеременно на правому та лівому плечі, або взагалі відмовитися від неї на користь рюкзака.

8. У різних життєвих ситуаціях намагайтеся пам'ятати про правильну поставу, а саме: рівну спину, розпрямлені та опущені вниз плечі, витягнутий хребет.

9. Слідкуйте за тим, щоб у вашому харчовому раціоні більше було продуктів з вмістом кальцію, який сприяє зміцненню опорно-рухового

апарату. До таких продуктів належать: вівсянка, соя, боби, мигдаль, горіхи, сардини, риба, зелень, молоко та кисломолочні продукти.

Виконуйте такі вправи:

1. В. п. стійка ноги нарізно. 1-4 – руки вверх зробити вдих; 5-8 – в.п. Повторити 4-6 разів.

2. В. п. стійка ноги нарізно руки на поясі. На рахунок 1-4 – коловий рух тазом вправо. Теж саме вліво. Повторити вправу 8 разів.

Методична вказівка: дихати таким чином, щоб із вдихом таз рухався по півколу вперед, а з видихом по півколу назад.

3. В. п. стійка ноги разом руки на поясі. На рахунок 1-2 – зробивши вдих, підняти праве стегно догори до положення прямого кута; на 3-4 – зробити видих опустити стегно у в.п.; 5-6 – (вдих) підняти ліве стегно догори до положення прямого кута; на 7-8 – (видих) опустити стегно у в.п. Повторити 6-8 разів.

4. В. п. як у вправі № 4. 1-2 – зробити вдих та підняти праве стегно вверх до положення прямого кута; 3-4 – відвести стегно в сторону на 90^0 та зробити видих; 5-6 – на вдиху повернути стегно у попереднє положення; 7-8 – з видихом опустити стегно у в.п. Повторити вправу 6-8 разів.

Методичні вказівки для вправ 4 та 5. При виконанні вправ необхідно уявити, що позаду знаходиться стіна, до якої треба торкатися лопатками, куприком і сідницями. Маківкою слід тягнутися догори та слідкувати за рівним положенням тазових кісток. Вправи сприяють розтягуванню нижньої частини спини. При ускладнених варіантах виконання вправ у положенні з рівновагою на одній нозі можна затримуватись до 20 секунд.

6. В. п. стійка ноги нарізно, долоні на попереку пальцями донизу. 1-2 – вдих тиснути долонями на спину спина здійснює опір; 3-4 – видих спина розслабляється. Повторити вправу 6-8 разів.

7. В. п. стійка ноги нарізно. 1-2 – з видихом нахилити тулуб вліво, а таз при цьому подати дещо вправо та розслабитися; 3-4 – зробити вдих і повернутись у в.п.; 5-6 – з видихом нахилити корпус вправо, а таз при цьому подати дещо вліво та розслабитися. На 7-8 зробити вдих і повернутись у в.п. Повторити 2-4 рази.

Методичні вказівки. В положенні нахилу можна затримуватись стільки часу скільки це є комфортним.

8. В. п. як у вправі № 7. На рахунок 1-4 – підняти руки вверх зробити вдих; 5-8 – опустити руки вниз, зробити видих. Повторити вправу 4-6 разів .

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАСПОКОЄННЯ НЕРВІВ. РОЗСЛАБЛЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ

Вправа 1. Заспокійливе дихання

Потрібно максимально розслабити тіло, сісти або навіть лягти. Вправу можна виконувати вранці, після пробудження.

Особливо якщо сон був неспокійним. Потрібно закрити очі, подумки пробігти по всіх м'язах тіла. Особливу увагу потрібно приділити м'язам обличчя, оскільки вони напружені найчастіше. Нехай лице уподібниться м'якій масці. Потім потрібно глибоко вдихнути, почавши подумки вимовляти формулу («Я ...») і повільно видихнути, закінчуючи формулу «... розслаблююся». Вправу необхідно повторити, але вже за формулою «Я ... і ... заспокоююся». Вправу доцільно виконувати від 4 до 6 разів.

Вправа 2. Розслаблене дихання.

Спокійно подихайте пару хвилин. Зверніть увагу на те, як виконується подих. Як груди або живіт повільно піднімаються й опускаються. Тоді дихання стає розміреним і спокійним.

Вправа 3. Позіхання.

Природа не дарма подбала і забезпечила наш організм таким корисним рефлексом, як позіхання. У результаті позіхання кров ефективно насичується киснем, позбавляючись від накопиченої вуглекислоти. А напруження м'язів шиї, ротової порожнини та обличчя стимулюють кровообіг, роблячи подачу крові мозку більш інтенсивною. У кінцевому підсумку це збільшує тонус і бадьорить.

Потрібно закрити очі і якомога ширше відкрити рот. Напружити нижню щелепу, щоб здавалося, що її дно опускається якнайнижче. Під час позіхання потрібно як слід потягнутися, прогнувшись у спині. Правильно виконана вправа дає позитивний імпульс, розслаблює м'язи і заспокоює.

Вправа 4. Живіт.

Ляжте спиною на підлогу, голову покладіть на подушку, ноги випряміть і розслабте, руки розслабте та покладіть на живіт. Зробіть 5 звичних вдихів та видихів. Зверніть особливу увагу на піднімання та опускання живота.

Повторіть вправу, але вдихайте та видихайте інтенсивніше та низом живота. Зверніть увагу на піднімання та опускання живота.

Повторіть вправу, але положіть руки вздовж корпусу (а не на живіт) і продовжуйте концентрувати увагу на підніманні й опусканні живота.

Вправа 5. Спина.

Ляжте спиною на підлогу, голову покладіть на подушку, ноги випряміть і розслабте, руки розслабте та покладіть на попереk, дещо нижче талії. Зробіть 5 звичних вдихів і видихів. Зверніть особливу увагу на піднімання й опускання спини. Повторіть вправу 2.1., але зараз вдихайте та видихайте інтенсивніше та низом живота. Зверніть увагу на піднімання та опускання спини.

Вправа 6. Боки.

Ляжте на лівий бік (голову покладіть на витягнуту ліву руку). Праву ногу покладіть на ліву. Праву руку покладіть на правий бік. Зробіть 5 глибоких вдихів і видихів. Намагайтесь відчутти рух правого боку. Повторіть вправу 3.1., але на іншому боці.

Вправа 7. Спина.

Ляжте на спину на підлогу, голову покладіть на подушку, ноги випряміть та розслабте, руки розслабте та покладіть під поясницю, дещо нижче талії (долонями донизу). Зробіть 5 звичайних вдихів і видихів, звертаючи увагу на підйом та опускання спини. Повторіть вправу 4.1., але на цей раз вдихайте та видихайте інтенсивніше та низом живота. Зверніть увагу на піднімання та опускання живота.

Вправа 8. Живіт.

Повторіть вправи 4. Після кожного видиху затримайте дихання на три секунди перед наступним вдихом.

Сім простих дихальних вправ йоги

Наведені вправи дуже прості, але, водночас, користь їх досить велика. Кожна з цих вправ є базовою в йозі, кожна дихальна вправа – це результат адаптації класичної йоги для будь-якої непідготовленої людини.

Очисний подих – це спеціальна дихальна вправа, що дозволяє зробити швидке очищення дихальних шляхів. Вона виконується тоді, коли потрібно відновити дихання, коли дихання збілося, або занадто почастишало.

Вихідне положення: стоячи, ноги на ширині плечей, руки опущені уздовж тулуба. Виконується повний вдих, і без затримки дихання починається інтенсивний видих дрібними порціями через щільно стиснуті губи, які розтягуються у посмішці. Тіло на видиху максимально напружене: кисті стиснуті в кулаки, руки витягнуті вниз вздовж корпусу,

ноги випрямлені, сідниці підтягнуті і щільно стиснуті. Видихати треба до тих пір, поки є що видихнути, до самої останньої краплі повітря. І знову повний вдих. Повторити до повного відновлення дихання.

ДИХАЛЬНІ ВПРАВИ

Основні принципи і правила виконання дихальних вправ

Необхідно застосовувати свідомо регульоване, цілеспрямоване, контрольоване дихання, головною умовою якого є регуляція його ритму. Мірилом ритмічного дихання є частота серцевих скорочень (ЧСС). Другою вимогою контрольованого дихання є дихання через ніс, оскільки рецептори носоглотки сприймають інтенсивність і ритм повітряного потоку. Всі дихальні вправи слід починати з енергійного видиху. При виконанні вправ рекомендується зосереджувати увагу на дихальному процесі і на тих ділянках тіла, на які вони впливають. Технікою дихальних вправ потрібно оволодівати поступово, дозуючи навантаження і збільшуючи тривалість затримки дихання. Дихальними вправами слід займатися не раніше, ніж через 3 год. після прийому їжі, в сидячому положенні (по-турецьки, на колінах, у позі лотоса), з прямим хребтом, розслабленими м'язами рук і обличчя. Після занять, лежачи на спині, розслабитися протягом 3-5 хв.

Дихальна гімнастика як система складається з таких вправ:

1. Підготовче дихання, яке нагадує потягування (тонізує) і позіхання (приносить полегшення). Ці процеси є непостійними, виникають мимоволі, коли організму потрібне полегшення і підбадьорювання, однак можуть стати вольовими і свідомими. Таким чином виробляється звичка дихати глибоко і повільно. Енергійно видихнути і повільно вдихнути. Вдих виконують протягом 2-4 секунди (нормальне дихання – 2-3 с.), заповнюючи нижні, а потім верхні відділи легень. Після оволодіння

підготовчим диханням переходять до розучування ритмічного дихання, яке характеризується тим, що фази дихального циклу виконуються з урахуванням ЧСС.

При виконанні дихальних вправ слід дотримуватися ритмічності: між ЧСС і частотою дихання існує співвідношення 4:1 (4 удари серця приходяться на один дихальний рух). Вправи з ритмічним диханням виконуються протягом 1-2 хв., поступово збільшується тривалість дихальних фаз від 6 до 14 ударів серця. Якщо ритмічне дихання з таким дозуванням виконується без напруження і легко, то можна приступати до, так званого, повного дихання.

2. Повне дихання є основою всіх дихальних вправ і складається з трьох елементів: черевне (нижнє), грудне (середньореберне) і ключичне (верхнє) дихання.

Черевне дихання виконується в положенні стоячи або лежачи. Голова, шия і спина розміщуються на одній лінії. Зробити глибокий видих (при цьому живіт утягується всередину і діафрагма піднімається вгору), потім повільно вдихнути повітря через ніс (живіт вип'ячується, діафрагма опускається). При цьому грудна клітка не рухається, нижня частина легень наповнюється повітрям, живіт надувається, його передня стінка піднімається. При видиху живіт опускається, йде всередину, діафрагма підіймається, повітря видихається з нижніх долей легень. У черевному диханні бере участь лише діафрагма, тоді як ребра і міжреберні м'язи залишаються непорушними.

Реберне дихання. Вихідне положення сидячи (стоячи) або лежачи. Діафрагма і живіт непорушні. Видих робиться через ніс, ребра при цьому опускаються (живіт не вип'ячується), потім – повний і тривалий вдих, розширюючи при цьому грудну клітку, а під час видиху ребра сходяться. Реберне дихання має оздоровчий і лікувальний вплив за рахунок зниження

тиску на серце, покращення кровообігу печінки, жовчного міхура, селезінки, нирок.

При ключичному (верхньому) диханні рухаються лише ключиці, верхні ребра і плечі – вентилюються верхні відділи легень. У положенні сидячи (стоячи) після видиху робиться повільний вдих через ніс, піднімаючи ключиці і плечі та заповнюючи повітрям найбільш високі відділи легень (ніби нюхаємо квіти). При видиху плечі повільно опускаються вниз. Ключичне дихання сприяє покращенню функції лімфатичних вузлів. *Повне дихання* – головний принцип контрольованого дихання, яке об'єднує переваги всіх трьох описаних способів. При такому диханні повністю мобілізується дихальна система.

3. *Перемінне (альтернативне) дихання* – це специфічна дихальна вправа, яка характеризується перемінним диханням то через один, то через другий носовий хід.

4. *Заспокоююче дихання*: сидячи, повільно вдихнути повним типом дихання, уявляючи, як свіже повітря наповнює легені; затримати дихання на рахунок 1-2; повільно видихнути через рот вузьким струменем, розслаблюючи м'язи; під час подовженого видиху уявляти, що він діє заспокійливо. Повторити 2-6 разів.

5. *Дихання для поліпшення кровообігу мозку*: сидячи, повільно вдихнути через ніс. Під час затримки дихання (до 2-3 секунд) треба 2-3 рази підряд випинати й опускати живіт і водночас уявляти, що такими рухами діафрагми поліпшуєте венозний кровообіг у черевній порожнині. Видихнути треба через рот сильним струменем, який переривається, нахилиючи голову вниз і назад (поліпшується кровообіг мозку). Повторювати кілька разів.

6. *Поліпшення терморегуляції*: сидячи, розслабити м'язи. Повільний вдих (до 4-7 секунд). Під час вдиху напружувати м'язи рук (руки опущені

вздовж тіла, пальці стиснуті в кулаки) і напружувати м'язи ніг, ніби піднімаючись на пальцях. Після короткої затримки дихання (на рахунок 1-3) виконати видих (знову затримка дихання на 1-3), одночасно розслаблюючи м'язи. Повторювати кілька разів. Вправа корисна, коли мерзнуть ноги і руки.

ВПРАВИ

1. Затримка дихання. Ця вправа спрямована на розвитку дихальних м'язів. Регулярне виконання вправи сприяє розширенню грудної клітки. Згідно з практикою йогів, тимчасова затримка дихання приносить величезну користь не лише дихальним органам, а й органам травлення, системі кровообігу, нервовій системі.

Схема виконання вправи для затримки дихання:

1. Стати прямо.
2. Зробити повний вдих.
3. Затримати повітря в грудях, настільки довго, наскільки можливо.
4. З силою видихнути повітря через відкритий рот.
5. Виконати очисний подих.

Початківець може затримувати дихання тільки на дуже короткий час, але з практикою значно збільшаться його можливості.

2. Активізація легень. Ця вправа призначена для того, щоб активувати роботу поглинаючих кисень клітин. Початківцям категорично не рекомендується зловживати цією вправою; взагалі, це вправа повинна пророблятися з великою обережністю.

У разі виникнення ознак навіть легкого запаморочення рекомендується перервати виконання вправи і трохи відпочити.

Схема виконання вправи:

1. Стати прямо, руки витягнуті уздовж тіла.
2. Зробити повільний дуже глибокий вдих.

3. Коли легені переповнюються повітрям, затримати дихання і ударяти по грудях долонями рук.

4. Виконати очисний подих.

Ця вправа активує поглинання кисню легеневиими клітинами і підвищує загальний тонус організму.

3. Розтягування ребер. Ребра дуже важливі для правильного дихання, тому необхідно виконання спеціальних вправ для надання їм більшої еластичності. Схема виконання вправи:

1. Стати прямо.

2. Притиснути руки під пахвами до грудей так, щоб великі пальці були направлені до спини, долоні лежали з боків, і інші пальці були спрямовані до передньої частини грудей.

3. Зробити повний вдих.

4. Затримати повітря в легенях на невеликий час.

5. Повільно починати стискати руками ребра, водночас, не поспішаючи, видихаючи повітря.

6. Виконати очисний подих.

4. Розширення грудної клітки. Від нестачі фізичних навантажень і гіподинамії об'єм грудної клітки зменшується. Ця вправа дуже корисна для відновлення нормального обсягу грудної клітини. Схема виконання вправи:

1. Стати прямо.

2. Зробити повний вдих.

3. Затримати повітря.

4. Витягнути обидві руки вперед і тримати обидва кулака стиснутими на рівні плечей.

5. Одним рухом відвести руки назад.

6. Різко видихнути повітря через відкритий рот.

7. Виконати очисний подих.

5. Дихальна вправа на ходу. Вправу можна виконувати під час прогулянки, і в будь-який час. Схема виконання вправи

1. Йти з високо піднятою головою і зі злегка витягнутим вперед підборіддям, відводячи плечі назад і звертаючи увагу на те, щоб кроки були рівної довжини.

2. Зробити повний вдих, подумки рахуючи до восьми і роблячи за цей час вісім кроків так, щоб рахунок відповідав крокам, вдих повинен розтягнутися на час восьми кроків.

3. Повільно видихнути повітря через ніздрі, так само рахуючи до восьми і роблячи за цей час вісім кроків.

4. Затримати дихання, продовжуючи йти і рахуючи до восьми.

5. Повторювати цю вправу до тих пір, поки не відчуєте втоми. Після перерви слід продовжити. Повторюйте кілька разів на день.

Якщо виконувати цю вправу важко, можна скоротити час вдиху, видиху і затримки дихання до тривалості чотирьох кроків.

6. Ранкова вправа. Вправа допомагає перейти від сну до стану активності. Схема виконання вправи:

1. Стати прямо, піднявши голову, втягнувши живіт, відвівши плечі назад, руки зі стиснутими кулаками витягнуті уздовж тіла.

2. Повільно підвестися на пальцях ніг, дуже повільно роблячи повний вдих, залишаючись у цьому положенні на декілька секунд затримати дихання.

3. Повільно повернутися у вихідне положення, водночас дуже повільно видихаючи повітря через ніздрі.

4. Виконати очисний подих.

Повторити вправу кілька разів.

7. Вправи для активації кровообігу. Схема виконання вправи:

1. Стати прямо.

2. Зробити повний вдих, затримати подих.

3. Злегка нахилитися вперед, взяти за два кінці в руки палицю або тростину, поступово збільшувати силу стиснення.

4. Випустити палицю і випрямитися, повільно видихаючи повітря.

5. Повторити вправу кілька разів.

6. Виконати очисний подих.

Виконувати цю вправу можна і без палиці, тільки уявляючи її собі, але вкладаючи всю силу в уявне стискання. Ця вправа швидко нормалізує артеріальний і венозний кровообіг.

КОМПЛЕКС ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕВРОЗІВ

Неврози – це функціональні захворювання нервової системи, що розвиваються під впливом тривалого перенапруження нервової системи, хронічної інтоксикації, важкої травми, довгої хвороби, постійного вживання алкоголю, куріння та ін. Фізичні навантаження при неврозах сприяють підвищенню сили нервових процесів, їх вирівнюванню, координації функцій кори й підкірки, першої та другої сигнальних систем.

Комплекс вправ для попередження неврозів

Методичні вказівки. Перед виконанням вправи необхідно виміряти пульс. *Вихідне положення (в. п.).*

1. Ходьба по колу в обидва боки, з прискоренням – 1-2 хв.

2. Ходьба по колу на носках в обидва боки, з прискоренням – 1 хв.

3. В. п. – стоячи, руки вздовж тулуба. Розслабити всі м'язи.

4. В. п. – те ж саме. Поперемінно піднімати руки вгору (починаючи з правої), прискорюючи рух – від 60 до 120 разів на 1 хв.

5. В. п. – ноги на ширині плечей, руки зчеплені в «замок». На рахунок 1-2 підняти руки над головою – вдих; рахунок 3-4 на опустити в боки – видих. Повторити 3-4 рази.

6. В. п. – руки витягнуті перед грудьми. Стискати і розтискати пальці з прискоренням – від 60 до 120 разів на 1 хв. Виконувати 20-30 с.

7. В. п. – ноги на ширині плечей, руки зчеплені в «замок». На рахунок 1 підняти руки над головою – вдих; на рахунок 2 різко опустити вниз між ногами, голосно видихнувши. Повторити 3-4 рази.

8. В. п. – ноги разом, руки на поясі. На рахунок 1-2 присісти – видих; рахунок 3-4 встати – вдих. Повторити 2-3 рази.

9. В. п. – стоячи на носках. На рахунок 1 опуститися на п'яти – видих; на рахунок 2 піднятися на носки – вдих. Повторити 5-6 разів.

10. Вправи в парах на подолання опору:

а) В. п. – стоячи обличчям один до одного взявшись за руки, зігнуті в ліктях. По черзі кожен чинить опір однією рукою, а іншу випрямляє. Повторити 3-4 рази;

б) В. п. – стоячи обличчям один до одного взявшись за руки. Впираючись один в одного колінами, присісти (руки прямі), потім повернутися у вихідне положення. Повторити 3-4 рази;

в) В. п. – те ж саме. Підняти руки вгору – вдих, опустити – видих. Повторити 3-4 рази;

г) В. п. – те ж саме. Поставити праву ногу на п'яту, потім на носок і зробити три притупування ногами (танцювальний темп), потім роз'єднати руки і 3 рази хлопнути в долоні. Те ж лівою ногою. Повторити 3-4 рази кожною ногою.

11. В. п. – стоячи обличчям до стіни в 3 м., від неї, в руках м'яч. Кинути м'яч обома руками, щоб він вдарився об стінку, і зловити. Повторити 5-6 разів.

12. В. п. – стоячи перед м'ячем. Перестрибнути через м'яч, повернутися кругом. Повторити по 3 рази в кожен бік.

13. Вправи на снарядах:

а) пройти по лавці (колоді, дошці), зберігаючи рівновагу. Повторити 2-3 рази;

б) стрибки з гімнастичної лавки. Повторити 2-3 рази;

в) В. п. – стоячи біля гімнастичної стінки, триматися руками, витягнутими вперед на рівні плечей, за кінці рейки. Зігнути руки в ліктях, притиснутися грудьми до гімнастичної стінки, потім повернутися у вихідне положення. Повторити 3-4 рази.

14. В. п. – стоячи, руки вздовж тулуба. На рахунок 1-2 піднятися на носки – вдих; рахунок 3-4 на повернутися у вихідне положення – видих. Повторити 3-4 рази.

15. В. п. – те ж саме. Поперемінно розслабити м'язи рук, тулуба, ніг. Після заняття знову виміряти пульс.

КОМПЛЕКС ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Варіант І

Кілька вправ для серця і судин:

1) піднятися на носочки і ходити з дуже високо піднятими коліннями;

2) ноги на ширині плечей. Зчепивши руки в замок – піднімати догори; при глибокому нахилі корпусу вправо – праву ногу відвести вправо.

Повторити ті ж рухи в ліву сторону. Виконувати 8-9 разів, не забуваючи контролювати дихання;

3) руки розвести в боки і ритмічно плескати долонями по протилежному плечу. Права рука – ліве плече, і навпаки. Корпус тримати прямо. Нарощувати повтори і темп за відсутності неприємних відчуттів в області серця до 50 разів;

4) руки опустити вздовж тіла, ноги щільно притиснуті одна до одної. Руками здійснювати повне коло: назад – вгору – вперед. Цикл обертань спочатку проводити в один бік, потім змінити напрям на протилежний.

Повтори – від 10 до 50;

5) лежачи на спині, потрібно підняти зігнуті в колінах ноги під кутом 90° й імітувати рухи їзди на велосипеді. Дихання не затримувати;

6) у положенні лежачи – витягнуті ноги підняти на висоту 30-40 см., і робити хрестоподібні рухи. Повторювати 20-25 разів.

Варіант II

Тренування серцево-судинної системи варто проводити в кілька етапів, а саме: розминка, основна частина, заключна частина.

Розминка повинна займати близько 5-10 хвилин. Вона складається з трьох нескладних вправ, які можна робити навіть при деяких захворюваннях і які сприяють налаштуванню організму на правильну роботу без стресової ситуації.

Розминка

1) в сидячому положенні необхідно розвести руки і з вдихом підняти їх вгору, після чого з видихом опустити. Повторити 3-4 рази;

2) в сидячому положенні розвести руки долонями вгору, розвернутися з вдихом вбік, з видихом повернутися назад і опустити руки. Повторити 2 рази в різні боки;

3) сидячи на стільці, необхідно підняти ноги й імітувати швидку ходьбу протягом 2-3 хвилин.

Ці три нескладні вправи досить добре розігріють м'язи і підготують їх до наступного етапу. Наступним етапом вправ для серцево-судинної системи є основна частина, спрямована на прокачування серцевого м'яза з метою його зміцнення, що допоможе уникнути безлічі захворювань. Для її проведення необхідно виконати п'ять вправ:

1) стоячи і тримаючись за спинку стільця, необхідно підняти праву руку і праву ногу з вдихом, а також повернутися, після чого видихнути і плавно опустити кінцівки. Виконати це необхідно по 5 разів в обидва боки;

2) з положення стоячи необхідно зробити по 5 випадів назад на кожну ногу;

3) обертові рухи тазом у різні боки – по 5 повторень;

4) з положення стоячи на вдиху потягнутися руками і всім тілом вгору, на видиху опуститися вниз. Необхідно зробити це 3-4 рази;

5) стати біля опори і вхопитися за неї, після чого потрібно робити махи ногою вперед-назад по 3-4 рази.

Заключна частина комплексу вправ для зміцнення серця. Ця частина охоплює 5 вправ, які сприяють заспокоєнню організму, всіх м'язів після навантаження, приводить їх у стан розслаблення:

1) спокійна ходьба по колу з вдихом на кожен другий крок і видих – на третій; робити це необхідно протягом 2 хв.;

2) положення сидячи – на вдиху розвести руки в боки долонями до верху, підняти їх – на видиху опустити кінцівки. Проробити 5 разів;

3) сидячи на стільці повільними кроками необхідно розвести ноги в боки, після чого звести таким же способом назад. Повторити 3-4 рази;

4) положення сидячи – необхідно кілька разів загинати й розгинати кисті і стопи – робити це необхідно протягом 1 хв.;

5) положення сидячи – на видиху піднімати руки, а на видиху опускати. Виконати це від 3 до 4 рази.

Сутність та правила раціонального харчування

Раціональне харчування – це правильно організоване і своєчасне забезпечення організму смачно приготовленою і безпечною їжею, вміст у раціоні оптимальної кількості харчових речовин, необхідних для розвитку і життєдіяльності організму.

Раціональне харчування забезпечує нормальну життєдіяльність організму, високий рівень працездатності і стійкості до несприятливих факторів навколишнього середовища, максимальну тривалість активного життя.

Для нормальної життєдіяльності людини необхідно не тільки забезпечення адекватної (відповідно потребам організму) кількості енергії і харчових речовин, але й дотримання відповідних співвідношень між чисельними факторами харчування. Харчування з оптимальним співвідношенням харчових речовин вважають збалансованим. У природі не існує ідеальних продуктів харчування, які містили б всі харчові речовини, необхідні людині (за винятком материнського молока). Тільки різноманітні продукти харчування в раціоні забезпечують його харчову цінність, тому що різні продукти доповнюють один одного відсутніми компонентами. Крім того, різноманітне харчування сприяє кращому засвоєнню їжі.

«Ratio» – в перекладі з грецької означає розум, наука, а також розрахунок. Таким чином, раціональне харчування – це розумне, точно розраховане забезпечення людини їжею. Воно передбачає відповідність харчування фізіологічним потребам та енерговитратам організму; дотримання кількісної та якісної збалансованості за основними харчовими та біологічно активними речовинами в добовому раціоні; дотримання правильного режиму харчування.

Раціональне харчування в сучасних умовах запобігає нагромадженню радіонуклідів, сприяє їх знешкодженню та швидкому виведенню з організму, має значення для нормалізації обміну речовин, вітамінного статусу та інших змін, що можуть виникнути в організмі під впливом іонізуючого випромінювання. Нестача білків, вітамінів, мікроелементів веде до значного накопичення в організмі радіонуклідів.

Раціон з великим вмістом білків, переважно тваринних, підвищує виведення з організму цезію-137.

Частка тваринних білків у раціоні дорослої людини повинна становити 55 % загальної кількості білка.

Їжа – це складна суміш харчових речовин (біля 2000), з яких більше 60 відноситься до числа незамінних. Якість харчового раціону значною мірою визначається вмістом білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин, вітамінів. При цьому важлива не тільки кількість цих речовин, але і їх правильне співвідношення. Так співвідношення білків, жирів і вуглеводів повинна складати 1:1,2:4.

Білки – основа всіх клітин, вони є будівельним матеріалом, а також беруть участь в обміні речовин, у формуванні імунітету, в утворенні деяких сполук, що виконують в організмі складні функції. Білки, на відміну від жирів та вуглеводів, не утворюються з інших речовин, тобто є незамінною частиною їжі. Біологічна цінність різних видів білків зумовлюється їхнім амінокислотним складом. Із відомих нині 20 амінокислот 8 – незамінні (лізин, триптофан, фенілаланін, лецитин, ізолатицин, валін, треонін, метіонін). Вони не синтезуються в організмі і тому повинні обов'язково надходити з їжею. Багатими на незамінні амінокислоти є білки тваринного походження, що містяться в м'ясі, рибі, яйцях, молочних продуктах. Менш повноцінні білки рослинного походження – круп, бобових, хліба, овочів. Білки тваринного походження повинні складати 55 % загальної кількості білка в раціоні, що становить в середньому для дорослої людини 86 г., на добу. Як нестача, так і надмір білків у їжі негативно позначаються на здоров'ї.

Жири – мають найбільшу енергетичну цінність. Вони необхідні для нормальної діяльності центральної нервової системи, для кращого засвоєння білків, мінеральних речовин, жиророзчинних вітамінів А, D, Е.

У середньому людині на добу необхідно 102 г., жирів. Добре засвоюються жири молочних продуктів, рослинні, риб'ячий, гірше свинячий, баранячий, яловичий жири. В раціоні людини рослинний жир повинен становити 30 % від загального вмісту жирів. Джерелом рослинних жирів є в основному соняшникова, кукурудзяна, соєва та інші олії. Рослинні жири містять поліненасичені жирні кислоти, добову потребу людини в них може задовольнити 10-15 г., будь-якої олії. Але при термічній обробці корисні властивості олії втрачаються. Жири синтезовані в організмі при надмірному надходженні вуглеводів і білків, з їжею, містять лише насичені жирні кислоти. Надмір насичених жирних кислот часто є причиною порушення обміну жирів і збільшення вмісту холестерину в крові. Холестерин – «винуватець» розвитку атеросклерозу, що в свою чергу призводить до виникнення стенокардії, ішемічної хвороби серця, атеросклеротичного кардіосклерозу, інфаркту міокарда, інсульту. Дослідження свідчать, що люди з вираженими формами атеросклерозу зловживають жирами, цукром, продуктами високої енергетичної цінності, часто переїдають, нерегулярно харчуються. Дослідження показали, що харчування високоенергетичною їжею, підвищене вживання жирів, надходження в організм великої кількості холестерину сприяють онкологічним захворюванням, розвитку раку.

Вуглеводи – значне джерело енергії, вони задовольняють 50-60 % добової потреби організму в енергії. Головними постачальниками вуглеводів є продукти рослинного походження: хліб, крупи, макаронні вироби, картопля, овочі, фрукти. За хімічним складом вуглеводи поділяють на прості (глюкоза, фруктоза тощо) і складні (геміцелюлоза, крохмаль, пектини тощо). Слід пам'ятати, що 80 % добової потреби людини у вуглеводах необхідно забезпечувати за рахунок складних вуглеводів, 20 % – за рахунок простих легкозасвоюваних..

Мінеральні речовини

Кальцій – необхідний для побудови кісткової тканини. Кальцій – хімічний конкурент стронцію, що важливо знати при харчуванні у місцевостях з підвищеним вмістом радіостронцію в навколишньому середовищі. Джерелом легкозасвоюваного кальцію є молоко та молочні продукти. Добову потребу в кальції може задовольнити такий набір продуктів: 200 г., хліба, 100 г., гречаної крупи, 100 г., сиру, 200 г., молока, 1 яйце, 200 г., овочів, 200 г., фруктів.

Калій – внутрішньоклітинний елемент, регулює кислотно-основну рівновагу крові, активізує роботу деяких ферментів, бере участь у багатьох процесах обміну речовин, у передачі нервових імпульсів. Калій нормалізує тиск крові. Добова потреба в калії 2500-5000 мг. Багато калію містить картопля, бобові, яблука, виноград.

Залізо – кровотвірний елемент, входить до складу гемоглобіну, міоглобіну, деяких ферментів. За нестачі заліза спостерігається розвиток анемії. При цьому знижується стійкість організму, з'являється швидка стомлюваність, нудота, зменшується апетит, з'являється головний біль, серцебиття. Добова потреба – 15 мг. Важливим джерелом заліза, яке добре засвоюється, є печінка, нирки, телятина, а також фрукти, ягоди, овочі. З рослинних продуктів його засвоюється 2-7 %.

Фтор – необхідний для розвитку зубів. Бере участь в утворенні кісткових тканин, нормалізує фосфорно-кальцієвий обмін. За недостатнього вмісту фтору у воді виникає карієс, за надмірного – флюороз. Добова потреба 0,5-1 мг. Добову потребу можуть задовольнити 100 г., печінки, 100 г., оселедців. Значно менше фтору (в 10 разів) у хлібі, м'ясі, овочах, фруктах.

Йод – виникнення та поширення ендемічного зобу пов'язані як з дефіцитом йоду в навколишньому середовищі, так і з неправильним

харчуванням населення: одноманітна їжа, недостатність у раціоні тваринних білків, надлишок жирів тваринного походження, а також нестача вітаміну С, каротину, вітамінів А, Е, РР, групи В (В1, В2, В6), нестача олій, рибних страв, овочів.

Збалансоване харчування запобігає виникненню зобу, нормалізує функцію щитовидної залози. При ендемічному зобі порушується діяльність всього організму, знижується його стійкість до інфекційних захворювань та інших несприятливих чинників. За недостатності йоду в організмі порушується функція щитовидної залози, вона збільшується в розмірах (зоб), тисне на трахею, судини. При цьому жінки страждають безпліддям, під час пологів підвищується ризик народження фізично і психологічно неповноцінної людини, збільшується дитяча смертність у зв'язку зі зменшенням опору організму інфекціям, у дітей спостерігається низький коефіцієнт розвитку. Добова потреба йоду 0,15-0,20 мг., забезпечується раціональним харчуванням з використанням багатих на нього морських продуктів (риба, краби, морська капуста), тваринних білків, вітамінів, мінеральних елементів. В ендемічних щодо зобу районах обов'язковим є забезпечення населення йодованою сіллю та препаратами йоду (антиструмін тощо). Добову потребу в йоді можуть забезпечити такі продукти: 1 куряче яйце, 100 г., морської риби, 300 г., овочів, 500 мл., молока. Для профілактики ендемічного зобу необхідно споживати йодовану кухонну сіль, яку потрібно зберігати у темному сухому місці, у закритому посуді.

Фосфор – входить до складу білків, кісткової тканини. Виконує важливу роль в обміні речовин, функції нервової тканини, м'язів, печінки, нирок. За нестачі його спостерігається розм'якшення кісток, за надмірного надходження – порушення засвоєння кальцію і виведення його з кісток. Добова потреба 1-1,5 г. Основна кількість фосфору надходить до організму з молоком і хлібом.

Магній – бере участь в обміні вуглеводів, входить до складу кісток, забезпечує нормальну діяльність м'язів серця і його кровопостачання, регулює діяльність нервової системи. Магній розширює судини, стимулює рухальну функцію кишок і жовчовиділення.

Магній сприяє виведенню холестерину з кишечника. Надмір магнію знижує засвоєння кальцію. Добова потреба 300-500 мг. При нестачі магнію в організмі вагітної підвищується ризик народження фізично і психологічно неповноцінної людини.

Вітаміни

Вітаміни – вкрай необхідні поживні речовини для організму людини. Вітаміни містяться в продуктах в незначній кількості, але їх вплив є значним для здоров'я та працездатності. Вони є незамінними компонентами харчування, забезпечують життєво необхідні процеси в організмі, беруть активну участь в обміні речовин. Достатня кількість вітамінів в організмі забезпечується лише надходженням їх з різноманітною їжею. Обмін вітамінів є взаємопов'язаним, нестача одного з них впливає на засвоєння інших.

Вітамін А (ретинол) – необхідний для нормального росту, функції зору, обміну речовин. Ретинол надходить до організму з продуктами тваринного походження, з рослинною їжею – у вигляді каротину, який у печінці перетворюється на вітамін. Потреба – 1 мг., на добу. Багатим на цей вітамін є жовток яєць, печінка, вершкове масло, а на каротин – морква, томати, абрикоси, перець, гарбуз.

Вітамін С (аскорбінова кислота) – бере участь у процесі кровотворення, сприяє засвоєнню в організмі інших вітамінів, білків, заліза, поліпшує роботу печінки, функцію нервової та ендокринної систем. Оптимальна потреба дорослої людини – 70 мг., на добу. Добову потребу можуть задовольнити 200 г., свіжих фруктів і ягід, 200 г., салату із свіжих овочів, зелені, 200 г., соку із свіжих овочів та фруктів.

Вітаміни групи В – В1, В2, В6 – (тіамін, рибофлавін, піридоксин)

регулюють обмін речовин, функцію багатьох органів і систем. Потреба в них підвищується при м'язових навантаженнях, нервово-психічних напруженнях.

За нестачі їх в організмі порушуються функції нервової, травної, серцево-судинної систем, уповільнюються процеси росту, кровотворення, знижується стійкість організму проти різних хвороб. Добову потребу в цих вітамінах можуть забезпечити такі продукти: 500 мл., молока, 100 г., сиру, 200 г., м'яса, ковбаси, 100 г., риби, 200 г., хліба, 25 г., круп.

Вітамін Е (токоферол) – сприяє засвоєнню жирів, вітамінів А, Д, бере участь в обміні білків, вуглеводів, впливає на функцію статевих та ендокринних залоз. Добова потреба дорослих 10 мг/добу, вагітних та жінок, які годують немовлят груддю, – 15 мг. Багатими на токоферолі є зернові та овочі, жирні молочні продукти, яйця, олія, горох, квасоля, гречана крупа, м'ясо, риба, шпинат, абрикоси.

БАД - біологічно активні добавки

Біологічно активні добавки до їжі – це концентрати натуральних або ідентичних натуральним біологічно активних речовин, які призначені для безпосереднього вживання або введення до складу харчових продуктів. БАД розроблені з метою корекції хімічного складу раціонів харчування, щоб надати їм певне біологічне направлення. БАД – не як фармпрепарати, а як композиції біологічно-активних речовин, одержаних із рослинної, тваринної і мінеральної сировини. Вони можуть збагачувати харчові продукти, напої незамінними і високоцінними білками, амінокислотами, жирними кислотами, мікроелементами. Самостійно БАД використовуються в різних настоях, бальзамах, екстрактах, порошках, сиропах, капсулах, таблетках. Використовуються БАД для корекції хімічного складу і раціонів лікувального харчування, щоб оптимізувати біологічну дію фактора харчування комплексної терапії.

Культура харчування

Вважають, що людина помирає не від певної хвороби, а від свого способу життя.

«Наше здоров'я в наших руках» проста істина, основа здорового способу життя. Здоровий спосіб життя – це фізична активність, правильне харчування без переїдання і порушення режиму, відмова від шкідливих звичок (пияцтво, куріння), зловживання окремими продуктами. Почуття міри треба виховувати змолоду. При курінні значно страждає обмін речовин. Підраховано, що одна випалена цигарка нейтралізує половину добової потреби організму у вітаміні С. У наш час багато осіб (особливо дівчата) окремі приймання їжі замінюють палінням, щоб зменшити масу тіла. Але це ж досягається за рахунок отрут тютюнового диму, тобто за рахунок здоров'я.

Харчування відноситься до тих факторів навколишнього середовища, вплив яких на організм відбувається не зразу, а поступово. У зв'язку з цим шкода неправильного харчування також виявляється не відразу, а люди часто відносяться до питань харчування з недостатньою увагою і серйозністю. Якщо ж з'явилися зайві кілограми – підвищити рухову активність, скоротити калорійність раціону за рахунок цукру, борошняних і кондитерських виробів, білого хліба, картоплі. Більше використовуйте в раціоні сирі овочі, з них салати з олією. Відмовтеся від гострих закусок, приправ, які збуджують апетит.

Орієнтовний простий спосіб визначення нормальної ваги – це віднімання від зросту в сантиметрах цифри 100. Наприклад, при зрості 180 см., нормальною буде вага 80 кг., ($180 - 100 = 80$). Ожиріння з'являється тоді, коли харчування постачає більше енергії, ніж організм може витратити. Так, 1 г., жиру дає 9 ккал., вуглеводів – 4 ккал., білків – 4 ккал.,

алкоголю – 7 ккал. Отож і в наш непростий час не забувайте, що правильно організоване харчування допоможе зберегти здоров'я, енергію високу працездатність.

Що їсти, скільки та як

У першій половині дня рекомендуються продукти, багаті білком і жирами, оскільки вони поліпшують обмін речовин, довше затримуються в шлунку, довше підтримують відчуття ситості, збуджують нервову систему (м'ясо, риба, яйця, сир, каші, страви з бобових). Вечеря повинна включати молочні та овочеві страви, які не викликають перезбудження нервової системи перед сном. На ніч не можна переїдати, але й не можна лягати спати голодним. Рекомендується випивати склянку кефіру. Порухення режиму харчування – одна з поширених причин розладу шлунка і дванадцятипалої кишки, хронічних гастритів та інших захворювань органів травлення.

Уникайте шкідливих звичок у харчуванні. Не зловживайте солодощами. Зайва кількість цукру веде до посиленого виділення інсуліну – гормону підшлункової залози, що збільшує ризик виникнення цукрового діабету, може призвести до порушення ліпідного (жирового) обмін, а потім і до ожиріння.

Не нехуйте нормою солі, не випивайте багато рідини, кави. В добовому раціоні повинно міститися не більше 6-10 г., солі, до 2,5 л., рідини (вільної і в складі різних продуктів і страв). Природно, треба вилучити вживання алкогольних напоїв, які порушують обмін речовин, викликають запальні процеси в слизовій оболонці травного каналу, утруднюють засвоєння харчових речовин – вітамінів, мінеральних солей тощо.

Корисні поради з питань гігієни харчування.

Деякі правила приготування зберігання і споживання їжі

- всі продукти тваринного і більшість рослинного походження обов'язково піддавати тепловій обробці з метою запобігання харчовому отруєнню та кращого засвоєння;
- вегетаріанська їжа (рослинна) є неповноцінною за вітамінним і амінокислотним складом. Вегетаріанство небезпечне для дітей.
- якщо моркву заправити олією чи сметаною, то організмом засвоюється 60 % каротину, який міститься в ній, а якщо не заправити – не більше 6 %;
- щоб поліпшити смак і підвищити поживну цінність овочевих супів, у них рекомендується додавати молоко, вершки, сметану, кисле молоко;
- очищену моркву краще зберігати в посуді без води (не більше 2-3 годин), прикривши зверху чистою вологою тканиною. Позеленілі головки моркви гіркі, під час оброблення їх бажано обрізати;
- овочі, за винятком буряків і зеленого горошку, варять у підсоленій воді (10 г., солі на 1 л., води);
- щоб буряки під час варіння не втратили кольору, у воду додають трохи цукру (1/2 чайної ложки на 2 л., води);
- макаронні вироби, крупи з цілого зерна погано розварюються в молоці, тому для приготування молочного супу спочатку їх варять у воді протягом 3-5 хвилин, а потім заливають молоком;
- позеленілі і пророслі бульби картоплі варять лише очищеними. Картопляне пюре розбавляють теплим молоком, від холодного пюре набуває сірого кольору;
- квасолі, горох варять протягом 1-1,5 години. Для скорочення тривалості варіння їх спочатку замочують в холодній воді на 5-8 годин, а солять після того, як вони вже зварилися. Квасолі треба варити до повної готовності, щоб запобігти отруєнню;

- щоб на поверхні томату-пюре і томату-пасти під час зберігання не з'явилась пліснява, необхідно посипати сіллю або залити тонким шаром олії;

- поліетиленові мішки рекомендується використовувати переважно для короткочасного зберігання сухих продуктів (хліба, овочів, круп);

- щоб риба не мала запаху баговиння, її промивають у міцному розчині солі.

- щоб підвищити поживну цінність м'яса, його слід занурити в попередньо доведену до кипіння воду. При цьому в бульйон переходить менше поживних речовин. Навпаки, для готування бульйонів м'ясо кладуть у холодну воду, нагрівають до кипіння і варять на малому вогні, у воду переходять екстрактивні речовини;

- якщо сіль мокріє, до неї додають 8-10 % картопляного крохмалю;

- правильна очистка, нарізка овочів і фруктів, красиве оформлення страв викличуть апетит і страва буде з'їдатися з великим задоволенням, їжа з апетитом забезпечує нормальне травлення і краще засвоєння харчових речовин;

- їжу рекомендується приймати 4 рази на день, але не менше 3-х разів, а хворим 5-6 разів;

- важливо харчуватися в одні і ті ж години. За 1,5 години до сну необхідно з'їсти легку вечерю.

Додаток Ж

**Результати обчислень для визначення F-критерію
в контрольних (99 студентів) та експериментальних (104 студентів)
групах**

Таблиця Ж 1.

**Результати обчислень F-критерію для порівняння показників
сформованості мотиваційно-аксіологічного компонента готовності
МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями**

Група – етап контролю – СБ	Показники для визначення F-критерію										F_{emp}
	f										
	В	Д	З	Н	В	Д	З	Н			
КГ-ВК-3,5	11	40	39	9	1,46	0,46	-0,54	-1,54	64,63	0,653	1,25
КГ-ПК-3,8	18	43	38	0	1,20	0,20	-0,80	-1,80	51,96	0,525	
ЕГ-ВК-3,5	12	38	43	11	1,51	0,51	-0,49	-1,49	71,99	0,692	1,56
ЕГ-ПК-4,2	33	55	16	0	0,84	-0,16	-1,16	-2,16	46,22	0,444	

Умовні позначення:

(х) – середнє арифметичне; Гр. – групи; ЕК – етап контролю; ВК – вхідний контроль; ПК – підсумковий контроль; СБ – середній бал; КС – кількість студентів; В – високий рівень; Д – достатній рівень; З – задовільний рівень; Н – низький рівень.

Таблиця Ж 2.

**Результати обчислень F-критерію для порівняння показників
сформованості когнітивно-інтегративного компонента готовності
МУФК до організації індивідуальної роботи з учнями**

Група – етап контролю – СБ	Показники для визначення F-критерію										F _{emp}
	f										
	В	Д	З	Н	В	Д	З	Н			
КГ-ВК-3,4	8	37	44	10	1,57	0,57	-0,43	-1,43	60,32	0,609	1,25
КГ-ПК-3,7	14	43	42	0	1,28	0,28	-0,72	-1,72	48,08	0,486	
ЕГ-ВК-3,4	11	35	46	12	1,57	0,57	-0,43	-1,43	71,53	0,688	1,47
ЕГ-ПК-4,1	31	54	19	0	0,88	-0,12	-1,12	-2,12	48,62	0,467	

Таблиця Ж 3.

**Результати обчислень F-критерію для порівняння показників
діяльнісно-проектувального компонента готовності МУФК до
організації індивідуальної роботи з учнями**

Група – етап контролю – СБ	Показники для визначення F-критерію										F _{emp}
	f										
	В	Д	З	Н	В	Д	З	Н			
КГ-ВК-3,6	12	40	39	8	1,43	0,43	-0,57	-1,57	64,32	0,650	1,26
КГ-ПК-3,8	17	44	39	0	1,18	0,18	-0,82	-1,82	51,31	0,518	
ЕГ-ВК-3,6	14	39	42	9	1,44	0,44	-0,56	-1,56	71,65	0,689	1,60
ЕГ-ПК-4,2	33	56	15	0	0,83	-0,17	-1,17	-2,17	44,88	0,432	

Таблиця Ж 4.

**Результати обчислень F-критерію для порівняння показників
рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації
індивідуальної роботи з учнями**

Група – етап контролю – СБ	Показники для визначення F-критерію										F _{emp}
	f										
	В	Д	З	Н	В	Д	З	Н			
КГ-ВК-3,6	13	43	37	6	1,36	0,36	-0,64	-1,64	60,91	0,615	1,29
КГ-ПК-3,8	16	48	35	0	1,19	0,19	-0,81	-1,81	47,35	0,478	
ЕГ-ВК-3,6	15	42	39	8	1,38	0,38	-0,62	-1,62	70,62	0,679	1,54
ЕГ-ПК-4,2	37	53	14	0	0,78	-0,22	-1,22	-2,22	45,91	0,441	

Таблиця Ж 5.

**Результати обчислень F-критерію для порівняння узагальнених
показників готовності МУФК до організації індивідуальної роботи з
учнями**

Група – етап контролю – СБ	Показники для визначення F-критерію										F _{emp}
	f										
	В	Д	З	Н	В	Д	З	Н			
КГ-ВК-3,5	10	40	41	8	1,47	0,47	-0,53	-1,53	60,69	0,613	1,24
КГ-ПК-3,8	16	45	38	0	1,22	0,22	-0,78	-1,78	49,11	0,496	
ЕГ-ВК-3,5	13	38	43	10	1,48	0,48	-0,52	-1,52	71,96	0,692	1,53
ЕГ-ПК-4,2	34	54	16	0	0,83	-0,17	-1,17	-2,17	46,88	0,451	

Додаток И**Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про
апробацію результатів дисертації****СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Алексеев О. Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: [моногр.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 312 с.
2. Mozolev O., Bloschynskyi I., Alieksieiev O., Romanyshyna L., Zdanevych L., Melnychuk I., Prontenko K., Prontenko V. Influence of Modern Fitness Technologies on the State of Health and Development of Motor Abilities of 17-19-Year-Old Female Students. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol. 19, № 3. P. 917–924. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2019.s3132>. (*Scopus*)
3. Bakhmat N., Maksymchuk B., Voloshyna O., Kuzmenko V., Matviichuk T., Kovalchuk A., Martynets L., Uchytel I., Solovyov V., Manzhos E., Sheian M., Alieksieiev O., Slyusarenko N., Zhorova I., Maksymchuk I. Designing Cloud-oriented University Environment in Teacher Training of Future Physical Education Teachers. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol. 19, № 4. P. 1323–1332. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2019.s.4192>. (*Scopus*)
4. Khmara M., Mozolev O., Yashchuk I., Alieksieiev O., Kravchuk V., Dolynniy Y., Tomkiv I., Binkovskyi O., Prontenko V. Effectiveness of the Fitness Program «WAY TO A HEALTHY LIFE». *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2021. Vol. 9, № 5. P. 833–840. DOI: <https://doi.org/10.13189/saj.2021.090501>. (*Scopus*)
5. Алексеев О. Нормативно-правове підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації

індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер.: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 15. С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2019-15.5-10>.

6. Алексеев О. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка*. 2019. Вип. 2. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/visnyk_2.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32453/6.vi2.1163>.

7. Алексеев О. О., Мельничук І. М., Марчак Т. А., Райтаровська І. В. Особистісний підхід як основа в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 16, т. 1. С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-1>.

8. Aliksieiev O. Conceptual principles of vocational training of future physical culture teachers for organization of individual work with pupils. *Scientific journal of polonia university*. 2020. Vol. 40, № 3. S. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.23856/4015>

9. Aliksieiev O. Experimental system of vocational training of physical culture teachers for organization pupils' individual work. *Scientific journal of polonia university*. 2021. Vol. 48, № 5. P. 8–14. DOI: <https://doi.org/10.23856/4801>.

10. Алексеев О. Логіка добору педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 42, т. 1. С. 215–220. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-1-29>.

11. Алексеев О. Соціальні та педагогічні актуалітети підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічний дискурс*. 2021. Вип. 31. С. 78–83. DOI: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2021.31.10>.

12. Алексеев О. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 39, т. 1. С. 238–242. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-38>.

13. Алексеев О. О. Загальний теоретико-методологічний аналіз педагогічних принципів формування валеологічного світогляду майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 3 (39). С. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-06>.

14. Алексеев О. О. Організація й методика проведення дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 40. С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.24>.

15. Алексеев О. О. Статистична обробка результатів експериментального дослідження ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 86–89. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.17>.

16. Алексеев О. О. Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Академічні студії. Сер.: Педагогіка*. 2021. № 1 (4), С. 17–24. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.1.3>.

17. Алексеев О. О. Теоретико-методологічні засади реалізації системного підходу у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі і загальноосвітній школах*. 2021. № 77, т. 1. С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.77-1.17>.
18. Алексеев О. Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до диференціації та індивідуалізації фізичного виховання учнів. *Молодь і ринок*. 2022. № 3–4 (201–202). С. 138–145. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260010>.
19. Алексеев О. Розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 2 (116). С. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2022.02/080-090>.
20. Алексеев О. Філософсько-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 3 (117). С. 55–63. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2022.03/055-063>.
21. Алексеев О. О. Експериментальне дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. Вип. 32 (1-2022). С. 207–217. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32.207-217>.
22. Алексеев О. О. Методологія дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогічний альманах*. 2022. Вип. 51. С. 76–82. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.338>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

23. Алексеев О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів у 3-х т. (Кам'янець-Подільський, 14–15 берез. 2017 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Вип. 16, т. 2. С. 86–87.

24. Алексеев О. О. Формування здорового способу життя на заняттях настільним тенісом. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 7. С. 14–18.

25. Алексеев О. О. Проблема побудови спортивного тренування з настільного тенісу на основі принципів програмування. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 4–5 квіт. 2018 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. 17, т. 2. С. 97–99.

26. Алексеев О. О., Райтаровська І. В. Відновлення працездатності у спортивному плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наукової конф. викладачів, докторантів і аспірантів. 2018. Вип. 17, т. 2. С. 128–129.

27. Алексеев О. О. Експериментальне дослідження розвитку координаційних здібностей та психологічних функцій у бадмінтоністів на етапі початкової підготовки. *Сучасні проблеми фізичного виховання,*

спорту та здоров'я людини: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2018. Вип. 8. С. 17–27.

28. Алексеев О. О. Історичні аспекти становлення та розвитку фізичної культури. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2019. Вип. 8. С. 13–16.

29. Алексеев О. О. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків в умовах інклюзивної освіти. *Вектор Поділля*: наук. журн. Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу. Кам'янець-Подільський: видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Вип. 1. С. 151–162.

30. Алексеев О. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах людиноцентризму у контексті збереження здоров'я учнівської молоді. *Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12–13 жовт. 2018 р.). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 8–9.

31. Алексеев О. О. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі*: матеріали регіон. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 11–12 груд. 2018 р.). Тернопіль: Богдан, 2018. С. 8–9.

32. Алексеев О. О. Актуальність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в напрямі здоров'язбереження. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в*

умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 28 лютого 2019 р.). Переяслав-Хмельницький : Університет Григорія Сковороди в Переяславі-Хмельницькому, 2019. Вип. 44. С. 110–112.

33. Алексеев О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи учнів учителями фізичної культури. *Danish Scientific Journal*. 2019. № 26, Vol. 2. P. 12–16.

34. Алексеев О. О. Використання вчителями фізичної культури оздоровчих традицій українського козацтва при формуванні здорового способу життя підлітків з особливими освітніми потребами. *Вектор Поділля*: наук. журнал Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу. Кам'янець-Подільський: видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2019. Вип. 2. С. 281–296.

35. Алексеев О. О. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів. (Кам'янець-Подільський, 5–6 берез. 2019 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Вип. 18, т. 2. С. 77–78.

36. Алексеев О. О. Сучасні уявлення про спортивне тренування на прикладі настільного тенісу. *Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти*. Матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених. (Кам'янець-Подільський, 4 квіт. 2019 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 5–10.

37. Алексеев О. О. Філософські принципи професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Кам'янець-Подільський, 19–20 квіт. 2019 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 402–404.

38. Авінов В. Л., Алексеев О. О. Особливості методики розвитку спритності юних футболістів 11-12 років. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 3–4 берез. 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19, т. 2. С. 73–74.

39. Алексеев О. О., Авінов В. Л. Характеристика розвитку швидкісних якостей у тенісистів групи спеціалізованої базової підготовки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 3–4 березня 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19, т. 2. С. 72–73.

40. Алексеев О. О., Марчак Т. А. Здоровий спосіб життя студентської молоді в контексті фізкультурно-оздоровчої діяльності. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: збірник наук. праць. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 9. С. 12–15.

41. Алексеев О. О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи вчителів фізичної культури в умовах інклюзивної освіти. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (Кам'янець-Подільський, 21–22 трав. 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 211–213.

42. Алексеев О. О. Аксиологічний підхід як методологічний орієнтир професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав, 30 липня 2021 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 73. С. 68–70.

43. Алексеев О. О. Дидактичні закони, закономірності та принципи як методологічні вектори реалізації педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених*: матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених (Одеса, 19 лист. 2021 р.). Одеса: Гальветика, 2021. С. 236–239.

44. Алексеев О. О. Здоров'язберігаючі технології у професійній діяльності майбутніх учителів фізичної культури як засоби організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 1–2 жовт. 2021 р.). Одеса: Гальветика, 2021. С. 28–31.

45. Алексеев О. О. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: ключові вектори побудови. *Інновації в освіті: реалії та перспективи*

розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25 лист. 2021 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 222–225.

46. Алексеев О. О. Місце дослідницько-інноваційної діяльності вчителя фізичної культури в організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав, 30 верес. 2021 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 75. С. 137–139.

47. Алексеев О. О. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницько-інноваційної діяльності в процесі організації індивідуальної роботи з учнями. *Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції*: матеріали регіон. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12 берез. 2021 р.). Тернопіль: Вектор, 2021. С. 32–34.

48. Алексеев О. О. Стан здоров'я школярів як актуалітет професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи*: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Умань, 7–8 жовт. 2021 р.). Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021. С. 8–11.

49. Зубаль М. В., Райтаровська І. В., Алексеев О. О. Дослідження рухливості суглобів в групах навчальної підготовки в плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів (Кам'янець-Подільський, 2–3 берез. 2021 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Вип. 20, т. 2. С. 146–147.

50. Одайник В. В., Алексеев О. О. Формування здорового способу життя підлітків в умовах сучасної системи освіти. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2021. Вип. 10. С. 74–77.

51. Алексеев О. О. Організаційно-проектувальні етапи розробки структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 5–6 квіт. 2022 р.). Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2022, С. 104–107.

Апробація результатів дисертації здійснювалась у виступах з науковими доповідями та повідомленнями на пленарних і секційних засіданнях таких наукових зібрань: *міжнародних науково-практичних конференціях*: Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст (Тернопіль, 2018); Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму (Кам'янець-Подільський, 2019/2020); Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації (Переяслав, 2021); Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук (Київ, 2021); Інновації в освіті: перспективи розвитку (Тернопіль, 2021); *Всеукраїнських науково-практичних конференціях*: Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти (Кам'янець-Подільський, 2019); Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи (Умань, 2021); Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених (Одеса, 2021); *регіональних науково-практичних конференцій*: Компетентнісний підхід у

гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі (Тернопіль, 2018); Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції (Тернопіль, 2021); *звітних наукових конференціях викладачів, докторантів і аспірантів*: Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2017); Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2018); Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти (Кам'янець-Подільський, 2018); Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2019).

Матеріали та результати дослідження обговорювалися і були схвалені на засіданні методичного об'єднання викладачів кафедри спорту і спортивних ігор, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2016–2021 рр.) та кафедри педагогіки (2016–2021 рр.) Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300; тел.: (03849) 3-05-13, факс: (03849) 3-07-83, E-mail: post@kpnpu.edu.ua
Web: <http://www.kpnpu.edu.ua> код ЄДРПОУ 02125616

Від 03.02.2022 № 2/22
На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження та апробацію результатів
дисертаційного дослідження
«Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх
учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями»
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
АЛЕКСЄЄВА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСІЙОВИЧА

Нині ключовим завданням державної політики України є створення умов для зростання добробуту населення. Вирішення цієї проблем корелює з необхідністю збереження і поліпшення здоров'я громадян усіх вікових груп, починаючи з учнів загальноосвітніх шкіл. Адже нині медико-біологічні дослідження здоров'я дітей демонструють, що навчання в школі носить стресовий характер, а в критичні періоди дорослішання супроводжується зниженням адаптаційних можливостей організму, розвитком різних захворювань, зокрема: порушень з боку органів зору і серцево-судинної системи, нервово-психічні розлади, порушення опорно-рухового апарату (викривлення постави). Це породжує необхідність організації фізичної активності школярів на уроках фізичної культури з урахування індивідуальних можливостей кожного учня. Водночас, така зміна стратегії уроку фізичної культури потребує відповідного рівня готовності учителів до організації індивідуальної роботи з учнями.

В освітній процес факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка протягом 2018-2021 навчальних років упроваджувалась авторська експериментальна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, запропонована Олександром Олексійовичем Алексєєвим.

Проведені дослідження засвідчили, що вивчення студентами дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної культури» з використанням авторського навчально-методичного забезпечення

відзначалося цілеспрямованим формуванням усіх компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Теоретичний і практичний матеріал, що міститься в дослідженні, може бути використаний науково-педагогічними працівниками педагогічних ЗВО України у процесі створення освітніх програм, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів, навчальних планів, робочих програм; для розробки спецкурсів і спецпрактикумів з окресленої проблематики, проведення курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри спорту і спортивних ігор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 2 від 27 січня 2022 р.).

Проректор з наукової роботи
доктор педагогічних наук, професор

Світлана
МИРОНОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, (0332) 72-01-23
 e-mail: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

10.02.2022 № 03-24/01/423 Г

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження та апробацію результатів дисертаційного дослідження

АЛЕКСЄЄВА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСІЙОВИЧА

на тему: «Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх
 учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями»

на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Протягом 2018-2019 – 2020-2021 навчальних років в освітній процес Волинського національного університету імені Лесі Українки упроваджувались результати наукового дослідження Алексеєва О. О. З цією метою використовувалися методичні матеріали для формування готовності майбутніх учителів фізичної культури (УФК) до організації індивідуальної роботи з учнями.

Результати впровадження та апробації засвідчують, що авторська методика базується на реалізації чітко окреслених педагогічних умов: (забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості майбутніх УФК до усвідомленого вибору засобів фізичного виховання на уроках фізичної культури; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної культури» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації індивідуальної роботи з учнями; управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних вмінь майбутніх учителів фізичної культури щодо проектування методики індивідуалізації та диференціації фізичного виховання школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких розроб

майбутніх учителів фізичної культури творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти) та використанні авторських навчально-методичних матеріалів для вивчення дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК». Розроблені матеріали систематизовано шляхом конструювання посібника «Легка атлетика у програмі фізичного виховання школярів», зміст якого розкриває особливості організації індивідуальної роботи учнів на уроках фізичної культури шляхом використання фізкультурно-спортивного потенціалу легкої атлетики; навчальний посібник для студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіти (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт – «Тестування ФК та рівня здоров'я школярів засобами контролю та самоконтролю».

Цілеспрямоване застосування авторських розробок детермінувало позитивну динаміку формування у студентів компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Матеріали дисертаційного дослідження Алексєєва О. О. є актуальними для цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Ректор Анатолій ЦЬОСЬ

Наталія ЖУКОВСЬКА

+38(099) 2732072

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна, тел. (0432) 616-620, факс (0432) 612-812, E-mail: info@vspu.edu.ua код ЄДРПОУ 02125094

14.02.2022р. № 06/08

на №

ДОВІДКА

про впровадження та апробацію результатів дисертаційного дослідження
Алексєєва Олександра Олексійовича
 на тему: «Теоретичні та практичні засади професійної підготовки
 майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи
 з учнями»
 на здобуття наукового ступеня **доктора педагогічних наук**
 за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Цією довідкою засвідчується, що протягом 2018-2021 навчальних років у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського були апробовані та впроваджені в професійну підготовку студентів результати дисертаційного дослідження Алексєєва Олександра Олексійовича на тему «Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями».

Викладачі використовували авторські методичні матеріали та навчально-методичне забезпечення під час підготовки до лекційних занять з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» та ін. з метою формування у майбутніх учителів фізичної культури високого рівня готовності до організації індивідуальної роботи з учнями. Практичне застосування результатів наукового дослідження О. О. Алексєєва дозволили вдосконалити процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у ЗВО України.

Здійснена апробація підтвердила актуальність дисертаційного дослідження та доцільність застосування його результатів у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Довідку про апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження О. О. Алексєєва «Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями» розглянуто на засіданні кафедри теорії і методики спорту (протокол № 7 від 15.12.2021).

Проректор з наукової роботи

Завідувач кафедри теорії
і методики спорту

проф. Коломієць А. М.

доц. Вознюк Т. В.

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИ**

вул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, тел. (057) 700-35-23, факс (057) 700-69-09
e-mail: rector@hnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125585

Від 14.02.2022 № 01/09-119

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження та апробацію результатів дисертаційного дослідження

Алексєєва Олександра Олексійовича

на тему: «ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ»

на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

за спеціальністю 011 Освітній, педагогічні науки

У процесі професійної підготовки студентів у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди протягом 2018-2021 років упроваджувалася експериментальна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, необхідною умовою успішного функціонування якої є узгоджена взаємодія системотвірних і структурних компонентів, що забезпечують досягнення визначених цілей і результатів підготовки студентів цієї спеціальності, обґрунтована Алексєєвим О. О.

Розроблена система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями передбачала єдність, взаємозумовленість, наступність цільових, змістових, технологічних, діагностичних аспектів усіх структурних компонентів, що її формують. У процесі практичної апробації розробленої системи підтверджено, що складові професійної підготовки студентів забезпечують узгоджену взаємодію і виконання функцій кожним учасником цього процесу з метою формування високого рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Апробовані методичні матеріали довели доцільність використання авторського навчально-методичного забезпечення з метою формування досліджуваної готовності на основі забезпечення стійкої мотивації студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі фізичного виховання учнів шляхом індивідуалізації занять фізичної культури задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; розвитку здатності студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації індивідуальної роботи з учнями на уроках фізичного виховання у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань і вміння здійснювати систематичну самооцінку ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервну самоосвітню діяльність у напрямі збагачення знань, умінь, навичок щодо інноватизації засобів фізичного виховання у напрямі організації індивідуальної роботи з учнями.

Використання розробленої авторської структурно-функціональної моделі експериментальної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, яка базується на реалізації чітко окреслених педагогічних умов, позитивно впливало на підвищення успішності студентів у вивченні дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, що позитивно корелює і сприяє підвищенню рівня готовності до організації індивідуальної роботи з учнями.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що методика дослідно-експериментальної перевірки системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, розроблена Алексєєвим О. О., може бути рекомендована для підготовки фахівців цього профілю до цілеспрямованої організації індивідуальної роботи з учнями.

Довідку про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження Алексєєва О. О. було обговорено на засіданні кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму протокол № 6 від 20.01.2022 р.

Ректор

Юрій БОЙЧУК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100; тел. (0324) 41-04-74, факс (03244) 3-38-77
e-mail: dspu@dspu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125438

Від 23.02.22 № 198

На № _____ від _____

Довідка

про впровадження та апробацію результатів дисертаційного дослідження
Алексєєва Олександра Олексійовича
на тему: «Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів
фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями»
на здобуття наукового ступеня **доктора педагогічних наук**
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційного дослідження О. О. Алексєєва впроваджено в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка шляхом ознайомлення викладачів і майбутніх учителів фізичної культури з матеріалами, які висвітлюють теоретико-методологічні та практичні аспекти формування готовності студентів до організації індивідуальної роботи з учнями.

Зокрема студенти випускних курсів бакалаврату були залучені до проведення констатувального експерименту щодо з'ясування сформованості готовності студентів до організації індивідуальної роботи з учнями. Алексєєвим О. О. розроблено посібник «Легка атлетика у програмі фізичного виховання школярів», зміст якого розкриває особливості організації індивідуальної роботи учнів ЗЗСО на уроках фізичної культури шляхом використання фізкультурно-спортивного потенціалу легкої атлетики; навчальний посібник для студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт – «Тестування ФК та рівня здоров'я школярів засобами контролю та самоконтролю»; систематизовано навчально-методичні матеріали, які студенти використовували під час проходження різних видів практик з метою діагностування та моніторингу розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО – «Паспорт здоров'я»; розроблено міждисциплінарний навчально-методичний комплекс, де віддзеркалено сфери «перетину» природничо-наукових знань як джерела інформації про практичні шляхи збереження і зміцнення здоров'я студентів. На цій основі дисертантом оновлено та актуалізовано зміст курсів «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках фізичної культури», зокрема шляхом використання комплексу авторських колізійних та адаптованих ситуативних завдань, що передбачали вирішення студентами реальних педагогічних ситуацій.

Матеріали дисертаційного дослідження Алексєєва О. О. є актуальними для цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Довідку про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження Алексєєва О. О. обговорено та затверджено на засіданні кафедри спортивних дисциплін і туризму (протокол № 2 від 14 лютого 2022 р.).

Проректор з наукової роботи

проф. Микола ПАНТЮК

Завідувач кафедри спортивних
дисциплін і туризму

проф. Галина КОНДРАЦЬКА

Від " 19 " 04 2022 р. № 323-33/03 На № _____ від " _____ " _____ 20__ р.

Довідка

про впровадження та апробацію результатів дисертаційного дослідження

Алексєєва Олександра Олексійовича

**на тему: «Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями»
на здобуття наукового ступеня **доктора педагогічних наук**
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

У процесі професійної підготовки студентів у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка протягом 2018-2021 років впроваджувалася експериментальна система і методика професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, розроблена Алексєєвим Олександром Олексійовичем.

У роботі зі студентами використовувалися різні можливості розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО: *сміслові* (інтеріоризація майбутніми учителями фізичної культури соціально значущих цінностей збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів інноваційними засобами фізичної культури під час: а) вирішення організованих професійно зорієнтованих колізійних ситуацій в рамках освітнього процесу ЗВО; б) самостійної діяльності; в) педагогічної практики; віднайдення і прийняття студентами особистісних професійних сенсів впровадження індивідуалізованих форм фізкультурно-спортивних занять на уроках фізичної культури в ЗЗСО); *інтеграційні* (синтез міждисциплінарних знань про методику фізичного виховання; формування фізичної культури учнів; методико-організаційні особливості проектування індивідуальних освітніх маршрутів оздоровлення учнів засобами фізичної культури; науково обґрунтовані шляхи проведення тренувального процесу з урахуванням морфологічних особливостей будови тіла школярів; специфіку компонування комплексу фізкультурно-спортивних вправ тощо; ретрансляція зміни парадигми фізичного виховання зі «зрівнялівки» на особистісно зорієнтовану в середовищі педагогічного ЗВО); *перетворювальні* (придбання та передача майбутнім учителям фізичної культури досвіду вирішення професійно зорієнтованих завдань, спрямованих, наприклад, на розробку та реалізацію індивідуальних програм фізичного виховання школярів з різним станом здоров'я та рівнем розвитку фізичних якостей; проведення спортивно-масових диференційованих оздоровчих заходів під час проходження педагогічної практики тощо).

Апробовані матеріали довели доцільність використання *змістовно оновлених й модернізованих* педагогічних технологій (проекти, веб-квести, колізійні ситуативні завдання, моделювання професійних ролей тощо) задля формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Методичні розробки з дисертаційного дослідження Алексєєва О. О. доцільно використовувати у підготовці майбутніх учителів фізичної культури з метою вдосконалення механізмів організації професійної підготовки на основі усвідомлення цінності індивідуального здоров'я учнів, ціннісного осмислення проблеми індивідуалізації фізкультурно-спортивної діяльності школярів для збереження і поліпшення їх фізичного, психічного і морального здоров'я.

Довідку про впровадження обговорено та затверджено на засіданні кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання (протокол № 8 від 24.02.2022 р.).

Автор, розробник:

О.О. Алексєєв

**Завідувач кафедри теоретичних основ і методики
фізичного виховання, кандидат педагогічних наук, доцент**

В.І. Наумчук

**Проректор з наукової роботи та міжнародного співробітництва,
доктор біологічних наук, професор**

Г.І. Фальфушинська

